

أَوَّلُ لِمَا عَزَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ مُحَمَّدٌ وَهُوَ
الْآنُ لِلَّهِ لَا وَهْلَ وَلَا حِزْبَ وَلَا جُزْؤَ

الحمد لله موقوفات ملك المشايخ سلطان المساكين منهاج المتقين قطب الاوليا
شمس الفقرا ختم المهتدين خواجة معين الملة والدين حسن بنجرى نور الله مرقدته موسوم

الكتاب العام

جمع كروه حضرت مقداد العارفين مرشد المومنين قطب الاقطار والمسلمين
قطب الدين بختيار كاكي اوشى قدس الله تعالى سره العسير

مطبع مطبعه نو كوشه واپس مطبوعه مطبعه
در سنه ١٢٠٠ هـ

Collection of Prof. Muhammad Iqbal Mujaddidi
Preserved in Punjab University Library.

پروفیسر محمد اقبال مجددی کا مجموعہ
پنجاب یونیورسٹی لائبریری میں محفوظ شدہ

39207

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

این صحیفہ علوم ربانی و این نغمہ فقر بیانی از کلمات جان پرور ملک المشائخ
سلطان المساکین منهاج المتقین قطب الاولیاء شمس الفقرا خستہم المستودع
مبعین الملتہ والدین حسن سنجری نور اللہ مرقدہ شیندرہ سنہ آید جمع کردہ است
درین مجموعہ کہ نام اوست دلیل العارفین نیشترہ آمد و قسم بدین تفصیل قسم اول
در فقر و صواب قسم دوم در مکتوبات و تبلیغ قسم سوم در اوراد و جزان قسم چهارم
در سلوک و فوائد آن بتوفیق اللہ تعالیٰ الحمد للہ علی ذلک تبایخ نیم ماہ رجب و ام قدر
سلاستہ اربع عشر و خمسایہ قسم اول روز پنجشنبہ مجلس اول در روایت صحیفہ ضعیف
کے از سالکان اوسانہدگان ملک المشائخ سلطان المساکین الملقب قطب الدین
بختیار راوشی چون دولت پایہ میں آن فلک شاہ دستگاہ در بغداد و سجداہ نام
ابواللیث سمرقندی حاضر شد بیان زمان بشرق نعمت مشرف شدم و کلاہ چہا
ترکی از ناصر اصفیاز پیر سہروردی ضعیف زینت یافت الحمد للہ علی ذلک و آن روز
شیخ شہاب الدین محمد ہنرہ زوی و شیخ داؤد کرمانی و شیخ برہان الدین عمر ہشتی

و شیخ تاج الدین محمد صفائی یکجا حاضر بودند سخن در نماز افتادہ بود بر لفظ مبارک
 راند کہ مردم در منبر لگاہ عورت نرو و یک نہ شود مگر در نماز زیرا کہ معراج مؤمنین
 نماز است چنانچہ در حدیث مسطور است الصلوٰۃ معراج المؤمنین نماز است
 پس با و انوار جملہ مقام و بیوستن بحق اول ہین نماز است آنگاہ فرمود کہ سناز
 رازی ست کہ بندہ با پروردگار خویش میگوید و در راز گفتن کسے قرب یابد کہ
 لایق آن راز است در راز گفتن نہ شود مگر بہ نماز و این در حدیث مسطور است اصلی
 بیاجہی رہ یعنی نماز کندہ راز سے گوید با پروردگار خویش بعد از ان روی سوی
 دعا کہ کرد و فرمود در آنچه سن بخیر است شیخ الاسلام سلطان المشائخ خواجہ شہان
 ہانی لوزی لوزی اللہ مرید ہر مستم و بار اوت بیت قبول افست او مدت ہشت سال
 در خدمت کردن ایشان یک زمانی نفس را آسودگی نہاد و چنانچہ نہ روز دہستم
 و شب ہر جا کہ خدمت خواجہ سنا فرمیشد نہ دعا گوید نہ بوسے و بامہ خواب
 و توشہ خواجہ ہر سر کردہ ہستہ چون پیر خدمت این درویش بدیاد ہستہ بن روان
 سید کہ آن نعمت را حدیثی و نہایتی نبود آنگاہ فرمود ہر کہ یافت بخیر است یافت
 پس مرید را باید کہ توشہ از فرمان پیر سنا و نہ کند و ہر چہ اورا از نماز و تسبیح و اوراد
 و جز آن ترغیب کند ہوش و گوش او بران متعلق باشد و آن فرمان ما بقادر سنا
 تا بقائے ہر سہ کہ ہر مشاطہ مرید ست زیرا چہ ہر چہ پیر مرید را ترغیب خواہد کرد
 از ہر اسے کمالیت حال مرید را بعد از ان فرمود کہ بزار فرم شیخ شہاب الدین
 سہروردی را نیز معاملہ بود تادہ سال برابر پیر خود توشہ ہر سر کردہ در حج
 و باز آمد سے آنگاہ نعمت یافت کہ آنرا حد و نہایت نبود کہ دہمہ دیگران نہ نجس
 از نعمت کہ در شیخ شہاب الدین بود بعد از ان فرمود کہ در تنبیا امام خواجہ ابوالمہیت
 سمرقندی کہ در فقیہ امامانستہ می نویسد در ان کہ ہر روز از آسمان دو فرشتہ

فرود می آیند کی بر بام گفته باشد و با و از بلند نما کنند که آدمیان و پریان بشنوند
 و بد آیند هر که فریضه خدا عزوجل نگذارد از زنا و خدای عزوجل بیرون آید
 فرشته دویم بر بام خیطره رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ایستادند
 کند اسک آدمیان بد آیند و بشنود که سنتهای رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
 نگذارد و سجا و زکند از شفاعت بی بهره ماند آنگاه فرمود که در مسجد گم می برابرا و لیاسی
 بنام داده حاضر بودم حکایت در خلال انگشتان می رفت بوقت وضو کردن فرمود
 که یکبار از سنت است زیرا چه در حدیث آمده است از رسول صلی اللہ علیہ وآلہ
 وسلم که ترغیب کرد هم صحابه را رض در خلال کردن انگشتان هر که انگشتان را
 بوقت ابدست خلال کند حق تعالی انگشتان او را از شفاعت محروم نکند
 آنگاه فرمود که وقتی با خواجه اجل شیرازی رج یکجا بودم وقت نماز شام بود
 خدمت خواجه ره تیارید وضوی کرد خلال انگشتان از ایشان سهواً فراموش
 شد با آن غیب آواز داد و در سر می فرمود خوانند که اجل دعوی دوستی محمد ما
 میکنی و از امت او باشی سنت او را ترک دهی پس از آن خواجه اجل سوگند
 خورد که از آن روز باز که ملا شیندم تا وقت موت سنتی از سنتهای رسول اللہ
 صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ترک نشد آنگاه فرمود که وقتی خواجه اجل شیرازی
 را از حد خاطر مترود دیدم پرسیدم که حال ما چرا چسبیت فرمود که از آن روز
 بانکه از من خلال انگشتان فوت شده است در حیرتم که فردا این روے خود را
 بر آن خواجه کائنات چگونه خواهم نمود آنگاه فرمود که در صلوة مسعودے
 به طریق ترغیب بروایت ابو هریره رض در فقه سنت نبشته است که هر اندامی
 را شش بار شستن سنت است چنانچه در حدیث مسطور است از رسول اللہ صلی اللہ
 علیہ وآلہ وسلم که سه بار شستن هر اندامی سنت است و سنت پنجا میران

پیشین کہ پیش ازین بودند پس فرمود از ان زیادہ کردن کستم باشد بعد از ان ہمدرین محل فرمود خواجہ فضل عیاض زہ در وقت وضو در دست شستن دو بار فراموش کرد چون نماز بگذارد ہمہ رآن شب حضرت رسالت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم در خواب دید گفت کہ عجب آمد کہ در وضو تو نقصانی باشد خواب از ہیبت آن خواب بیدار گشت باز از سر تجدید وضو کرد بر اسے کفارت آن و بر نفس خویش پانصد رکعت نماز وظیفہ کرد تا یکسال انگاہ فرمود کہ طائفہ عارفان اہل فضل اند و ایشان مستغرق صحبت دوست اندیش در شرح خویش ایشان مینویسند چون بندہ در شب با طہارت خپد فرمان شود ہر فرشتہ را کہ برابر او باشند تا انگاہ کہ او بیدار شود فرشتہ گوید آئی این بندہ را پیام از کہ با طہارت نیک خفتہ است انگاہ ہمدرین محل فرمود کہ در شرح عارفان آمدہ است کہ چون مردم با طہارت خپد جان او را بالا ببرند زیر عرش فرمان شود کہ خلعت نو در بر او کنند چون او سجدہ کند فرمان شود باز گردانند کہ بندہ نیک است کہ با طہارت خفتہ بود و آنکہ او بے طہارت خفتہ باشد جان او از آسمان اول باز گردانند و بگویند کہ این لائق آن نہ کہ بالا برند و مرخدا می را سجدہ کنند نیست انگاہ بر لفظ مبارک راند کہ فقیتے نویسد کہ از رسول علیہ الصلوٰۃ والسلام آمدہ است کہ الیمین للوجه والیسار للقدمین یعنی دست راست مردم از براسے طعام خوردن و روسے شستن و دست چپ براسے استنجا کردن انگاہ سخن در ان افتادہ بود کہ چون مردم در مسجد در آیند سنت انیست کہ پاسے راستہ در مسجد نهند کہ یکے از سنت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم است و چون بیرون رود پاسے چپ بیرون نهند انگاہ و نفعے خواجہ سفیان ثوری رح در مسجد در آمد پاسے چپ بسو و درون مسجد نہاد آواز بر آمد کہ ثور در خانہ خداوند

چنين بے ادب وارو آيند که درمی آئی پس ازان روز باز خواجه سفیان را
 ثوری گویند آنگاه سخن در عارفان افتاد و احوال ایشان بر لفظ مبارک راند
 که عارف کسے را گویند که از ہمہ عالم غیب ہر روز صد ہزار تجلی بر ہی نازل گردد
 و در یک زمان چند ہزار تجلی و حال دروسے دبدم پیدای شود آنگاه فرمود کہ عارف
 کسے را گویند کہ جلگی عالم بداند و از عقل صد ہزار معنی بیرون دہد و بیان کند
 و جملہ دقائق محبت را جواب گوید و ہمہ وقت در بحر معنی آشنا کند تا ادرے کہ
 در سرار و انوار الہی بود آن را بیرون آرد و پیش جوہر بیان مبصر عرض کنند
 چون ایشان آن را بینند پس بندہ تحقیق بدیند کہ او عارف مست بعد ازان
 ہمدین محل فرمود کہ عارف ہمہ وقت در ولولہ عشق است و متحیر در آفرینش قدرت
 خداے باشد اگر استادہ است در وہم دوست است و اگر گشتہ است در ذکر و تو
 است و اگر خفتہ است در خیال دوست میخست و اگر بیدار است در ذکر و حجاب عظم
 دوست است طواف می کند بعد ازان فرمود کہ اہل عشق نماز باند او بگذارند
 و بر جانے نماز قرار گیرند تا آفتاب بر آید و مقصود ایشان را این باشد کہ بہ نظر
 دوست قبول افتد و انوار تجلی دبدم بر سر ایشان گردد آنگاه فرمود چون
 آن کس بعد از نماز فرض بامدادہ گذارد و بر جانے نماز قرار گیرد فرشتہ را
 فرمان شود تا بیاید و برابر او بایستد تا آن زمان اورا امرزش خواہند کہ او
 از اسباب بر خیزد و آنگاه ہمدین محل فرمود کہ خواجہ جیند بغدادی رحمہ اللہ تعالی
 در عمدہ خویش مے نویسند و آن اشارت است از اسرار الہی کہ روزے
 رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ابلیس را نمکین دریافت پریدم غم و اندوہ
 ترا سبب چسبیت کہ چنین بر خوف بگد اختہ جواب داد کہ از کردہ جہاں چیز از
 امرت تو کیے موزنان کہ ایشان بانگ نماز مے گویند زیرا چہ آن زمان کہ ایشان

یا تک نماز سے گونہ ہر کہ می شذو و سبوا ب میوزن مشغول میشود گویند و شذو و سبوا
 امر زیدہ می گردند و دیکم سبب آنکہ اسپان غازیان چون ایشان تکبیر میگوبند
 و براسے خدا در جنگ نامی در آیند فرمان میشود کہ ایشان را با اہل ایشان پیام زیدہ
 ستوہم کسب حلال در ایشان پس چون ایشان ازان کسب حلال خود ہر کہ
 نصیب کنن خدا سے تعالی بکرت آن کسب حلال ایشان آن کسان را پیام زیدہ
 چہارم سبب آنکہ کسیہ کہ نماز باہر دیکذا در وقت نماز آفتاب بر آید پس نماز
 اشراق بگذارد گفت یا رسول اللہ ان روز کہ سن در میان ملکوت بودم در
 صف نماز یک بنشینتہ دیدم ہر کہ نماز باہر دیکذا در وقت نماز قرار گیرد
 و بگذرے مشغول بود تا آفتاب بر آید و اشراق بگذارد گفت یا رسول اللہ
 صلے اللہ علیہ و آلہ وسلم جن تعالی اورا باہفتاد ہزار آدمی ازان او کہ باشد
 با و پیام زید و از آتش و زخ خلاص و بعد ازان فرمود کہ در نقبہ الاکبر
 بنشینتہ دیدم ہر وایت امام المتقی ابوحنیفہ کوئی رضا کہ وقتے نباشے بود جہل
 سال بہ کفن و زدی عمر خود مہربت رسانید آخر چون او نقل کرد اورا در خواب
 دیدند کہ در بہشت ہی خرم خلق تخرمانند سوال کردند تو کمن و زد بودے
 چہ عمل نیکن کردے کہ این سعادت یافتے جواب داد کہ درین یک چیز بود ازان
 کہ نماز باہر دیکذا در دم بر جا سے نماز قرار میگرفتہ تا آفتاب بر آمد سے اشراق
 میگذا روم آنگاہ در کار نباشی مشغول می شدم حق تعالی سے چون اندک پردہ
 بسیار بخش ست از بکرت این پیام زید و کردار ہا سے مرا نکو کرد و بدین درجہ
 رسانید آنگاہ ملائکہ بمعنی حکایت فرمود کہ چون عارف را حال رسیدہ باشد
 و بدان چیز فرود ماند اگر آن زمان چند ہزار ملک کہ بہر لونی شہید یا ہر باشد
 برو عرض کنند بدان وقت او را ان نہ بیند کرد ہر چیز کہ فرود شدہ است

یک چیز نشان عارفان همین است که عارف همه وقت در تبسم می باشد و آن زمان که عارف تبسم میکند در عالم ملکوت حیات مقربان در نظر گاه می افتد پس هر چه از ایشان ظاهر می گردد او تبسم می کند بعد از آن فرمود که در عارفان حال است آن زمان که آن حال در ایشان پیدا میشود در یک قدم که می زنند از خوش تا حجاب عظمت می گردد و از اینجا تا حجاب کبریا میرسد بعد از آن بقدم دویم مقام باز میرسد آن گاه خواه چشم بر آب کرد دیگر نیست که کترین درجه عارف همین است اما آنکه کاملان را درجه است آن درجه ایشان را خدا عزوجل دانند کجاست و کجا میرسد و که بازی آیند زیر این چه حقیقت آن معام نشد که ایشان در اینجا کجای روند و که می آیند الحمد لله علی ذلک مجلس دویم در روز پنجشنبه در پاپیوس میسرگشت سخن در جنابت افتاده بود مولانا بهسا والدین بخار و مولانا شهاب الدین محمد بغدادی بخدست حاضر بودند بر لفظ مبارک راند که جنابت زیر هر موی است بر تن آدم پس مرد را باید که زیر هر موی که جنابت است آب برساند و ترکند موی های خویش را که اگر یک موی خشک بماند آب نرسد روز قیامت تن با و خصمی کند آن گاه فرمود که در فتاوی ظمیر پنبشته دیده ام دهان مردم پاک است و آنکه جنب شود در هر چه آب بخورد آنجا پلید نه گردد اگر اوبی طهارت و یا جنب بود در یا حالض بود یا مومن بود و یا کافر بود دهان پاک است بعد از آن همدین محل فرمود که وقتی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نشسته بودند اصحابی بر پایی خاست سوال کرد یا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اگر کسی جنب بود و آب تا ایشان باشد و او عرق کند جامه در آن آلوده شود پلید گردد یا نه رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فرمود که نشود و آب دهن پاک است اگر جامه رسد پلید نه گردد بعد از آن همدین محل فرمود که شنیده ام از زبان خواجه عثمان بارونی رح که چون آدم

از پشت بدنیا آمد اور با حجاب صحبت افتاد مگر جبریل عزم بیاید و گفت یا آدم خبری نہ
 خواستن را بشوے یعنی غسل کن چون مہتر آدم غسل کرد خوشی و فرحتے حاصل شد
 گفت یا اخی جبریل عزم این مژومی و مکاناتے ہست گفت ای آدم عزم بعد وہر
 موسے کہ در اندام تست ثواب یکسالہ عبادت مرترا حاصل آید و بعد وہر قطرہ کہ
 آب بر اندام تو رسیدہ است از ہر قطرہ خداے تعالی فرشتہ بیافریند تا روز
 قیامت عبادت می کند و ثواب آن مرترا باشد بعد از ان مہتر آدم صلوات اللہ
 علیہ و سلمہ گفت یا اخی جبریل این ثواب مراست یا فرزندان مرا مہتر
 جبریل گفت یا آدم ہر کہ از فرزندان تو کہ موسن ست چون او غسل از حلال کند
 بعد وہر موسی کہ بر اندام او بود یک سالہ عبادت در دیوان او بنویسند وہر
 قطرہ آب کہ از اندام او بر زمین افتد حق تعالی فرشتہ بیافریند تا روز قیامت
 تسبیح و تہلیل سے کند و ثواب آن مرد موسن را باشد چون خواجہ این تمام کرد
 بگریست و فرمود کہ این نواید در باب کسانے ست کہ از حلال غسل کنند اما
 ملاحظہ کہ از حرام غسل کند ہر موسے کہ بر اندام باشد حضرت بغت یک سالہ گناہ
 در نامہ اعمال ثبت کند وہر قطرہ آب کہ بر زمین افتد یک دیو آفریدہ شود
 تا روز قیامت ہر پستے کہ در وجود آن دیو آید بڑہ مر آن کس را باشد کہ او از
 زنا غسل کند نگاہ فرمود کہ اول وندگان راہ شریعت انیست چون مردم
 در شریعت ثابت آمد وہر چہ فرمان شریعت ست بجای آورد از ان فرمان
 زورہ تجاوز و تفاوت نکند بیشتر شود بیاید و دیم رند کہ آن را طریقت خوانند
 بعد از ان چون درین مرتبہ ثابت شد چنانچہ شر الطریقت ست و آنچه درو
 فرمان ست بر سنت روندگان راہ سلوک کہ وقتے از ان تجاوز نکند بیشتر
 در مرتبہ معرفت رسد چون در مرتبہ معرفت رسید آنجا ہم شناخت و جائے کہ

آشنائی آمد حقیقت بدان کہ روشنائی پیدا شد چون دین مرتبہ ثابت شد در
 مرتبہ چہارم رسید کہ آن مرتبہ حقیقت ست بعد ازان چون مردم ذین مرتبہ
 رسید پس ہر چہ مے طلبدی یا بد آن گاہ فرمود کہ وقتے بزرگے بود از وس
 شنیدم کہ او فرمود عارف کسی ست کہ از ہر دو کون پیر و فرود کرد پس مقام
 فرودانیت تواند کہ برسد زیرا چہ دین راہ کسے بیشتر گیرد کہ از ہر دو بیگانہ گشت
 آن گاہ ہمدین محل فرمود کہ نماز امانتے ست از پروردگار عالم بر بندگان پس
 بندگان را واجب ست کہ آن امانت را چنان نگاہدارند و حق آسپندان بجا
 آرند کہ بیخ خیانتی در وسے ظاہر نہ شود و بعد ازان فرمود چون این کس در نماز نشود
 باید کہ رکوع و سجود تمام بجا آورد چنانچہ شرط است و ارکان نماز نیکو نگاہ دارد
 آن گاہ فرمود کہ در صلوة مسعودی نبشتمہ دیدہ ام کہ چون مردم نماز نیکو تر بگذارد
 حق آن تمامی بجا آورد رکوع و سجود و قراۃ و تسبیح او نگاہدار و فرشتگان آن
 نماز اور اور آسمان بر بند نورے ازان نماز شائع شود پس در ہائے آسمان
 بکشایند و آن نماز در زیر عرش بر بند فرمان آید کہ سجده کن و آمرزش خواہ مر آن
 نماز کنندہ را کہ حق تو نیکو نگاہ داشته ست آن گاہ خواہ چشم پر آب کرد و فرمود
 کہ در حق من ساز گذارندگان ست و آنکہ حق بجا نیارد و ارکہ بی نماز نگاہ ندارد
 چون فرشتگان آن نماز خواہند کہ بالا بر بند در ہائے آسمان گشادہ نہ گردند
 فرمان آید این نماز را برید بر روسے آن نماز کنندہ باز زیند پس نماز
 بزبان حال بگوید کہ ضائع کردے بعد ازان ہمدین محل فرمود وقتے در
 در بخار بودم میان اہل دستار بندان این حکایت از ایشان شنیدم
 کہ وقتے حضرت رسالت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم مردے را دید کہ نماز
 ہی گذارد و رکوع و سجود و حق نماز بجا نمی آورد با ستاد چون او از نماز فارغ

آمدہ پرسید کہ امر و زچند سال ست کہ بدین طریق نمازی گذارے گفت یا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم امر و ز قریب چہل سال ست کہ میگذارم رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم چشم پر آب کرد و فرمود کہ بیچ نماز نکر و درین چہل سال اگر بگردے بر سنت من نمردہ باشی آنگاہ فرمود کہ شیندرہ ام از زبان خواجہ عثمان پارونی رحمہ اللہ کہ فرود سے قیامت از انبیا و اولیا تا آنجا کہ مسلمان اند ہر کہ از عمدہ نماز بیرون آمد و برست و ہر کہ از ہوا ب نماز بیرون پیامد بر دست زبانہ دوزخ گرفتار گشت آنگاہ ہمد رین محل فرمود کہ وقتے در شہرے بودم نام آن شہر یادمانندہ است اما نزدیک شام ست بیرون آن شہر غارے بود بزرگے در آن غار مسکن داشت شیخ اوحد محمد الواحد غزیرے گفتے استخوانی در وجود مبارک ایشان ماند بر سجادہ نشستے بود و در شیر پیش در او استادہ دعا گو از ترس شیران نہ تو انست کہ نزدیک رود نظر آن بزرگوار بر من افتاد آواز داد کہ بیا و مترس چون نزدیک شدم روے بر زمین آورد نمیشتم اول سخن کہ آن بزرگ بر من گفت این بود کہ اگر تو قصدیکے نہ کنی او نیز قصد تو نہ کند یعنی چنین کس ست کہ از روے می ترسی بعد از ان فرمود کہ چون خوف حق در دل یکے باشد ہر کہ بود از روے در خوف بود شیر خود کد ام کس ست کہ از مردم در خوف نبود انقض ازین بابت سخن ہا بسیار گفت بعد از ان فرمود کہ اسے در ویش از کجا بیست گفتم از بغداد فرمونیکو آمدے اما باید کہ در ویشان را خدمت کنے تا مرد بزرگے گروے اما بشنوا امر و ز درین نار چند سال ست کہ ساونت کردہ ام و انہ جملہ خلائق عزلت گرفتہ ام از ترس یک چیز کہ سی سال است کہ از کز یاد ہوام ازین ترس شب روزے گریم گفتم آن چیز کدام است فرمود نماز ست آن

نہ مانگہ نماز میگذاردم در خود می بینم وے گریم کہ اگر ذرہ انچه شرط نماز است فوت
 شو و ازین جملہ انچه کرده امر ضائع گردد و بیک زمانے طاعت بر روی من
 باز نماند پس اسے در ویش اگر خود را از حق نماز بیرون بتوانے آورد کارے
 کرده باشے و اگر نہ عمر می ست کہ بغفلت از مای رود و ہمہ کار ضائع کردہ باشے
 انگاہ این حدیث فرمود کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فرماید آنچه
 گناہی نیست بزرگتر ازین نزدیک خداے تعالی در دنیا و دشمن تر بہ قیامت
 بعد از ان سخن در دوزخ افتادہ از کسے کہ او نماز چنانچه شرط است نگذارد و
 حق آن بجای آورد و بر سر آن بیوقت بگذارد و وقت نہ گذارد بعد از ان
 آن بزرگوار فرمود مرا کہ استخوانے و پوستے ماندہ می بینی ہم ازین سبب نیلدم
 حق نماز بجائے آرم یا نہ چون حکایت بگفت سببے پیش داشت برگرفت مراد
 او این سخن ہمہ بگفت کہ عمدہ نماز بزرگ عمدہ ایست اگر سلامت ازین عمدہ
 بیرون آمدن سے برستی و اگر نہ چنانچه شرمندہ مانے کہ فردا این رویے کہے
 نتوانی نمود بعد از ان ثواب چشم پر آب کرد بر لفظ مبارک را اند کہ اسے درویش
 نماز ستون دین ست و رکن ستون ست پس ستون بر پاشد خانہ سلامت
 بماند و انگاہ کہ ستون از خانہ برفت خانہ سنی الحال بیرون شود و چون اسلام
 و دین را نماز ستون ست ہر کہ خلل اندر نماز یا و فریضہ و سنت و رکوع و سجود
 اندر آمد پس حقیقتا اسلام و دین و جسم ان خراب باشد بعد از ان فرمود
 کہ در شرح صلوٰۃ مسعود سے امام زاہد رحمہ اللہ در واسعہ ثبتہ خدای عزوجل
 در بیح عبادتے چند ان تغلیظ و تشریح کرد کہ چنانچہ در نماز انگاہ ہمہ
 درین محل حکایت فرمود کہ امام جعفر صادق رضی روایت کرد کہ خداے تعالی
 نصیحتے بجای آوردن یا کردہ است بپسے از ان خطاب ست بہ لفظ

مع و بعضی بر سبیل تخریب و بعضی بوجه تخریب مرتبگان را و اندرین متفقند
 چاس و صیرت کرد که نماز را برپاست و درید که ستون دین نماز است آنگاه تفسیر
 معروف است که هر روز قیامت زیاده و کثرت با یستاتند و از پنجاه چیز ایشان را
 سوال کنند اما اگر نبد از سر موسی از سر الی موسی از سر موسی ایمان و نعتی است او
 و شناخت باری تعالی بیرون آید نیکو و اگر از عهده آن بیرون نیاید همه انجا
 بدوزخ فرستند بعد از آن به موقوف سویم بایستاتند از نماز و فریضه سوال کنند
 اگر از عهده آن بیرون آید نیکو و اگر نه همه از انجا باموکلان دوزخ فرستند
 بعد از آن در موقوف سویم بایستاتند از سنتی است رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ
 وسلم پسند اگر از عهده سنتها بیرون آید بر بد و اگر نه باموکلان پیش حضرت
 رسالت نپاہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فرستد که این کس از امت است
 که در سنتها تقصیر کرده است چون این فوائد تمام کرد باسے بگریست
 و این لفظ مبارک راند که واسے بر آن کس که فردا سے قیامت از رسول اللہ
 صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم شرمندہ ماند پس او را جا کجا باشد چون از رے
 شرمندہ باشد پیش که رود بعد از آن چون خواجہ این فوائد تمام کرد
 بازگشت الحمد للہ علی ذلک مجاس سویم روز چهارشنبه دولت پایوس
 میگرشت شمش از فروریش از جانب سمرقند آمدہ بودند و بخندست نشست
 از ہم چنان مولانا بہا والدین بخاری کہ ملازم صحبت خواجہ بودند در آن وقت
 بعدہ او حد کرمانے آمد روس بر زمین آورند دست سخن درین بود کہ نماز
 فریضہ تاخیر کنند تا وقت بگذرد و قضا بگذرد بر اخطا مبارک اند کہ زسب
 مسلمان کہ ایشان اند کہ نماز در وقت نگذارند و تاخیر کنند تا وقت بگذرد
 بست ہزار واسے بر مسلمانے ایشان کہ در بندگی کردن موسے آہمیہ کنند آنگاہ

ہمدین محل فرمود کہ در شہر کے بودم مسلمان آن شہر را رسم بودے کہ پیش از وقت
 برائے نماز مستعد شدند کے طریق منتظران استنادندے از ایشان سوال
 کردم کہ درین حکمت چیست کہ پیش از وقت ہر ہمہ مستعد می شوید گفتند آن
 سبب آنکہ چون وقت نماز در آید بر فریضہ سازا داد کنیم و چون مستعد نباشیم پس
 وقت بگذرد و فردا این روسے بر رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم چوینہ
 بنمایم کہ حدیث ما را خبر کرده است و فرمان داد قال ایمنی صلی اللہ علیہ وآلہ
 وسلم عجّلوا بالتوبۃ قبل الموت و عجّلوا بالصلوۃ قبل الفوت یعنی بشتابید در
 توبہ کردن پس از مرگ و بشتابید در گذاردن نماز تا آنکہ فوت نشدہ است
 بعد از ان حکایت دیگر فرمود کہ در روضہ امام محی حسن زندوسی رح درواستہ بہ
 دیدہ ام و پیش مولانا حسام محمد نجاری کہ استادا این شکستہ بود گذشتہ ام و
 این حدیث از ایشان یاد دارم کہ گفت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
 من اکبر الکبائر اجمع بین الصلوۃ یعنی بزرگ ترین گناہان آنست کہ نماز
 فریضہ را تاخیر کند تا وقت بگذرد و یکجا ہر دو نماز بگذارند بعد از ان فرمود
 کہ در مجلس خواجہ عثمان ہارونی نور اللہ مرقدہ حاضر بودم از ایشان شنیدہ ام
 بروایت ابو ہریرہ رضی اللہ عنہ کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فرمود کہ
 نماز دیگر را تاخیر کند تا فرورد شود آفتاب بدان وقت کہ متوجہ کرد و در دشتانی
 سے رود بزد مسند شود و پس پاران روسے ہرین آوردند و گفتند یا رسول اللہ
 صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم وقت اوتقین شود فرمود وقت این است آنکہ
 آفتاب رنگ خود نہ گردانیدہ باشد و روشن باشد بزرگ خود یعنی فرورد
 نہ گشتہ باشد اندر ماہستان و زمستان ہمین حکمت وارد بعد از ان فرمود
 در ہدایہ فقہ ابن حدیث نمیشد دیدہ ام بخط شیخ الاسلام خواجہ عثمان ہارونی رح

کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فرمودہ است اسبقوا بالعبادة العظمى للاجتماع
 یعنی نماز بامداد روشن تر بگذارد تا ثواب پیشتر پاید و در نماز پیشین سنت
 آنست کہ تا خیر کنید تا ہو اخلاک شود انگاہ بگذارد تا بستان و در زمان
 ہمین کہ سایہ گشت نماز پیشین بگذارد چنانچہ در حدیث آمده است از
 رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ابرؤ و ابالظہر فان شدتہ الخمر من فیج جہنم
 یعنی در تابستان نماز پیشین در جنگ گاہ بگذارد بعد از ان فرمود کہ وقتی
 خواجہ بایزید بطلامی رحمہ اللہ تعالیٰ را نماز بامداد قضا شد چند ان بگریست و
 نوحہ کرد و زاری کرد و با تفسیر آواز داد کہ اسے بایزید چند ان گریہ کردے
 کہ نماز بامداد فوت شد ان نماز ہزار نماز را ثواب در نامہ اعمال تو نوشتہ شد
 انگاہ فرمود کہ در تفسیر محبوب قریشی نوشتہ دیدہ ام کہ ہر کہ بیخ نماز پیوستہ
 بگذارد تا فریادے قیامت پیش او شدہ آن نماز سے رود بعد از ان بر لفظ
 مبارک راند و این خبر فرمود کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فرمود کہ
 ہر کہ نماز نیست اور ایمان نیست انگاہ فرمود قال علیہ الصلوٰۃ والسلام
 الايمان لمن الصلوة له ہمدین محل حکایت فرمود کہ شنیدہ ام از زبان
 شیخ الاسلام خواجہ عثمان ہارونی رح کہ در تفسیر امام زاہد آمدہ است قول
 اللہ تعالیٰ الذین ہم عن صلواتہم سائمون یعنی چنان باشد کہ ویل چاہی ست
 اندر دوزخ و گروہے گویند کہ وادی ست اندر دوزخ در ان وادی
 عذاب سخت و آن عذاب باشد مگر کسانی را کہ نماز را از وقت تا خیر کنند و
 در وقت نگذارند بعد از ان ویل را تفسیر فرمود کہ ویل ہفتاد ہزار بار
 بخداے عزوجل بنالدازد و عذاب آن کہ بارب این عذاب چہن تخت
 جاے کلام طائفہ خواهد بود فرمان آید بر اسے آنانکہ نماز در وقت نہ گذارند

بقضا کنند آنگاه فرمود که وقتی امیر المؤمنین عمر خطاب رضی اللہ تعالیٰ عنہ نماز
شام بگذارو و در آسمان نگه کرد ستاره و آسمان پیدا شده اند رخا زفت
کفارت آن برزده آزاد کرد و این از سبب آن بود که چون آفتاب
نزد شو و تا خیر نکند در حال نماز مغرب بگذارو که سنت است بعد از آن سخن
در صدقه افتاده بود بر لفظ مبارک را ندید که گرسنه ما سیرگر و اند حق سبحانہ
تعالیٰ روز قیامت میان او و میان دوزخ هفت حجاب پیدا آرد که بزرگ
هر حجاب پانصد سال راه باشد آنگاه سخن در دوزخ گفتن افتاده بود
بر لفظ مبارک را ندید که هر که سوگند دوزخ خورد کوسے خانمان خود را ویران
کرده باشد و ذخیرہ برکت از آن خانه برگیرند آنگاه ہمدین محل حکایت فرمود
کہ وقتی در مسجد جامع بغداد مذکور بود مولانا عماد الدین بخارے گفتند یہ
از حد مروصالح بود و تذکیر مے کرد و این حکایت از وی شنیدہ ام فرمود کہ وقت
خدا سے عزوجل برہتر موسیٰ صلوات اللہ علیہ صفت دوزخ مے کرد فرمان آمد
کہ یا موسیٰ اندر دوزخ ہاویہ وادی آفریدہ ام و آن ہاویہ ہفتم دوزخ است
از ہمہ پر ہول تر و تاریک تر و آتش آن ہم تاریک و تیز تر و غدا بخت است
و مار و کژدم در آن بیشتر و سنگها کریمت است اندران دوزخ کہ ہر روز آن را
مے تابند پس اسے موسیٰ یک قطرہ کہ اذان کرت است اندر دینا افتد ہمہ آبہای
دینا خشک کرد و از تیزی آن کوہ ہا فروریزد از شورش آن ہفت طبق زمین
ایشکافد از کرمے آن پس اسے موسیٰ آن غدا بدین سختی از براسے ہو کر و
آفریدہ اندیکے از براسے آن کسانکہ ستیزہ کاری کنند بر نماز یعنی نہ گذارند و ہم
انہ براسے آن کسان کہ سوگند دوزخ خوردند بنام من آنگاہ ہمدین محل فرمود
کہ ہر رگے بود اورا خواجہ محمد اسلم طوسے گفتندی وقتے در کار خدمت نشان

سوگند راست بر زبان راندند و این در حالت سکر بود چون در عالم صبح آمد پرسید
 که من سوگند امروز خورده ام گفتند آری فرمود که چون امروز نفس من خیره باشد
 که بدین سوگند راست خورد و فردا سوگند دیگر هم خورده خواهد شد چون عادت
 شد بعدہ قسم راند تا بزیم سخن نہ گویم خدمت خواجہ چہل سال بزلیت بر تہج
 آفریدہ سخن نگفت کفارت آن یک سوگند راست کہ خورده بود بعد از ان عاقل
 التماس نمود کہ اگر خدمت خواجہ را کار آمدہ گفت اشارہ کردی و با اشارہ کار فرمود
 چون خواجہ این فوائد تمام کرد خلق دو عالم گوری بر زمین آورد ہر کسی بازگشت
 خواجہ مشغول گشت الحمد للہ علی ذلک مجلس چہارم روز دوشنبہ سوادق پایوب
 حاصل شد آنروز شیخ شہاب الدین سہروردی و خواجہ اجل شیرازی و شیخ سیف الدین
 باخرزی رحمۃ اللہ علیہم از برائے دیدن آمدہ بودند سخن در آن افتادہ بود
 کہ صادق در محبت کیست بر لفظ مبارک راند کہ صادق در محبت کسے بود
 کہ چون بلائے دوست باز گردد او بطوع رغبت آن بلا را قبول کند بعد از ان
 شیخ شہاب الدین سہروردی فرمود کہ صادق در محبت کسے بود کہ در عالم
 شوق عاشقی غالب باشد اگر صد ہزار تیغ بر سر او زنند اورا تیغ جہنما شد
 بعد از ان خواجہ اجل شیرازی فرمود کہ صادق در دوستی کسے بود
 کہ اگر او را ذرہ ذرہ کنند و بر سر آتش سوزند و خاکستر کنند او در ان دم نزنند
 صادق باشد بعد از ان شیخ سیف الدین باخرزی فرمود کہ صادق در دوستی
 موئے کسے بود کہ ہمیشہ او را ضربے برسد او در مشاہدہ دوست را فراموش
 نکند و تیغ اثر آن پیدا نشود و الگاہ شیخ الاسلام خواجہ معین الدین اولیاء اللہ
 تقواہ فرمود این سخن بہ شیخ شہاب الدین نزدیک ترست و سابق است بلکہ
 در آثار اولیا نبشتہ دیدہ ام کہ وقتے را بولہ بصری خواجہ حسن بسنی و ماگہ درینا

وخواجہ شقیق بلخی رحمۃ اللہ علیہم ہر سہمہ در بصرہ یکجا نشسته بودند سخن در صدق
 محبت می رفت ہر کسے سخن در دوستی میگفت ہچنان خواجہ حسن بصری رح
 گفت کہ صادق در دوستی مولی کسے بود کہ چون او را در دے و مختے رسد او
 در ان صبر کند را بگفت اسے خواجہ ازین بوسے منی می آید آنگاہ مالک بنیار
 گفت کہ در دوستی مولے کسے صادق ست ہر ہلای و جاسے کہ از دوست
 بدین کس برسد او در ان رضا طلبے کند و بدان راضی باشد را بگے فرمود کہ بازین
 بالیستے بعد از ان خواجہ شقیق رح فرمود کہ در دوستی مولے کسے صادق بود
 اگر او را ذرہ ذرہ گردانند بدان دم نزنند را بگے فرمود کہ چون او را المی و جزونے
 برسد او در آن مشاہدہ دوست فراموش نہ کند آنگاہ خواجہ فرمود کہ ما را نیز
 قرار ست شیخ سیف الدین باخرزی رح فرمود کہ سخن در صدق محبت ہین ست
 آنگاہ سخن در خندہ افتاد بر لفظ مبارک رساند کہ در اصل خندہ قہقہہ کہ یکے از
 گناہان کبیرہ است در میان اہل سلوک ہین خندہ قہقہہ است آنگاہ فرمود
 اول بازی خندہ قہقہہ است اما در گورستان منع آمدہ است کہ آن جای گاہ عبت
 ست نہ جاے لمو و بازی زیر اچہ در خیر ست از رسول اللہ صلی اللہ علیہ و
 آلہ وسلم ہر گاہ کہ کسے در گورستان بگذرد مردگان گویند کہ اسے غافل اگر تو بدانی
 کہ ترا چہ پیش ست گوشت و پوست بر اندام تو بریزد بعد از ان بر لفظ مبارک
 رساند و ہمدین محل این حکایت فرمود کہ وقتے در کرمان من و شیخ او حد کرمانے
 مسافر بودیم پیری غتھی از حد پیش بزرگ و صاحب نعمت و مشغول اما مشغولی
 کہ در ان بزرگ دیدم وقتے کسے را چند ان مشغول ندیدم الغرض چون او را
 در یافتم سلام کردم دیدم کہ ہمین روحی در ایشان ماندہ بود گوشت و پوست
 گوئی در ایشان نبود آن بزرگوار سخن نیز کمتر میگفت در خاطر گذر ایندم کہ این

بزرگ را پرسم کہ حال ما چرا چيست کہ چنين ضعيف و حقيران بزرگوار شده اند
ضمير روشن کہ دروسے بود پيش ازين کہ ما ميگويم از بر فورم کا شغف کرد کہ اسے
در و ليش روزے در و ليش با يار سي در گورستان ميگذاشتند و بيگانه گور
قرار گرفتيم چون ششم قضا را آن چيزي بود بگفتند مرا اندک تہقہ آمد از ان گور
آواز برآمد کہ اسے غافل کسے را کہ اين مقام پشت و حریفی کہ بچو ملک الموت
مونس دوست و درين خاک مار و مور بود اورا باخندہ چہ کار بود ہين کہ اين
شنيدم آہستہ بر خاستم دست يار بود سيدم اورا و داغ کردم او جاسے رفت
من بيادم درين غار قرار گرفتيم چنانچہ از ہيبت اين سخن در گزاريم و ہر روز بر خويش
مے ريزيم و اين ياد مے کينم و امر و زرت چہل سال است کہ از شرم اين خندہ
تہقہ سوے آسمان ندیدہ ام و شرمندہ ام کہ فردا اين روسے چگونہ خواہم نمود
بعد از ان ہمدرين محل حکايت فرمود بزرگے بود کہ اورا خواجہ عطا سہمی گفتند سے
چہل سال او جانب آسمان ندید پر سیدند کہ چہا چہا چہا چہا چہا چہا چہا چہا چہا چہا
گور و ہيبت قيامت بعد از ان پرسيدند ايکے جانب آسمان نہي چہا چہا چہا چہا چہا چہا چہا چہا چہا
فرمود کہ از شرم گناہ کہ بسيار کردہ ام و در مجلسها خندہ تہقہ نہ ام ازين سبب
دیدہ بالانہی کہم و سوے آسمان نہي بنيم بعد از ان حکايت ديگرا فرمود کہ خواجہ تہم و علی
کہ يکے از بندگان طريقت بود ہشفت سال بگریست کہ گشتہ و پوست از رخسار
ببارک ايشان نہ رخت آنگاہ بعد از نقل اورا از خواب دیدند گفتند
خداے تعالی باشما چہ کردہ است گفت بيا مريدانما آئنا مالک بالابرا و در
چون زير عرش بروند سجدہ کردم اما لرزان و ترسان و گشتہ آمد کہ نوح چرا چدين
بگریست مرا غفار ندانستی سر بسجدہ نہادم و مناجات کردم اسے غفار بيدارستم
اما از ترس ضوطہ گور و ہيبت قيامت و درشتی ملک الموت بگرستم کہ دران

تنگ بعد حال من چگونه خواهد بود بعد از ان فرمان شد که چون ازین ترسیدے
 باز کرد کہ از ان ترس امین گرد ایندم و ترا بیا مرزیدم آنکاه فرمود کہ دستتے در
 سیوتان برابر خواجہ عثمان ماروسے رح مسافر بودم در مقامے صومعه بود آن
 صومعه در ویشتے شیخ صدر الدین محمد احمد سیوتانی گفتدی از حد مشغول و بزرگ
 من چند روز ملازم صحبت او بودم ہر کہ در صومعه ایشان بیادے محروم باز نہ گشتی
 در عالم غیب رفتے چیزے بر دست او دادی و این سخن گفتمے کہ این درویش
 را بدعای ایسان یاد کنید من ایمان خود در گد سلامت توانم برد کارے
 کردہ باشم الغرض آن بزرگوار چون حکایت گور و میت مرگ بشنیدے
 چنان بر خود بلز زیدے کہ برگ بید بلز زود و از چشم خون روان شدے گوئی
 چون چشمے آب ست بعد از ان ہفت شبان روز در عالم گریہ بودے اما
 ایستادہ و در چشم در ہوا داشتے است کہ مارا از گریہ نمودن او گریہ کشادے
 کہ این چہ مردست و این چہ بزرگ است بعد از ان چون از ان عالم فارغ
 آمدے شستے روی سوی ما کردی و گفتمے اسے عزیزان کسے را کہ مرگ دیش
 است و حریفے ہچو ملک الموت و روزی ہچو روز قیامت پیش باشد اورا بانو
 و تمار و خندہ و خوشدلی چہ کار بود و بکار دیگر مشغول شدن چگونه خوش
 آید آنکاه فرمود کہ اسے عزیزان اگر شمارا از حال خفتگان زیر خاک کہ اسیر
 مور و مار اند و محوس در زندان خاک اند اگر ذرہ معلوم شود کہ برایشان چہ
 معاملہ ے رود استادہ بر خود بگدانختے چون نمک آب گردیدے آنکاه فرمود کہ
 عزیزان وقتے دعا گو در بصرہ بزرگے را دید از حد مشغول برابر او در گورستانی
 بودم و او صاحب کشف بود نزدیک گوری من و آن بزرگ نشستے بودم
 کہ مرودہ آن گور را عذاب ے کرد تا غدا بی سخت آن بزرگ چون معاینہ دید

نعرہ بزو بیفتا و چون بدیدم جان داده بود ساعتی شد کہ بر خود چون نمک بگرخت
 آب شد و ناپیدا گشت از خوفیکہ در آن بزرگ دیدم وقتے در پایچ آفریدہ ندیدہ
 بودم و نشیندہ بودم آنگاہ فرمود آنچه آن بچنان بخود فرو شدیم کہ ہر روز بر خود میگذارم
 از ہیبت گور باشما بعد از سی سال سخن گفتہ ام و این حکایت کردہ ام پس اسے
 عزیزان این مقدار کہ مردم بخلق مشغول گردد پس در کار خود چسرا بنا شد
 زیرا چہ ہمہ مقدار کہ مردم بہ خلق مشغول گردد از خدا اسے عزوجل بازمی ماند پس باز
 میگردند و دنبال زاد و را حلہ مشغول گردید کہ ما ہمہ آن پیش داریم کہ سلامت توانیم
 گذشت این گفت و دو خرما پیش داشت بردست ما من داد و خود بر خاست
 و گر یہ مشغول شد بعد از آن خواجہ ہاے ہاے بگریست پس اسے درویش
 بدان خدا اسے کہ جان من اندر قبضہ اوست از آن روز باز تا ما فایت امروز
 دعا گو برین ست و از ہیبت مرگ و گور ہر روز در گدازم و از ترس بر خود
 مے ریزم و زاد و را حلہ ندارم کہ بدان قوت از آن ترس بگذرم آنگاہ فرمود
 کہ از گناہ کبیرہ است در گورستان طعام و آب خوردن بہو ای نفس یعنی عمداً
 و قصداً پس اوست ملعون و منافق آنگاہ ملائم این معنی حکایت فرمود کہ
 در روضہ امام یحیی ابوالخیر زندوست رہ نمیشد دیدہ ام از رسول اللہ صلی اللہ
 علیہ وآلہ وسلم من اکل فی القابر طعاماً او شراباً فهو ملعون و منافق یعنی ہر کہ
 بخورد و در قبرہ طعام و شراب پس او ملعون و منافق ست بعد از آن
 ہمدین محل حکایت فرمود کہ وقتے خواجہ حسن بھری رح در گورستان سگانش
 طایفہ مسلمان را برید کہ در گورستان بطعام و شراب مشغول بودند نزدیک
 ایشان شد و گفت اسے خواجگان شما نمانقانند یا مسلمانان این سخن
 ایشان را دشوار نمود خواستند تا بد کہند خواجہ فرمود من بہر آن اسے گویم

کہ حضرت رسالت پناہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم سے فرماید کہ درگورستان طوام
 و شراب خور و او منافق باشد زیرا چہ این مقام ہمیت و عبرت است کہ معاینہ
 کے کینہ و بعضے بہتر از شہادین خاک خفته اند و اسیر مور و مار و در زندان مجوسی
 ماندرہ و گوشت و پوست ریزندہ و جمال ایشان با خاک یکے شدہ شما بروست
 خود آن چنان عزیزان را بخاک سپردید شما را چگونہ دل سے شوہ کہ انجا طعام
 و آب منخورید و لہو و لعاب مشغول سے شوید چون خدمت خواجہ انیمضی بر ایشان
 گفت علی الفجر جوانان ثابت شدند کہ باز گردیم شما بخشید بعدہ خدمت
 خواجہ ہمدین محل حکایت دیگر فرمود کہ در رباعین شبہ دیدہ ام کہ وقتے حضرت
 رسالت پناہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بر تومے گذشتہ کہ در بخشہ دار و احسب شغل
 اند حضرت رسالت پناہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم با ستارہ و سلام گت ایشان
 در حال نجاستند ہر ہمہ روسہ بر تریبی آوردند چون ہند گان دست پیش
 آورد ہستہ اندر حکمے کہ حضرت رسالت پناہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم را بود ہر
 پنج حکم فرمود کہ اسے برادران شوا کہ مرگ این شدید ہر ہمہ بالتفاق گفتند کہ خیر یا
 رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم پس فرمود چگونہ در خندہ و لہو و لعاب جزان
 تامل و در مشغول گشتہ اید نصیحت حضرت رسالت پناہ صلی اللہ علیہ وآلہ و
 سلم چنان در ایشان اثر کرد کہ پیش ہیچکس آن طایفہ را در خندہ ندیدہ نگاہ
 خدمت خواجہ فرمود کہ مشائخ طبقات و اولیاء صفات طریقت و امامان دین چگونہ
 معرقتہ کہ از جملہ وینا و اپنے رو دینا است بہتر اگر دند سبب آنکہ چہ بن عقاب
 ہیبت و حیرت پیش پیدا دند نگاہ فرمود کہ در مرتبہ سویم کہ آن را نیز اہل سلوک
 گنا کہ بیری نویسد آنست کہ بیخ گناہ بزرگ تر از ان نیست کہ برادر مسلمانے
 را با مجوسی بیازارد چنانچہ در لغت کلام اللہ مسطور است کہ فرمان سے شود والین

یو ذون المذنبین بغیر ما کتبہم فقد اخطوا ایسا ناکرنا مبینا معنی چہنیں ہا شد
 رنجانیدن براور مسلمان از گناہ کبیرہ و بخشش بر رسول اللہ صلی اللہ علیہ و
 آلہ وسلم و بخشش خدا سے عزوجل سنت بعد از ان خدمت خواجہ حکایت
 فرمود در وقتے ملکہ بہ ظلم و تعدی دست دراز کرد و بندہ گمان خرابی ملت و جہر
 ہلاک میگرد و در عذاب میداشت بعد از ان بعد مدتی سمان ملک ظالم را بشیر
 در مسجد کنکر سے در بغداد استادہ دیدند موکے ہر وریش پر اگندہ و در خاک
 یک شمدہ و از ان غافل قاعدہ تمام برگشتہ و خاکستر بر اندام انداختہ و خراب
 و منقص گشتہ است شخصے اور شناخت پر سید کہ تو ہمان ملکی کہ در مکہ بر خسلق
 ظلم و تعدی میگردی شرمندہ شدہ گفت کہ تو مرا از کجا شناختے و چہ واسطے
 گفت ترا آن روز بان نعمت و دولت دیدم استادہ بر خلق خدا سے
 نمی بخشیدی دست ظلم و تعدی دراز کردہ بودی گفت آری در الہ وقتہ بندہ گمان
 خدا سے را ہیو جیسمی رنجانیدم و شتم بر ایشان میگردم تا جرم سزا سے خود دیدم
 بعد از ان خدمت خواجہ حکایت فرمود کہ وقتے در بغداد بودم خدمت خواجہ
 در کنارہ و جلد صومعہ دیدم در ان صومعہ بزرگے مسکن داشت چون سرور ان
 صومعہ کردم سلام گفتم جواب سلام باشارہ باز داد وہم باشارہ فرمود کہ
 بنشین زمانے بنشستم روی سوی من کرد گفت اسے در ویش قریب پنجاہ
 سال باشد کہ از خلق عورت گرفتہ ام و اینچہ مسکن سا نتمہ ام چنانچہ شمس ایاز
 مسافرت میکنید مرا نیز در عالم ہمین نوع مسافرت بودے در شہر ہمدان
 بزرگے از و نیاد اران دیدم استادہ از بر اسے کہ او تہ فلان زمانے در بغداد
 میداشت دوران غلو میگرد من اورا ہیج نہ گفتم تا کہ شہر ہمدان دیدم و زاد
 میگردم و میگذا شتم ہاتف غیب آواز را کہ اسے در ویش چہ شدی اگر برای

یا آن دنیاوار میگفتی که از حق تبرس و با خلق زیادتی مکن از سخن تو ازان ظلم
 بازماندے اما تبرسیدے ازان دنیاوار کہ لطفے میکند ازان باز خواهد ماند از
 آن روز کہ آواز غیب شنیدم از غایت شرمندگے سالها برآمد کہ درین
 صومعه مسکن ساخته ام و پاسے خویش ازین مقام بیرون نیارود و ام و درین
 اندیشه فرو شده ام اگر فرداے قیامت ازین معامله پرسند جواب چه گویم
 پس اسے درویش ازان تاریخ باز قسم بزبان راندم کہ پیش طرفی بزم
 کہ چیزے بنیم تا بدان فعل مقرون نہ گردم کہ فرداے قیامت بگویند بیا گو اہی بڑ
 بعد ازان چون نماز شام شد یک کاسہ شام و دو نان جوین و یک کوزہ آب
 از ہوا پیدا شد این بزرگ و دعا گو یکجا افطار کرد و چون روان شدم و وسیب
 از زیر مصلا بیرون آورد دعا گو داد و دعا گو روی بر زمین آورد و باز گشت
 بعد ازان بر لفظ مبارک راند کہ مرتبہ چہارم در سلوک آنت کہ یکے از گناہ
 کبیرہ ہمین ست کہ چون مردم نام خداے عزوجل بشنود و یا از کلام اللہ بخواند
 پس باید کہ دل نرم شود و از ہیبت خداے تعالی اعتقاد او در ایمان زیادہ شود
 و اگر عیاذاً باللہ در شنیدن ذکر خدا تعالی و خواندن کلام اللہ دلہای شنوندگان
 نرم نہ گردد و اعتقاد و ایمان زیادہ نہ شود بلکہ در خندہ و لہو و لعب مشغول شود
 پس یکے از گناہ کبیرہ ہمین ست چنانچہ در کلام اللہ مسطور است و فرمان میشود
 إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ الْمَد وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُ رَبِّهِمْ
 إِيمَانًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ امام زاہد در تفسیر خود می نویسد کہ معنی این آیت
 چنان باشد کہ مومن بحقیقت آن کسانی اند کہ چون نام خدا تعالی بشنوند و اعتقاد
 در ایمان ایشان زیادہ گردد ایشان مومنانند پس ہر کہ ذکر خدا تعالی بشنود و خواند
 کلام اللہ ہر کہ بخندید پس بحقیقت بدایتد کہ آواز منافقانست الگاہ ہمدین محل فرمود

کہ روزے رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم پر قوسے گذشت آن طایفہ را دید
 ذکر خداے تعالیٰ میگویند مگر در خندہ و لهو مشغول اند و بیخ اثر ذکر و خواندن و کما
 ایشان نرم نمی شود پس رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم با ستاد و گفت
 و ہو طایفہ ثالثہ منافقون یعنی این طایفہ سویم منافقانند کہ در شنیدن کلام اللہ
 بیخ دل ایشان نرم نہ کرد و آنگاہ حکایت فرمود کہ خواجہ ابراہیم خواص بر جماعتی
 گذشت ایشان از واکران بودند شسته ذکر میگفتند بہین کہ خواجہ ابراہیم نام
 خداے عزوجل بشنید چنان ذوق در وی پیدا شد کہ خواجہ ابراہیم در رقص شد
 ہفت شبانہ روز در رقص بہوش بود کہ خبر از خود داشتہ ہر بار کہ بہوش باز آمد
 نام خداے بر زبان راندے باز در عالم بہوشی مستغرق شدے ہمین ہفت
 شبانہ روز برین منوال بود و چون بہوش باز آمد تجدید وضو کردی و دوگانہ
 نماز بگذارد و سر بسجود نہاد و باز گفت یا اللہ سر بر نہ کرد جان بدان آنگاہ خواجہ
 چشم پر آب کرد و این بیت بر لفظ مبارک راندے عاشق بہواسے دوست
 بہوش بود و زیادہ محب خویش مدہوش بود و فردا کہ بچہ خلق حیران باشند
 نام تو درون سینہ و گوش بود و بعد از ان خواجہ حکایت فرمود کہ وقتی در خانقاہ
 خواجہ یوسف ہشتی رح چند نفر در ویش صاحب جمال و نعمت در دایرہ حاضر بودند
 و ما گویند حاضر بود این بیت گویندگان میگفتند چنان درو خاگو و بدان در ویش
 و گرفت کہ ہفت شبانہ روز مدہوش بودند کہ خبر آن نداشتند و در رقص بودند
 ہر بار کہ گویندگان میخواستند بیستی دیگر گویند ہمین بیت میگاہ یا ندیم از ہر سال
 آن در ویشان دو نفر چنان بخیر شدند کہ در زمین افتادند خرقہ بر قرار ماند و آن
 در ویشان از میان ناپیدا شدند چون خواجہ این فوائد تمام کرد خلق باز گشت
 خواجہ در تلاوت مشغول شد الحمد للہ علی ذلک مجلس حقیم روز و شبینہ دولت پایہ

حاصل شد شیخ جلال و شیخ علی سنجرى و شیخ محمد اوجا حشنى و بزرگان دیگر نجیب
 حاضر بودند سخن درین بود که مگر بستن در پنج چیزیکه از عبادت است در مذہب این
 سلوک بعد از ان بر لفظ مبارک راند که آن پنج چیز اول آنست که مگر بستن
 در روسے مادر و پدر فرزند ان را یکے از عبادت است زیرا چه در خبر است از
 رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم پر فرزند سے در روسے مادر و پدر و در
 خدا سے تعالیٰ بنکر و حجے پذیرفته در نامه اعمال او نبولیند و ہر زمانیکہ فرزند سے
 در پاسے مادر و پدر اوستہ زندہ حق تعالیٰ ثواب عبادت ہر سال و در نامه اعمال از
 قبولیہ و اورا پیام زد و بعد از ان ہمدین محل بر لفظ مبارک راند وقتی جو اسنے
 گناہ گاری و فساد کاری از جہان نقل کرد اورا در خواب دیدند کہ میان حاجیان
 مے خراہد خلق را تعجب پیدا شد پرسیدند کہ این دولت از کجا یافتی کہ بیچ عمل نیکر
 نہ کردی گھٹ آرے ہچنان است اما مادر سے زوال داشتہم آن زمانکہ از حسنا نہ
 بیرون آمدے سرور پاسے مادری اچھو دم مادر دعا کردے خدا سے متعلقے ترا بسبب از
 و ثواب حج روزی کند حق تعالیٰ دعا سے مادر مستجاب کرد و مرابیا مزید و میان
 حاجیان در بہشت بخرا میدم بعد از ان ہم ملائم انیمعنی حکایت کرد کہ وقتے خواہم
 با نیزہ پدر را پرسیدند کہ این دولت از کجا یافتی فرمود کہ وقتے کہ کو دکا بودم
 ہفت سالہ مسجد میر فتم پیش استاد قران می خواندم درین آیت کہ فرمان میشود
 بالوالدین احسانا از استاد معنی این آیت پرسیدم گفت دین آیت فرمان
 میشود کہ خدمت مادر و پدر بواجبے کنید چنانچہ خدمت کہ پروردگار شما تمہیں
 کہ از استاد این بشنیدم تخنہ بستم پیش مادر آدم سرور پاسے مادر آدم
 کہ اے مادر من امروز ہمچنین شنیدم کہ خدا سے تعالیٰ چہین فرماید از خدا سے
 بخواہ تا چنانچہ حق تست ترا خدمت کنم چو این عرض داشت پیش مادر و پدر

کردم و لش بر من مسکین بسوخت دو گانه نماز بگذارد و دست من گرفت و روسه
 سوسه قبله کرد مرا بخدا سے سپردن این دولت ازان یافتم که دعای مازدا
 دویم آنکه وقت شنبه از شبانه رستان ما درین نیم شب آب طلبیده کوزه پر
 کردم بر کف دست نهادم با درم در خواب برفت من بیدار شدم کردم چنانچه آخر
 شب پیدا گشت سر با کوزه استاده دید آن زمان که کوزه آب از من بسوزد از
 غایت سر پا پوست کف دست من با کوزه بر آمد سر دشته بود شفته که در دست
 سرم را در کنار گرفت و بوسه داد و گفت ای جان ما درین بخبروی و هر دو که
 خدا سے توالی ترا بیا مرز و حق تو ای دعا سے ما در استجاب کرد این همه دولت از
 دعا سے ما در یافتم بعد ازان فرمود که مرتبه دویم آنست که نگریستید از کف دست
 از عبادت است زیرا چه در شرح اولیا نوشته دیده ام هر که در کلام الله شکر کند
 و یا بخواند خدا سے تعالی بفرماید تا در ثواب و زمامه اعمال او بنویسند و بیکی ثواب
 بخواندن قرآن و بیکی ثواب نگرستین و هر حرفیکه در کلام الله باشد حق تعالی
 بفرماید تا بعد هر حرفی ده نیکی و زمامه اعمال او بنویسند و ده بدی یا کس که در دست
 بعد ازان دعا گوالتماس کرد که مصحف در شکر و عبادتی که سفر و راه بر او توان بود
 یا نه فرمود در اول اسلام چندان آشکارا نبود رسول الله صلی الله علیه و آله
 و سلم در سفر مصحف برابر بنی بر روی و بگفتند که دانند که چیزی خطائی شود و مصحف بر روی
 کف را قند ما در آنچه اسلام وقت که آشکارا شد مصحف را برابر بر روی بعد ازان
 بگردین محل فرمود که سلطان محمود غزنوی انار الله بهانه را بعد وفات بگزارد
 و بند پر رسیدن که خدایتعالی با توجه کرد گفت شنبه از شبانه رستان ما درین نیم شب
 بودم در طاقی مصحف بود با خود گفتم که مصحف اینجا است من بگویم خیمم باز گفتم که مصحف
 را این موضع بیرون فرستم باز در خانه گذر شمس که براسه آسایش خویشتن

مصحف را چگونه بیرون فرستم چون وقت نقل رسید نقل کردم مرا هم بدان مصحف
بخشدند بعد از آن بر لفظ مبارک راند هر که در مصحف نگردد به کرم خداے تعالی
روشنائی چشم او زیادہ شود هیچ گے آن چشم بدر دنیا در خشکی نہ پذیرد آنگاه ہدین
محل حکایت فرمود کہ وقتے بزرگے بر سجادہ نشستہ بود مصحف پیش بود نا بیناے
بیامد روے بر زمین آورد التماس نمود کہ چندین تداوے کردم این چشمہا سے
من نیکو نشدند اکنون بر شما آئدہ ام تا این چشمہا سے من نیکو شوند فاتحہ در خواست
دارم آن بزرگ مستقبل قبلہ شدہ فاتحہ خواند و مصحف کہ در پیش داشت بردست گرفت
و بر ہر دو چشم او مالید چشم او چون چراغ روشن گشت بعد از آن فرمود کہ در جامع الحکمت
نشستہ دیدہ ام کہ در روز کار پیشین جو اسے فاسق بود کہ از فسق او مسلمانان را
نفرت گرفتہ بود ہر چند کہ او را مانعے شدند ہی شنید الغرض چون نقل کرد اورا
در خواب دیدند کہ تاجے بر سر و دواجے در کمر بستہ و خرقة در بر پوشیدہ فرشتگان
را فرمان شدہ است تا در پشت برند از روے برسیدند کہ تو مرد فاسق بودی
این دولت از کجا یافتے فرمود کہ در دنیا یک خیرات در وجود من آئدہ است
و این آن بود کہ جائے مصحف را بدیدے برخاستی آنجا در خدمت استادہ شدے
و با حرمت تمام در روے نظرے کردے حق تعالی جملہ گناہان مرا بدین یک چیز عفو
کرد و مرا در کار مصحف کرد و بسا مرزید و این درجہ روزے کرد بعد از آن بر لفظ
مبارک راند کہ سویم مرتبہ آن است کہ اگر کسے در ریسے علما بنکر و حق تعالی
فرشتہ بدان نظر بیا فرزند تار و ز قیامت آن فرشتہ مرا اورا آمرزشے خواہد
از خداے عزوجل بعد از آن فرمود ہر کرا دوستے علما و مشائخ زردل بود خدایتے
خیر ارسالہ عبادت در نامہ اعمال او نیشن فرماید و اگر درین میان بمیرد
حق تعالیے درجہ او چون درجہ علما گرداند و مقام او علیین باشد آنگاہ فرمود

کہ درفتاوسے ظہیر بنبشتہ دیدہ ام از رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ہر کہ در روز
 علماء بسیار بگردو با ایشان برود و بیا پر و تا ہفت روز ایشان را خدمت کند حق تعالی
 گناہ اورا تمام در گذارد و نیکی ہفت ہزار سالہ و زمامہ اعمال او نبویسد کہ روز
 بہ روزہ گذرانیدہ باشد و شب بقیام و این حکایت فرمود کہ مردے بود در ایام
 پیشین ہر وقتیکہ علماء را یا مشائخ را بیدیدے روے از ایشان بگردانیدے و از
 حد ایشان نتوانستے کہ بہ بنید الغرض چون آن مرد نقل کرد اورا در گور فرسود
 آورد ہر چند کہ روے بجانب قبلہ میکرد و نہ روے از جانب قبلہ گشت جانب
 دیگرے شد خلق را تعجب و حیرتے پیدا شد ہا قفے آواز داد کہ اسے مسلمانان خود را
 و این مرد را چہ رنجہ دارید این مردے بود در دنیا از علماء و مشائخ رومی بگردانیدے
 پس ہر کہ از علماء و مشائخ روے بگرداند ما رحمت خویش ازوے بازداریم و از میان
 رانندگان بگردانم و فرداے قیامت دی را چون رومی خرس برانگیزم بعد از ان فرمود
 کہ مرتبہ چہا یم در خانہ کعبہ دیدن ست دیکے از عبادت ست رسول اللہ صلی اللہ
 علیہ وآلہ وسلم فرمود ہر کہ در خانہ کعبہ زاوہا اللہ شرفا و تعظیماً دیدہ برودیکے از عبادت
 باشد ہر کہ جانب خانہ کعبہ زاوہا اللہ شرفا و تعظیماً بگردد رنگر بستن ہزار سالہ عبادت
 و ثواب حج و زمامہ اعمال آن کس نبویسد و اورا یکے از کرامت کنند بعد از ان فرمود
 کہ مرتبہ پنجم خدمت کردن در روے پیر خود رنگر بستن یکے از عبادت ست زیرا چہ
 در معرفۃ المریدین بنبشتہ دیدہ ام کہ خدمت شیخ عثمان مارونی رحمہ اللہ تعالیٰ فرماید
 ہر کہ یک روز پیر خود را خدمت کند چنانچہ حق خدمت ست حق تعالیٰ اورا در بہشت
 ہزار گوشک از یک دانہ مردار بیدہد و در ہر گوشکے حور کرامت کند و فرود
 قیامت بحساب در بہشت ہر ہزار سالہ عبادت و زمامہ اعمال او نبویسد
 بعد از ان فرمود کہ مردے را یا بید کہ ہر چہ از زبان پیر خود بشنود گوش و ہوش

ہوسے ہر ان متعلق بود و ہر نماز سے و اور اسے و ہر ان کہ خدمت پیر فرمایا
 بگردار رساند و متواتر بخدمت پیر وافر باشد و خدمت کند و اگر متواتر میسر نہ شود
 کوشش نماید بعد از ان ہر دین محل حکایت فرمود کہ وقتے زاہد سے بود و
 صد حال مرخص سے را غر و جل عبادت کردہ بود و زبردت گذرا بند سے
 شب بقیام بیچ ساعے و لحظہ از طاعتہ خالی نبود سنے ہر کہ ہر سنے بیاد سے
 بند و نصیحت کرد سے و بر آیندگان و روندگان گفتے کہ در کلام اللہ مجید فسٹان
 سے شود قوله تعالیٰ و ما خلقت الجن و الانس الا ليعبدون یعنی اسے بندگان
 خدا سے تعالیٰ ماریا و شمارا بیا فرید پیر سے عبادت نما از پیر سے خوردن آشامیدن
 و غافل بودن در کار عبادت پس اسے مسلمان مارا واجب است کہ در بیج
 کار سے دست نزیم کرد و طاعت و عبادت خدا سے تعالیٰ الغرض چون این
 زاہد نقل کرد اور از خواب دیدند ازو سے سوال کردند کہ ہر سے تعالیٰ
 پاتو چہ کرد گفت بیامزید گفتند بکدام عمل فرمود پذیرین عمل کہ کردم روز و شب
 خود را بیدار داشتم و بیج وقت خود را آسائیش نہ دادم این جملہ اعمال
 محبوب نبود الا سبب آمرزش من از خدمت کردن پیر خود فرمان آمد چون تو
 در خدمت کردن پیر تقصیر نہ کردی بخشیدم بعد از ان خواجہ ادام الصدق قواد فرمود
 و چشم پر آب کرد کہ فردا سے قیامت آمانا و اصدقا اولیا و شاخ صدیقان را
 میور شاگردانند کلیمہا بر دوش ایشان بود چنانچہ در ہر گلیمہ صد ہزار ریشہ بود
 پس در آیند مزید ان و فرزند ان ایشان در ان ریشہ ہر کلیمہ در آویزند و
 ہر یک ریشہ بگیرد استادہ شود چون خلق از حشر قیامت فارغ شوند حق تعالیٰ
 ایشانرا قوت بخشد کہ نزدیک بل صراط بر فور برسند ان یکم را ان در ایشان
 و مزید ان بر گیرند از راہ ہی ہر سالہ و آن عقناب قیامت بگذرانند خود را

برور بشت استاده بیا بنید زهره نباشد که سختی برسد چون خدمت خواجہ این
 فواید تمام کرد در تداوت مشغول شد خلق و دعا گو باز گشت الحمد للہ سلامت و کما
 مجلس ششم روز پنجشنبه دولت پایبوس حاصل شد سخن در قہرست خدا ہی
 عز و جل افتاده بود شیخ برهان الدین چشتی مرشیج کچھ سفاہانے و درویشان
 دیگر در مسجد جامع بغداد در خدمت خواجہ حاضر بودند بر لفظ مبارک راند در چیز با
 مست کہ خدا سے تعالیٰ بعلم و قدرت خود در عالم آفریدہ است اگر مردم در آن فرود
 شود در ساعت از دست برو و دیوانہ گرد و بعد از آن فرمود کہ دستے حقے نیست
 رسالت پناہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم آرزو سے دیدن اصحاب کف کرد فرمان آمد
 کہ ما حکم کردیم تو دروینا ایشان را نہ کہینی مگر در آخرت اما اگر خواہی ایشان را در دنیا
 تو در آرام بعد از آن فرمود کہ این گلیم را بان جهان ببرد در فلان اصحاب کف فرود
 آورد یاران براصحاب کف سلام کردند حق تعالیٰ ایشان را زندہ گردانید
 جواب سلام باز دادند بعد از آن یاران دین رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
 برایشان عرض کردند ایشان قبول کردند انگاہ خواجہ این حکایت فرمود کہ
 چہ چیز است کہ در قدرت خدا سے تعالیٰ نیست امام را باید کہ در فرمانہا سے اور
 تقصیر نکند تا ہر چہ خواہد آن شود انگاہ خواجہ چشم پرآب کرد و فرمود کہ دستے حقے نیست
 خواجہ خود شیخ عثمان ہارونی رح حاضر بودم و جماعت درویشان نشستہ بودند
 حکایت از مجاہدہ متقدمان و فوائد ایشان سے گفتند درین میان پیر
 منحنے ضعیف و نحیف عصا بردست گرفتہ بیامد سلام کرد جواب سلام گوئی شیخ ہارونی
 ہارونی برخواست با بشارت تمام در پہلو سے خود جا داد آن بیرا سلام کرد
 امروز سی سال سے پیر سے امن جدا مانده است از در فراق از حسالم
 بدین جای رسیدہ است و از حال حیات و ممات او خبر نہ دارم بخیرت خواجہ

آمده ام فاتحہ و اخلاص در خواست دارم براسے آمدن پسر و سلاستے او ہمیں کہ
 شیخ عثمان بارونی نے این سخن بشیند سر در مراقبہ کر دیرے بود چون سر بر آورد
 روسہ بسوسے حاضران کرد کہ فاتحہ و اخلاص بخوانیم براسے آمدن پسر این پسر
 جدا مانده را ہمیں کہ خود در ویشان فاتحہ و اخلاص تمام کردند فرمود کہ اسے پسر
 بر و بعد یک لخطہ پسر خود را بر ما بیاری چون پیر از زبان مبارک سخن بشیند رو
 بز زمین آورد باز گشت ہنوز در میان راہ بود کہ آئینہ بیامد و دست پیر
 گرفت گفت مبارک باد کہ پسر تو آمد پیر را خاطر خوش آمد در خانہ پیر و پسر کجا شدند
 و ملاقات کردند پیر را چشم ضعیف شدہ بود روشن گشت پاسے پس آن باز گشت
 پسر را بخدمت خواجہ آورد پاسے بوس کنانید خواجہ آن پسر را پیش خود طلبید پس
 کجا بودی گفت بنیہم دریا بودم دیوان در زنجیر بند کردہ بودند امر وز ہمدران مقام
 نشستہ بودم در ویشے ہم بر شاہت مخدوم گویا کہ آن در ویش خدمت مخدوم
 ست در آمدہ در زنجیر دست دراز کرد گردن من بزور گرفت و مرا نزدیک خود
 بایستمانید فرمود پاسے خود بر پاسے من نہ من بر حکم اشارہ آن در ویش ہمچنان
 کردم فرمود کہ چشم پیش کن چون چشم پیش کردم خود را بر در خود ایستادہ دیدم
 ہمیں کہ این سخن بگفت و خواست کہ سخن دیگر گوید کہ شیخ الاسلام انگشت مبارک
 در دندان گرفت کہ مگوسے آن پیر بدوید سر در قدم خواجہ آورد کہ اینک مردان
 خداے با این قدرت خود را پوشیدہ دارند آنگاہ فرمود کہ این ہمہ قدرت خدا
 است عزوجل بکس از ان ہمدین محل فرمود کہ در روایت کعب الاجبار آمدہ است
 رضی اللہ عنہ در آفرینش قدرت خداے عزوجل فرشتہ آمدہ است بدان بہت
 و بزرگی کہ خداے داند پس نام آن فرشتہ باہل است الغرض آن فرشتہ دو
 دراز کردہ است یکے سوی مغرب و دومی سوی مشرق و تسبیح نے گوید لا الہ الا اللہ

محمد رسول اللہ و آن فرشتہ موکل است بروشنائی روز بدان دست نگاه میدارد
و دستیکه بسوت مغرب است تا یکی شب بدان دست نگاه میدارد اگر آن
فرشتہ روشنائی را از دست بگذارد همه عالم روشن گردد و هرگز شب نیاید
و اگر تاریکی را از دست بگذارد همه عالم آسمان و زمین تاریک گردد و هرگز روز
نگردد و لوجی معلق آویخته اند و خطها سپید و سیاه اند و روی نبشته اند اومی بیند
گاهی بیفزاید گاهی نقصان کند چون بنفزاید روشنائی روز زیاد گردد و چون نقصان
کند تاریکی شب زیاد گردد از خجاست که گاهی روز دراز بود و گاهی تاریکی
شب کوتاه گردد و خواهی این فواید تمام کرد چشم پر آب کرد های بگریست
در عالم سکر بود فرمود که درین راه مردان خداست باشند هر معامله که در عالم میکنند
و هر عجبیست که ازان قدرت میباشد پیش نظر ایشان آن چیز با معاینه است و معنی
و پیش بندگان خداست و جل آن معامله باز میگویند بعد ازان هم درین محل
فرمود فرشتہ دیگر آفریده است بدان بزرگی و مهیبت که یک دست در آسمان است
با دها را بدان دست نگاه میدارد و آن دست که جانب زمین است آبها بدین
دست نگاه میدارد اگر آن فرشتہ ازان دستها آبها بگذارد همه عالم غرق
شوند و اگر از دست با دها بگذارد همه عالم زیر و زبر گردد و بعد ازان هم درین محل
فرمود که حق سبحانه تعالی کوه قاف را بیافریده است بزرگی آن بگرد
همه دنیا است و این دنیا و جمله چیزها در میان آن کوه است که هیچ تا بد چنانکه در
کلام اللہ فرمان میشود و القرآن المجید پس رسول اللہ صلی اللہ علیہ و آلہ
سلم این را تفسیر کرد و فرمود که حق سبحانه تعالی فرشتہ دیگر آفریده است
بالا آن کوه شت است و تسبیح او چنین است که میگوید لا اله الا اللہ محمد رسول اللہ
و نام آن فرشتہ قزائیل است و بدان کوه موکل است او گاهی دست می کشاید

و گاهی می بندد و در گه گاهی زمین بر دست او است هر گاه بیکه خدا سے توالی خواهد
 که بر زمین تنگی پیدا گردد و آن فرشته را فرمان میشود تا برگ زمین در کشد چون
 رگها فراهم آید آنها چشمه با خشک شود نباتات بر نیاید و چون خواهد که فرخی در
 زمین فرستد آن فرشته را فرمان می شود تا برگ زمین بکشد و چون خواهد که خلق
 را برساند و قدرت خود بنماید آن فرشته را فرمان دهد تا برگ زمین بکشد آن را
 زلزله گویند پس زمین بچیند تا آن زمان که فرمان شود بعد از آن همدین محل فرمود
 که شنیده ام از زبان شیخ الاسلام خواجہ عثمان ہارونی رح و از شیخ سیف الدین
 باخزنی رح کہ در اسرار العالیین نبشتم دیده ام کہ خدا سے تعالیٰ آن کوہ را چهل
 جہان جز این جہان چہار چند بیا فریدہ است و ہر جہانے از ان چہار قسمت
 است و ہر قسمی چہار چند این دنیا است و اندرین چہل جہان کہ انیس آن کوہ است
 بیخ عظمت نیست و ہرگز شب نشود و تاریکی نباشد مگر کہ نور است و زمین آن از
 نور است و ساکنان آن ہمہ فرشتگان اند پس آن چہل جہان نہ آدم و اندرونہ انیس
 و نہ ہشتاد و نہ دوزخ از ان روز باز کہ ایشان را خدا تعالیٰ آفریدہ است آن
 فرشتگان ہر ہمہ میگویند کہ لا الہ الا اللہ محمد رسول اللہ و پس آن چہل جہاں است و
 از پس آن دیگر جہاں است کہ بزرگی عظمت آن نداند مگر خدا می عزوجل بعد از ان
 فرمود کہ این کوہ را بر سر گاہ و نہادہ اند و بزرگی آن گاہوسی ہزار سال راہ است و ہر
 گاہ و ایستادہ است و حمد و ثنائے گوید بر خدا سے عزوجل را و سر آن گاہ و در شرق
 و دریم آن در مغرب است بعد از ان شیخ عثمان ہارونی رح قسم راند در آن روز کہ
 این حکایت از زبان شیخ مود و چشمے شنیدہ ام خدمت ایشان سردر مراقبہ
 کردند در چشمے بعد مستہ ایشان را خبر بود ہر دو از درون آن خرقہ نا پیداشدند
 جہان زمانہ با زور عالم موجود پیدا آمدند آن درویش سو گند خورد کہ من و شیخ

مورد و چشتی هر دو نزدیک آن کوه بودیم و چهل جهان که خواجہ نواید نے فرمود در
 غیب بود معاینہ کے کریم کہ ذرہ بتجاوز نبود این مکاشفہ سبب آن بود کہ درین
 شکے پیدا شدہ بود و ایشان در وقت حکایت آن را معاینہ میکردند انکاء شیخ الاسلام
 خواجہ معین الحق والدین ادام اللہ تقواہ فرمود کہ درویش راقوت باطن بچندین پلاید
 کہ ہر شتوندہ کہ درین اولیا نقض دارو آن را بدو معاینہ کنند قوت کرامت
 او با ملزم گرداند انکاء ہمدین محل فرمود حکایت احوال خود کہ وقتے دعا گو جنب
 سمرقند مسافر بود نزد یک محلت امام ابواللیث سمرقند سے بزرگے مسجد بنا کردہ
 بود و دشمن سے ایستادہ میگفت کہ مخراب بدین سمت بدارید کہ سمت کعبہ اینجاست
 دعا گو آنجا استا وہ بود گنت کہ این طرف نیست آن طرف است کہ دعا گو میگوید
 ہر چند کہ دعا گو گنت اولشین دعا گو بروقت کرد و گردن دانشمند بگفتہم بدان
 سمتے کہے گویم کعبہ سمت یا نہ چون آن دانشمند بدین معاینہ کرد خانہ کعبہ را
 ہم بدان سمت برید کہ دعا گو سے گفت کہ ہمدان محل فرمود و این حکایت
 کہ کہ حق سبحانہ و تعالیٰ مارے را بیا فرید در آن روز کہ دوزخ را بسا فرید
 فرمان داد کہ اے مار امانتے تو میدہم نگاہ دار ما ز گفت فرمان بردار امانت
 آمد کہ دہان باز کن آن مار دہان باز کرد حق تعالیٰ فرشتگان را فرمان داد
 دوزخ را گرفتند در دہان آن مار بہاوند پس فرمان آمد کہ دہان بربند
 دہان بر بست اکنون دوزخ در دہان آن مار است و زیر ہفتہ زمین پس
 اگر دوزخ در دہان مار بنوہ سے بلکہ عالم بسوختے و ہلاک شد سے بعد از ان ہر
 مبارک را اند کہ چون روز قیامت بیاید حق سبحانہ و تعالیٰ فرشتہ ہوں را
 فرمان دہد کہ دوزخ را از دہان مار بیرون آرنہ و دوزخ را ہزار سلسلہ باشد
 و در ہر سلسلہ ہزار فرشتہ آویزند و ہر فرشتہ را بزرگے چند ان بود کہ حق سبحانہ

و تعالیٰ اگر فرمان دهد جمله آفریدگان را ایک لغمه کند آنگاه دوزخ را بتجانب
چون یکدیگر برنند جمله حشر قیامت پرود گردد آنگاه خواجہ این فوائد تمام کرد
و فرمود کہ خواہد از عقاب آن روز امین بود پس او طاعت کند کہ نزدیک آن
بہتر از ویج طاعت نیست کہ کند این دعا گو عرض داشت کرد کہ آن طاعت کلام
ست فرمود در ماندگان را فریاد رسیدن و حاجت بچارگان را روا کردن و
گر سنگان را سیر گردانیدن کہ بیج عملی بہتر ازین عمل نزدیک خداست تعالیٰ
نیست ہمین کہ خواجہ این فوائد تمام کرد و خلق و دعا گو باز گشت الحمد للہ علیہ
مجلس ہفتم روز چہار شنبہ دولت پاپوس میسر گشت چند نفر حاجی از
خانہ کعبہ زادہا اللہ شرفا و تعظیما آمدہ بودند سخن در فاتحہ افتادہ بود بر لفظ مبارک
را کہ در آثار مشائخ طبقات بنشستہ دیدہ ام کہ فاتحہ را از برای بر آمدن حاجات
بسیار باید خواند در حدیث فریفتہ است از رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کہ
میں و یا کارے مشکل پیش آید سورہ فاتحہ الکتاب برین طریقت بخواند بسم اللہ
اللہم صلی اللہ علیہ وسلم را در لام الحمد اذخالی کند وقت آمین شہ بار
آمین بگو بدین سبب و تعالیٰ آن مہم را بہ کفایت رساند بعد از ان ہمہ بدین
محل فرمود کہ وقتے رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نشستہ بودند یاران اگر
حضرت رسالت پناہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بودند بر لفظ مبارک را اند کہ چون سوز
و توبہ سے بجائے من بسیار کہ امت ہا ارزانی داشت چنانکہ پیش از من بیج
بہتر سے ہا آنگاہ فرمود کہ من نشستہ بودم کہ ہوتے جبریل عم بیاند و گفت یا محمد
صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فرمان مے شود نزدیک تو کتاب فرستادہ ام و
در ان کتاب سورے فرستادہ ام اگر ان سورت در نوریت بودے ہیچس
از امت امیر سے عم ہوں نہ گشتے و اگر این سورہ در انجیل بودے ہیچس از

امت عیسے ترسان شدی و اگر این سوره در زبور بودے پہنچ کس از امت داود
 سخ نہ گشته و این سوره در فرقان ازان فرستادم تا برکت این سوره امتان
 تو از خداے تعالیٰ منظر باشد تا روز قیامت از عذاب دوزخ و هول آن
 برہد از برکت خواندن و مطالعہ کردن این سوره اسے محمد صلی اللہ علیہ و
 آلہ وسلم بدان خداے کہ ترا برائے بخلق فرستاده اگر دریا ہاے روی زمین
 مداد گرد و درختان عالم قلم گردند و ہفت آسمان و ہفت زمین کا فذ گردد
 از ابتدا عالم تا انقراض فضل این سوره ہشتہ نہ شود بعد ازان خواجہ ادام
 اللہ بقادہ بر لفظ مبارک راند کہ سوره فاتحہ جملہ درد ہارا و بیماری ہارا شفا
 سنت ہر بیماری کہ پہنچ علاج نیکو نشود این سوره میان سنت و فریضہ نماز
 بامداد یا بسم اللہ چہل و یکبار بخواند و بر روسے بد ملحق تعالیٰ اور شفا بدہد و صحت
 بخشد از برکت این سوره بعد ازان ہمدین محل فرمود کہ در حدیث ست قال النبی
 صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم الفاتحہ شفا کل داو یعنی سوره فاتحہ شفاست مرہر دروہا
 را بعد ازان ہمدین معنی فرمود وقتے ہارون رشید نور اللہ مرقدہ را زحمتے
 صعب بود مدت دو سال بیشتر بود چون از علاج در ماند وزیر را بخدمت خواجہ
 فضیل عیاض رح فرستاد کہ از دست زحمت من بجان رسیدہ ام و ہر علاجے کہ کردم
 مرا صحت نشد الغرض چون وقتے در آمدہ بود خواجہ فضیل عیاض رح بزور بخت
 بخدمت ہارون رشید بیامد دست مبارک خود بہارون رشید فرود آورد سوره
 فاتحہ چہل و یکبار بخواند بروی بد مید ہنوز نیکو ند میدہ بود کہ ازان زحمت صحت یافت
 الگاہ ہمدین محل فرمود کہ وقتے امیر المومنین علی رض بر سر بیمارے رسید فاتحہ بخواند
 بد مید در زمان صحت یافت تر و دیگر عیادت او آمدہ بود پرسید کہ چگونه شمارا
 صحت شد گفت امیر المومنین علی رض بیامند بہن سوره فاتحہ خوانند مر صحت شد ہنوز

این سخن نگفته بود آن مرد را رحمت شد بعد از آن رحمت ببرد و از سبب بد اعتقاد
 او بود که مردم را هر کاری که باشد صدق بیاید و عقیده نیک بیاید اگر دست بی فائحه
 فرود آرد و همه صحت شود و خاصه سوره فاتحه که حمله در دو بار اشفاست بعد از آن بر لفظ مبارک
 راند که در تفسیر آمده است که خدا تعالی همه سوره را یک نام خواند و سوره فاتحه را هفت
 نام خواند اول فاتحه کتاب دوم سبع الثانی سویم ام کتاب چهارم ام القرآن
 پنجم سوره مغفرت ششم سوره رحمت هفتم سوره الثانیه و همدین سوره هفت حرف
 نیست و نیامده است اول حرف ثا زیرا چه اول حرف ثور است خواننده الحمد را
 با ثور کاری نیست دوم حرف جیم نیست که جیم از جنم است خواننده الحمد را با جنم کاری
 نیست سویم حرف زی نیست که زی از قوم است خواننده الحمد را با قوم کاری
 نیست چهارم ش نیست که شین از شقاوت است خواننده الحمد را با شقاوت
 کاری نیست پنجم حرف ظ نیست که ظ از ظلمت است خواننده الحمد را با ظلمتی
 کاری نیست ششم فاء نیست که فاء از فراق است خواننده الحمد را با فراق کاری
 نیست هفتم خ نیست که خ از خواری است خواننده الحمد را با خواری کاری
 نیست درین سوره هفت آیت است امام ناصر بستی رحمه نویسد که درین سوره
 هفت آیت است و درین هفت اندام آفریده اند هر آن بنده که این هفت آیت
 بخواند حق سبحانه و تعالی هزار باره را از هفت دوزخ نگاهدارد آنگاه همدین
 محل فرمود که مشایخ طبقات و اهل ساوکی نویسد که حق تعالی درین سوره صد و
 بیست و چهار حرف فرمود و یک کلمه بیست و چهار هزار پنجاه و سه بار هر حرفی
 که درین سوره است ثواب یک کلمه بیست و چهار هزار پنجاه و سه است که شادی
 پدید آید برکت الحمد آنگاه این تمثیل کرد که الحمد پنجاه حرف است حق تعالی پنجاه وقت
 نماز فرمود در شبها و روزی هر آن بنده که این پنجاه حرف بخواند هر نقصه و نقصانی

کہ درین پنج نماز کرده باشد خدا تعالی از آن بنده پذیرد آنگاه فرمود که لکن حرف
 است سه در پنج ضم کنی همیشه کرد خدا سی تعالی ہشت و ہشت بروی کشا
 گرداند ہر روزی کہ خواهد در روز رب العالمین وہ حرف است وہ را با ہشت
 ضم کنی ہر وہ باشد حق سبحانہ و تعالی ہر وہ ہزار عالم بیا فریدہ است ہر آن بندہ
 کہ ہر وہ حرف را بخواند بعد ہر حرفی کہ درین ہر وہ ہزار عالم ست ثواب یا بد
 الرحمن شش حرف ست شش حرف را با ہر وہ ضم کنی نسبت و چہا باشد حق تعالی
 در شب و روز بست و چہا ساعت بیا فریدہ است ہر آن بندہ کہ این نسبت و
 چہا حرف را بخواند از گناہان ہم چنان بیرون آید گوی کہ امر و زاماد در زارہ
 شدہ است الرحمن شش حرف ست شش را با بست و چہا ضم کنی سی باشد حق
 سبحانہ و تعالی پل صراط را سی ہزار سالہ را بیا فریدہ پس ہر آن بندہ کہ این سے
 حرف بخواند از سی ہزار سال راہ بگذرد و چنانچہ بگذرد و مالک یوم الدین دوازہ
 حرف ست دوازہ را با سی ضم کند چہل و دو باشد حق سبحانہ و تعالی ہر سال
 دوازہ ماہ آفریدہ است ہر آن بندہ کہ این دوازہ حرف را بخواند بر گناہے
 کہ درین دوازہ ماہ کردہ باشد حق تعالی از گناہ وہی در گذرد و ایک بعد ہشت
 حرف ست ہشت با چہل و دو ضم کنی پنجاہ باشد حق سبحانہ تعالی روز قیامت
 را کہ بتقابلہ پنجاہ ہزار سال باشد پیدا کرد پس ہر آن بندہ کہ این پنجاہ حرف را بخواند
 حق تعالی بر آن بندہ چنین معاملہ کند کہ با صد یقین خدا کردہ باشد و
 ایک شصتین یا زوہ حرف ست یا زوہ را با پنجاہ ضم کنی شصت و یک باشد
 حق سبحانہ و تعالی در دنیا و در آسمان شصت و یک بار دریا آفریدہ است ہر آن
 بندہ کہ این شصت و یک حرف را بخواند بعد ہر قطرہ کہ از ان دریا بود آن مقدار
 نیکی در نامہ اعمال او نویسند و ہمان مقدار بدی از نامہ اعمال و سہ محو کنند

اهدنا الصراط المستقیم نوزده حرف است نوزده را با شصت و یک ضم کنی ہشتاد
 باشد ہر کہ در دنیا خور و ہشتاد تا زیانہ بروی واجب آید پس ہر آن بندہ کہ این
 ہشتاد حرف بخواند حق سبحانہ و تعالیٰ از ہشتاد تا زیانہ ساقط گرداند نعمت علیہم
 غیر المنضوب علیہم ولا الضالین آمین چہل و چہار حرف است چہل و چہار را با ہشتاد
 ضم کنی صد و بست و چہار حرف باشد حق سبحانہ و تعالیٰ صد و بست و چہار ہزار
 پیغامبر بر خلق فرستادہ است ہر آن بندہ کہ این صد و بست و چہار ہزار حرف
 بخواند ثواب صد و بست و چہار ہزار پیغمبر بدہد و پیام زرد بعد از ان ہمدین محل فرمود
 کہ وقتی برابر شیخ عثمان ہارونی رح در سفر بودم در کنار جلد رسیدم اینجا کشی
 نمود کہ بگذریم و ماہ تعجیل میرفتیم خواجہ فرمود کہ چشم پیش کن چون چشم پیش کردم
 خود را و شیخ را در کردار و جد ایستادہ دیدم دعا گوے خدمت عرضداشت
 کرد کہ چون گذشتیم فرمود کہ بیج بار فاتحہ الکتاب خواندم پاسہ در آب نہاوم گذشتم
 پس ہر کہ فاتحہ الکتاب بصدق بخواند براسہ حاجت و ہم را اگر آن مہم و حاجت
 روان شود چنگ او بدامن من باشد چون خواجہ این فراید تمام کرد مشغول شد خلق
 و دعا گوے باز گشت الحمد للہ علی ذلک مجلس ششم روز پنجشنبہ دولت پامپوس
 حاصل شد سخن در او را و تسبیح افتادہ بود بر لفظ مبارک راند ہر کہ ورد بر خود وظیفہ
 کند باید کہ ہر روز بخواند و اگر ہر روز نتواند شب بخواند البتہ ہمہ حال وظیفہ کہ کردہ باش
 آن را بخواند بعد از ان در کار دیگر شود زیرا چہ در حدیث است قال البنی
 صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم تارک الورد ملعون یعنی ترک گیرندہ ورد ملعون است۔
 بعد از ان ہمدین محل فرمود کہ وقتی مولانا رضی الدین رح از اسپ خطا کرد
 پاسہ بشکست ہمین کہ در خانہ آمد اندیشید کہ این از کجا است باشد کہ بعد از فرض
 بامداد سورہ یس وظیفہ بود در ان روز وظیفہ از وسے فوت شدہ بود آنگاہ ملائم

این حکایت فرمود که بزرگے بود از بزرگان دین خواجہ عبداللہ مبارک گفتند
 وقتے از خدمت ایشان وظیفہ فوت شد همان زمان ہاتف غیب آواز داد کہ
 اسے بعد اللہ عمدی کہ با ما کردی مگر فراموش شد وظیفہ کہ بود آن را بخواندے فرمود
 اینیا و اولیا و مشائخ و مردان را کہ وظیفہ باشد آن را می خوانند و ہر چہ از پیران
 خود شنیدہ اند آن را انجام میرسانند بعد از آن فرمود او را دے کہ از خواجگان
 آمدہ است می خوانیم و شمارانیرمے گویم تا وظیفہ فوت نکنند بعد از آن فرمود کہ
 چون مردم از خواب بیدار شود از پہلوے راست برخیزد و بگوید بسم اللہ الرحمن الرحیم
 انگاہ باید کہ وضو کند چنانکہ شرط وضوست بعدہ دو گانہ نماز بگذارد بر سر مصلا
 نشیند چند آیت از سورۃ البقرہ بخواند و ہفتاد آیت از سورہ انعام بخواند و این ذکر
 صد بار بگوید لا الہ الا اللہ محمد رسول اللہ انگاہ سنت نماز بگذارد بخواند در
 رکعت اول فاتحہ و الم نشرح و در رکعت دویم فاتحہ و الم تر کیف بعد از آن فرمود
 صد بار بگوید سبحان اللہ سبحان اللہ العظیم و بحمدہ استغفر اللہ من ذنوب و
 اتوب الیہ انگاہ فرمود کہ چون نماز بگذارد مستقبل قبلہ نشیند و بار بگوید
 لا الہ الا اللہ و عدہ لا شریک لہ الملک و لہ الحمیحی و میت و ہوجی لا یوت ابد
 ذوا بجلال و الاکرام بیدہ انحر و ہو علی کل شیء قدیر بعد از آن صد بار بگوید اشہد
 ان محمدا عبده و رسوله انگاہ صد بار بگوید اللہم صل علی محمد ما اختلف اللوان و لسان
 العصران ذکر را بجدیدان و استصحاب الفرقان و القمران بلغ علی روح محمد بن الحنیۃ
 و سلالم و سہ بار بگوید یا عزیز یا غفور انگاہ صد بار بگوید سبحان اللہ و الحمد للہ لا الہ
 الا اللہ و اللہ اکبر و لا حول و لا قوۃ الا باللہ العلی العظیم و صد بار بگوید استغفر اللہ
 من کل ذنب و اتوب الیہ بعد از آن بگوید سبحان اللہ سبحان اللہ العظیم و
 بحمدہ استغفر اللہ الذی لا الہ الا ہو الھی الیقوم غفار الذنوب تار العیوب علام الغیوب

کشفات الکر و بقلب القلوب و التوب الیه بعد ازان سه بار بگوید یا حی یا قیوم یا
 حنان یا منان یا دیان یا سبحان یا سلطان یا غفران یا ذوالجلال و الاکرام جنتک
 یا ارحم الراحمین بعد ازان سه بار بگوید لا حول و لا قوه الا باللہ العظیم یا قدیم یا دیم
 یا حی یا قیوم یا احد یا صمد یا علیم یا عظیم یا علی یا نور یا فرد یا وتر یا باقی یا حی یا قیوم
 یا حی اقص حاجتے بحق محمد و آلہ حمیدین بعد ازان نو دو نہ نام باری تعالیٰ بخواند
 بعدہ نو دو نہ نام پیغامبر صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم بخواند نیست بسم الرحمن الرحیم
 محمد احمد حامد محمود قاسم عاقب خاتم حاشرحی حاجی داعی کسراج نیر بشیر نظیر ہادی
 مددی رسول الرحمة نبی طہ لیس منزل مدثر صفی خلیل کریم صیب مجید اجد و جدید جامع مشفق
 مقتدی رسول الامام رسول الراحۃ کامل اکلیل مصطفیٰ مرقدی معجز ناصر قائم حافظ شہید عادل
 حکیم نور حجتہ بیان برهان مؤمن مطیع مذکور و اعظ و احد امین صادق ناطق صاحب کے
 مدنی بطیعی عربی ہاشمی قریشی مضر می عزیز حریص رؤف یتیم طیب طاہر مطہر فصیح شہید متقی
 امام باقر مبین اول آخر ظاہر باطن حجتہ شفیع محرم امرت حاجی حلیم شہید قریب مینب ولی
 عبد اللہ محمد کرامت اللہ و محمد آیت اللہ و سلم تسلیما کثیر کثیرا بر جنتک یا ارحم الراحمین بعد
 ازان سہ بار این درود بخواند اللهم صل علی محمد حتی لا یبقی من الصلوٰۃ شیء و ارحم
 علی محمد حتی لا یبقی من الرحمة شیء و بارک علی محمد حتی لا یبقی من البرکات شیء بعد ازان
 یکبار آیت الکرسی بخواند اللہ لا اله الا هو الکی القیوم لا تاخذہ سنۃ و لا نوم له ما
 فی السموات و ما فی الارض من ذالذی یشفع عنده الا باذنه یعلم ما بین
 ایدہم و ما خلفہم و لا یحیطون بشئی من علمہ الا بما شاء و سع کر السیماوات و الارض
 و لا یودہ حفظہما و ہوا علی العظیم بعد ازان سه بار بگوید قل اللهم مالک الملك
 توئی الملك من تشاء و تنزع الملك ممن تشاء و تعز من تشاء و تنزل من تشاء
 بیدک النجم انک علی کل شیء قدیر بعد ازان سه بار بخواند قل هو اللہ احد

بعد از آن هفت بار بگوید فسان تو لو انقل جسے اللہ لا الہ الا ہو علیہ تو کلت و
 ہو رب العرش العظیم انگاہ سہ بار بخواند ربنا لا تخمنا ما لا طاقت لنا بہ و اعف عنا و
 اغفر لنا و ارحمنا انت مولنا فانصرنا علی القوم الکافرین برحمتک یا ارحم الراحمین
 بعد از آن سہ بار بخواند اللهم اغفر لے و لو الدی و جمیع المؤمنین و المؤمنات المسلمین
 و المسلمات الاجار منہم و الاموات برحمتک یا ارحم الراحمین بعد از آن سہ بار
 بخواند سبحان الاول المبدی سبحان الباقی امجد اللہ الصمد لم یلد ولم یولد ولم
 یکن لہ کفواً احداً انگاہ سہ بار بخواند وان التشر علی کل شیء قدیر وان اللہ قد
 احاط بکل شیء عدداً انگاہ سہ بار بگوید توبہ بعد الظالم ظلیل ولا یمیک لنفسہ نفعاً
 ولا ضرراً ولا موتاً ولا حیوة و لا نشوراً بعد از آن سہ بار بگوید اللهم یا حی یا قیوم یا اللہ
 یا الہ الا انت اسالک ان تجی قلبی بنور معرفتک ابدایا اللہ یا اللہ بعد از آن
 سہ بار بگوید یا سبب الاسباب یا منفتح الابواب یا متقلب القلوب و الالبصار
 یا دلیل المتحیرین یا غیاث المستغیثین اغثنی تو کلت علیک یا رب و فوضت امری
 الیک یا رب لا حول و لا قوۃ الا باللہ العلی العظیم ماشاء اللہ کان و ما لم یشاء لم
 یکن بحق ایاک بعد و ایاک نستعین بعد از آن یکبار بگوید اللهم انے اسالک یا
 من یمک حوائج السائلین و یعلم ضمیر الصامتین فان لک من کل مسأله منک
 سمحاً حاضر ابواباً عتداً و ان من کل صامت علما طقتا عطنا مواعیدک الصاوتہ
 و ایا دیک الشاملہ و رحمتک الواسعہ و نعمتک السابغۃ النظر الی نظرہ برحمتک
 یا ارحم الراحمین بعد از آن یکبار بگوید یا حنان یا منان یا دیان یا ترهان یا جان
 یا غفران یا ذا الجلال و الاکرام انگاہ سہ بار بگوید اللهم صلح الی اللہ
 ارحم امته محمد اللهم فرج عن امته محمد بعد از آن سہ بار بگوید اللهم انے
 اسالک یا سائلک الاعظم ان تعیننی ما سألک بفضلک و کرمتک ارحم الراحمین

الحمد لله الذي في السموات عرشه والحمد لله الذي في القبور قضاؤه وامره والحمد لله
الذي في البر والبحر سبيله والحمد لله الذي لا ملاذ ولا ملجأ الا اليه رب لا تدرى
فردا وانت خير الوارثين بعد ازان سه بار بگويد سبحان الله ملا را لميسنران
وغشى العلم وزنة العرش وبلغ الرضا ولا آله الا الله على الميزان وغشى العلم
وزنة العرش وبلغ الرضا برحمتك يا ارحم الراحمين انكاه يكبار بگويد ضيقت
بالقدر يا كريماً ومجربياً وبالاسلام وينا وبالقران اماناً وبالكعبة قبلته وبالموسين
انخوانا انكاه سه بار بگويد بسم الله خير الاسماء بسم الله رب الارض والسماء بسم الله
الذي لا يضر مع اسمه شئ في الارض ولا في السماء وهو السميع العليم بعد ازان چند بار
بگويد اللهم اجرنا من النار يا مجير بعد ازان ده بار بگويد نه بار لا اله الا الله وهم بار
محمد رسول الله بعد ازان يكبار بگويد واشهد ان الجنة حق والنار حق والميزان
حق والموت حق والسؤال حق والصراط حق والشفاعة حق وكرامته الا وليساء
حق ومعجزة الانبياء حق في الدار الدنيا وان الساعة آتية لا ريب فيها وان الله
يبعث من في القبور انكاه دست بالا كنداين دعا بخواند اللهم زد نورنا وزد حضورنا
وزد مغفرتنا وزد طاعتنا وزد نعمتنا وزد محبتنا وزد عشقتنا وزد قبولنا برحمتك
يا ارحم الراحمين بعد ازان سبعمات عشره وسوره ليس بخواند بعد ازان سورة الملك
بعد ازان سورة الجمعة بخواند بعد چون آفتاب بلند بر آيد نماز اشراق
بگذارد ده ركعت به پنج سلام نيت آمين ست در ركعت اول فاتحه يكبار و اذا
زلزلت الارض زلزالها يكبار و در ركعت دويم فاتحه يكبار و انا اعطينا يكبار بعد
از ان ده بار درود فرستد بعد در تلاوة قران مشغول شود تا صاوة چاشت
بعد ازان فرمود كه صاوة چاشت بگذارد و از ده ركعت بخش سلام در هر ركعتي
فاتحه يكبار و سوره واسعه يكبار چون سلام و هر صد بار كله سبحان الله تا آخر

گوید و صد بار درود بر پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فرستد بچہ در تلاوت قرآن
 مشغول شود تا آن زمان کہ استوار و تنگ بگذار دالبته باہتر تر نضر مالتائی شود
 و ہر وہ سورہ آخرین بخواند از الم ترکیف تا قل اعوذ برب الناس و چون سلام
 بدہدہ بار درود بفرستد بچہ سورہ نوح بخواند مشغول شود تا آن گاہ کہ نماز
 دیگر شود و بعد از ان صد بار گوید لا حول و لا قوۃ الا باللہ العلیم العزیز بچہ سورہ فتح
 بخواند بچہ سورہ المدک پنج بار بخواند بچہ سورہ غشم تیسارہ بار و سورہ
 و النازعات بخواند بچہ سورہ اوراد گورنہ گذارد آن گاہ در ذکر مشغول شود و شرح
 مشائخ نبشتہ دیدہ ام کہ ہر سورہ و النازعات بخواند حق تعالی اوراد گورنہ گذارد
 بعدہ نماز شام بگذار و بعد از سنت دو رکعت نماز حفظ ایمان بگذار و در رکعت اول
 بعد فاتحہ اخلاص سہ بار و قل اعوذ برب الفلق یکبار و در رکعت دویم فاتحہ یکبار و
 اخلاص سہ بار و قل اعوذ برب الناس یکبار بعد از فراغ سہ سجدہ ہند و بگوید یا حی
 یا قیوم ثبتنی علی الایمان بعد از ان صلوة الا و این بگذار و اما نزد یک کشتہ گوید
 بسہ سلام اند در رکعت اول بعد فاتحہ انوار لزلت الارض و در رکعت دویم بعد
 فاتحہ النکم الکاکثر و در رکعت سویم بعد فاتحہ سورہ الواقعہ بخواند تا آن زمان مشغول
 باشد کہ نماز خفتن در آید و او اکنہ و این دعا بخواند اللہم اعنی ذکرک و شکرک و
 حسن عبادتک بعد از ان نماز خفتن چہار رکعت نماز بگذار و در رکعت اول بعد
 فاتحہ آیۃ الکرسی سہ بار و در ہر سہ رکعت ہر سہ قل بخواند بعد سلام حاجت فواد
 روا شود بعدہ چہار رکعت نماز صلوة السعادت بگذار و در ہر رکعت بعد فاتحہ
 انما انزلناہ سہ بار و اخلاص پانزدہ بار چون از نماز فارغ شود سہ سجدہ تہتہ بار
 بگوید یا حی یا قیوم ثبتنا علی الایمان بعد از ان چون بنشیند این دعا بخواند اللہم انی
 اسالک برکت فی العمر و صحت فی البدن و راحۃ فی المعیشۃ و وسعۃ فی الرزق و زیادۃ

نے فرمایا علم و تبتنا علی الایمان بعد از ان شب راستہ قسم کند اول پاس شب و نماز
 مشغول باشد و ویکم پاس شب نماز تہجد بگذارد کہ بر رسول اللہ صلی اللہ علیہ
 وآلہ وسلم فریضہ بود بر ما واجب است چهار سلام بگذارد ہر چہ داند از قرآن
 بخواند آنگاہ یک زمانے در خواب بار دو بعدہ بر خیزد تہجدید وضو کند تا صبح کا ذب
 مشغول بود در نہم است کہ بزرگے را نماز تہجد فوت شدہ بود از اسب خطا کرد پای
 بشکست این بزرگ گرو خود بر آمد کہ از کجا بود ہاتف آواز داد کہ نماز تہجد فوت شد
 ہمین بار آورد کہ پابشکست بعد از ان مشغول شود تا وقت صبح کا ذب چنانچہ بالا گفتہ شد
 است همچنان بازار سے گبر دا آیا بیاید کہ ذرہ سجا و زن کند بر سنت مشائخ خود رفتہ
 باشد الحمد للہ علی ذلک مجلس نهم دولت پامپوس میسر گشت شیخ او حد کرمانے و شیخ
 واحد برہان غزنوی و خواجہ سلیمان عبدالرحمن و چند نفر درویشان دیگر خدمت
 خواجہ جانشین در خدمت در سلوک ہی رفت بعد از ان بر لفظ مبارک را تذکرہ سلوک
 را بعضی مشائخ بعد مرتبہ نہادہ اند از ان ہفتدہم مرتبہ کشف و کرامت است پس
 ہر کہ درین زمانہ ہفتدہم خود را کشف کنند مرتبہ ہشتاد و سہ کے برسد پس روندہ را
 راستے باید کہ خود را با آن زمان کشف کنند او در ہر صد مرتبہ مزید بعد از ان فرمود
 کہ در خاندان خواجگان چشت بعضی از ان پانزدہ مرتبہ در سلوک نہادہ اند از ان
 پنجم مرتبہ کشف و کرامت است پس خواجگان مایکوتید کہ مردم خود را درین مرتبہ
 کشف و کرامت نکرند چون در ہر پانزدہ مرتبہ برسند آنگاہ خود را کشف و کرامت کند
 آنگاہ کمال بود بعد از ان ہمدین محل فرمود کہ در سلوک آمدہ است کہ وقتے خواجہ جنید
 بغدادی سے رحمہ اللہ تعالیٰ را پیر سیدند کہ شما دیدار چرا خواہید و اگر خواہید
 بیایید فرمود یک چیز خواہم دان چیز آن است کہ مو سے صلوات اللہ علیہ
 بخواستہ آن دولت بدور رسد نشد و محمد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم را بے خواست

روزی شد پس بنده را با خواست چه کار اگر لائق و اهل آن شده ام به خودی
 خود حجاب برخواهند گرفت تجلی خواهد شد پس چه حاجت است که خواست کنم
 بعد از آن سخن در عشق افتاد بر لفظ مبارک را اند که دل عاشق آتش کرده محبت
 باشد پس هر چه در و فرود آید آن را بسوزد و نا چیز گرداند زیرا چه بیخ آتش با آن
 از آتش محبت نیست بعد از آن فرمود که وقتی خواجه بایزید بسطامی رحمہ اللہ تعالی
 در مقام قرب شد ہاتف آواز داد کہ اے بایزید امروز روز خواست تو بخشش
 است بخواہ ہر چه می طلبی تا مطلب ترا بدیم خواجہ سہ سجدہ نہاد و گفت بنده
 را با خواست چه کار کرے و بخششی کہ از بادشاہ شود بندہ بدان راضی است
 آواز برآمد کہ اے بایزید آخرت بتو دادم گفت الہی آن زندان خانہ دوستان
 است باز آواز آمد کہ ای بایزید پشت و دوزخ و عرش و کرسی ہر چه ملک است ما ست
 ہم بتو دادم گفت خیر نہا برآمد کہ لطلب مقصود تو چیست تا بتو بدیم گفت الہی
 تو میدانی کہ مقصود من چیست ہاتف آواز داد کہ اے بایزید تو ما را می طلبی
 اگر ما ترا بطلبیم تو چه کنی ہمین کہ آواز برآمد خواجہ سوگند خورد کہ بعد جلال تو اگر مرا
 بطلبی فرداے قیامت در میان حشر در آیم و پیش آتش دوزخ با یستم بکیا آہ
 جلگی آتش دوزخ را فرود برم و آن را نا چیز گردانم زیرا کہ پیش آتش محبت آتش
 دوزخ بیخ تابش ندارد چون بایزید این سوگند بزبان راند ہاتف آواز داد
 کہ اے بایزید یافتی آنچه مطلوب داشتی بعد از آن ہم درین محل فرمود کہ را بچہ بصری
 شبے از شبہاے آن شوق اشتیاق عشق فریاد میکرد الحزین الحزین خلق آید
 آن فریاد بشنیدند بیرون آمدند تا آتش را اطفاء کنند و اصفیہ در میان ایشان
 بود گفت در ایشان چہ نادانی است کہ آتش را ابہ را اطفاء کردن آید ہ
 اندا و آتش محبت دار و در سینہ عشق دوست مسکن گرفتہ است چون طاقت

نے آرزو فرما دیا کہ الحریق الحریق و این آتش عشق کشته نہ کر دو مگر بوجہ صال و دست
 انگاہ ہمدین محل فرمود کہ منصور حلاج ۷۷ را پر سیدند کہ کمالیت در عشق دوست
 چه چیز است فرمود کہ چون معشوق بساط سیاست گسترده باشد پس عاشق را بر سر
 سیاست بدارند و ذرہ از ان قاعدہ خود تجاوز نکند و در رضا معشوق کمر
 بر میان بندد و مشاہدہ او مستغرق چنان فرود شود کہ از بستن و کشتن ایشان
 خبر نباشد انگاہ خواجہ معین الدین ادا م اللہ تقواہ چشم پر آب کرد و این بیت
 بر لفظ مبارک راند کہ خوب رویان چون بندہ گیرند بہ عاشقان پیش شان چنین میزند
 بعد از ان ہمدین محل فرمود عاشقے را بر سر قبہ بغداد ہزار تازیانہ زدند و از دست
 نہ شد و از پاسہ در نیامد و اصلے بر سر او رسید پر سید کہ حال است گفت معشوق
 من پیش نظر من بود بقوت مشاہدہ او ذرہ الم من نہ رسید و خبر نمود امام محمد غزالی
 جاے میگوید کہ وقتے عیارے را بر سر بازار بغداد دست و پاسہ بریدند او را در
 خندہ یافتند شخصے بر سر او میگذشت او را در خندہ دید پر سید کہ این چه طریق است
 گفت محبوب من در نظر من بود بہ قوت مشاہدہ او ازین درد خبر نہ داشت چنان
 در مشاہدہ مستغرق بودم کہ خبر از قصاص ایشان نبود انگاہ خواجہ چشم پر آب کرد و این
 بیت فرمود کہ بر مناسب حال مشاہدہ دوست سے او بر سر قتل من در حیرانم
 کان راندن تیغش چه گوئے آید بہ بعد از ان سخن در اہل سلوک و احوال
 عارفان افتادہ بر لفظ مبارک راند کہ وقتے خواجہ بایزید بسطامی رح در ساجات
 بود و این سخن از زبان بیرون آمد کہ کیف السلوک الیک نہا شنید کہ اسے
 بایزید طلق نفسک مثلنا قل هو اللہ یعنی اول خود را طلاق دہ انگاہ حدیث
 گوئے بعدہ خواجہ فرمود اگر مردم در راہ طریقت اول دنیا را و آنچه در دنیا
 است بعد از ان خود را طلاق نہ گوید یعنی خطبہ سب زاری نہ دہد و داخل اہل سلوک

در نیاید و از ایشان نباشد پس اگر چنین نبود کذاب بود در میان اہل دعوسے
 کہ در سلوک سے کند بعد از ان فرمود کہ یکے از بزرگان طریقت کہ اہل عشق بودند
 وقتے در مناجات گفت آگے اگر تو از من ہفتاد سال را حساب خواہی من از تو
 ہفتاد ہزار سال بے گفتن خواہم از انکہ امروز ہفتاد ہفتاد ہزار سال است بر کم
 گفتہ جملہ را در شور آوردہ از بے گفتن و اینجملہ شور ہا کہ اندر زمین و آسمان آواز
 از شوق الست الست ہمین کہ آن بزرگ این سخن گفت آواز بر آمد کہ جواب
 بشنو آرزو سے شما شمار یعنی ہفتاد است را زورہ ذرہ کہم و بیرون دیدار بنمایم
 گویم اینک ہفتاد ہزار سال و باقی در کنارہ نہادیم آنگاہ ہمہ درین محل فرمود
 کہ عارفے بود ہر روز این سخن گفتے ہر کسے بچیرے فرود آمد و ما ہم کہ بیچ فرود
 نئے آیم پس یک بار خود را فدائے مردم از بر اسے خود خواہم و ہفتاد زمین ہم
 انگند آنگاہ ہم در غلیات شوق حکایت فرمود او خواست مرا بیند و ما خواستیم
 کہ او را بینیم یعنی بندہ را با خواست چه کار کہ وقتے بزرگے سے فرمود کہ سہل سے
 از ایشان برگرد ایندیم و بحضرت رفتیم ہمہ را پیش از خود آسجا حاضر دیدیم انجسے
 خواستیم حق تعالیٰ یک عنایت را پیش از من بخورد ساینہ ہمہ درین محل فرمود
 کہ وقتے بزرگے سے فرمود کہ چون ما را از پوست بیرون ام و آنگاہ کہ مردم عاشق
 معشوق و عشق یکے دیدیم یعنی در عالم توحید ہمہ یکے است و یکے از تو دیدہ اوران
 فرمود کہ چون عارف کامل عالم سے شود از صد ہزار مقام بیرون سے آید و
 کار خود پیشتر سے کند و اگر ازین مقام بیرون نئے آید ہمہ درین مقام ہست
 از ان ست یعنی ہنوز در کنارہ است پس راہے باید کہ پیشتر شود و ہنوز
 سے ماند آنگاہ ہمہ درین محل فرمود کہ خواجہ بایزید گفتے رحمۃ اللہ علیہ کہ سی سال
 است حق من بود اکنون من آید خود دیدم یعنی انجسے بودم ماند و شکر کہ

و جز آن و ماونے از میان برخواست اما چون نمانده ام حق تعالیٰ آئینہ خویش
 است و اینکہ نے گویم آئینہ خویشم یعنی حق بزبان من کے گوید و من در میان
 نہ بعد از ان ہمدین محل فرمود و کہ لفظ مبارک را ند کہ خواجہ بایزید کہ گفت
 کہ سالہا بدین درگاہ مجاور بودم عاقبت جز ہمین حسرت نصیب نشدہ است
 و چون بدرگاہ شدم ہیچ زحمت نبود اہل دنیا مشغول بودند دنیا و اہل آخرت
 باختر و مدعیان بدعوسے و ارباب تقوسے بتقوسے و تقوسے باکل و شرب و قوی
 بسماع و رقص و توسے کہ پیش شاہ بودند در ریاسے عجز غرق شدہ بودند تا آنکہ
 این حکایت فرمود دستے بر آمد کہ گرد خانہ کبیرہ من طواف مے کردم آنگاہ ہمدین
 محل فرمود چون سخن رسیدم کہ از شبہا سے عاشقی سینے بایزید صدا دوق دل
 خود زامی طلبد وقت سحر گاہ آواز بر آمد کہ اسے بایزید بجز ما چیزے دیگر می طلبی ترا
 یاد دل چکار بعد از ان ہمدین محل فرمود کہ عارف آن کسے ست ہر کجا کہ باشد
 ہر چہ خواہد پیش از آید باہر کہ سخن گوید جواب از وسے شنود اما دین راہ او عارف
 نیست کہ بر پئے چیزے برود بعد از ان فرمود کہ عارفان را مرتبہ آنست کہ چون
 بدان مرتبہ رسد جگہ عالم و انچہ در عالم ست بیان دو انگشت خود بیند چنانچہ خواجہ بایزید
 را پرسیدند کہ کار خود تا کجا در طریقت رسیدے گفت تا اینجا رسیدہ ام تا آنکہ
 در میان دو انگشت خود نظر مے کنم جملہ دنیا را و انچہ در دنیا ست مے بینم آنگاہ
 ہمدین محل فرمود کہ در حلاوت طاعت مرید بود فرمود کہ مریدان را در طاعت
 حلاوت آنگاہ پیدا مے شود کہ او در طاعت خرم و شادان باشد از ان شادنی
 اورا حجاب قرب گردد بعد از ان ہمدین محل فرمود کہ کمترین درجہ عارفان ست
 کہ صفات حق در وسے بود آنگاہ فرمود وقتے را بولہ بھرے رم در غلبات شوق
 بود گفت اسے اگر بدل خلق مرا با تش سوزند و من صبر کنم از انجا کہ دعوی محبت ست

ہنوز بیچ نہ کر دہے ہاشم و اگر گناہ من ہمہ خلق را بیا مزروا از اسحاق عفت و رافت و رحمت
 اوست ہنوز پس کار سے نہ باشد بعد از ان ہمدین محل فرمود کہ در مذہب اہل سلوک
 عجب آوردن بر یک یکی از گناہ است آنگاہ فرمود بلکہ از گناہ بزرگ تو بہ انصافیت
 یکے ست و از طاعت ہزار یعنی عجب بدتر از گناہ است آنگاہ فرمود کہ کمال درجہ
 عارف و محبت حق آنست کہ اول بر خود نوردل نماید یعنی اگر کسی بروسی بدعوی آید
 آن را بقوت کرامت مازم کند بعد از ان ہمدین محل حکایت فرمود کہ وقتے برابر
 شیخ اوحہ کرمانے و شیخ عثمان ہارونی رح طرف مدینہ مسافر بودم در شہر رسیدم
 کہ آن را دمشق گفتندے پیش مسجد دمشق دو از دہ ہزار انبیا را روضہ است و حاجتہما
 روا برے آید زیارت انبیا بگردیم و بزرگان آنجائی را در یافتیم چنانچہ روز سے
 در مسجد دمشق دعا گو و شیخ اوحہ کہ مانے شیخ عثمان ہارونی رح و عزیزے بود او را
 محمد عارف گفتندے از حد مرد بزرگ بود و انصاف و اہل بود در ویشی چند برابر سے
 نشتے بودند حکایت دین بود ہر کہ دعویے بکنند تا آن را میان خلق اظہار
 بکنند کہ بدانند انقض مردے بر محمد عارف : بچت بود و محمد عارف می گفت کہ فردا سے
 قیامت در ویشان را عذر سے خواہند خواست یعنی معذرت خواہد بود و تو نگر آنرا
 حساب و عقاب آن مرد را دشوار نمود گفت ایبتا آن ہر کہ نام کتاب ست خواہ محمد عارف
 را نام از کتاب یاد بنویز مانے سر در مراقبہ کرد و در کشف ثبت آن مرد گفت تا ما
 نہائی درست نبود سر بالا کرد گفت ہر چہ بندگان خدا سے را نہائی آن صحیفہ پیش
 آن مرد بہ ارتابہ بنید بر فور فرشتگان را فرمان شد آن صحیفہ کہ در ان آن سخن بود آن
 مرد را نمود ارگردند بر نماست اقرار کرد و سر در قدم آورد گفت انیک مردان خدا سے
 بعد از ان سخن دین کشید کہ ہر کہ درین مجلس سے چیز کرامت نہا یہ ہر فورہ خواہ
 عثمان ہارونی رح دست در زبر بصلاک و مشتقی تنگنای زبردن آورد و در ویشی حاضر بود

اور اداد کہ برو علوا براسے درویشان سے جو کچھ کہیں کہیں شیخ عثمان ابن کرامت نمود
 شیخ اور حمد نزد یک چوسکے نشسته ہوئے دست ہر دست سے زور نہ فرمان خدا تعالیٰ آن چوب
 زر گشتہ بود بعد از ان دعا گو بہاند از سبب ادب پر خود متوانستم کہ چیزے اطہار کنم بر نور
 شیخ عثمان ہارونی رح روی سوی من کہ در گفت شہا ہر اہج سخن نگفتید درویشے بود
 کہ گریستگی اثر کرد از شرم سے گفت بر نور دعا گو دست دراز کرد از زیر گلیم چہا قرص
 جوین بکشید جانب آن درویش پتہ تاب کرد آن درویش و خواجہ محمد عارف بزرگ
 مبارک رساند کہ درویش راتا چندین قوت نہا شد اورا درویش متوان گفت آنگاہ
 فرمودیکے از ہندوگان بود او گشتہ چون دنیا را دشمن گرفتہ وزرد یک خلق ز فرم خدا
 را بر مخلوق اختیار کردم چند ان محبت حق پیش من ستوے شد بلکہ وجود خود را نیز
 دشمن گرفتہ و مات از میان برداشتم اسس بقا و لطف حق داشتہ بعد از ان فرمود
 کہ در سلوک آمدہ است کہ فرود سے قیامت سے از عاشقان را فرمان شود کہ درشت
 فرستند ایشان گویند کہ بہشت را چہ کلم بہشت کسی را بدہ کہ از برای بہشت ترا پرستند
 اند آنگاہ خواجہ فرمود کہ روسے چون برضائے خود کسے را بدہند آن کس بہشت
 چہ کہند بعد از ان ابن اشارہ فرمود اگر تو این سہر بقا اول باز روید تا بدین حدیث
 رسید اگر نہ ہم صلاحیت نہ ہدیادست کہ بر شامے برد آنگاہ خواجہ چشم پر آب کرد
 ہاسے ہاسے بگریست گفت دین راہ بسیار مردان را عاجز گردانید بے عاجزان را
 بمرود سے رسانید آنگاہ ہمدین محل فرمود کہ گناہ شمارا چنان زبان نہ دارد کہ بچرتی
 خوارداشتن برادر مسلمان را بعد از ان فرمود کہ درویشے بود از حد بزرگ یکے
 از او صلوات حق او گشتے کہ اہل دنیا در راہ دنیا معذور اہل آخرت مسرورند در
 سرور بدوئی حق و اہل معرفت را نور علی نور و این سری ست کہ اہل سلوک مانند
 عبادت اہل معرفت پاس انفاس ست آنگاہ فرمود کہ چون عارف خاموش باشد مراد

آن باشد که با حق سخن میگوید چون چشم برہم نہد طلب کند سر بر ندارد تا ہمت بر آفتاب
 صورت مد از بسیاری طلب کند با خداے تعالی مشغول دارد و کجا از ان فرمود کہ خواجہ
 ذوالنون مصری رح گفته کہ علامت شناخت حقتعالی کہ چختن از خلق و فاشوش شدن
 در معرفت است آنگاہ ہمدین محل فرمود کہ وقتے شاہ شجاع کرمانی رح را پرسیدند کہ چند
 سال ست زیرا چہ چون شناخت خدایتعالی آمد لغت از خلق آمد بعد از ان فرمود کہ چہ سال
 شناخت اگر او از خلق عزالت نگیرد ہمچین پنہا رکہ در وی نعمت نیست آنگاہ ہمدین محل
 فرمود کہ عارف کسی بود ہر چہ از درون او بود ہمہ از دل خود بر وارد تا ایگانہ شود چہا پنہ
 دوست یگانہ دوست حق تعالی از وی ہیج دریغ نہ دارد او بر خود ہر دو مسامحی فرود تیارہ
 آنگاہ بر لفظ مبارک راند کہ کمایت عارف سوختن باشد خود را در راہ دوست بعد
 از ان فرمود کہ اگر فرداے قیامت کسی کہ از مجدث در صومرستے ہشت فرود نشود
 پیش او را زہد بود و نہ علم بود و نہ عمل چون این کس نے ہمہ باشد از ہر دو زانی
 باید آنگاہ فرمود کہ عارف چند از ان معرفت بگوید و در کوسے دوست ہر چہ ہر چہ
 معرفت نرسد تا عارف یا دنیار و بعد از ان فرمود کہ از فریاد اہل عجمت ہر چہ
 نماندا و ہا اشتیاق و شوق بسیار تا ایشان بتمام وصال نرسند زیرا چہ فریاد
 عاشق تا آن زمان ست کہ از مشاہدہ دوست دور ست ہمین کہ بدولت
 مشاہدہ برسد گفت گوسے ان میان بر خاست آنگاہ این سخن بر لفظ مبارک
 راند کہ از جو پہلے آب روان آوازنی شنوی کہ چگونہ فریادے کند ہمچین کہ بدریا
 مے رسد ساکن میگردد پس چون عاشق بے شوق رسد او را فریاد نماند بعد از ان
 فرمود کہ شنیدہ ام از زبان شیخ عثمان ہارونے رح کہ خداے را دوستاندر یعنی
 ہچنان کہ یکرمان در دینا از وی محب باشد نا بود کردند و عبادت چگونہ کتد بعد
 از ان ہمدین محل فرمود کہ وقتے خواجہ عبدالعزیز رح بسو بجا ر دینا مشغول

شد یاد آنکه که این خلاق و درست بود سوگند خورد تا که در حیات باکم در دنیا هیچ کار
 که از دنیا تعلق دارد نفرمایم آخر عمر نچاه سال ز سبت وقتی کسی ایشان را مشغول
 بکار دنیا ندید آنگاه از ولولہ عشق خواجہ بایزید رح حکایت فرمود کہ ہر صبح از نماز
 و اوراد فارغ شدہ در یک پای ایستادی فریاد کردی وقتے این ندا آمد یوم
 تبدل الارض یعنی بود آن ساعت کہ این زمین را بہ سنجید زمین دیگر پیدا آرد
 تا فراق بوصول شود آنگاه ہمدین محل فرمود کہ وقتے خواجہ بایزید رحمہ اللہ تعالی
 در صحرا بسطام متوضا و برون آمدند در عالم شوق اشتیاق افتادہ فریاد میکردند گفت
 ہر چند کہ در صحرا نظر میکنم می بینم کہ عشق باریدہ است ہر چند کہ خواستم کہ باکم برون
 شود نشد آنگاه فرمود کہ راہ محبت راہ است کہ ہر کہ در راہ عشق دوست فرود شد
 نام و نشان از وی بر نیاید ہمدین محل بر لفظ مبارک را اند کہ اہل عرفان بر زبان
 سخن دیگر جز بیاد حق نہ گردانند بعد از ان فرمود کہ کمترین چیز سے کہ بر عارفان
 پیدا آید آنست کہ از مال و ملک تبرکتند خواجہ چشم پر آب کرد فرمود کہ حق نیست
 کہ ہر دو جهان در دوستی و بندل کنند ہنوز اندک کردہ باشند آنگاہ فرمود کہ اہل محبت
 اگر محبت مہجور اندا کار آن قوم دارند کہ حقتہ اند و اگر سید از طالب مطلوب
 اند و از طالب کاری و دوستداری خود فارغ اند خود مشغول مشاہدہ مشوق اند
 کہ مشوق خود آنست در مقابل مطلوب بہ طلب کار خود نگرست در راہ محبت
 کار مطیعان ست آنگاہ فرمود کہ خواجہ سمون محب رخ فرمودہ است چون دلہا
 اولیای خود مطلع ست از دلہا دید کہ بار محبت و معرفت اونتوانستند کشید
 بعد از مشغول گردانید پس بار گردن خاص بر نتوانست داشت کہ طلال مجاہد
 و ریاضت یافت مجاہدہ آمد بعد از ان فرمود کہ عارف آن بود کہ جہد کند
 یکدم بدست آرد و عارف دم حسیت کہ ذکر خدای بگوید و ہمہ عمر خود فدای

آن دم کند اگر این چنین دم دریا بیدار گریسا لہا آن دم در میان آسمان و زمین بگوید
 نیاید بعد از آن فرمود کہ شنیدم از زبان پیر بزرگ شیخ عثمان ہارونی رح کہ اگر این کس
 راستہ خصالت بود حقیقت بدان کہ خدا سے تعالیٰ اور دوست پیدا ردا اول آنکہ
 سخاوت چون سخاوت دریا و شفقت چون شفقت آفتاب و تواضع چون تواضع
 زمین بعد از آن فرمود کہ اگر حایان بہ قالب گرد خانہ کعبہ طواف کنند اما چون از آن
 مشاہدہ غافل اند نخواہند و اہل محبت و عاشقان این راہ بہ قلب گرد عرش
 حجاب عظمت طواف کنند چون جز از آن مشاہدہ دارغذو فریاد کنند و تہائم خواہند
 آنکہ فرمودہ رعیت میان اہل سلوک علمی ست کہ صد ہزار علمائے خواہند کہ دانند
 و ذرہ از آن علم ایشان خبر ندارند و در زہد نیز طاعت ست زاهدان را از آن خبر
 نیست و غافل اند و آن سرے ست کہ بیرون این دو عالم ست و این را ندانند
 مگر اہل محبت و اہل عشق آنکہ فرمود کہ چون این کسے درین سر دو عالم ثابت گردد
 و آن را بیدار پس او را ہرگز نہ بیند بعد از آن کہ بیدار دعویست گمار و تا او را
 مے رنجاند و در بخش میدارد بعد از آن فرمود کہ این ہمہ گفت و مشغول و حرکت کہ
 زاید عشق و سلوک و طایفہ عشق در وجود مے آید این ہرچہ بیرون آمدہ است
 اما چون درون پردہ جامی یافتند خاموشی و سکونت و آرام پیدا گشت تو گوئی
 کہ ہرگز آن شور و فریاد نہ بود آنکہ فرمود کہ آن دلیری چندمان نیست کہ خواجہ غازی
 از حضرت دوست و عاشق ست بر خود چون حضور آید چہ جاے گفت گوی ست
 و فریاد چون خواجہ این نواید تمام کرد و جاگو باز گشت الحمد للہ علی ذلک ما تخلص
 روز پنجمینہ دولت پایوس حاصل گشت ہرکے از بزرگان و اصحاب سلوک
 حاضر بودند سخن در محبت بنک افتادہ بود بر لغت بسیار کہ را ند کہ در حدیث شریف
 آمدہ است قال علیہ الصلوٰۃ والسلام الصبحۃ تدری لینیۃ اثرکت زکر بدیۃ و محبت

نیکان نشینند امید آن باشد نیک گردد و اگر نیک در صحبت بدان نشینند بد گردد
 زیرا چه هر که یافت از صحبت یافت و هر که نعمت یافت از نیکان یافت آنگاه
 فرمود اگر بیسے چندے ملازم در صحبت نیکان باشد امید بود کہ صحبت نیکان
 در وسے اثر کند و لیس برینکی او باشد و اگر نیکے در صحبت بدان چند روز ملاومت
 نماید او نیز بچرا ایشان گردد و بعد از ان ہمدین محل فرمود کہ در ساوک آمدہ است
 کہ صحبت نیکان بہتر از کار نیک است صحبت بدان بدتر از کار بد آنگاہ ہمدین
 حکایت فرمود کہ چون خلافت بمر خطاب رسید رضی اللہ تعالیٰ عنہ اورا بادشاہ
 عراق در مصارف گرفتار آمد اورا پیش امیر البومنین عمر رض آور دند امیر البومنین
 عمر رض فرمود کہ اگر مسلمان شوی بادشاہ عراق ہمہ تو باشی و این ملک ہم ترا
 ارزانی دارم بادشاہ عراق گفت کہ اسلام نخواہم آورد عمر فرمود رض اما ان الاسلام
 و اما ان السیف یعنی کہ اسلام قبول کن و گرنہ ترا بکشم بادشاہ عراق گفت من اسلام
 قبول نمی کنم عمر فرمود رض تا تیغ بیارند و ایشان را بخواند آن بادشاہ در کیاست
 تمام بود و نیک و نا چون این حال معاینہ کرد روی سوی عمر کرد و گفت من تشنم
 بگو تا مر آب دہند آنگاہ بکست عمر فرمود آب بر ہند آب در آوردند شیشہ آوردند
 آن بادشاہ گفت من درین آوردن آب نخورم عمر فرمود کہ بادشاہ است برای او
 در آوردن زردیا نقرہ آب بیارند همچنان کردند ہم نخورد گفت مر آب در آوردن کلی
 باید بیارید آب در کوزه کلی آوردند بدست او دادند روی بسوی عمر کرد و گفت
 با من عهد کن تا من این آب نخورم تو مرا نہ کنشی عمر فرمود کہ من عهد کردم نکشم تا
 این آب نخوری آن بادشاہ فور کوزه آب را بر زمین زد کوزه شکست و آب
 ریخت آنگاہ عمر را گفت کہ تو اس من عهد کردی تا من این آب نخورم ترا نہ کشم عمر از کیاست
 استعجب ماند فرمود کہ اما ان داوم بعد از ان اورا در مصاحبت مردی فرمود کہ آن بار

در غایت صلاحیت و زہادت بود چون بادشاہ را در صحبت آن یار برودند صلاحیت
آن یار بروی اثر کرد و جاتیہ عمر پیغام فرستاد کہ مرا پیش خود طلب کن تا ایمان آرم
عمر رضی اورا پیش طلبید اسلام عرض کرد او مسلمان شد چون اسلام آورد عمر
فرمود کہ اکنون مملکت عراق ترا میدہم آن بادشاہ جواب داد کہ مرا ملک کار
نمی آید مرا از ملک عراق یک دیہی خراب بدہ در وجہ سحاش من کفایت باش
عمر قبول کرد و کسان خود را در ولایت عراق فرستاد چہ کہ ملک عراق را منحصر کردند
بیچ دیہی خراب نیافتند عمر بادشاہ عراق را صورت حال باز گفت کہ در ملک عراق
بیچ دیہی خراب نیست بادشاہ گفت کہ مقصود من آن است کہ ملک عراق چنین
آبادان و معمور تو تسلیم کنم اگر بعد ازین بیچ دیہی خراب شود فردا ہی قیامت
عمدہ جواب خدا سے عمر باشندہ من بعد از ان چشم پر آب کرد کہ زہے کیاست آن
بادشاہ کہ از حد مردوانا بود آنگاہ فرمود کہ شنیدم از زبان شیخ عثمان ہارونہ
کہ مردم شیخ اسم فقر کے گرد فرمود کہ آن زمان کہ فرشتہ دست چپ او تا ہشت سال
بردی بیچ ننویسد آنگاہ فرمود کہ عارفان حق باشند کہ از حق بیچ چیز باز نہ گیرند بعد
انسان فرمود کہ بہر عارفی کہ تقویٰ با او صحبت ینک کند حقیقت بدانکہ در روزی
محض حرام مے خورد آنگاہ فرمود کہ روزی از خواجہ ضیید بغدادی روز شنیدم کہ بر طہریت
محبت پر سیدند کہ شوق ثمرہ محبت چسیت فرمود کہ ثمرہ محبت آن بود کہ انسان حقیقتاً
سرور سے رسانندہ را اشتیاق پدید آید و بقدر آنکہ بندہ را از نور ماندن و از
راندن مے ترسد اما ہر کہ حق را در دست دارد بہشت آرزو مند لقا و او گرد آنگاہ
خواجہ معین الدین ادا م اللہ تعواہ بر لفظ مبارک راند کہ محبت در میان اہل سلوک
و اہل محبت آن است کہ مطیع باشند و مے ترسند کہ نباید براند بعد از ان ہمدین
محل فرمود کہ در کتاب محبت شبہ دیدہ ام بخط استاد خود مولانا شرف الدین

صاحب شرع الاسلام بود که وقتے خواجہ شبلی رح را پرسیدند کہ چندین طاعت و ریاضت کہ تو داری و پیش فرستادی خون چندین چرا گفت خون از ہر دو چیز است اول آنکہ نے ترسم کہ نباید مرا از خود براند کہ گوید کہ مرا نئے شائی دویم از ترس کہ بوقت مرگ اگر ایمان خود سلامت برم کاری کرده باشم و گرنہ جلاہ اعمال و طاعت ضائع کردہ باشم بعد از ان ہمدین محل فرمود کہ وقتے بخدیت خواجہ شبلی ز مردے روے بر زمین نہاد پس سوال کرد از مسئلہ محبت و ہر چہ فراہم مے آمد پرسید چنانچہ سوال کرد کہ علامت شقاوت چہ بود فرمود آن آنست کہ معصیت کنی و امید داری کہ قبول خواہد بود این نشان شقاوت است آنکہ گاہ پرسید اصل در میان عارفان چیست گفت آنکہ پیوستہ خاموش باشند و در اندوہ بوند کہ نصیحت عارفان ہمین است آنکہ ہمدین محل فرمود کہ عزیزترین چیزے کہ در جہانست چہ خیرست فرمود سہ چیزست اول عالمے کہ سخن او از علم خود بود دویم مردے کہ او را طبع نبود سویم عارفے کہ پیوستہ محبت دوست کند بعد از ان ہمدین محل فرمود کہ وقتے خواجہ ذوالنون مصری رح در مسجد لکھری با اصحاب طریقت نشستہ بود سخن در محبت میگفت صوفی از میان مجلس سوال کرد کہ صوفیان و عارفان کرا گویند خواجہ ذوالنون مصری گفت کہ صوفیان و عارفان آن طائفہ اند کہ دلہا سے ایشان از کدورت بشریت آزاد شدہ اند و از ہوا سے دنیا و حب اوصاف شدہ باشند پس چون چنین شونہ در درجہ اعلیٰ با حق بیارامند و از جملہ مخلوقات خالق را برگزینند و از غیر دوست برمند آنکہ مالک شونند نہ ملوک آنکہ فرمود کہ تصوف رسوم است دنہ علوم و لیکن بہ انکاس اہل محبت و مشائخ طبقات را ہمین اطلاق است کہ تخلیق با خلاق التذریا چہ از مخلق خدا سے بیرون آمدن نہ برسوم دست دیدونہ بعلم الگاہ فرمود کہ عارف دشمن دنیا است و دوست مولی از سبب تبرائے او کہ

دروینا دارو و ہر جہ غل و غش و حسدات خبر نہ دارو بعد از ان پرسیدند کہ عارف
 را گر یہ بسیار باشد فرمود کہ آہا چنانچہ در راہ بود چون بحتالین قوت رسد
 وظیفہ وصال چشمہ گر یزایل شود آنگاہ فرمود کہ خدا سے تعالیٰ را عاشقانند کہ
 ایشان را دوستی حق خاموش گردانیدہ است کہ در عالم ہیچ چیز از موجودات نیست
 و مینداند کہ در عالم چیزی موجودست یا نہ و ایشانرا طایفہ فصحاء و بلغاء آمد و نظر بعد
 از ان فرمود کہ ہر کرا دوستی حق در اول بود و جان او قرار گرفت پس اورا واجب
 ست کہ ہر دوسراے را بدگیرے بیند و اگر نہ بیند عاشق صادق نباشد آنگاہ
 ہمدین محل فرمود کہ وقتے را و دطانی رحم را دیدند کہ از درون صومعہ چشم بستہ
 برون آمد با ستاد درویشے بنجد مت حاضر بود سوال کرد کہ حکمت چیست کہ چشم
 بستہ اید فرمود کہ امروز چہل و پنج سال است کہ چشم را بستہ ام تا جوہر خدای تعالیٰ
 بدگیری نظر نہ کنم زیرا چہ این محبت نباشد کہ دعوی دوستی خدا کنم و نظر بدگیرے کنم و
 یا کبھی پویندم بعد از ان فرمود کہ بزرگے بود از وی شنیدم کہ فرمای قیامت حقتعالیٰ
 بفرماید اعمال اولیا مطالعہ کنند و آزار سبب آن کہ چون اورا برگزیند و اختیار
 کردند پس روا دارند کہ بیان ایشان در آئیند بود و احتمال نہ کند کہ ایشانرا
 در ہیچ کارے حاجتی بود الا کہ بدو بعد از ان فرمود کہ خواجہ ابو سعید ابوالخیر رح
 گفتے کہ چون حق سبحانہ تعالیٰ خواہد کہ بندہ را از بندگان خود دوست گیرد
 محبت خویش بروی مستولے گرداند بار دیگر چون مردم چنین شود پس دوست
 اورا در سلسلے فردانیت فرود آرد تا باقی ماند بعد از ان فرمود کہ چون عارفان
 رجوع کنند و تعلق بدو بود و در منزل قرب ساکن گردند بعد از ان چون اولیٰ پرسند
 کہ کجا بودی و چہ خواہی اورا ہیچ جوابے غیر ازین نیست کہ گوید باللہ ہمدین محل
 فرمود کہ اگر پرسند انمن شرح اللہ صدرہ چیست باید گفت کہ چون عارف را نظر

بر علم وحدانیت و جلال ربوبیت افتد نابینا شود تا بغیر نظر کند آنگاه فرمود کہ وقتی
 در بخارا مسافر بودم مردی دیدم از حد مشغول آنا نابینا پرسیدم کہ اسے خواجہ چند
 مدت باشد کہ شہا نابینا شدہ اید فرمود آ پنجان بود چون در دوستے کار میں بکماست
 رسید و نظر بوحدانیت و جلال و عظمت افتاد ان گرفت روزے نشسته بودم
 غیرے در نظر آمدہ پیش این ہاتھ آواز داد کہ اسے مدعی دعویٰ محبت ماسکنے
 نظر بدگیرے کنی ہمیں کہ این آواز شنیدم چنان شرمندہ شام کہ گفتن بر زبان
 نیاید مناجات کر دم آہی دیدہ کہ بغیر دوست بہ بیند کور باد ہنوز این سخن نیکو نگفتہ بودم
 کہ ہر دو چشم نابینا شد کہ بعد از ان فرمود کہ چون حق سبحانہ تعالیٰ آدمی را بپا فرید
 اورا فرمود تا در نماز شود یعنی در قیام باتدوین در صحبت پیوست و جان بمنزل قرۃ
 قرار گرفت و سر بصلت رسید مصلحت آفرینش آدمیان در عالم ہمہ از برای این
 بود آنگاہ فرمود بزرگے بود از بندگان طرقت ہر بار سر بسجده نہادے و در مناجات
 این بگفتے کہ آہی مرا چون فردائے قیامت بر انگیزی نابینا بر انگیز گفتند این
 چہ دعاست کہ تو میکنی گفت آنکس کہ دوست را بہ بیند نباید کہ فردا ہی قیامت
 بدگیرے دیدہ شود و آن از دوستے نباشد بعد از ان حکایت در ویستے افتاد
 کہ در ویستے این ست ہر آئندہ کہ بیاید اورا محروم نگذار دو اگر گرسنہ باشد طعام
 سیر خوراند و اگر رہنہ باشد جامہ نفیس در بر او کندے باید کہ بہر حال آن کس را
 محروم نگذار و از حال او پرسنان باشد کہ ہمیں ست آنگاہ فرمود کہ وقتے دعا گو و
 شیخ عثمان ہارونے در ویستے مسافر بودم شیخ بہاؤ الدین بخینار اوشی را در یافتم
 از حد بزرگ بود و یکے از واصلان حق مشغول بود اما در خانقاہ آن درویش
 رسم بودے ہر آئندہ و روندہ کہ مے آمدے محروم از خانقاہ ایشان نہ رفتے و اگر
 بر رہنہ بیایدے جامہ نفیس خویش بدو دادے و ہنوز نیک نہ دادہ بودی کہ جامہ ہا

دیگر از عالم غیب بر سیدے الغرض چند روز بخدمت ایشان ملازمت کر دیم و آن درویش فرمود کہ آن نصیحت این بود اسے درویش ہر چہ ترا پیدا شود و در راہ خداے تعالیٰ بدہی و نلو سے بگاہداری و طعام بر بندگان خداے بزرسانے تا تو از دوست باشی آنگاہ فرمود کہ اسے درویش ہر کہ نعمت یافت ازین یافت بعد از ان ہمدین حکایت فرمود کہ درویشے بود از حد فقر اما او را رسم بودے اگر چہ سبے از فتوح بروے رسیدے ہمراہ درویشان دادی و آیندگان را نیز نصیب کردے و خورادر خانہ گذرایندے چنانچہ وقتے دونفر درویش صاحب ولایت بر سر وقتے اور رسیدند آب طلب کردند آن درویش اندرون رفت و وہاں جوین موجود بود کوزہ آب پیش آورد کہ ان درویشان گرسختہ بودند تا سے نان تناول کردند و آب بخوردند روزے بیکہ بیکہ کردند کہ این درویش کا خویش کرو مارا نیز بباید کردے کیے گفت دینار و ہم دویم گفت از سبب دنیا این در ضلالت افتد آغا ز کرد کہ درویشان بخشندگانند دنیا با آخرت دادیم دعاے کردند بگذشتند آخر حال سخنان درویش کامل حاصل شد کہ روزے در مطبخ او نہرا من طعام موجود شدے کہ خلق خداے را خورائیدے بعد از ان فرمود کہ در راہ محبت عاشق کسے بود کہ از ہر دو کون دل خود بریدہ گرداند آنگاہ خواجہ فرمود کہ نجات چار معنی دارد سیکہ در دوام ذکر خداے بدل و جان شاد و بدن دویم آن ست کہ عظیم گرفتن بند کر حق تسویم آن ست کہ اشغال کردن و آن قاطع با زمین پسام بر خود کردے ہر ہمہ غیر اوست چنانچہ در کلام اللہ فرمان دادہ است قل انما کان آباؤکم و ایتاؤکم اخوانکم و انز و اجکم الخ و صفت مجبان مست کہ بخدمت ایشان بلوغت نہایت بعد از ان بر چہار منزل روند کیے نعت دویم علمیت تسویم یا چہارم تعلیم آنگاہ فرمود کہ در محبت حق صادق کسے ست کہ او از ناداران و پدران و فرزندان و برادر

بہر دوسوی خدا سے و رسول گرد و و آن از ہمہ کس بنیاد باشد پس محبت آن کس است
 کہ بر حکم نص کلام المدرو و بدوستی حق صادق باشد بعد از ان فرمود کہ ایشان
 عارفان عاشق بے نیاز می بود و ایشان بجهان بوقت چاشت آرزو دست آنگاہ فرمود
 کہ مستحق حسن بھری رفر را پر سیدند کہ عارف کیست گفتہ کہ کہ از دنیا اعراض کند
 و ہر چہ باشد و دوستی حق ایشان کند آنگاہ فرمود کہ فصلت عارفان اخلاص مستحق است
 آنگاہ فرمود کہ حسنیز تر چیز ہا در جہان این است کہ در و ایشان با در و ایشان
 بنشینند و ہر چہ در خاطر باشد یکدیگر گویند و صفا گویند و ہر ترین چیز ہا این است
 کہ در و ایشان از در و ایشان جدا گردند پس بہ ان کہ از عارف خالی نیست لقب
 از ان فرمود کہ دوستی خدا سے بچہ توان کرد فرمود کہ بد شئی آن چہ سزا ہا کہ
 خدا سے تعلق بد شئی گرفتہ است از دنیا و از نفس بعد از ان فرمود کہ عارف در
 محبت کامل کے شود فرمود و تکیہ گفتگو سے از میان بر خیزد چنان شود کہ با دوست
 ماند و یا او بعد از ان بر لفظ مبارک بر اند کہ صادق در میان عارف دوست
 کہ در ملک او تکیہ چیز ہا باشد و از در ملک کے نباشد آنگاہ ہم برین محل فرمود کہ
 رقیقے تنوای چہ ہمنون محب رحمہ اللہ تعلق سخن در محبت کے گفت مرعی از ہوا فرود
 آمد بر سر او نشست پس چند ان منقار زد و باز در دست او نشست باز در
 کنار او نشست پس چند ان منقار بر زمین زد کہ خون از منقار او روان شد
 پس بنیاد جان بداد چون خواجہ این فواید پیشام کرد مشغول شد خلق و دعا گو
 باز گشت الحمد للہ علی ذلک مجلس یاد ہم روز چہار شنبہ دولت پایوس
 میگر گشت مولانا ہا والدین صاحب تفسیر حاضر بود و شیخ او حاکر ہانے و چند نفر
 در و پیش حاضر بودند سخن در توکل عارفان اتنا وہ بود نہ فرمود کہ توکل عارفان
 آنست کہ توکل ایشان جز خدا بتوکلے بدیگرے نباشد و التفات علیہ کس نہ آنگاہ

ہمارے بین محل فرمود کہ متوکل در حقیقت ابن است کہ برنج و مونت خلق نہ کہے را شکایت
 کند و نہ باکے حکایت انگاہ ہمدین محل فرمود کہ ہتر ابراہیم خلیل را عم ہتر
 جبریل را عم گفت حاجت دارے گفت بتو نہ زیر اچہ از نفس خویش فاسب بود
 اما حق آتائے بجنور باطن حاضر بود بعد از ان فرمود کہ اہل توکل را اوقات است
 در غلبات شوق اگر دوران ساعت ایشان را ذرہ ذرہ کنند و یا ایشان را
 بعلم مجروح کنند و بالت ایشان را بگردانند ازین جملہ ایشان را خبر نباشد
 بعد از ان فرمود کہ توکل عارف برین نیج بحق بود کہ متحیر باشد در عالم سکر بعد از ان
 فرمود کہ خواجہ جیند حر را پرسیدند کہ عارف کیست گفت آنکہ دل را بریدہ گرداند
 از سہ چیز اول از علم و دوم از عمل سوم از خلوت یعنی تا ازین سہ چیز بریدہ نہ گرداند
 آن در توکل ثابت نیست بعد از ان فرمود بزرگے را از علامت عارف پرسیدند
 فرمود کہ عارف کسے باشد کہ در راہ عشق جز بجداسے بدیگرے نہ بیند بعد از ان فرمود
 کہ شنیدم از بزرگے کہ شوق چند چیز است تا آن زمان کہ در قاربت آن نہ بود
 عارف نتوان گفت اول دوست گرفتن مرگ است در وقت راحت و آخر گرفتاری
 بذر موی و بیقرار شدن در وقت آمدن باد دوست و طرب آمدن در وقت افکار
 خاص ساعتے کہ نظر او بر حق او بود بعد از ان فرمود کہ شنیدم از برادریم شیخ شہاب الدین
 عم محمد السہروردی رح کہ پسندیدہ تر ازین دو چیز در دنیا نیست اول صحبت فقر آدم
 حرمت او لیا بعد از ان سخن در توبہ افتاد بر لفظ مبارک را اند کہ توبہ چندین بار
 دار و اول دور بودن از جاہلان و ترک گرفتن از باطلان و ردی گردانیدن
 از منکران و در رفتن بہ محبوبان و شافتن بخیرات و درست گردانیدن
 توبہ و ایذا کردن منظام طلب کردن غنیمت و تصفیہ قوۃ الکوار و توبہ
 کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فرمود کہ شریفترین مردان اللہ مال قادر

بود بر ترک گفتن بعد از ان فرمود که قرار گرفتن درین راه دو چیز است یکی ادب
 عبودیت و عظیم حق معرفت بعد از ان ہمدین محل فرمود کہ وقتے شیخ ابو بکر شبلی
 را پرسیدند کہ شوق بالاتر محبت چیست زیر کہ شوق از خویش و آنگاہ حکایت
 فرمود آوازہ عی آدم بر آمد جملہ چیز با بر آدم نگرستند کہ سیم ذر حق تعالی
 با ایشان وحی کرد کہ چرا با آدم نگرستند گفتند با کسیکہ بر تو عاصی شود نہ نگریم حقیقتاً
 فرمود بیزت و جلال من کہ قیمت شما و ہر چہ در شما بود بر دست ایشان آشکارا
 کنم و فرزندان او را خادم شما کنم بعد از ان فرمود کہ چون محب دعوی مملکت کند
 از محبت بیفتد بعد از ان ہمدین محل فرمود کہ محبت دعوی و فاسد با وصال
 حرمت باطل از وصال و حرمت وصال یعنی مشاہدہ فقر محبت است کہ گاہ دارد
 شرف خود را و گوش دارد نفس خود را بگذاردن نماز فرایض بعد از ان فرمود کہ وقتے
 خواجہ جیندرجہ را پرسیدند کہ رضای محبت چیست فرمود آنکہ مفت دوزخ را از
 عظمت و ہیبت بردست راستش بدارند و نگوید کہ بردست چپ می باید نهاد
 بعد از ان ہمدین محل فرمود کہ اول چیزے کہ بر بندہ فریضہ کہ دید چیست گفت محبت
 و ما خلقت الجن والانس الا ليعبدون آنگاہ فرمود کہ حق تعالی پنهان کردہ است
 چیز ما را در ہر چیزے از کہ خویش بعد از ان فرمود کہ در محبت اسرار اولیا آمدہ است
 کہ حق تعالی چون مہمان رازندہ گرداند بالواز خویش آن رویت چنانچہ حضرت
 رسالت پناہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نظر کرد بجن حق را دید باقی ماند چون حق بی زبان
 و بے کام و بے مکان از حیث آنکہ حضورت نہ مکان از او صاف مجرد گشت با وصال
 حق تعالی آنگاہ فرمود کہ فردا می قیامت آسنا و صدقاً عاشقانرا از صدق محبت
 میگردانند سوال کند و اگر کسی ازین عاشقان کہ دعوی نیست کردند صادق و ناست
 نہ آیند شرمندہ گردند کہ روسے خود میان مہمان نتوانند نمود پس ندا آید کہ این عاشقانرا

صداق بنودند اور از میان عاشقان دور کنید بعد ازان بر لفظ مبارک لذات محبت
کسانے اند کہ بواسطہ استناد سخن دوست می شنوند کہ الحارث عن قلبی ربے یعنی
دل عاشقان نہ شنود مگر سخن حق بعد ازان فرمود کہ صاحب محبت چون بمیرد
زود در مردی بخشند آنگاه فرمود کہ در بادیه درویشی را دیدند کہ مرده است و سے خند
پرسیدند کہ تو مرده چہ می خندی گفت محبت خدا سے چنین بود بعد ازان ہمدین
محل فرمود کہ دل آن بود کہ از حال خود فانی بود ہمیشہ دوست باقی حقیقتاً
مستوسے در اعمال او بود اور انجود بیچ اختیار نہ بود تا عرش قرار نہ این راہ آمد
سلوک را فرمود کہ روزی مالک دنیا راجہ را پرسیدند کہ ملازمت کردن پروردگار
دوست البتہ چگونہ بود فرمود ہر کہ ملازمت کند پروردگار دوست البتہ اور اوصو
حاصل آید یعنی وصال بعد ازان فرمود کہ رابعہ بھری را رضی اللہ عنہا سوال
کردند کہ فاصل درین اعمال کدام است گفت فاصلتہ بین اعمال عمارت او و قیامت
است ہر کہ دعوی بزرگی کند اور ہنوز مراد سے از اندوہ است پس او دروغ
بود و دعوی سے و مرد کسی است کہ او از مرادات خویش فانی گردد و ہمراہ حق باقی
شود و نامش آن بود کہ نہادہ بود حق تعالی او آن بود کہ دوست گوید پس او
جواب نہ گوید مگر از بندگی زیرا چہ اہل محبت را نہ اسم است و نہ رسم و نہ جواب آنگاہ
فرمود کہ شنیدم از زبان شیخ الاسلام خواجہ عثمان ہارونی رد کہ اہل عشق جز دوست
بدگیری مشغول نہ شود زیرا چہ ہر کہ بغیر دوست شاد شود بجلد اندوہ نزدیک بود
و بحق کہ در خدمت دوست انس نہ گیرد او بجلد وحشت نزدیک بود و ہر کہ خاطر آویختہ
دوست نہ داند او بیچ و بیچ است بعد ازان فرمود کہ عارف کسے بود کہ چون با خدا
برخیزد از شب یاد نبود بعد ازان خواجہ ادا م اللہ تعالیٰ ہ چشم پر آب کرد فرمود کہ اسے
غافل توشہ بساز این سفر را کہ در پیش داری یعنی مرگ را ساختہ باش بعد ازان فرمود

که اهل محبت طایفه اند که در میان ایشان و در میان حق بیچ مجانی نیست بعد از آن فرمود
 که عارفان و محبت کسی است که بیچ چیزش عجب بیاید زیر پرده تسلیم و عوی در یک چیز نشود
 و قتی که از دست داده بود آنگاه فرمود که فاضلترین او قاضی است که از خاطر و سواش نفس
 رسته باشی و مردمان از خلق رسته باشند پس گفت هر که را محبت داده اند و تقوا و رادحشت
 ندینند او فریفته شود آنگاه فرمود که عارفان میگویند که لعین لومی است که بنده بدان بند
 گردد در احوال خویش پس آن بر شد بد رجه مجان و متیقان بعد از آن فرمود که اصل
 آدمی از آب است و خاک پس کسی که آب برومی غالب است ب لطف و ریاضت بید
 جمال اگر لعین کشد محبت گردد و او بمقصود نرسد کسی که خاک برومی غالب گردد و لابد
 او را با نیک یابد بوقت سختی پاید اشت تا کایسه را شاید آنگاه بیدرین محل فرمود که
 چون حق تعالی خواست که ابرایا فریدن از هر الوان چون او گیرد و از طعام طعمه او
 گرداند چون الوانها بی محبت از لون آب گشت ازین معنی کسی آب نداشت و چون بهم
 مطعم را بی محبت طعمه آب بشناخت از خوردن اولذت و حیایا بنده اما از لذت خبر
 ندارد و چون من الماء کل شے حی بعد از آن بخدمت خواجه درویش حاضر بود پرسید که
 مجنون کیست گفت آنکه همه در آغاز عشق نا چیز گردد و دوم سویم نا پیدا شود گفت
 بقا و فنا چیست گفت بقا حق است گفت بخرید چیست گفت صفات محبوب بدل و
 صفات نیست بشیند ناز از جسته کنند که سمعاً و بصراً فرمود که در فلان بودیم از بزرگی
 شنیدیم که تو به اهل محبت بر همه نوع است اول مذمت است دوم بزرگی معصیت سویم
 خود را پاک کردن است از مظالم و خصومت بعد از آن فرمود که علم چیزی است محیط و غیر
 چیزی است از محیط پس خدا کجا است بنده کجا است یعنی علم خداست راست و معرفت را
 بسز و محیط باشد آنگاه فرمود که وقت عارفی راست فالص نبود بیچ فعل او صفاتی نبود آنگاه فرمود
 کسی را دوست داری بلا بر سر او بارانی آنگاه فرمود که تو به صبح سه چیز است در میان اهل سلوک

اول کم خوردن از هر روز و دوم کم گفتن از هر طاعت سیم کم گفتن از هر دعا اول خوف دوم جفا
 سیم محبت پس در ضمن خوف ترک گناه است تا آتش نجات یابی و در ضمن جفا طاعت کردن است
 تا در شب و منزلت برسی و در حیات ابد باشی و در ضمن محبت اجتهاد فکر و فکر کردن است تا در رضای
 حق حاصل شود گفت که عارف و محبت کسی است که هیچ چیز او دست ندارد مگر ذکر حق گفتن
 چون خواهی درین فواید رسید چشم پر آب کرد و فرمود مسافر می شویم جایگه دفن ما خواهد بود یعنی
 در اجیر میروم هر کسی را وداع کرد و دعا گوید بر او در مدت دو ماهه در راه بودیم بعد از آن در اجیر رسیدیم
 و آن روز اجیران هندوان سمور و آباد مسلمانان چنان نبود چون قدم مبارک خواهد آنجا
 رسید چندان اسلام ظاهر شد که آنرا حد نبوی الحمد لله علی ذلک مجلس و از دهم روز پنجمین مجلس
 آخرین همین بود و مسجد جامع اجیر دولت پایوس حاصل شد و در ایشان و عزیزان اهل صنع
 و مردان برابر بودند سخن در حکایت ملک الموت بود بر لفظ مبارک را ند که دنیای ملک الموت
 چه نیز و گفتند چه گفت از آنکه در حدیث مسطور است قال النبی صلی الله علیه و سلم الموت جبر
 یوصل العجیب الی العجیب مرکب بی است که دست را بر دست میرساند انگاه فرمود که دوستان
 آنست که او را بدل یاد کنی که دلهای آفریده شده خصیصاً از برای آنکه تا گرد عرش اطوان
 کنند که در کتاب محبت آمده است که حق سبحانه و تعالی میفرماید که امی بنده من چون ذکر من بر تو
 غالب شود من عاشق تو شوم و عشق معنی محبت است انگاه فرمود که عارفان آنست که صفت
 اند بر جلگی عالم قیامند که از انوار ایشان همه عدو باقی چون خواهد تمام کرد بگفت
 فرمود که امی در ویش ما را که اینجا آورده اند دفن ما اینجا خواهد بود میان چند روز ما سفر خواهیم کرد
 شیخ علی بنجری حاضر بودند او را فرمان شد که مثال نویسی بر دست شیخ قطب الدین بختیار کاکلی بایده
 ما در ویش رود که خلافت او را دادیم که ویشی مقام اوست بعد از آن مثال تمام شد و دست
 دعا گو داد روی بر زمین آوردیم فرمان شد که نزدیک بیا نزدیک تر شدم دستار با کلام بر سر
 من بدست نمودند و عصا ریش عثمان مارونی در ویش در برد دعا گو کرد و مصحف و مصلی نیز

داد فرمود این امانتی است از رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم از خواجگان حجت بابا
 رسیده است من ترا دادم و روان کردم باید که چنانچه ایشان را بجا آوردم شما نیز حق
 این بجا آرید تا فراموشی قیامت میان خواجگان ما شرمندہ نہ گردانی آدعا گو بر سر زمین
 آورد و گانه نماز گذارد فرمود برو بخدا سپردم و ترا بمنزله گاہ عزت رسانیدم بعد از آن
 سخن فرمود کہ چهار چیز از گوہر نفس است اول درویشی کہ تو نگری ناید و دوم گرسنہ کہ سیر گروماند سریم
 اند و گھین کہ شادی نماید چهارم مردی کہ با او دشمن بود دوستی نماید آنگاہ فرمود کہ مرتبہ بل محبت
 چنانست کہ اگر پسند شب نماز گزاروی گوید کہ ما را فراغت نیست اما کرد ملک الموت میگرددیم
 و ہر جا کہ در ماندہ است او را دست میگیریم چون خواجہ زرین فواید بود دعا گو میجوہر است
 سرور قدم آورد روان شود ضمیر روشن کہ در سخن بود بر فور فرمان شد بسیار خاستم سرور قدم
 آورد و فاسخہ خواند گفت روی نخرشی و مرد شدہ بیاش باز روی بر زمین آورد و باز
 گشتم گفت و در حضرت دہلی آدم و سکونت کردم حلقی عالم از اہل صفہ دایمہ غیر ان بردعا گو
 روس نہادند چہل روز میان دہلی گذشتہ بود کہ آیندہ بیام خبر آورد کہ شیخ از روان
 کردن بست روز و حیات بود کہ بر حجت حق پیوستند ہمان شب خاطر خراب بلبوس
 مصلا بودم در خواب شدم خواجہ را بیدیم کوسہ دز زمین عرش استادہ کردہ اندین
 سن سر نہادم و ازین باز پرس کردم فرمود خدا تعالی مرا بیا مرزید و نزدیک کر بیان ساکن
 عرش مقام داد اینجا بباشم علوم ربانی و فواید سلوک و محمود نبشہ شد الحمد للہ علی ذلک

خاتمہ الطبع

خدا سے جل شانہ راست مست بی نہایت کہ این ملفوظات حضرت خواجہ معین الدین
 چشتی رحمسی بدلیل العارفين بار اول بہ ماہ جمادی الثانی سنہ ۱۳۱۸ھ مطابق فروری
 سنہ ۱۳۱۸ھ باختتام رسید ولی مقام معذرت است کہ اصل این نسخہ پر مشقت مشکوک بود بقدر
 وسع در رفع اغلاط کوشیدہ آمد و ادب کلمات خواجگان ملحوظ ماند و زیادہ ازین معذرت مقبول السلام

إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ

کتاب فوائد انساب جامع مضامین تصوف و عرفان - رمایہ فلاح و دستگیری اعنی

مکتوبات جناب ابی
شیخ شرف الدین سہروردی

قلم سرہ

مکتوبات
سید سید سجاد علی صاحب
حیلانی قدس سرہ

سب تحریک جناب فضیلت آئی بیدہ العارفین فخر زمن جناب مولانا محمد ابو الحسن صاحب عم فیضہ

مطبع نامی نیشنل نوکشیہ طبع مکتبہ دارالافتاء

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

الحمد لله رب العالمین والعاقلین والصلوة علی رسولہ محمد وآلہ آئینہ بین اما بعد
بدانکہ این چند مکتوب مرغوب کہ تحریر پیوستہ قصہ آنت کہ در مدت بست و بیخ
سال شیخ الاسلام مخدوم جهانیاں شریف الحق و الشریع و الدین مدام جواب خرائین
شیخ مظفر مرحوم ارسال می فرمودند در ذیل بعضی مکتوب مسطور بود کہ پائین مکتوبات من
جل مشکلات و معاملات آری برادر راست باید کہ کسی را نماید کہ موجب افشاء سرر بوبیت
گردد بنا بران هر بار فریدان القاسم میگرددند کہ انتیخ کنیم تا سبب استفادہ گردد و از
کمال رافت کسی را نمی نموده مہر کرده ارسال می داشت آن ملاطفات را محرر این
مکتوب را فرستادہ کرده موازنہ و دوست و چند مکتوب دیگر زیادہ بود کہ چون ہنگام حلت
شیخ مظفر مرحوم وصیت کرد کہ درون کفن من دفن کنید بسبب وفای وصیت جملہ در
کفن من بنادہ شد تا آری اسرار پوشیدہ آن بزرگوار پوشیدہ رفت یک ملاطفہ مختصر
در بیان خرائین مکتوبہ و در ذیل شیخ الاسلام کہ پیش ازین دعا کہ است این چند مکتوبات

ازان نقل کرده شد تا خواننده و شنونده را سبب نفع دین گرد و اللہ اعلم بالصواب
 بسم اللہ الرحمن الرحیم مکتوب اول بجانب شیخ مظفر الحق مدنی و انما سبب
 ہر بلا کہین قوم را حق داده است۔۔۔ زیرا آن کس کرم نبی را در دست آورد
 علی الانبیاء ثم علی الاولیاء برادر عزیز مولانا مظفر سلام و دعا از کتاب حروف مظلومین باید
 کہ در کار خود مردانہ بود و از شدت امور و از کثرت ابتلا و امتحان گوناگون کہ در راه
 سالک است نباید کہ در کار قصور و فقیر راہ یابد ای برادر در عصمت الانبیاء آورده اند
 کہ کار خداوند جل و علا بر یک خط نیست و بتوان دانست کہ اقبال و فتوح حق بجانہ
 و قوائے بندہ را از کہ ام راہ پدید آید از راہ نمت یا از راہ محنت یا از راہ عطا
 یا از راہ بلا موسیٰ پیغمبر را صلوات اللہ علیہ بعد از زاون اورا در تنور بر آتش
 افکندند پس در تابعت افکندند پس در وریا انداختند پس در دست دشمن افکندند
 پس در دست اوسوت قبطی را انداختند پس از خوف کشتن در غربت افکندند پس وہ
 سال و شبانی افکندند چون بمصر بازین و فرزند روان کردند و باو یہ خونخوار افکندند
 شب تاریک شدہ بود ابر تیرہ بر آردہ و برق جستن گرفته و گوسفند ان زسبدن گرفتند
 و گرگان در میر رسیدند و راہ کم کردہ وزن را در زاون گرفتند و سہ با سخت
 فرو گرفت و آتش نہ بر حنہ چمن میزد و بیج آتش بر نیام چون از سہ وجوہ در مانده و عاثر
 گشت ناگاہ فتح باب از غیب پدید آمد کہ گفت ای انست نارا چون در طلب آتش
 انجا رسید علی دیگر شکفت کہ ای انار یک فاخلع ظلمک انک بالواو المقیس طوی
 وانا اختر تک فاشع لما یوحی موسیٰ علیہ السلام در سبط و نسرع افتاد و بزبان حال
 گویمان شد مثنویات منم این کز تو می بینم و صالی بد زسبے خوش گفتا قی طرفہ حالی بدگ
 را ازین بہتر حصہ باشد بد کہ باید پیش سلطان مجالی با ہر روز منیت باور کین و صالست
 مگر خواب می بینم خیالی بد گویم در شستم زانکہ دنیا ہندار و این چنین عالمی بہ برائی

اینجا معلوم شد که توان دانست که فتح باب طالب از راه نعمت بود یا از راه محنت یا
از راه عطا باشد یا از راه بلا که ان الربوبیه غیر معلوله لوجرت الاحوال کلمات علی العباد
علی سنن واحد لاحاطه علم العبد علی الربوبیه و التذات لصفاته غیر محاطه بیت هر چه در
خلق سوزی و ساز نیست به اندران مر خدا بر از نیست به عاقبت و خاتم با جمله
سومنان بنجیر باد آیین رب العالمین بسم الله الرحمن الرحیم مکتوب دوم در جواب
عزیزت بنده کی شیخ مظفر حرمه الله علیه امام مظفر بود اندک این قسم از معاملات نیست
ز علم کاشفات است و علم کاشفات در قسم آوردن حضرت نیست اما ایقده که
نویسند اینست موجودات محسوس را عالم ملک گویند و موجودات معقول را عالم
ملک گویند و موجودات بالقوه را عالم جبروت میگویند و هر چه باواری نیست از
عالم لاهوت میگویند و برین عبارت قسم گویند ملک عالم شهادت است و ملکوت عالم غیب
و جبروت عالم غیب غیب است خداوند عالم جل و علی غیب غیب غیب است بعد تقریر
بچنین میکنند که لطافت عالم ملکوت بنهایت لطیف است و لطافت عالم ملکوت هیچ
نسبت ندارد و باللطافت عالم جبروت که عالم جبروت بنهایت لطیف لطیف است و لطافت
عالم جبروت هیچ نسبت ندارد و باللطافت ذات پاک خداوند جل و علی که لطیف لطیف
لطیف است هیچ وزه از ذرات عالم ملکوت نیست که ملکوت بان نیست و بران محیط است
و هیچ ذره از ذرات ملکوت نیست که جبروت بان نیست و هیچ ذره از ذرات ملک
و ملکوت و جبروت نیست که خداوند جل و علا بان نیست و بران محیط نیست و از
آگاه نیست و هو اللطیف الخبیر اوست که لطیف مطلق است چون لطیف مطلق
بود محیط مطلق باشد که هر چند لطافت بیشتر احاطت بیشتر از اینجا قسم مسکن
و هو معکم اینا کنتم و نحن اقرب الیه من جبل الیورید اینست که گفت رب با جمعی از بچه تو گم
کرده که کرده بدست اندر تو تو خود را پرده بهیچ که فلک برای آن سیر گردانست

آن گنج یقین ترا درون جانت بود و از نجاست که میگویند ملک باشت و ملکوت باشت
 و جبروت باشت و خداوند جل و علی باشت از نجاست که میگویند حقیقت انسانیت
 منظره و آئینه سراسر الوهیت است چنانکه گفت مثنوی تا نیاید جان آدم آشکارا در دنیا
 سوی کردگار به ره پدید آمد چو آدم شد پدید به زو کلیه هر دو عالم شد پدید به زیاده
 ازین نشستن توان که در ریاست در کار است رباعی ز نهار گوی بر سر جمع اگر عاشق
 صادق تو اسرار به دیدی که بشکر عشق رمزی به علاج بگفت و رفت بر در به در وقت نور
 بدعا یاد آورد و السلام فائده این حدیث در سوره عنکبوت در زیر این آیه و وضیعت
 الانسان بوالديه احسان الی آخره و ان جاءک علی ان لشکر بی مالیس لک به علم فلا ظمها
 الی مرتبکم فانیکم بالنعم فتعلمون فامر الله تعالی بطاعة الوالدین فی الواجبات حمایونی
 المساحات ندبا و منها عن طاعتها فی الخطیرات فائده ای برادر آنکه در کس نظر نقصان
 می نگرد آن نقصان اوست صنعت حاصل حکیم کامل است در آفرینش جمله چیزها بیت
 لغاشش چو کامل است در صنعت خویش به ناقص نبود هر آنچه بنگار و او به و چون علم او بر خود
 موجودات سابق است هر آینه در آن مخلوقات کند قبل وجود با چون در علم او
 نقصان نبود در علوم او نقصان نبود بیت که تو خوبی بسوی زشت بخواری منکر به
 کاندین ملک چه طایوس نگار است کس به فائده ای برادر آدمی زاده مورچه است
 و قلوبت هذا مکان سرگردان مانده میخوابد که در زمان لطیف بکمر رسد چون رسد محالست
 عزیز می گفته است رباعی درد که غم کوه بگاه افتاد است به مشوق دل مورچه راه
 افتاد است به این واقعه طرفه براه افتاد است به درویش عشق پادشاه افتاد است
 فائده ای برادر عاشق باید که نوعی از انواع مشوق را شاید اگر شایسته لطف بود
 مراد او بر آید و اگر سزاوار قهر بود مراد مشوق از او بر آید و آنچه مراد مشوق از عاشق
 بر آید تمام تر بود و المحب الصادق من بحیل مراده فدا مراده سدا یعنی است

عاشق

آنجا سخی آنرا که چنان نگار و ولبر باشد به او را از کجا برود در هر باشد به قصد چه کنم بر او
 گویند به نایافتن مراد بر باشد فائده ای بر او عاشق را خوش و جهان بود زیرا که
 و در جابا سخی و مستقبل تعلق دارد و عاشق را در غرق غمش تعلق با سخی و مستقبل
 الصوفی این وقت است نیست فائده ای بر او توفی و منی در عالم است
 و در عالم محبوب دوی نیست و منی و توفی نه بجزه الهی است که حق او است و هر چه
 و درین مقام اگر چیزی اثبات یا بد باطل است الا کل شیء ما خلق الله باطل است
 است فائده او است حقیقه العارث بانوار العارث تحمل انیس به سخی سوان
 و تالی فاشا حقیقه بما غلب علی انیس من هو تالی العارث بانوار العارث
 فحسب عیب ظهور سطوات هویة الحق علیه فائده از تفسیر لطائف قول تالی و او
 للذات که سجده الا و هم سجده الایة فالسجود لا و هم لا یكون عبادة بعینه و لكن
 امر الله سبحانه و تعالی فکان سجودهم لا و هم عبادة الله لانه کان باهر و نظیر
 امرهم بشریف الشانه فکان ذلك لغرض خضوع له و لكن لا یسمى ذلك عبادة لان
 العبادة نهایت الخضوع و ذلك لا یصلح لغير سبحانه و تعالی فائده از تفسیر
 لا یصلح لهذه الشان الا من کان فارغاً من جميع الاعمال الا انشغل له فی الدنیا و الاخرة
 فاما من لا یشتغل دنیا او علی قلبه حدیث عبادة فله ان یشیب به و ان یشغل
 الدنیا مشغولون به دنیا هم در باب العقبة مشغولون بقیبهم و اهل النار مشغولون
 من بلوا هم من الذی له فی الدنیا و الاخرة عن مولاه خیر فائده از تفسیر
 قوله تعالی وانا علی ان نریک بالخدم لقادرون الایة نزلت علی صحیح ذریة علی خاتم
 ما علم فانه اخبر انه قادر علی ان یجیب عن سؤالاتهم ثم لم یفعل ذلك و لیس الا القدرة علی خلق
 والسلام اسم الله الرحمن الرحیم ما توب سوسم و زمیست حق سبحانه و تعالی
 قوله تعالی و هو معکم ایها الکنتم اهل تصوف این است راست ران میگویند

جزایان سهیت که معلوم از خود هم متکلیما است و بر این حقیقه سیرانند و میگویند که حق تعالی
 با همه ذرات موجودات بذات خود موجود است اما سیرت او نه چون سیرت جسمهاست
 با اجسام که او جسم نیست و نه چون سیرت عرض است با عرض که او عرض نیست و نه چون
 جوهر است با جوهر که او جوهر نیست اگر چه ای بر او در سیرت روح با همه مثال سیرت
 حق است یا مثل کائنات زیرا که روح نیز درون بقالب نه درون بقالب است نه متصل
 بقالب و نه مفصل بقالب بلکه روح از عالم دیگر است و بقالب از عالم دیگر بر روح
 عوارض است هم در اجزا از قبیل خروج و اتصال و انفصال و جزایان این است
 با این همه بیخ ذره از ذرات است بقالب نیست که نه روح با کثیفیت موجود نیست سیرت
 حق همانند کمالی با ذرات عالم جسم بیخ مثال است از آن جهت که نفس و عروق و
 اشعار و برین سیرت است سوال اینجا وارو میکند بر ایشان که از اینجا لازم
 آید که حق تعالی بذات خود در همه اشیاء قائم باشد و این شایع و منکر است چنانچه
 الفیاض جمله اهل اسلام است که همه انواع نجاسات و قاذورات حق سبحانه تعالی و از
 نگاه سیدارو که بی حفظ از بقا محال است و اندرین بیخ علمی در تفصیله لازم نمی آید
 ازین سهیت نیز بیخ علمی لازم نمی آید با آنکه معلوم است فعلی فاعل و مفعول
 بی موصوفات هرگز نبود و دیگر سیرت روح که متصرف است در همه اجزا اقالی موجود است
 با همه ذرات اقالی و زندگی همه بدوست با این همه از چیزها که در باطن اقالی است
 از خون و جزایان بیخ علمی و تفصیلی در طهارت و پاکی روح نه بلکه اگر روح هزار سال
 با قالب صحبت کند همچنانکه پیش از خلق بقالب بود پاک و طهر همچنان باشد و کلام
 سهیت ذات احد حقیقی با همه ذرات نامتناهی فهم توانست که در سیرت روح و ذرات
 و تقسیم و حلول در آنکه لاجرم تا و بی کرد و الله الهادی است انما ابدا لیس فی شئ
 کفایت فتوی ویدی آن هزار را چشم مجنون باید آن در راه تانیا چشم بود

پیدا ہونے کی شوق لیلیٰ بجا تو ملی پیدا ہو کر کچھ نہیں من بینی ربی اوبہ تو تیا سازی نضال
گوئی اوبہ والسلام علیہم اللہ الرحمن الرحیم مکتوب چہارم در جواب عرضداشت
امام مظہر سلام خواند بیت اصل ہمہ عاشقی زودیدار افتادہ چون ویدہ بدیدائی
کجا رفتا ویدہ بجز اللہ ہر چیز آن برادری بنید یائی شنود ہمہ علامات صحت کا فتح با
خاطر جمع دار و از مجاہدہ و مکاندہ بہریت نشود ووشوار شمار و کہ رنج و مشقت طالب را
بر مقدار مطلوب است نظر آنجا دار و تا بعضی وزن بہ بسط و فرج بدل کر دو رنج
و مشقت روح و راحت نماید بیت را لگان رنج نمی نماید پارہ کل نیاید بگرزیدہ
خار بہ والذین جاہدوا فینا اللہ ہمہ سلنا نام است جواب دیگر فیض واجب الوجود
از بیچ وجود ممکن ممنوع نیست و رحمتی و کسوت کل شیء عبارت ازین است و اگر
تقصیری میرود از جہت ناقابلیت خود است تا آئینہ بے جلا بود صورت در وی
کی پیدا آید بیت سوری جواب نیست تو آئینہ صاف دار بہ زنگار خوردہ کی بنیاد
جمال دوست ہا بہ جواب دیگر اینست اگر واردات غیبی کسے را مغلوب گردانند
و در ان حال ہر یاد شور و ترکاست و کسات غیر ہود از وی در وجود آید بخاور
ہو و کسے کجاست شرح بر عقلا جاہلست نہ بر و اوانگان کسے جنون الہی ازینجا است
گو کہ سید الشاہق الایو اخذون باہد منہم بیت چون بگوید مست ہمودہ سخن بہ
تو شہ ہودہ ازستان گمیر بہ جواب دیگر کار سالک و چین سلوک صبر و اتمال است
بہ فلان و انتظار استقداد ہر یک چنانچہ ہست او میداند چون سوطی ہوا و است
عمل قابل ہر فیض خود رسد اللہ اعلم حیث یجعل رسالتہ ہر چند از فضل گوید کہ
بہرین از محبت لکم بندہ را آن نیکو ترکہ اوب نگاہار و بر عجز خویش سرافگندہ
و از شاہ شہساز کی تو کس بندہ بیت آنجا کہ قولی من آمدن نتوانم بدین خود چہ
کس کہ پیش من آئی تو ہدای بر اور در ان کوش کہ نماز بسیار چون گزارم باروزہ

بسیار چون دارم در آن کوشش که این نفس کافر را چون بر دارم که راه حق سبحانه و تعالی نه در
 آسمان و نه در زمین نه در مغرب است نه در مشرق است راه حق سبحانه و تعالی دور
 است اول از قرآن بشنودن سیم آیاتنا فی الافاق و فی الفسکم افلا تبصرون پس ازین
 طائفه بشنود که گفته اند رباعی ای آنکه همیشه در جهان می بویی بد این سخی ترا چه سود و از
 گوی بد چیزی که تو بویائی نشان اولی بد بانست همی تو جای دیگر بوی بد و آن حقیقت
 انسانی است که مظهر و آئینه حقیقت و الوسیه است اینست که گفته اند مستنوی
 تا نیاید جهان آدم آشکار به زه نداشتند سوی کرد کار به ره پدید آمد جو آدم شد پدید
 از و کلید پر دو عالم شد پدید شد از دریا جدائی میکند بد بر سر گنجی گدالی میکند بد و عالم
 که یک عالم هر شسته مقدس و مظهر خاک تیره را چون سجده کند و خاک ملوث و مظالم خلیفه چون
 بود ان الله خلق آدم علی صورته چون کشف شود این همه ذوق کرد و مستنوی گنج خود را
 قورچانش پست کرد و تا کسی اینجانیار و دست کرد به آسمان و عرش و عنبر صیبت پست
 خاک الحق جمله را منزه نکوست بد رباعی دل باد شده است یگانه در ملک جو بود نقد است
 یقین ز گنجهای مبود به دل کعبه حاجتت در راه صفا و عالم دل در آئی گنجهای سود
 حق سبحانه و تعالی این دولت آن برادر را ایسر گرداناد و وقت رفیع کناد بهم الله الرحمن الرحیم
 مکتوب سیم بیت صوفی نشیرو صافی تا در نکشد جامی بد بسیار سفر باید اینچنین بود
 خامی بد ای برادر آن معنی و احوال که بران برادر میکند و در آغاز سوزا اگر ملازم وقت
 او شو و خام ماند و بخت نگردد و نمودن و در بودن و در حال مختلف صفات باید تا رونده
 روز بروز بخت کرد و چنانکه میوه امانات در حال مختلف بود بخت نگردد که آفتاب و که سایه
 که قبض و که لبط و که جمع و که تفرقه و که غیبت و که حضور و که کان و که کان حکمت است
 و دیگر و در دل آغاز است هنوز تا قیام صفات بشریت است و صفات
 بشریت منافی در حقایق است پس تا صفات بشریت باقی بود و در ابعاب بود زیرا که

بقا و ارمع الثانی محال بود از اینجا این سلسله تمام حل خواهد شد حدیث امی برادر بل فی
 اما الاسلام و اما السیف ایمنی است که زنا را بنده آورده است طالبان را گفتند که
 ظاهر با کفر باطن نفاق بود و نفاق بدتر از کفر است بین معنی مغلوب گشتند زنا و زنا را
 حکم حال نه حکم اعتقاد این نکند گاه در دنیا برین مقام غلط خورد و بعد از آن پیش آوردند
 نگاه و من بخرج من بیت مهاجر الی الله و رسوله ثم یدرکه الموت فقد وقع احببه علی الله
 تقدیر و من قتلته فانا ویتة حاصل گشت و بار خیز و پیارگی طالب بخشید گشت
 نیست نگاه او را از میان برداشتن است و جمال تو تمید بدو کشف کردن است
 و حده لا شریک له دولت او است ابد الابد بیت لطف کن از کرم زرا هم برادر
 باز حجت من ز راه تو کم کرده ای برادر اگر چه حجاب از حد بیرون است اما
 تحقیق همین نفس کافر است که راه برگرفته است و همه طالبان و سالکان عرف
 دست نفس کافر خون خورده اند و می خورند و خواهند خورد و چه کنند آنکه
 ان یکون لصاحب النفس الیه سبیلا و چون سلطان العارفین قدس الله
 العزیز و ربهم ان مناجات خود میکند الی کیف الطريق الیک جواب این بود
 نفسک و جمال همیشه ازین کافر که مارا ورنه او است بهر سندان و جمال
 فراد است به ای برادر چندین مجاہدات و ریاضات که وضع کرده اند و نفس از
 گرسنگی و تشنگی که نهاده اند مقصود از ان برداشتن این نفس کافر است از راه
 تا این نفس کافر از راه بر خیز و پیاره طالب مطلوب نزد و جمال لا اله الا الله
 نه بیند از اینجا است که در ویشان گویند مخرج یک قدم بر نفس خود نه و ان
 گوی دوست به به منی چون بفضل الله تعالی و توفیقہ این نفس کافر از راه
 همه این گفتند ریاضی مشوقه عیان بود نمیدانستم به با من بیان بود نمیدانستم
 که در طلب مگر بجای برسم به خود تفرقه آن بود نمیدانستم به اهل اشارت و

کہ سخن اقرب الیہ من جبل الورد پیکو بند ہر چہ وہم بدان رسد و عقل آنرا صورت کند و خیال
آنرا بکبر و وفہم آنرا اور پاید ذات پاک حق سبحانہ و تعالیٰ از ان منزہ و مقدس است و با این ہمہ
از کج گردن تو بوی نزدیک تراست کہ قرب مخلوقات بیکدیگر جز بازی نبود کہ بعد از او دخل
بود و صورتش یا معنی و قرب حقیقی آن بود کہ هیچ وجہ از وجوہ قابل بعد نبود اینست کہ گفته است
پسیت من او شعوم و لیک بی او ہذا واللہ کہ نیم یقینم اینست ہذا کہ گفته اند لفظ شعوم
ای در طلب گرہ کشالی مرده ہذا و ہذا از جہالی مرده ہذا ای بر لب بحر شمشیر خاک
شده ہذا وی بر سر کج از جہالی مرده ہذا ازین تقریر تکلم معلوم گشت کہ نفس کافر
راہ گرفتہ است پس طالب را ہر چہ افتادہ است بالفن کاثر افتادہ است و ہذا
این نفس کافر از راہ بر خیزد بر طالب فرض عین است بحکم حال درین چہ کہ ہر چہ
و چہ دستار و چہ زنا و چہ عمومہ و چہ خرابات ہر چہ پیش این شود از نجات ہذا است ہذا
عادت و غفلت را ازین چہ خبر گرفتہ ایشانست لفظ ہم در تکلمہ کہ خیال است و ہذا
فطن بطوان کہبہ از عقل خطاست ہذا کہبہ از روی نادر و کاش است ہذا با بوق و ہذا
او کفش کہبہ است ہذا حدیث کار افتادگان دیگر است و کار اہل عاقلانہ و غفلت
دیگر ہر چہ در حق ایشان گفتہ اند و گویند ہمہ از غفلت و اخلاس جمود است و ہذا
بالحال بان خود ہمین رفتہ است والدہ ہمیشہ و بر اوران خود را او ہمای کاری ہذا
عاقبت و خاتمہ بخیر باو آئین جسم اللہ الرحمن الرحیم مکتوب ششم ہذا
چون گور خانہ شد و گور بے مرگ نبود امید است کہ ہذا قبل از ہذا ہذا
من مات فمات و ہذا قیامتہ تقدیر و ہذا درین قیامتت کشور ہذا
این ملائکہ غریب حقیقی نیست کہ در شمر خود غریب با کرد و آن غریب ہذا
این غریب نبود مگر سالک ہذا راست ہذا از ششالی بیگانہ و از تہابت ہذا
قاریت ہذا شہر ہذا شہر و از غفلت و از کس ہذا کس ہذا ہذا ہذا

وراہ زلف کجاست ای برادرش کستہ بیج قیمت نذر مگر دل بہر چند شکستہ تر باقیمت ترموسی
 علیہ السلام در مناجات خود گفت الی ابن اطلبک فرمان شد انا عند المنکرۃ
 قلوبہم لاجبی العلم علما ان علم باللسان و علم بالقلب و علم این علم است کہ از دل است
 و عالم و عارف است کہ علم اولین و آخرین درو مکنون است ہر چند دل مصفا تر و منور تر
 مفہوم او دقیق و لطیف تر است انیت سے آن حدیث من عمل بیا علم در ثلث اللہ
 علم بالمعلم خاطر جمع دارد و ہمہ نشان راست است و در کار بود کل باختن کل یافتن
 است ہر کہ کل باخت کل یافت لا یصل الی کل الا من القطع عن کل و آیت
 کہ میشود ہمہ درین باب ترغیب است ترک کل و بشارت است کہ درین کار قویوں ہر
 انشا اللہ تعالیٰ بوقت کار موقوف است بجلت بر نمیباید کہ ہر چیز ہر حالی و وقت
 است کہ بدان وقت راست آید و این کار نتیجہ و ثمرہ کمال عشق است کہ اور اسع و
 عطا و در قبول و رحمت و لغت کی کرد و ہذا کمال فی العشق لیس ما و اہ کمال
 تا فرق میکند ناقص است کمال آنجاست کہ فرق نماید بر معنی است کہ کسی در باب
 ان مجبور و مزدور و میگوید مثنویات از عالم اگر عالمیان بخیرند ہر از حال من آن
 کہ عالم دانی بہ ہجران تو خوشتر از وصال و گران بہ منکر شدنت بہ کہ ضامنی گران
 گویند ازین لغت اور چندین فقر است کہ دیگر آرا بر حمت کسی اور گفت این گلیم
 سبب لغت چرا از دوشش نیندازی گفت بہت می فروشم گلیم می فروشم ہر
 کہ از تو شرم بر سہنہ ماند و شرم بہ اما این سہی در کار خانہ بمعقل نیست عقل ازین معنی مفلس
 اور ز او است زین از عالم عشق است اینجا نشان از معنی یابند عشق جنون الہی
 کہ در کمال دیگر است و کار عاقلان دیگر جوابے دیگر کہ در عرض داشت مذکور بود
 از این سوال اشارت بر ہدایت خاص دارد چنانکہ گفت والذین جابہ و غینا
 شہید ہیں اور فاتحہ بعضی را چنین پیش می آید چنانکہ در ایاک فجد و ایاک مستعینا

درین سہر دو کاتب خطاب آن برق دست اصحاب خلوت را ازین نوع بسیار باشد
 را بدراحتت ترازین بوده است ازین زبان گذشته است ہرچہ نصیب و خط
 تو از کار تو ساقہ گذشتہ نماید مگر حق خالصاً گذشتہ تا نصیب و خط باقی است
 خالصاً شد در باقی است خواجہ جنید رحمۃ اللہ علیہ را پرسیدند چہ گوئی در حق کسی کہ
 از کوفتین گذشتہ بود و نامزدہ باشد اورا در ملک مگر و خدمتہ خرابائی گفت و الکاتب
 عبدوان بقی علیہ و رسم الغرض ہرچہ در راہ پیش آید بر آن بشکر و ہر خدمت کرامت
 گوناگون بود خاطر جمع دار و ہرچہ می بینی یا میشنوی بہ نشان و علامت برصل است
 در کار خود و حمد باید نمود بندہ را ہمین است افضل لمن فضل اللہ لا یلوا
 بالجور یا این ہمہ از عمل و بندگی چارہ نیست چنانکہ از مگر چارہ نیست بیش ازین
 جواب مکتوبات نیز ہمہ نوشتہ شدہ است مطالعہ خواہد کرد بسم اللہ الرحمن الرحیم
 مکتوباتم برادر اعز امام مظفر سلام و دعا از کاتب حروف نمرت منبری یافتہ
 کند غرض آنکہ مکتوب آن برادر رسید در آن نوشتہ بود کہ حجاب حسین وجود است
 ہمچنین آنکہ گفت من عمر اذا قلت ما اذمنت قالت محبتہ و وجودک ذنب لا یجان ذنب
 تمام گفتہ است اگرچہ حجاب باجید و عداست و لیکن ہمہ را اصل ہمین است ہمچنین
 برین است خواجہ عطار رحمۃ اللہ علیہ ہمین گفت ہست آنچه تو کم کردہ کج کردہ
 است اندر تو تو خود را پرودہ ہمہ ہر کہ ہست پرودہ خود شدہ است و در پرودہ خود
 محبوب ماندہ اگر این پرودہ بر خاست ہمہ پرودہ بر خاست از بنیاست کہ مسکین پرودہ
 او از دشمنی خود خیزد ہر کہ دشمن خود نیست و محبت او صادق نیست تا مسکین پرودہ
 قیامت چون علم عشاق الغیب کنند بعضی خواص حضرت را ادب گفتن و کونیشا او
 را برای خود دوست داشتید و درین عالم آنکہ نظر بر خود دار و محبوب بود و از
 ولایت دور بود و آنکہ اورا بر اسے او دوست دار و ہمت آورد و قبول و صل

و هر چه یکی است اگر فرق میکند ناقص بود تیرا که اورا نظر بر او محبوب بود و تیرا که
 خود تا عزیز میگوید اگر عاشق در بر آمد کار خود گوشه هرگز خلوت و عمل نه پوشید
 عاشق را باید که هست در بر آمدن مراد مشوق بود پس عزیز دیگر میگید بدانکه محبوب
 یا برای خود دوست دارد یا خود را برای او دوست دارد و مخلص است زیرا که خودی
 اورا نظر است آنرا که خودی در نظر بود اورا در عالم خلاص به غیر بود و در نظر
 اورا فقط آنقدر دوست داشتن و خود را یکی ناپدید شدن است حاصل لامر تا از خود
 چیزی باقیست و اگر خلاص در باقیست آن برادر دل قوی دارد و هست بلند زار
 و امید صدق که ظهور این دولت از محلی باشد که عقول ملکی و بشری در آن
 عاجز اند یعنی که مردمی بجز مردمی منزه نیستند بر علیه السلام راضی شده از برای خروج
 صاحب ده سال شبانی کرده و در طلبش قدم زده نور قدم در نظر آمد تا گفت
 ای آنست من جانب الطور نار و ناگاه بشیر عنایت با خلوت نبوت و لشرف
 رسالت در سینه این را نقل اورا که گماند عاقبت رخامت بخیر با و سلام
 بسم الله الرحمن الرحیم مکتوب هشتم امام مظهر بود از سلام و دعا این ابیات ملاحظه
 مشنویات اوصاف زمی چون بدل شد به هر عقده که در او بود حل شد چون
 نیستی تو شد محقق به خیر و همه نوره انا الحق به اینجا است نهایت طریقت به نیست
 خلاصه حقیقت به دیگر می گوید بهیت هر که آن آفتاب اینجا یافت به آنچه
 اینجا وعده بود اینجا یافت به اینک سلمان اینک یمان اینک یمن
 اینک حیدر اینک حدکار برآمده مطلوب در برآمده این کوس دولت بر در او
 زده انا لک شکر است ام ابیت انت لی شکر است ام بیت اینست که گفت بهیت
 روت اینست چنین باشد وصال به دوستان را با جمال دو الجلال به و دیگر شنو
 آنکه گفت مشنویات ای خواننده خدا بر العبادت به دوری از حقیقت شسوت به

نامکی زبان خدا پرستی بہ این نسبت مگر ہوا پرستی بہ توحید نہ کار آب و خاکست بہ آن
 در دل صاف و جان پاکست بہ خوراک برکاب رہبری بندہ تا بازماند ازین بند
 مکتوب شبلی بروہ است حضرت چون میرفت این رقمہ نوشتہ آمد واسلام
 بسم اللہ الرحمن الرحیم مکتوب ہم حدیث این بار مکتوب آن برادر در طرزی دیگر
 بود و ذوقی دیگر داشت علامت فتح باب مینماید مبارکباد چون کار بفضل است
 نہ باستحقاق این چہ عجب است سحرہ فرعون باہر او در کفر و ساحری غرق برخواستہ
 و در قمر و تکذیب موسی علیہ السلام کمر بستہ و بگزت آن ملعون کہ بوزہ فرعون ^{انالمن}
 الخالبون سوگند خورده ساعتی نگشتہ بود کہ تاج معرفت بر سر ایشان نہاد و بر
 توحید نشانزدہ و عارفان حضرت خود گردانیدہ تا بہت از دنیا و آخرت یکبارگی در
 گذشتہ و نداد در عالم دادہ کہ واللہ خیر و البقی انیس کہ گفت روسے را کہ خدا آراید
 دوست مشاطہ نرسد شاید اگر نفس کافران بر او زربون او گرداند و از حیات
 حسی کہ عارفان را مرگ محض است مگذارند و بجیات حقیقی کہ ابدیت زندہ گرداند
 چون توفیق نشاء صفت اوست دور نبود بل اجیاء عند ربہم اشارت برین حیات
 پیست ما چو نیا آیم اول دین کاخ فنا بہ باز بر آخر بران وجہ کہ اول آمدہ بہ
 جان زبا بر گیر و مارا با دم خود زندہ دار بہ چہیت سر سبک اجل بر ما موکل آمدہ بہ
 گویند بزرگی بود از مرگ بخندید گفتند عجب خندیدن بود از مرگ گفت عجب از
 کسانی کہ دوستان خدا برآمده دانند بخدای کہ من زندہ ام و بہ دوستان
 خدای زندہ اند و این حدیث ہم دین معنی است الا ان اولیاء اللہ الاموات
 یفلحون من دار الی دار و ہمین ہر کہ علائق این عالم فانی از خود قطع کند و کوشش
 با عالم قدس افتد و بر سبتہ محبت حق جل و علا کرد و در ظاہر حیات او باطل نگردد
 بلکہ این حیات محسوس اور محض مرگ نماید بجنب آن حیات انیس معنی آنکہ

گفته اند سن کان فناءه لشدکان بقائه بالشدیبت باسوز و آبی روشنائی اینک به
 بافق و آبی پادشاهی اینک به فائده قون بیشتر علمای شریعت و مکتلمان اسلام است
 که روح جسم لطیف است و آئینده در جسم کثیف و آن آن مردم است و دلیل برین قول
 آیات قرآن و اخبار پیغمبر صلی الله علیه و سلم الا انکم کفیت جسم لطیف ما از ایم که غشی
 ما را بدان خبر نگرد است و لیکن در کتابی که آنرا اقلیم اسلام نام است آورده است که
 بدان مخصوص باشد و برایشان واجب است که باغیر که اهل نباشد نگویند که موجب
 شود بسبب قصور آنها و پوشیدن پیغمبر صلی الله علیه و سلم مرزوح را ازین قسم است
 اما او را نکشوند بوجه که هر که روح را نشناسد خود را نشناسد و هر که خود را نشناسد برادر
 خود را چگونه نشناسد بعضی اولیا و اصفیا و علما و حکما را نیز نکشوند است و نگویساکت با
 از آنکه حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم ساکت بود و کجا داشت آداب رعیت را بعیت
 ستالی زبان از رقیبان راز به که تا راز سلطان نگویند باز به فائده بزرگان گفته اند که
 در حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم حق او فرمود احدین بجنب او بجنبه فرود ایستادن سنگی از ظاهر
 و می شمرند و بصورت آدمی در دست می ایستاد با ایستادن که صفت صدیقان در مغالب بود با
 هرگز در پیش گروانند اینجای آید که کسی گوید که کوه احد جاد است و از جادجت و عدوت
 درست نیاید که دانستن محبت و عدوت لازم است حیالت جواب آنست احدین بجنب
 و بجنب این باخبر است از صاحب ل یعنی از حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم
 در جواب قلوب از جاد چیز است و اند و چیزی شنوند که دیگران را از ان خبر نباشد
 در بیان صحیح چنانی است که آورد که اهل کشف از شیخ حمله اشیا آگاه اند و در
 شیخ شیخ الشیخانی الشیخانی و ابی الارض ساعما دارند نیست که گفت بعیت
 پیش از آنکه سخن گزیده ساکت است و پیش از آنکه فصح و قانت است به در عصمت الانبیا
 که در شریعت است و علم است آورده است که کل عالم با جزا خود بخلاق خود عاشق اند

و طالب انداز یعنی گفته اند منوی صد هزاران راز در موی نمند به در و شس از عشق
 خود شورس نمند به زره زره عاشقانت در هوا به پر شده از پر تو عشق خدا به
 جمله نورات پیدا و نهان به نقطه عشق اند در هر دو جهان به بسم الله الرحمن الرحیم
 کتب و بیستم بیست و دوئی را نیست به در حضرت توبه همه عالم تویی و قدرت تویی
 وجود کون ظل حضرت نیست به همه آثار صانع و قدرت است به آنکه نوشته بود کفر و شرک بت
 میگفتند و نمی دانستم که چیست اکنون دانستم که چیست این ترا فتوحی پس بزرگ پیدا
 اگر ترا بت نموده اند انشاء الله تعالی بعد ازین جمال خود ایمان بی بی نیست که گفت
 بیست کفر اندر خود و فاعده ایمانست به آسان آسان بکافری تو ان نیست به
 آنکه روزی بزرگی نماز میکرد و در وقت شروق گفت کافر شد م و زنا بر خود بست
 البرون فهم کرده است تا کفرانی بر می عاشق کون حاصل نشود و جمال انی و جهت وجهی

الذی فطر السموات والارض حنیفا جلوه ندید و تا سر رشته و اعظموا بحبل الله
 چینی زنا باطن نگردد و زنا کیری هرگز شکسته نشود این فهم نیز از عالم بصیرت است
 دلیل آنکه از انظرات قضیبی پیدا آید دل خوش دارد و کار باش تا مزید پذیرد آنکه
 نوشته بود ترا عزیزی نماید که کفر و این زنا عیب بخین می بینیم که تا آخر لا حاصل
 نشود و جمال الا الله هرگز جلوه ندید این نظر نیز از قبله اسرار این راه است و قائل
 این کار هر چند دل مصفا تر نظر با صفات بود که نوشته بود که این فهم نیز می کنم که بعضی معنی را
 که بزرگان ذکر میکنند برف و حال و کفرو بت و زنا و صورت ضرورت آن معنی جز بدین
 عبارت نیاید ای برادر صاحب سلوک چند معنی پیش می آید و آنرا از عالم ملکوت است خوانند
 که درین عالم در عبارت آرزو جز عبارت کفر و شرک زنا و بت درست نیاید این را از باب
 بصیرت است و نه ایمان گویا از اینجاست هر چه نیاید از احوال معنی تصادفان و در این منازل
 سالک است خاطر جمع دار که کفر ایمان چون محتاجان را میبلج ایشان نمایند از کفر و شرک و کفر و شرک

مینماید دلیل است که خواهند داد و در کار باش وقت نمودن دیگر است و وقت دادن دیگر نوشته است
از خودی خود چون خلاص یایم ای برادر اگر از خودی خود خلاص یافتی و عده لا شریک بود
همه روندگان راه را این تمنای تمام است مصلحت تا بخت کرا بود و کرا در دست بود
آنکه نوشته بود حال غلبه کرده همچنین گمان بر دم که گوی این سخن کسی میگویی که سجانی
ما اعظم شتالی بجز و صوت نمی شنوم اینجا ای برادر حروف و صوت چه کن جواب این مسئله
تمام از خواب عطا شنود که گفته است اگر شاید در ختی بحر اسودانی انالله را چراغ شاید که منصوص
حلاج بحر اسود انما الحق را اما اغار است چون صفای زیاده شود زیاده خواهد شنید بلیت بیج هم
می ندانم یا نیم نه چون همه خود است آنز من گیم به و آنکه نوشته بود جز فقر الفخر و سخن همه
تاریخ شد لاجرم مصلحت آنجا که سلطان خمیره زو غوغا نماند عام را به هنوز کار پیش است
بیت عشق را امروز و فردا کی بود به کفر و دین اینجا و آنجا کی بود به ای برادر مساوت
آن مرد است که او را بدو نمایند پس گویند بخانه و کفر و شرک و بدی اکنون جنگ و آن
من کفر با طاعت زن تا بدولت و دین بالقدر سی و جمال ایمان بینی مصلحت کافر
مشتوی عشق خریدار تو نیست به و آنکه نوشته بود در خاطر میگذرد که چه مرید باشد که
نامم پیر بر زبان آورد نام مخدوم نمیتوانم گرفت جواب ازین حدیث فیم خواهیم کرد
که لم یفضل ابو بکر کثیرة الصلوة ولا بکثیرة الصوم و انما فضل بشی و قسری صدره
هر چه ابو بکر را بود از بهی بود و و گانه شکرانه بگذارد و ازین کلمات که میشود که ای
کافر و ای مشرک و ای بت پرست و ای زنا و و ای سگ تو مار افشانی این را
در عالم محبت ناز و دلال و کرمه محبوب گویند با محب و این طائفه را در شنیدن
این کلمات آن فوق است که در تحریر نیاید من لم یدق لم یدر بیت که ناز و که
که خشم و که عتاب به مسکین و لم چرا نشووزین همه خراب به آنکه نوشته بود در باب
شانه که هر چه در مکتوبات باید خواند همه در شانه فرو خواندم گوی این شانه پیش

دل من چیزی بیان میکنند نشانهای مخدوم و آنچه من میسرند نشستن چنانچه جواب بیکتر است
 این معنی بدانکه صاحب اللہ تبارک و تعالی صدق الاوقد عصمت فی صدر رابی بکره این صاحب ازل
 بدل بود زبانرا خبر نه چون دل مرید ابا دل سپر مقابله افتد بر قدر مقابله ازان ل برین
 دل صلب شود اگر نشستن و زبان و زبان نبود چه زبان و این است خدا و مرید را لغایت عزیز
 و آنکه مینویسند میخواهم که همه بیک و فوہ باز هم کل من علیہا فان تمام شود تا وقتی وجه رکوع
 نماید ای برادر مقصود جمله طالبان عالم و سالکان روی زمین همین است و این عالم است
 گویند همه جا کثرت است و دوی است مگر اینجا اگر از هزار روزنده یکی باو بدین دولت رسد
 بسیار بود ترا آسان مینماید اما در کار باش تا وقت آید خواجہ عطار گوید نشوئی آنچه تو گوئی که
 کرده بد هست اندر تو تو خود را پرده هر چه در تو حید مطلق آید پست بد آنکه در تو حق آید
 آدم اول سوی هر ذره شتافت بد تا بخود او ره نیافت اورا نیافت بد و آنکه نشسته بود
 که عورت صاحب جمال با کمال بین النوم و السینله جانب رستا من الیتاده بود
 ای برادر در راه سالکان اینچنین چیزهای امتحانات حتی لفظ الصادق عن الکاتب
 بسیار است اما چون بر سنت خواجہ عالم صلی اللہ علیہ وسلم کار میکنند که با زان
 البصر و ما طغ سلامت میکند و تا ان الی ربک المنتقی میرسد ابلت بر وصل
 تمام حرام باو بد حاجت که بخوایم از خدا من بد و آنکه نشسته بود از روی فقر و غنوت
 حقیقه سخت میباشد چنانکه کسی را نبوس کرده مینمایند همچنین مرا مینمایند ولی مینمایند
 اگر نمیدانند نمینموندند اما الامور مہونہ بمواقیتما سنت الہی جاری برین است
 و آنکه نشسته بود بعضی وقت مستی پیدا شو چپین و چپان ترتیب آن زمان نگاه
 نمیتوانم داشت آن زمان ترتیب از تو که سطلاب و ترتیب آنکه بود که است بود اما
 نشسته بود اقامت فرایض و سنن در شجباب در وضو و نماز بوقت و حضور نماز تہنم
 که در این نشان مخفی است علامت سکر است اینست خاطر جمع دارد و در کار بود

هر چه نوشته بود از مستی همه دلیل قیاب است و آنکه نوشته بود این کلمات از خارج حروف
 و اسماوات فی شنوم خارج حروف و اصوات از عالم ملکست آنچه نوشته نوی ملکوت است این کلمات
 در زبان آتش آتری دیدید چون از عالم دیگر است بر آینه اثر آید بود آنکه نفس الفناء
 حتمه اند علیهم غمزه و است که در غنا همه لکان برابرند اما در بقا متفاوت فنا بیشتر است
 و در کرب لا بجمه برابرند و بقا بمنزل نزل است خود از موت و در قرب حضرت و
 اهل قرب و قرب متفاوت اند آنچه با آمده نوشته شد و ملال هم آورد و در آیه
 و هم شیره و بر او را ان بنور ابراهیم و نور الدین و تاج الدین را سلام و دعا برسانند و السلام
 بسم الله الرحمن الرحیم که در میان روحم ای برادر سنت الهی جاری برین است که این
 آیه تکمیل است که هو الذی نزل بالقرآن من بعد یاقظم او گوشش از حال موسی علیه السلام
 میرین سنت بوده است او شرف در نور انداختند پس در تابوت انداختند پس در باران گند
 پس در دست دشمن انداختند پس قتل قبلی در دست او را انداختند پس خوب افکند زایش را
 در شبانی انداختند پس در باوی بنویسند اگر افکندند شب تاریک بود و بر سیاه چنانست
 و بر قیام چیدن در عهد فریدن گرفت و گوشت آن رسیدن گرفت و اگر گان در رب بود
 و سر باغ و گرفته وزن راورد زادن گرفت همه اسباب هلاکی موجود شد انگار
 موسی صلوات الله علیه در طلب نفس قدم زد گفت انی انست ناراً ناگاه علی المنیر
 نماز تصور و مطلوب و رسید با موسی انی اننا الله بین منوال جوان آن برادر را
 نظر بر قدم اهل بیت خود برناشاینگی خود افتاد و از خود و از کار خود نا امید شد فل بر
 هلاکی بنویسند اگر وقت فترت در رسد و در کار کشاده گوید و عجب نبود مبارکباد
 در عالم ملکوت الرحمن الرحیم که در روحم احادیث آن برادر حبله مطالو کرده
 بر هر چه می شنود و غوغای دیگر و اشرف تا ازین شور و غوغا چه پدید خواهد آمد
 انشاء الله العالی ختم این کار جمال این بیت بود همیشه من کلامی زید و تقوی

من کلامی خانقاه بود ساقیا باوه بد آتش بزین شمشیر را به حدیث ابی ای که شرح مشارق
 نوشته بود آن مقدار که بیاض سواد بود و مطالبه کرده شد موافق خاطر بود و سمانی بسیار در
 از هر نوعی و جنبه و حالی در آن مشغول نشود که علم مشغول کننده است بهوش دارا و کار
 با معلوم افتاده است علم را در گوشه نهد عاقبت بخیر باد بسم الله الرحمن الرحیم مکتوب پنجم
 برادر عزیز امام مولانا مظفر سلام و دعا از کاتب بیرون شریف بنبری مطالبه کند عرض آنکه
 پیش ازین مکتوب فرستاده شده و در آن تاکید بسیار کرده مع ذلک تاکید دیگر کرده میشود
 از و تاکید بسیار و در حق حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و سلم در قصه زید و زینب
 حقیقتا اخبار کرده است و بخشی الناس و الله الحق ان محشاه و مارون بنبر علیه السلام
 باجلالت نبوت گفته است فلا تثبت لی الا ید و در کتب ماوراء السین و در زادون فرزند
 بی شوهر گفته است یا یثربی من قبل هذا و کنت نسیا و سلام لاجل و لا قوة الا بالله
 بسم الله الرحمن الرحیم مکتوب چهارم مکتوب آن برادر سید مطالبه کرده شد غوغا و شور
 هر چه پیشتر فرود برود و روح نازدن راه نیست تا عزیز می گفته است اما حق گفتن منصور
 از ناگنجالی بود هر آئینه حوصله چون وسیع بود و همه گنبد و اگر تنگ بود بخجیر و چون افتاد
 این نکته در نیاب صلی قولیت خاطر جمع دارد و محتالی مبارک گرداند و الله بسم الله
 الرحمن الرحیم مکتوب پنجم برادر عزیز مولانا مظفر سلام و دعا از کاتب بیرون
 شریف بنبری مطالبه کند مولانا حمید الدین ناگوری راست حرمه الله علیه و سلم و نه حرمه
 گفتگوی انما بجمالت کشف بود هر که گوید از و خطا نبوده حاصل اندر زمان استغراق
 شاید روح جز خدا نبوده چون سالک ازین آیه که کل من علیها فان و سعی وجهه رکب
 ذوالجلالی و الا کرام کشف شد و حده لا شریک له بروی جلوه کرد جز انانگود و بگره آید
 اما چون شمنه غیرت و اربابست نصب کرده است و میگویدین صرح با التوحید فمما لیس
 من اجهاد غیره چکنند که لب بر بند و بیست زمستی که گوید در عشقش

شاید آن گدا دیدم بد تجلی کرد نور قدس و من از دیده باطن بد نظر در بر چه میکردم همه عالم
 خدا دیدم بد من بے او نه او بے من خود او را من دو چون گویم بد که در دین سیکه
 گویان دو گفتن ناروا دیدم بد انا الحق گفتم آنجا من طفیل شد همه گویم بد و لے
 آنهمه خود را طفیل مصطفی دیدم بد مگو با من چه دین داری خوشم بادین تو حیرت
 همه دین بر صواب آمد گردینا خطا دیدم بد حدیث ای برادر هر حد از نفس
 حتمی وسعت کل شئی صب در حق خویش بیشتر بنی عجز و نیاز و خواری اغنا و بخت
 پیش کنی و همه از انجا بنی نه از کار خویش بدیت هر بدیه که داری ای تو درویش
 آن بدیه حق شمر نه از گدایه خویش بد تا سلامت بگذری و زخم نخوری عزیز
 دیگر گوید بدیت عزت چو در اشدنی بیع شک ای سالک بد در کون مکان
 ما را جز خوار نباید بد دیگر نیز گفته است رباعی هر کس که ذلیل کرد خود را بد
 اند نظرش همو خلیل است بد عاشق ز برای غم عشوق بد در دینی و آخرت بد
 حدیث یک شرط این کار قناعت است هر که قناعت نبود او را در بازار
 باید رفت و او را باین حدیث چه کار قناعت ملکی است که از ملکی بیشتر
 چنانکه گفته اند رباعی بیع کس را در جهان بجز برید از قناعت نیست ملکی بیشتر بد
 هر که در راه قناعت مردمشد بد ملک دنیا بر دل او سر دشد بد حدیث رفیقین
 حقوق بر قدر و امکان شرط است تا سلامت بگذری تا در طور عقل است بر رفتن
 و راست گفتن است و در راست رفتن بی شبه مزید بود نه نقصان بنی هر که در راه
 سیر و منزل سیر از بیجا است که گفت رباعی هر که در راه محذره نیافت بد
 گردی ازین در که نیافت بد دولت آنجا جو دین آنجا طلب بد مرجع اهل یقین آنجا طلب
 ای برادر آنچه از بعضی منقول است که از مسک و غلبه جز کے افتاده است ایشان
 معذور اند اما پسندیده روش میان این طائفه امنیت که میگوید الاستقامت

علی السهله لیستع کتمان السیرتی کتمان سر السو حید و مال اکل کشفه قل ان کنتم تحبون الله فاقتربوا
 حیدکم الله یؤدی این حرف است در معنی غزیری میگوید بدین معنی او دلیل قویست تو راه
 نجوی که او زبان قویست تو با او که می بود هر چه او گفت راز مطلق دان به هر چه او کرد
 کرده حق دان به خاک او باش با دشمنی کن به آن او باش هر چه خواهی کن به هر که
 چون خاک نیست بر در او به گرفتار است خاک بر سر او به از اینجا معلوم میشود که بعضی
 ما اهل و فضول بگمان فاسد به او اجل خود در راه محمدی نمیروند لاجرم ازین حدیث
 بوی نصیب ایشان نه راست رفتن بے سیر مجال است ازینجاست که گفت رباعی آور
 هرگز کی تواند رفت راست به بے عصاکش کور را رفتن خطاست به راه دور است
 بر زانفت ای سپر به راه رور می باید راه بر به در مکتوب ان بر او را حدیث بسیار بود
 چون این قصه دراز است کی بیایان رسد بیت شب رفت حدیث ما بیایان
 نرسید به شب چه کند حدیث ما بود و راز به بین مقدار که نوشته شده است انشا الله تعالی
 غرض حاصل خواهد شد چنانکه گفته است هر جا که کس است یک حرف بس است و سلام
 بسم الله الرحمن الرحیم مکتوب شانزدهم برادر اعز امام مظهر سلام و دعا از فقیر حقیر
 شرف نیشابوری مطالبه کند و مقرر آن برادر کرد و خاطر بجانب آن برادر متعلق بود
 نیاید که در کار آن برادر خلی افتد و مانعی و حصار فی در بیان آید چون مکتوب آن
 برادر کیف و منشرح رسید مطالبه افتاد و الحمد لله به خیر بود و همه موافق خاطر این فقیر بود
 و حدیث که در باب شنید و دید خود نوشته بود همه مقدمات و مسالی برین طریق روزگار
 و سالکان بود و بعد علی ذلک امید است که کارهای آن برادر درین راه راست رود
 روز بروز فرید گردد و اما رونده این راه را انواع امتحانات بود که آنرا کشف و کرا با شیخ
 زینهار آنهمه است و زنا بهت خود شمر از آن بصر و ماطع فراموش بلند راه دیگر فکر بران برادر شاد
 الحمد للذی غلب از عالم ملکوت پذیر خواهد آمد که آسمان وزین با آن نتوان کشید که اول آنهمه

باز رسم ترا هم جز رسم کشد قوی دل باشد همه را فرو برد و بل مزید لغزه زنده کار طالب حق
 این است در آن بیج باکی نکند اگر چه غالب آید که مخلوبی بود بملک نبود و آنچه انوار از جانب
 زمین ظاهر میگردد و مغلی و ملکی است یعنی گذشتن است از مغلی و ملکی و آنچه از جانب آسمان
 ظاهر میشود و مغلی و ملکوتی است یعنی ترقی است از ملک و ملکوت و آنچه آفتاب و ماه تاب
 را تمام دیده است آن دل است که منور شده است و دو گانه شکر بگذارد و در ظلمات
 مشربت میکند و انشاء الله تعالی کلی بگذرد و در صحرا دل افتد گردش تمام شود و روش
 پیش آید و آنکه غسل میکند قومی کارس داند و فوائد آن مشاهده شده است و در ذکر گفتن
 نبوغ و وجهی تقصیر نبود اگر از ذکر شغل بگذرد حاصل گردد و در وقت داند و غنیمتی شمرد
 و در اگر اصل کار گرسنگی است هر چند شکم خالی تر ذوق و فوائد ذکر غالب تر و ظاهر
 اگر یک روزه طی تواند که تقصیر نکند و از ضعف کشدن قالب نترسد که حضرت نبی
 ازان برادر این کار آید ای برادر فوائد گرسنگی در تسهیر وقت بسیار بدو این کار بسیار
 گرسنگی دست ندهد معائنه خواهد کرد و آنکه بنشیند در این زمان مطالعه شرح آداب
 المریدین طاقت ندارد زاهد را همین پیش آمده است نزدیک است که ملک شود
 ای برادر این زمان مطالعه دیگر است انشاء الله تعالی بعد از این مطالعه دیگر خواهد
 و مفهوم دیگر خواهد بود بجز و دیگر محمد قلندر برده است انشاء الله تعالی برسد و
 آنکه بنشیند بود و خواجہ پنجره را دیده است که گوئی بالا کت من دو گانه گذارده است
 شکر ما گذارد که آن بشارت است که این کار مر آن برادر را راست گرد و انشاء الله تعالی
 و آنچه از خوف شر شیطان و مکر نفس بنشیند بود اما این زمان آن برادر درین عالم و
 در دنیا کار آشناسد بدخل شیطان و مکر نفس بشناخت انشاء الله تعالی تشویش نخواهد
 باین هم سودتین خواندن عادت کند و آنکه بنشیند بود و روح طیبه بیابم که در عالم
 محسوس نیست ای برادر آن ملکوتی است آنرا در ملک مانند و مثل کجا باشد تجلیل

نہایت شدہ است چندان شرح نکرده شده است والسلام بسم اللہ الرحمن الرحیم مکتوب
 ہر کس را کہ نظر بر اندام لایع لسا غلطیت بہت چون بی تو نشد تحقق بہ خیر و ہمہ
 ہمہ فخر و ایالتی بہ اینجاست نہایت مزینت بہ اینست خلاصہ حقیقت بہ احادیث آن
 برا و حرب سلمہ طالعہ افتاد و قاضی از اہم ہر جا ضرر بود و نیز مراط الوکروای برادر ہوشیار باش
 و بیدار باش اگر دین کا شام و شام کسے را توقف افتد از سرت من اتخذ اللہ ہواہ اورا
 پیش آید و در وایرو ناد رہند و زبان الامتد گزود و زبان الادالی کیست انرا کہ لمیس
 گویند از و شب و چہ میگویہ بہت مشوق فرگفت نشین بر زمین بہ گذار
 و زمین ہر کہ ندارد کسین بہ اسے برادر و قطع غنقات در تماشاء عالم ملکوت
 بسیار کسانرا راہ زوہ است و ایشان را گمان آنکہ مقصود راہ یافتہ نیست کہ گفت
 حجابی افکندہ لم خست منزل کا سب بہ کا جانہر و بعد دلیل آن را ہی ہد چون
 من و نہر عاشق اندر را ہی بہ سیکشتہ شد و بر نیاید ہی بہ اما در باب بہت
 و ہواہ سرفست این تختہ را در مکتب با زاغ البصر و لطیفہ درست کردہ اند
 ملک ملکوت ایشانرا کہ سیر تو اندر و منزل ہستم بجا لم قریس کے قدم گاہ بہرین
 سبحان اللہ ہی بہت یکی در کار آن سر مجبور آن نظر کن و شاہد کہ در زاوا الارواح
 آورده است قال وہب ابن منبہ رضی اللہ عنہ قرأت فی بعض المکتب ان لمیس لطف
 موسی علیہ السلام عند الطور فقال موسی لابلیس میں ما فعلت اذ لم تسجد لادم فقال
 ابلیس ما اردت ان ارجع عن دعوی الجتہ فا کون مثلک انی اوعیت محبتہ قلم اران
 اجد سواہ فناخرت العقوبۃ علی کذبی وانت اوعیت محبتہ فقال لک انظر ان
 الجبل فان استخفرت کمانہ فسوف ترانی فنظرت ولو عنصت عینک لرایتہ ان محبت
 و ذوق را اینجا کاراست و سر باست برین فطرت کہ عین القضاة رحمۃ اللہ علیہ
 سیکویہ توجہ والی کہ ابلیس کیست جبریل صفتہ باید کہ ذریدہ در کار او نظر کند از زمین

گفته است بیت سر باخته آن ره روز سجده غیر او چه کرد هر چه او بی اثرش نباید دید
 وقتی که از این طلب دل خود کرد و در باطن او فرو خواندند که ای مدعی کذاب دل را طلب با ما را
 بیت یک در روز وزن بدین ظریفی بد یک یک بر خون اگر حرفی به ای بر او را گفته اند
 من مشغول نظر تفسلی بالا اثر آن جای آید که محبوب غیر ند پر بود اما چون محبوب غیب
 ند پر بود و نظر بر اثر اینجا جفا بود و چنانکه گفت بیت چون بودیدار یوسف ما حاضر بود و نباید
 هیچ سوچیدی و کرده اصحاب محبت پیش و انند که در عالم محبت جهاست چون یوسف
 پیغمبر علیه السلام را دیده نیز بر رفت تا چنانکه او را ندید بر او را ان را نیز ندید چون بونی
 چهره یوسف علیه السلام باز آمد دیده نیز باز آمد از همین گفته است بیت هر که او را
 یوسف کم کرده نیست به که چه ایمان آورد آورده نیست به حدیث بر او
 محرز الدین نوشته بود قال النبی صلی اللہ علیہ وسلم خلق اللہ الخلق من ظلمة ثم کشف
 علیہ من نوره بحکم این حدیث ای بر او خلقت جمله مخلوقات از ظلمت بود چون کشف
 علیہ من نوره شد هر یک بر قدر قابلیت خود نور اقتباس کرد و سورت شد بر سبیل
 این معنی تمام مخلوقات نورات نور جمال اللہ اند و هر انوار سے که مخلوقات را
 هست ستار نور جمال نور اللہ است اللہ نور السموات و الارض اینجا جلوه کردی
 کند مولانا روم راست گفت قطعه ماه رویان جهان از حسن ما و زویدہ اند
 وزه نوره دیده اند از حسن و از احسان ما به عاقبت این ماه رویان کما
 رویان میشوند به حال و زوان این بود و حضرت سلطان ما به روزش
 ای خاکیان و زویدہ ما را رو کنید به خاک را نور از کجا حسن از کجا ای جان ما به
 حدیث سلمانی دیگر است و سلمانی دیگر همچنین است همه منافقان و رظا هر سلمان
 بودند ولی چون سلمانی ندانستند با کافران برابر آمدند نیست که گفت قطعه
 سالک اسلام اگر آسان برکے به هر کس چون شبلی و او هم شدی چنانکه روی نو سلمان

از درون بد کے توانا شد مسلمان از برون بد حدیث روزی ابلیس از خواجہ منصور حلاج
 سوال کرد کہ یا منصور ابلیس کی بار انا گفت مردود شد و منصور نہر بار ہر روز انا میگوید توبہ
 میگوید و فرق چیست میان آن انا و این انا خواجہ منصور جواب گفت کہ ابلیس انا را با خود
 اضافت کرد و منصور انا را با خدا اضافت کرد لاجرم منصور ازین انا مقرب گشت و ابلیس
 از انا انا مردود شد نسبت کہ گفت قطعه گفت فرعون انا الحق گشت نسبت کہ گفت
 منصور انا الحق او برست بہ آن انا لعنة اللہ و عقیب بہ وین انا رحمة اللہ و
 حدیث سوادت عظیمہ ان کہ عاشق خود را در مشتوق گم کند ہر چہ گوید زبان و گوید
 و ہر چہ نشنود بگوشش دوست نشنود و کردہ او کردہ حق شمار و نسبت کاریکہ کنی تو
 در میان نہ بہ آن کردہ حق بود یقین دان بہ بسم اللہ الرحمن الرحیم مکتوب ہر روز ہم
 برادر اعز امام مظفر سلام و دعا از کاتب حروف شرف بنیری مطالعہ کند فرزند چند
 حدیث آن برادر رسانید مطالعہ افتاد ای برادر نوشتن و گفتن ہمہ برون برودہ است
 و درون برودہ نسبت کہ گفت رباعی چون سرازل طعمہ ابدال شود بہ این جملہ نقل و قال
 یا مال شود بہ ہم منعی شرع را جگر خون کرد و ہمہ خواجہ بعض را زبان لال شود و دیگران
 برادر بقانون و اصول اینکار مطلع گشتہ است حاجت نوشتن ازینجانب کمتر مانده است
 چنانکہ گفتہ است بہت اول از ہر چہ یاد بودہ رسد آنجا کہ یاد باد بود بہ ہمدراز کار و بار نوشتن
 ہر چہ غامض باشد بنویسد و در ان باب نیز احتیاج افتد نوشتن اید از جانب کاتب و نسبت
 این مقدار است کہ نسبت فلزم و سلام بسم اللہ الرحمن الرحیم مکتوب نوز و ہم
 احادیث آن برادر جملہ مطالعہ افتاد بخیر بود و مبارک باد انا ہوشیار باید بود آنکہ از خواجہ
 بایزید قدس اللہ سرہ الغزیز نقل است انسخت لفسی کما یسلخ لحمیہ من جلدہا ثم نظرت
 فاذا انا ہوا اولست ای کانہ ہولانہ ہو حقیقا و فرق بین قولنہ ہو ہو و بین قولنہ
 کانہ ہو کما ان الشاعر تارتا بقول کانی من ابوی و تارتا بقول انا من ابوا

سزا اللہ کنہ والسلام اسم اللہ الرحمن الرحیم مکتوبہ بتم براور اعز مولانا منظور حسین
 محطتہ باور البنی واکہ الانجاوسلام وودعا از کاتب حروف منیری سطلانہ کنہ ومقرر
 ان براور باور کہ مکتوبہ آن براور شتمل براحدیث بعد رفتن مولانا قاضی الدین سیدہ
 سطلانہ اقا و کیفیت تمام معلوم گشت اسے براور چون بالوش حدوث و عموکے
 قدس و طہارت کہ حضرت عزت اور ایشایدور عالم نامنتع الوجہواست
 پس یقین باید دانستن کہ پاکی از لوش و حدوث یا وقت عدم است
 یا وقت عدم از انجا ہوا ہی آید کہ آن عارف گفتمہ است عذابا لا وجود لہ حدوث را
 چون بقدم راہ نیست عدم شدہ بعزیزے و گریزے بدیشوئی چون تقدیر اللہ
 لایزال است بہ پس دوم زوئی اگر انجا است بدو عوی کمال مرشہ را بدو در عالم
 اوی است بہ بالوش حدوث و عوی قدس بہ ہر کس کہ کند از حدوث اللہ
 پس ہر آئینہ بشر را بر قدر استعداد خود و قابلیت خود پیش تر اند بود و استقامت او و
 قابلیت قسمت ازلی است بسی و کوشش بندہ را آن مقدار ظاہر شود کہ کوشش
 شریہ است ہمین بیش نیست اما چہ چارہ ای براور و تمام ہر لنگان اللہ
 اللہ لما افع لما اعطیت اگر شہوہ ہر ر عالم جمع شود چون خداوند جل و علا ہوا
 مرتبہ و محل روزیایا و عقیقہ ہما وہ بود باز تو اندر اعتقاد و عزم
 بال مدار اگر کہین برور تو آید آزر وہ خود چہ باشد و شہوہ ماور از است
 جملہ سیدانند انرا چہ نوسیم در کار خود باید کہ صاوق باشد و سعی و کوشش
 حکم شریعہ و عہد نماید و برین آیت تامل کند قال اللہ لوالی قل ان
 اللہ فاعبونی بحسبکم اللہ لوفیر لکم ذلکم عزیزے گوید مشنوی خواست
 بے شریع و طہارت بہ کشایدت ہی راہ حقیقت بہ طرفت بل شریعت
 نیست حاصل بہ حقیقت بے طرفت نیست حاصل بہ بکدیر تعلق ہر

داروید کہ شان تفرقہ کردن نیارو بدعاقت و خانت بخیر باد این بسم اللہ الرحمن الرحیم
 مکتوب بست و یکم برادر اعزام مظفر اعز اللہ بحبہ سلام و دعا از کاتب حروف
 مطالعہ کند غرض آنکہ مکتوب آن برادر شامل با حدیث رسید مطالعہ کرے شد و
 بر مقصود اطلاع یافته بحمد اللہ شکر بر آن برادر واجب است کہ حق تعالیٰ ان برادر
 چنانچہ اوست بدو نمود تا از وسے کلی بہرید و بیزارش و دشمن گرفت و بریدن از خود
 و دشمن گرفتن از نفس خود بشارت است بحبہ حق سبحانہ و تعالیٰ و دلیل است بر کثرت و
 شدن کار و بار مردان کہ ہمہ رافع باب ہمین بودہ است کہ اورا چنانچہ اوست بدو نمود
 تا از خود بریدہ و بدو پیوستہ است و آنکہ مشتبہ بود کہ یکی شیخ میگویی و یکی قدوم میگویی
 مردین میگویی و یکی میگویی کہ برکت قدم و چنین و چنین کار شد ای برادر چون ترا چنانچہ
 بود تو نمودند اگر نہ از چنین و چنین بگویند و بنویسند ہرگز بر آن فرقیہ نشوی پس الحمد للہ
 این دعا را آن محل بخواند اللہم اجعلنی خیر اہل الطنون و لا تقواخذنی بما یقولون و اغفر لی
 محالاً لعلک یون اہل معرفت را از مدح و قبح خلق چہ زبان کہ نزدیک ایشان مدح و قبح
 خلق ہر دو یکی است نہ مدوح خلق مدوح است و نہ مذموم خلق مذموم است
 پس خاطر ازین قسم فارغ دار و در کار خود باش تا روز بروز مزید بود زہن سار کا گفتگی
 کردن و سبکی نمودن نشان در صحبت آن برادر چندین کسان مشغول اندیمہ را زبان از
 اینچہ حق تعالیٰ انصیب آن قسمت برادر کردہ است ہمانست لایہ نقص و لایہ بد چون چندین
 کسان بسبب آن برادر درین کار آمدہ اند باید کہ بہ نسبت ایشان کند اینچہ کند
 و بہ نسبت ایشان گوید و نشنود و اینچہ خود با حق تعالیٰ دارد چنانچہ عزیزی گفتہ است
 باشعہ ہوشیار باش و با حق دیوانہ با عشق آشنا باش و با عقل بیگانہ و از خواجہ بچی
 راز کے نیند منقول است کہ گفتہ است در ملا گویم ای خداوند من
 و در حلال گویم اسے دوست من و در وحدت گویم اسے من ہر سہ طرف

راست می رود و این طریق پسندیده است و مقبول همه است ارباب معرفت و اصحاب بصیرت
 همه این گفته اند که بهر مقامی که برسی و بهر مرتبه که در آئی باید که مقلد شیخ باشی و و گویا که سر
 مکتوب نوشته بود و در ساله نیز فرستاده که در خلوت نوشته ام حاسدان در کمین اند
 بسیار باید بود و در این نیز بسیار باید کرد که این قسم ازین زبان مشهور شده است چنانکه
 می شنود عاقبت و خاتمت بخیر باد و الحمد لله و انما والله اعلم بالصواب بسم الله الرحمن الرحیم
 مکتوب بست و دو قطعه من پاک باز عشقم تخم غرض نگارم به پشت و پناه
 فخرم پشت طمع نخارم به من بند خلق باشم نه از کسی بهر اسم به مرغ کشاده بالم
 ترس نفس ندارم به مکتوب آن برادر تو از میرسد و مطالعه کرده میشود نیک موافق
 خاطر و مقبول دل می آید فریاد بلند می آن برادر بقراین احوال و بتقریر اقوال خود
 معلوم شده مع بد تا کید او تحریصا لطلب الزیاده نبشته می آید اس برادر کن
 فی المشل اگر هر دو عالم را بر در تو آرند و گویند تراست هر قصر که خواهی بکن در
 باش تا از آنچه فوق دنیا و آخرت محبوب نگردد و قطع طریق نشود و همان گوید عارفان
 گفت اندلبیت دنیا است بلا خانه و عقبه هوس آباد ما حاصل این
 هر دو بیکچنینیم و از نیاست که سلطان با زید بطامی که سلطان عارفان
 در عهد خود بود قدس سره فرموده است لو اعطاک روحانیه علی و نجوی موسی
 و خلة ابراهیم صلوة الله علیه فاطلب و را ذلک فان فی خزائن عظمت ما و را ذلک
 کثیر اکثر از آنکه چون مطلوب نامتناهی بود و طلب نامتناهی بود پس رونده را که
 بقدم نامتناهی می رود و در هر زمانه فریاد قوت باید خواست تا از مرتبه که در آنست
 برتر آید و مرتبه که فوق آنست اندر آید غزنی اینجا گفته است که فرمان قل رب انزل
 علما حضرت رسالت پناه راصد الله علیه وسلم اشارت برین است اینجا عقل خواهد که
 در آید و راه زندگویی درش را بر روی قدم است بر آمدن و ممکن را و سر را پرده

واجب الوجود در آمدن راه نیست الخذر الخذر یا ایها الناس والذکر اکثر فاشید به بیت
 در جام نیاید ای پسر بحر به رو عشوه مخز که بشمار راست به اما عشق در گوش جان سگاید
 لا تقنطوا من رحمة اللدین اظهار عشق در وجود اوست ترا عشق فالسابقه المسالمة
 و آتش سوزان سلوک در دل نهادن امر است ترا طلب از اینجا گفته است
 قطعه بر خیزد لا عشق صادق به در راه طلب یکی قدم زن به بر بام فلک بر آسمت به
 بر سدره منتهی علم زن به و انگاه بعون حضرت او به بگذر ز جدوت بر قدم زن به
 و این خلان میان عقل و عشق از آنست که در طور عقل تقسیم بحیل و ناممکن است و در طور
 عشق این تقسیم بحیل نیست بلکه همه ممکن است از اینجا که عشق را یک رنگ نگویند یعنی
 نزدیک او رود و قبول منع و عطا جفا و قفا همه یکی است این و دقیقه نگاه دارد حدیث برای
 نحر الدین مکتوب فرستاده شده است و طاقیه مالیده از سر خویش برساند و بعضی یاران
 که ایشان را مکتوب نرسیده بودند ماندگی میکردند ایشان را نیز نوشته شده است
 برساند جمله یاران را سلام و دعا برساند این زمان پیری غلبه کرده است و نظر
 فتور پذیرفته و دست نیز میل زد بر اسب همه نوشتن نمیتواند عاقبت آن برادر بخیر باد
 والسلام سبب اللد الرحمن الرحیم مکتوب بست و سوم برادر اعزاز امام مولانا
 مظفر بنفس کافر منصور باو سلام و دعا از کاتب حروف مطالبه کند و در کار و با خیر باد
 حد و حد نماید تا روز بروز قدم در فقر پیش رود برتر از مرتب سالکان بر آید
 انشاء اللد قائل کار و فقر ستقیم گردد چون کار و فقر مستقیم گشت بی ساقی و
 بی شمرانی مست گشت و بی تحک و بی کلاه کجسر و کقیبا و گشت است گشت بیت
 بی ساقی و بی شمرانی مست گشت و بی کلاه و کقیبا و هم به فائده از نماز الاسبان
 و ان شریک عسل بیت اللد قائل با عشق امر اولی یوصف انسید
 عشق الحویر ام اقلنا اذ انسرنا عشق یانه مجاوره الحد بالحبته فالحق

لا یوصف به جانه مجاوزة الحد فیما یوصف به بالمشق ولوجع محاب الخلق کلهم بشخص واحد
 لم یلغ ذلک محقق قدر محبة الحق فلا یقال ان عبدا واحدا جاوز الحد فی محبة الله
 ولا یوصف الحق بانه یعشق بهذا المعنی ویناقول المشایخ ولكن اذا فسرنا العشق بانه
 مجاوزة حد العبد فی محبة الله فهو حق وكذلك لو فسرناه بانه مجاوزة حد العبد
 فی محبة الله فهو حق الفناء یوصف الله تعالى بالعشق بهذا المعنی یوصف العبد
 به بما ذکرنا حاصله ازین تفسیر این می آید که تجاوز از جانب بنده است که بنده چون
 خداوند را دوست داشت بنده از مقام بندگی تجاوز کرد و به مقام محبت رسید
 و چون خداوند بنده را دوست داشت بنده از مقام بندگی تجاوز کرد و به مقام محبت
 رسید و در کتب مجتبه این معنی حاصل است تا غزیری بحکم و بیخونه را و عشق نام کرده است
 و اشاره کرده که عشق ان تمام است عروق مقطعات اشارت با عشق است و در
 شرح اسماء الحسنی مولانا حمید الدین ناگوری رحمه الله علیه مین آورده است
 و در کتاب از کتب منزله آورده است لایزال العبد یذکرنی حتی عشقته و عشقته
 عاشقت و عاشقت بنیر باد بسم الله الرحمن الرحیم مکتوب است و هر چه
 امام مظفر بعد از مطالعه سلام و دعا این ابیات خواجہ عطار رحمه الله را نقل کند
 ابیات سالک راحت طلب ریجان راه به پیش روح آمد لصدول روح خواه
 گفت ای عکس ز خورشید جلال به بر قوی از آفتاب لایزال به هر چه در تو حبیب
 مطلق آمده است به آنهمه در تو محقق آمده است به چون بر دلی تو که عشق
 فی تو در شرح آئی ولی در صفت به نیست بالائی تو مخلوقی و گوید بنیر بنیر بنیر بنیر
 و تامل کن در مورد اشاره این بیتها بر قانونی که نامند که هر چه در تو
 هر چه هست پس هر چه طلبی و خود طلب و اگر برین شاهد خواهی از آیه ای که
 انفسکم افلا تبصرون و ازین بیت نیز فهم کن که هر آدم اول سوی هر چه شاهد

مانجور اور راہ نیافت اور نیافت ہے۔ و انکہ گفت نیز ہمین است بیت آنچه تو کم کرده کتر کرده
 است اندر تو تو خود را پرده بود و سخن اقرب الیہ من حمل الورد بود این معنی است آنگس
 کہ اہل ایمین است اہل صورت را وین راہ گذرنیست اینست کہ گفت بیت این ہمہ علم
 بسبب مختصر است ہمہ علم رفتن براہ حق در گریست ہمہ و دیگر آنکہ بحکیم را از شروہ ہزار عالم
 گفت و فحمت نیمہ من روحی مگر آدم را تا از ان سر سجود ملائکہ آمد و شالیستہ خلافت
 گشت و گر نہ آب و خاک را این مرتبہ از کجا ازینجا گفت رباعی خاک را چون کار با پاک
 او فنا و ہمیش آدم عرش در خاک او فنا و ہمہ آسمان و عرش و عطر حبیب پوست ہمہ
 خاک الحق جہد را منزی نکوست ہمہ ازینجا قلم بشیرہ نتواند شد کہ راہ پیا پیج است چنانکہ
 گفت رباعی جریخ میخواید کہ این سر پی برد ہمہ اولسبر کردانی این سر کہ برد ہمہ کج خود
 و تو جانش بست کرد ہمہ تاکس آنجا نیار دوست کرد ہمہ عزیز سے غدر خواستہ است
 پیوستہ ای و ریغ ہر جہ کہ تم بیج بود ہمہ دیدہ کو رور راہ پیا پیج بود ہمہ عاقبت و فحمت
 ہیراد فائدہ از تفسیر لطائف یقال العابد پوثر مذنبیہ غمیرہ والعارف پوثر بالجنۃ
 غمیرہ و غمیرین لا اطلب من الحق لنفسی شئ لانی الدنیا من المال والجاه ولا فی
 الجنۃ من الافضال والاسنہ ایضا ذرۃ بین الاقبال والاحوال والوصال کذا وصف
 تفسیر کون بسقوط کل ارب فائدہ المحبتہ توجب تقدیم مراد حبیب علی محبوب نفسک
 من لم یوثر محبوب ربہ علی محبوب نفسہ سلخ من محبتہ ربہ ومن خلا من محبتہ التذوق
 فی الشوق الاثر فائدہ ای برادر چون حق حضرت دوست آنچه جزاوست باطل بود
 و باطل حق را کی قابل بود حاصل الامر اینست وجود حق است و عدم باطل و
 ممکن کہ در میان وجود و عدم است از وجہی کہ عدم دارد باطل است و از وجہی
 کہ وجود دارد حق است تو اگر متوالی آتش غیرت برافروز و آن ذوالوجہین را
 نیز تا زور و دوی با زری فائدہ ای برادر قسم از برای تاکید محبت را بود

تفسیر کون بسقوط کل ارب فائدہ المحبتہ توجب تقدیم مراد حبیب علی محبوب نفسک

یعنی چون محبت میان دو دوست ہو کر ہو در عالم و او با یکدیگر قسم بود عجب محبت عالم
 یعنی و محبت اولم نیلی و در مذہب عشاق عزت لم نیلی راست نہلم یعنی راست
 آنچه محب را از شراب محبت مست میکند و کم یعنی برادر و پست میکند پس بہستی
 نوش بہت میکند تا از عبارت میکند و نحو اشارت میکند وی گوید انا الحق سر این
 سنی است فائدہ ای برادر ملک وصال فراخو عاشق نیست زیرا کہ مشوق را
 کبیر و تیز لازمہ ذات است بی از آتش سیر نشود و تزل و تخش لازمہ وجود عاشق بی
 از آتش عشق سیر نشود بدین نسبت در اوصاف ضد یکدیگر اند و خود ضدیت در عالم
 اوصاف بود و ذلک سر رباعی بے چارہ دلم کرو تمنائے وصال بہ شنیدند
 از عالم غر و جلال بہ کی عاشق دل شکستہ بگذر خیال بہ در مذہب ماکشتن تو
 بہت حلال بہ فائدہ ای برادر وصل کارے عظیم است و موعود است اما مذہب
 غیرت مشوق اور اور خزانہ غیب نہان میدارد یا غیرت مشوق عقل میگوید از
 شرقی کہ مروان سنی راست عاشقان از خودش نہان میخوانند عشق میگوید کہ لو
 بنزد بجز نیک غریب است از غایت غیرت آن مرآن را اور جوہ خود میدارد نہان
 ای برادر جملہ نعیم دنیا و آخرت بدرخواست حاصل شود مگر نعمت وصل کہ بہرخواست
 حاصل شود و پس زیرا کہ عشق خود کام است ہر کر الطلب آورد بشیر غریبش
 محو کند مگر در خور مراد بر سر وقت شکستہ آفت و از راه مرحمت گردید انا ذرا این سنی
 عقل بر بنا بر رباعی در مصطبہ فتاوہ بد عاشق زار بہ با محنت بشمارد و رو
 بسیار بہ با کبکبہ و بد بہ اندر شب تار بہ تا کہ کبہ وقت وی آمد و لدار ہوا
 ای برادر قصد بگذار وصل نہ بدرخواست عاشق میسر شود و نہ بہرخواست
 شود اگر بدرخواست عاشق میسر شدی جواب لن تریانی نیامدی کہ برین
 میاشدی الروا کہ ربانی در میان نبود می حاصل مراد عاشق باید کہ از وجود

عقل بر بنا بر رباعی در مصطبہ فتاوہ بد عاشق زار بہ با محنت بشمارد و رو

مستحق حاصل شود چه جای درخواست و آنچه با برخواست فائده بزرگان از عالم بود
 خطاب است مع جان هر یک از عشاق میرسد یا ایها المسافر الی الشرف یا ایها الباوری المغرب
 یا ایها الناظر الی المشرق یا ایها المسافر الی الشرف یا ایها الناظر الی المغرب
 معرفت تو را بدویرساند قدر تو در دو عالم که در عشق تو ای روی تو مایه امانی بود و بر تو
 کس نکالی بود در عالم هست جمع گشته بود بسجده شک همه سعالی بود در عین مکانت جو جو
 چون عین تو هست لامکانی بود محبوب قدیم را تو دیدی بود در عالم خوشتن عیالی بود
 او خسر و عالم نشینی بود تو راحت عالم جهانی بود یک روز گویم ای نکور بود از عالم تو که ای
 بی شبه و نظیر و یار و شلی بود بگذار حریف خود تو آنی بود بسم الله الرحمن الرحیم مکتوب
 بیست و پنجم امام ظفر مظالم کند ربا عی ظلم و عدل و خوب و زشت و کفر و دین بود
 از جهان عقل بر نیز کفین بود که جهان عقل را بر هم نمی بود و عشقش کند دست تھی بود
 از موز و اشارت این بهتر بود یا بد فرق میان طور عشق و طور عقل تا بدانکه در طور
 عقل کاری دیگر است و در طور عشق کاری دیگر عشق جنون الهی آنچه بر عاقل بود
 بر محبوب نبود این مقرر است اینست که گفت ربا عی این دولت بیدلی بهر دل نماند
 وین نزل بختگان منزل ندین بود در عالم عشق هر آنچه بیدلان راست بود یک نزه
 قصد هر عاقل ندیند و این بیت برین اشاره میکند بیت صف عاشقانست
 اینجایده ای فقیه پنجم بود که شهرت پرستان نتوان نماز کردن بود لامحاله عاشق
 بیدل بود و تن بیدل مخاطب نیست این ثابت است ازین قصه بیرون آمد جمله
 ابیات و کلمات که هر کس را در بنیاب افتاده است چنانکه گفت بیت عاقلان را
 شرح تکلیف آمده است مبدی لانرا عشق شریف آمده است هر آینه چون عشق
 جنون الهی بود همین آید آواز کجا و تکلیف از کجا مثل است لیس علی الخراب خراج
 ای برادر از معلومات است که تکلیف دانا است بر طور عقل وجود او عدما و آنجا

که ملوک عشق است عقل آنجا کجا این جمل که تقریر یافته است معنون این حدیث است
 نه از حضرت رسالت پناه نبی الله علیه و سلم منقول است ان الله لا یوانه الشاق بما صدر
 من النجمه از عاشق در وجود آید بر روی نگیرند که عاشق بیدل بود و بی اختیار بود و آنچه کن
 بی اختیار او در وجود آید و سبب خواست او صادر شود اینست که گفت مشهوری
 که عاشق غمنازی او نمیداند و آن از فرط و بستاری او نمیداند لاجرم دیوانه را اگر چه
 خطا است به هر چه میگردد بگستاخی رواست به هر چه از دیوانه آید در وجود او
 عفو فرمایند از دیوانه و به این حسب که تقریر رفت موافق علم است
 و هم زبان علم است هیچ استیغافش نمیشود و هیچ مصلی در فرعی هم نمی افتد اما از آنجا
 که این معنی دقیق است و ظاهرش نگریناید اهل ظاهر قبول نکنند لیکن برای اهل
 بصیرت هیچ پوشیده نیست بنایت کشاوه است پس اگر شسته کوران فهم نهند
 ایشانرا از آن چه چنانکه گفت بدیت مور اگر شکر بخندند گویند به گو خوشید از نه بنید
 گویند به و السلام بسم الله الرحمن الرحیم مکتوب نسبت و ششم مشهور است
 آنرا که چنان جمال باشد که نازک حلال باشد در عالم خویش عاشقانرا به گریه بار
 دهد جمال باشد زود منع جمال خوب و الله نقصان نبود کمال باشد و هو المعطی
 برادر عزیز امام مظفر اکرام الله مجتبه سلام و دعا از کاتب حروف شرف منبری اعطال
 کند غرض آنکه مکتوب آن برادر رسیده مطالعه کرده شد شور و غوغا بسیار بود ای
 برادر امام شبلی رحمه الله علیه را چون پرسیدند و ما صفت العارف گفت صم کرم عمی
 پس ما را ازین شور و غوغا چه سود کند لب بیاید نسبت و در اندوه این حدیث بیاید
 سوخت و ماتم و مصیبت خود باید داشت روشن خداوندان این قصه همین است
 ناور و نیا بودند در ماتم و اندوه این حدیث بوده چون از دنیا بیرون رفتند با این
 حدیث و با این اندوه بیرون رفتند و امر دوزر گور خفت اند فرود که از گور

برخیزند با این اندوه و با این حدیث بر خیزند و آخر نشنید که در روایت در موسی
 علیه السلام نه و شوق چون شوق موسی علیه السلام نه و سوز چون سوز موسی علیه السلام
 نه و دعا چون دعا موسی علیه السلام نه و سوال چون سوال موسی علیه السلام نه
 جواب چون جواب من ترانی ازین معنی گفت رباعی چون عاشق خاص از حضرت به
 بر نوبه جواب من ترانی است بد ای دوست بدانکه در حق ما به پستی و چرایی و شبالی است بد
 چون آن دولت موسی علیه السلام را با جلالت رسالت و شرف نبوت میبرد نشد
 ضرورت این توقع دیگران را در باقی باید کرد و با ندوه و ماتم شود باید ساخت ای برادر
 آنکه گفته است در و ما ایدست چه پنداری بر هرزه است ازینجا گفت رباعی
 ز درودین همه سیران ره راهد محاسنا بخون دل خمنما بست بد همه مردان دین را
 زین مصیبت بد جگر آتشند و دلها کبابست بد ای برادر چه گوی میث را این بود
 که در حضرت او راه باید ازینجا است که عقل سگ بود مصیبت در جام نیاید ای سیر خرد
 رو عشوه مخز که بی شمار است بد الحذر الحذر ایها السار و المدرا ما عشق سگ بود مصیبت
 کبکش جامی دوسه از باده عشق بد بزین دستی گوی مشوقه با ما است بد در حسابم و
 بچوننه این سر پیدا است آنرا که در عالم عشق شیدا است ازینجا است که در و نشی گفته است
 که این آیه مقدمه مزایر عشق است که مفهوم ازین آیه مراد علم و صحورا اگر تجارب است
 اما مفهوم سر این آیه مراد عشق را دیگر و آن عاشق است ای برادر چون خلوت
 تبسم و بچوننه با آدمی فرستادند هر آئینه آدمی خسرو عالم کونست و پادشاه جهان امکانست
 نیست که گفت قطره آنکس که بیافت وصل او را بد در هر دو جهان بگام باشد بد
 سلطان بود و ز بندگیش بد در عرف همین بنام باشد بد دست سیر زود و نظر و نور
 انداوه بد شواری این مقدار نوشته شده است بسم الله الرحمن الرحیم مکتوب
 بست و مکتوب برادر اعز مولانا امام مظفر سلام و دعا از کاتب حرون مطالعه کند

عرض آنکه مکتوب آن برادر و خردالدین رسانید مطالعوا افتاد فریاد بسیار بود ای برادر
 در سفری که قدم نهاده و در آن دوران در آن منزل در فریاد انداختن و شوق و تحیرت فیک
 خذ بیدی و یاد دنیا من تحیر فیک چه آنکه خواجده ابوالعباس رحمه الله علیه گفته است هر که ترا
 شناخت و ما را از جان خود برآورده همین فریاد است ای برادر محب و مستی بود که از
 محبت چندان فریاد کند که دوزخیا ترا بر دهن رحمت آید بر تو بهشتیان را هم حسه
 نیامده است چندان فریاد و محبت ای برادر آتش دوزخ تن بسوزد و آتش محبت
 با آن بسوزد و شیر غازیان با جان کافران آن کند که آتش محبت با جان مجانب کند
 همیشه خاکی از مردم باندیا و گار به از وجودی عاشقان خاکسری بود چون سنت این حد
 چنین رفت است لابد بیاید سوخت و خاکستر باشد و نیز یاد خواهد گذاشت
 جز رضایت تسلیم راه و گیر نیست جز سوختن و خاکستر شدن و این است لایحی و لاند
 و الله اعلم بالصواب بسم الله الرحمن الرحیم مکتوب است و مستحق امام مظلوم
 این دو حدیث هر دو را که بخورد و نورگردد و نماند آن دل بحق عین کفایت خلوت
 و عزالت اورا مسلم شد بی تفرقه خداوند جل و علا در صفات بی شبهه صادق است
 اما اثر آن صفت منظر طلبی است که تقصیر حکمت اینست تا آنجا ظاهر کرد و
 دل آن بر او منظر مستعد شده بود ظاهر شد صفت موجد حقیقی اینست که در جمیع امور قلبا
 و کثیرا هر چه او را پیش آید جمع کند و بحق و کفر نمند و نکته ثابت شود موسی علیه السلام
 را فرمان بود اگر علف ستور طلبی و بانگ و یک از من طلب اما در صفت عارف آورده
 که امام شبلی رحمه الله علیه را گفته اند که عارفان کیانند و صفت عارفان چیست
 گفت هم یکم عمی اورا گفتند بیا صفت الکافرون فقال الکافر هم عمی عارفان
 یکم عن قول الحق عمی عن انبیا و العارفون هم یکم عمی عن غیر الحق نماز و روزه
 فرموده من است امام فرموده حق است و بی شبهه فرموده حق است و

سورہ چند کہ در وظیفہ قدیم شدہ است ز نثار آنرا نگذار و ہر جہہ او را عطا شدہ است و شود
از حضرت عزت از برکت آن و اند فائدہ نفس کافر و زبان در ہمہ شدہ است نہ نماز
بلکہ ہر نماز است کہ گفت بہت مایسہ در بان در کردہ است آن شیرین سپر بہ خود عطا
و شود و شہ چون بگذرند این باب را بہ گویند چنان است کہ از دنیا در بہشت بود آنکہ
امام شیری رحمۃ اللہ علیہ آورہ است در اشارت قرآن انچہ مومنان را فرود خواہد بود
و بہشت جہرا امردن اولیا را حاصل است نیز ہمین است حق توبہ و بہندہ اول
آنکہ بہ نسبت این اعتراف و این توبہ کنندگان لسانی را اول باید کہ شریعت
و طریقت را بداند و تائب بودہ معصوم آنکہ توبہ می کنند حق او این باشد و اللہ اعلم کہ بعد از سید اللہ
از شاکر کند و شریعت و طریقت اللہ و ما علیہ بیان کند اما در دنیا اصل آنست باشد کہ توبہ ہمہ
در شفقت بر جان بکنند پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم و حق صحابہ رضی اللہ عنہم و چون امر در
و اگر آن نسبت بہ نسبت بہین نسبت انچہ بود انبیا را اصل در روانست کہ
ان نیز کہ گفتہ است صحیح بخاری و یوانہ باش با شریعت ہر شیارہ این ہمہ کہ نوشتہ بود
سید اندرس چون ہم نوشتہ باین ہم چند سطر نویشتہ شدہ است این زمان در نظر
شہر و مشورہ افکارہ ہوشن نمیتوانم سخن در رقعہ نوشتہ است گوی کاغذ چشم را
تو اہر خورد از دیدن کاغذ ہمچنین سیکر زود برای آمدن مولانا قاضی الدین کاغذ نوشتہ
بہر نظر در ہر جہی همچنان در بدر است ابھیچارہ چند گاہ بہ خون خورہ است ہر
او بسیار شدہ آنہم خالص خواہد شد اورا نگذارند در کلامی کہ خواند اورا در آرد این
معلوم است برای رسم طاقیہ مالیدہ طلبیدہ بود فرستادہ شدہ است عاقبت
و خاتمت بخیر باد تممت تمام شدہ

و شہادت حضرت سلطان سید العارفین محبوب رب العالمین حضرت
الانبیاء و المرسلین حضرت سید محی الدین شیخ عبدالقادر گیلانی قدس سرہ

بسم اللہ الرحمن الرحیم

مکتوب اول ای عزیز چون بروق شہود از صدق غمام فیض بیدہی اللہ لنورہ من شہاد
 و خوشبیلن گیر و روح و حصول از سب عنایت محض برتہ من لیشاد در روز بدین آید
 و ریاضین النس در ریاض قلوب شکفتد و بلا بل شوق در بسا تین ارواح نبات یا انی علی
 یوسف ہزارستان در ترنم آید و نیز ان اشتیاق در کونین سر از شعلہ زند و اطیار افکار در
 قضای عظمت از غایت طیران بی پر شود و محول عقول در وادی معرفت بی گم کند و قواعد
 ارکان افہام از صدہ ہبت در ترزل آید و سخن ہر انم در بجا و ما قدر و اللہ حق قدرہ
 بر یاح وہی بحری ہم فی موج کالجبال در لہج حیرت فرو ماند و امواج در یاب عشق بحسب ہم
 و مجبوتہ در تلاطم آید ہر یکے بزبان حال ندا کند کہ رب انزلک منزل المبارکا و انت تہر المنزلین
 و سابقہ عنایت ان الذین سبقت لہم سنا الحسنی در رسد و ایشان را بر ساحل جودی فی
 مقوی صدق فرو آورد و در مجلس ستان الست بر کم رساند و مائدہ نعیم للذین احسنوا
 الحسنی و زیادہ ما و پیش کشد و کاس وصول از جام قرب بیاوی و ہم ہم شراب طہورا
 گردان شود و ملک ابدی و دولت سرمدی و اوزار ایت تم رایت نیما و ملکا کبیر امشا بدہ
 گرد و واسلام مکتوب دوم ہم ای عزیز سکہ طلبت را اوروتہ والذین جاہدوا فینا
 و باقی بگذر کم اللہ نقہ بگذار و خالص کن تا شایان مہر لہند ہم سبیلنا گرد و و بازار
 ان اللہ اشتری من المؤمنین انفسہم و اموالہم بان لہم الجنة اورا از زشتی باشد و بدان
 سرمایہ توانی فصاحت وین خالص را کہ اللہ الذین الخالص حاصل کنی و شاید کہ نزد
 از اسرار و المخلصون لہ و حظ عظیم بکشایند و از لوازم انوار ان شرح اللہ صدرہ
 للاسلام فهو علی نور من ربہ شاعے بر تو تا بد و از داعی ادعوی استجب لکم نراں
 و رول تو پیدا آید و از حفضیض قل متاع الدنیا قلیل پای بہت بیرون نی و از واج
 و الاخرۃ خیر و البقی عبور کنی و از نسیم قرب و کمن اقرب الیہ من جبل الوردی بوی شام

بجناح شوق برد از آلودہ از آثار انس در بسا تبین ثم کلی من کل الشرات محظوظ گرد و دامینہ سہرا از
 کویع النوار تجلیات بہ صفت نور زید و سر توج الیل فی الزہار کثوف شود و روضہ ضمیر
 تو از امطار رحم و نزلنا من السماء سبار کافا بقائت باہ جنات و حب الخصد محو باغ ارم سہر سبز
 گروہ و روز فاحینا بہ بلدہ بیتا متر انہم شود و استا فکشفنا عنک عطاؤک فی صبح الیوم
 حدید از پیش تو بردارند و تو در شادمانی گمان او فرومانی کابی در دریای بی نیازی ان اللہ
 لفتی عن العالمین فریضوی و از موم بہیت افاموا انک اللہ در کرد اب حیرت سرگردان بان
 و گاہی از نسیم لطیف و لائیسوا من روح اللہ در گلشن تمسید چون عند لیجان باز شوق ترغم
 آئی و از غلبات و جہنمہ الی الاجدیج یوسف بر کشی و حساد بزبان ملامت پیش آیند و گویند
 ما لعلنا انک لفی ضلال کما تقدم چون تاثر و القنہ علی وجہہ فارتد بصیر اظاہر کرد و مہرہ بانہر ان
 عجز و نیاز در خواست کنند کہ و استغفر لنا ذنوبنا انکنا خاطبین و از سر صدق و اخلاص
 بخوانند لعلنا انک اللہ علینا و تو در مقام مناجات آئی و بزبان حال گوی رب قد اقمت من اللہ
 و علمتی من تاویل الاحادیث فاطر السموات والارض انت ولی فی الدنیا والاخرۃ تو منی
 مسلما و احسنہ بالصالحین مکتوب تمام ای عزیز پیش ازین تفاعل کردن بجیات
 دنیا منور بودن نہ دلیل سہادت بود مگر خطاب از صیم بالحیوۃ الدنیا من الاخرۃ بگوش
 ہوش تو ز سیدہ و از وعید من کان فی ہذہ اعی قسوفی الاخرۃ اعی و اصل سہیلانور نے
 نداری و از تمدید اقرب للناس حساب ہم و ہم فی غفلۃ موصون ہمچ اندیشہ نسکینی و انہ
 تو ہمچ من کان یرید حشر الدنیا لویۃ منہا و مالہ فی الاخرۃ من نصیب ہمچ یادنی اری و از
 تبتیہ فاما من طغی و اثر الحیوۃ الدنیا فان انیم ہی الماوی ہمچ انتباہ نسکبری تا جہد در غفلت
 سرگردان مانی و در بند شہوت بسیار مان باشی وی در صومہ تو بوالی اللہ شود و در خراب
 ایبو الے رگم توجہ بذخترت کن و لبسان صدق و اخلاص بخوان کہ الی و حمت جہی
 ملذی فطرت السموات والارض عنیفا و ما اناس المشکین تا فافس اسرار و ہوالذی ہمیل التوبۃ

نعم عبادہ وعبود عن سہات ازخزان اطمان ان اللہ غفر لحمہ برؤ کشف کرد و و پیک
 غایت چنین بشارت رساند کہ ان اللہ یحب لتواہب من یحب المتعلمین و بہارج معارج
 تو از من شاگرد خروج تو باث و مناوی اقبال زبان حال ندای کن کہ ان الذین قالوا اللہ
 ہم مستقامون انما نزلنا منہم الذم یحزنون مکتوبات شیخ محمد تقی خاں قزوینی
 یا اولی الابصار اطل علی ما یبصر عقل کما فی بادیات و قلوب انہم انما فی الافاق و فی
 انفسہم اوراک کن و یقین و ہما ذوق بادیات شواہد معرفت و ان من شیء الا لیسہ بحمدہ و لا الی الا بقرین
 قسبہم معین قاسم شادہ نماید داعی احوال را در و انما سالک عبادی عنی فانی قمر سب
 احسب و غرہ الراج او او عملان کما ان شغل شود و از زو ابرئیم اہم اما خاندانم عیش
 و انکم الدنیا لا تجیرون تنگ کرد و از جواب شغلات لیسو الامل ثبوت عبادت بیدار شود
 و عبرتہ الوفقہ المومن و من اللذین ولی و لا الضمیر حنک و زرد و برغینہ غر و الی اللہ
 سو از خود و در و سہ سزگرت و ما خلقت الجن و الانسان الا لیسجدن مراد نہ بنوا سے
 و را یاد از گوہر مطلوب بنگ افتد فقد فاز فوزا عظیما و اگر جان در طلب برآید فقد وقع
 اجرہ علی اللہ مکتوبات شیخ محمد تقی خاں قزوینی شمس معارف از طالعہ سموات سر راہ
 طلوع کند و از راجحی قلوب بنو اللہ استور کرد و کہ و اشرفت الارض بنور ربان و عطیہ
 تلالا تم جمالت از پیش ہم الرعقول مرتفع کرد و در سما افکشتن عنک غطارک انوار
 انہما ہم از مشاہدہ نور الازارہ المقدس از حیرت چشم باز ماند و خواطر افکار از کاشفہ
 عجاہب اسرار عالم نماید و تفسیر و بیان او را و بو اوی طلب کرد ان کن
 و غایبات شوق در باطن قرب انس بحث و مناوی ان اللہ ذو فضل علی العالمین
 کند و ہو حکم انما اللہم و چون بلیتہ سمیت مطلع کرد و متی خود را کم کند و لا تخلقون اللہ
 الہا آخر و در رای انہی لیس لک من الامر شی فر شو و تا گوہر توحید را چنگل دیو لیس
 عبت او را بحر محیط غطت در اندازد و از سببت ہر گاہ خواهد کہ بر کنار آید در گواہت

اقتدو بگوید رب ان طلست نفسي فاعف عنی تا مریب از دو الطائف مکتبہم فی البر والبحر و
 رسد و اور الباسا حل جو دی لطف نصیب بر جننا من نشاء فرود آرد و منافع خزان اهرار
 عنده منافع الغیب بدو سپار دور روزا اشارت ان الی ربک استغنی اطلاع بخش پس
 بدانکہ فاجی الی عبده ما اوحی چه باشد اشارت من آیات ربہ الکبریٰ چه معنی وار و
 مکتوب ششم ای عزیز چون غسالہ بابت قیامت الکیفیہ از زمین نشاء بولایت قلوب تبارک
 و طواسع نفوس امارہ را بجا نام ریاضت و جامد و فی اللہ حق جہا و مرض و غزل گردانند
 و جبارہ ہوائیہ را و حجرہ تقویٰ بسلاسل مجاہدہ و کشت و فراغتہ امنیہ را با غلال الطیبوا
 اللہ و الطیبو الرسول مقید سازد و اعمال ارادت و اختیارات را بنا و سب و من فہمیل
 سو بجز بسزا دید و آئین رسوم و عبادت و قواعد و کارکنان تلبس و ہلاکت را بجا از میان
 بردارد و سنای حال زبان صدق کمال نکند کہ ان الملوک اذا دخلوا قصرہ ففسدوا
 و حملوا عزة املہا اذ لہ چون عرصہ فہی قلب از بارش شواہد اگر و من متغی الامم
 و بنا فلن یقبل منہ صفا کرد و حدائق از مباح از لسانم الطائف من بعدی اللہ عز و جل اللہ
 سیر موعظ و مروج شود و صفحات اوراق مہر اسرار و کلمہ فرود اہل اللہ اولئک کتب
 فی قلوبہم الایمان مرقوم کرد و مشکلات ضمائر از لسان اللہ و اللہ من مہر اللہ بوارق
 شہود شود و یوم تبدیل الارض غیر الارض ہفت ہمال از گرد و رویشنی اشراف بین باہمت
 و مہر شود زبان صدق گوید کہ و تری الجبال بحسب ما ہدے وہی تہر السحاب و اسرافیل
 غشق صور و مدکہ و نفع فی الصور و تہر ما علقہ اللہ من فی السموات و من فی الارض
 و بطور الجاہد بشہر اقبال لا یخترنہم الفزع الا کبر در رسد و ایشان را تکمیل در یوم یوم
 مقعد صدق عند ملک مقدر و اعنی شود و رضوان با اشارت بفرستہم الیکم الیوم بین
 و ابواب جنات نعیم را بکشاید و بگوید سلام علیکم طہتم فادخلوا فی الدون و قالوا الحمد للہ
 الذی صدقنا و عدہ و اورثنا الارض نتلو من الجنة حیث نشاء نعم اجر العالمین و تری

علی علیہ السلام
 و اللہ اعلم
 و اللہ اعلم
 و اللہ اعلم

الملائکة عانین من حول الرحمن سبحون بحمدهم ونفخی بنہم بالروح وقیل الحمد لله رب العالمین
 بکتابت شیخ حکیم ای عزیز کی از عالم غور و فلاغ و ذکر الحیوة الدنیا والآخرتکم بالمشاہد الغرور
 عبور کن و از منازل اہل حضور کہ عرف فی وجہ ہم نغزۃ النہیم یاد آرا مگر بوسی از نغمات
 بوستان فروغ و ریحان و خبثہ نعیم بر شام جهان تو رسد و جرعه از جام جهان نمای یوسفین
 من حق مغموم تمامہ سک در کام جان تو ریزد و دقایق اسرار قدر جبارک الحق من ربک
 بر تو مکشوف شود و بر بساط تفرید و لا تدع من دون اللہ الا انفسک والا یضربک بسامع
 الش من نقص علیک حسن لغصص فساد شایہ شوہر استماع کنی و گاہی التذات و نعمات
 خطاب شریعیادی الذین یستیعون لہم لیسعون حسنہ از غایت شوق در طرب آئے
 و گاہی از صدقات سطوات ہمیت فاستم کما امرت و من تاب سکت سر در مراقبہ حزن
 و گاہی بحیل التین و غصص کبیل اللہ لیسعیا جنگ در زنی و گاہی در فتراک و انصر
 الا من عند اللہ و ساویزی و گاہی در دریای سستہ جہم من حیث لا یعلیون و فری
 و گاہی بر ساحل لطف ان اللہ رؤوف الرحیم گذر کنی و از حسد این من کان یرجو
 لغار ربہ فلیعمل تملا صالحا اثماری جینی و از اسرار کل درجات با عمل و ابای و ظلال
 اعتراف نمائی و در ظل سدرہ ان صلاتی و نسکی و محیای و نمائی لئلا یسب العالمین
 لا شریک لہ قرار گیری و لذائذہ نعیم من اونی لعمدہ من اللہ فاستبشر و ابر خوری و از
 سناوی فضل ندا بشنوی کہ با عباوی لا خوف علیکم الیوم والا اتمم حزنون بکتابت نعیم
 ای عزیز چون آہنگ مزامیر انس بسامع قلوب و رسید لذائذ استماع نعمات خطاب است
 بر کیم با و آرزو سکریت قالوا ای را تذکرہ کند و عند لیب احزان با و از حیرت لغتہ
 یا اسفی علی یوسف بر کشد و بر بط کروب تر از انک و با بیضت عینا ہ من الحزن منو
 کظیم نواختن گیر و وطنبور فراق نوای انما اشکوا نبی و دخلی الی اللہ یا ہنگ قصیر
 داشت کند و بر قات جذبات شوق و رضای سموات سر از جهان در سعادت آید

و انوار عمیون بهار عقول را منظم گرداند که یکا و سنا برقه یذهب بالا بصا قنطرات
 عبرت از حساب اعیان ارواح چندان ستفاظ گردد که آراخی مزروعه من بریدرت آن خرقه
 نزول فی حرفه از نباتات و عدم اللذذات کثیره مخفض شود و صدایق آمال درین توجیه کل
 علی اللذذات حسب شیخات روح ان اللذذات امره قد جعل اللذذات کل شیء قدرا برسط
 و مریج گردد و و اعصاب نهال بشماره شمار انما یوفی الصابرون اجرهم بغير حساب
 در احتر از آید و سادوی رجب الغفور و الرحمة تداور و بد که ان هذا الرزقنا مال من لقنا
 اعلم بالصواب مکتوبات و حکم ای عزیز از داعی شهوات و لا تتبع الهوی فیضلک
 عن سبیل اللذذات الخانی کن و از موطن غفلت و لا تطع من اغفلنا قلبه عن ذکرنا
 بیرون آئی و از صحبت اهل قوت قوی بل القاسیة فلو بهم من ذکر اللذذات کوشن بهوش
 استماع کن و به تمبیه بحسب الانسان ان تیرک سدای از خواب غرور لا تغیر لکم اللذذات
 الفوریه بیدار شود از مقامات اهل حضور که رجال لا لیسهم تجارة و لا بیع عن ذکر اللذذات
 خیر و باز پرس و از برات کوبه مقصود از سر قدم ساز و در باویہ القطاع تبطل الیه
 بتیلا باز او بجز سبیل اللذذات ذریم و راحله تفویض افوض امری الی اللذذات با قافلہ
 اهل صدق کونوا مع الصادقین مسافر شود از مساکن زخارف دنیا که اما جملنا
 ما علی الارض زینة لهما عبور کن و از سبیل مسالک انما امواکم و اولادکم فتنه بپرین
 و سبلاست بگذر و از شاخ مسالک هدی که ان هذه تذکرة فمن اشار اتخذ الی
 رب سبیل اراهی پیش گیر و لبسان منظر ار این بحسب المضطر او اعاه بافصرع
 و زاری بر خوان که ابدنا الصراط المستقیم صراط الذین انعمت علیهم بامسبب القدم
 الا ان اولیاء اللذذات خوف علیهم و لا هم یخونون بافشارت تحت سلام قولنا من
 رب الرحیم پیش آید و بحسب الفرض اللذذات فتح قریب و بشر المؤمنین سوار کنند و
 بجناب بنیم خلفا قلبوا بتمت من اللذذات شیء شود و نسیم عنبر وصال از هر طرفی در زمین

واقف حشر اب محبت با باوی سقات غیب گروان شوو و شاپر شوو و آهنگ ان ہذا کان
 لکم خزا و کان سکیم مشکور ابرشت و مناوی السن فسانہ کلم اللذی موسیٰ علیہما آغاز کند
 وویا چہ فلما تجلی لہ لیل جلی و کار اظتاب و ہذا نظر علیون بسائر از سکرات حالات
 شریعت صفا خرابا براید و آثار شاد ہدات و جودہ یومئذ ناظرۃ الی ربہا ناظرہ را مائتہ کند
 و بجز مشرف آید باز زبان حال گوید کہ لا تذکرہ الا بصار و ہو بدرک الا بصار و ہو
 لطیف الخبیر مکتوب یاز و ہم ای عزیز تا جبہ اضطراب رخاک نیاز نہی و از
 سحاب عین باران حسرت نباری بوستان عیش قدیر گز از نباتات طرب سرسبز نشو
 و گلستان امید بر یامین مراد بار و زنگر و دو اعضان صبر باور ارق رضا و در یامین
 السن و عرات قرب و ان لہ عند زلفی حسن آب شاد آب نگرد و و بکمال بیت نزد
 و عند لیب قلب بنغمہ شوق و در ترنم تبا بد و ہم ای فواد با حنجرۃ الی ذاہب الی ربی
 سیدین از قفص ام لال انسان مانتی و پرواز نشو و از قضای لالتدن عینک
 الی ما شوقا بہ ازواج ما منتم زہرۃ الحیوۃ الدنیا التفتتم فیہ عبور نکند ہرگز سید رہنی نقد
 صدق عند ملک مقتدر زرد و از آثار شجرار لہم مالشاؤن عند ہم ہم ہم بر بخورد و
 از بوستان و اللذی عند حسن الماب بوی بشام جان و سے زرد و از گلزار نسیم
 ام و السلام عند ہم و ہو و لہم بما کافوا علیون بسبح بر خورداری نیاید
 مکتوبی از و ہم ای عزیز خود را از کار خانہ المال و البنون زنیۃ الحیوۃ الدنیا
 بیرون و از دوستی ہمت از کار گاہ شملتنا سوالنا و املونا کروار و از حقیقت
 صحبت و اما مذکران تیرہ غفلات کہ سنو اللذی فاشتم فاشتم با ہی ہمت بیرون بر و شوم
 شخص طلب و در میدان عشق بتاز و گوے سبقت و السالبتون السالبتون
 و لکن المتمرعون و یحییون استیانتہ و سئلینو بالذکر حولان گاہ او لکن
 علی ہدی رہم و لکن ہم المفلحون و رسان شاید کہ یک دولت و شہر الدین

اسنوا ان لهم قدم صدق عند ربهم ودر رسد و بشارت رساند که ان الله بالناس لرؤوف
 الرحيم و اسرار نامه قد جاءكم لبعثنا من ربكم ببيت تود و همد چون تو بر بوز و اشارت آن
 الطالع يابى و رحل از شوق سر را قدم سازی و سبل السلام بذات طریک
 ستقیم را پیش گیری و فصد نرسبت گاه لهم جنات تجری من تحتها الانهار کنی و از جنات
 نعیم خلدیم و رحمت عند ربهم و مغفرة و رزق کریم خبر باز پرسی و بیشتر عنایت ان الذین
 سبقت لهم منا الحسنى و در رسد و از مملکت و لهم دار السلام رضی الله عنهم و رضوا عنه
 خبر با یک بیک باز گوید و نگاه و من اوفى با عاهد علیه التذیب و توبه اجرا عظیما و اعلى
 شود و گوید بن تالوا البر حتمه تنفقوا مما تحبون مکتوب خبر و هم ای عزیز چون لوان
 النوار الله نور السموات و الارض بر شکات ضما لایح شود و زجاج قلب از تاثیر
 آن نورانی گردد که المصباح فی زجاجة الزجاجة کانهما کوكب درى بوارق کثوف
 یوقد من شجرة مباركة زیتونه از سر اوقات عزائم لا شرقیه و لا غربیه در لیمان قبول
 فکرت یکا و زیتنا یضئ و لولم تسس نار فروزان گرد و آسمان سر از نجوم حکمت و بالجم
 هم میدون سر بر مزین شود که انما زینا السماء الدنيا زینة الکواکب و انما حضور از
 افق نوراً علی نوز بر کند و بروج استلا عروج نماید که و القمر قدرناه منازل حتى
 عاد کالالعرجون العظیم و حمار شبستان غفلات را که و الیل اذ انفتحت است صفت
 و النهار اذ انجلی یخشد و ریاحین گلزار نعیم و استغفرین بالاسمار نافه بر شاید بلا بل
 اسما کالوا قلیلا من اللیل ما یجمعون بنجات اخزان آمهنگ آسف برکت شایع است
 من سیدی الله فموا المهدی طلوع کند معنی لا آس بینى لسان تدرك القمر لا
 اللیل سابق النار و کل فی فلک لسمون بطور انجامد و اطراف غواض اسرار
 و یغیر باند الامثال للناس و الله کل شیء علیم از ضما لایح کمال زمین کثوف
 گردد و الله اعلم مکتوب چهارم ای عزیز مگر سپهر مرزنت

بیرون کمال که الیوم انکلت لکم دینکم وانتمت علیکم نعمتی عروج کند و نوریت
 لام السلام وینا در معان آید شواهد آثار ان شرح اللہ صدره للاسلام فتوح
 نور من رب بر شارق تقد جبارک الحق من ربک بعین الیقین مستشاهد شود و بزوات
 و فی الارض آیات للذوقین و فی انفسکم افلا تبصرون مطلع گرداند و بر روز
 و اشارات فایما تولوا فتم وجه اللہ محسوسیت بخشد و ریاح فیض ارسا بنا الریاح
 اوقی و ریاح فضل نصیب بر حمتنا من نشا از مسب عنایت اللہ لطیف
 بیا و در سبب انما انفسج اجر من احسن عملا در وزیدن آید و شجر ریاح
 ان انفسج الذین اتقوا و الذین بسم محسنون با در افق مشهور و آغاز
 کتب و در روز و دنیا و صول ذلک فضل اللہ یؤتی من یشاء از موع
 خیال و اللہ فی انفسج العظیم و رسید از قلوب جاری شود و منسب
 احوال زمان چنین بشارت رساند که الذین آمنوا و عملوا الصالحات سیم لهم
 الرحمن و وادوا و مبشر اقبال چنین بشارت دهد که یا عباد لا خوف علیکم الیوم لا
 انتم تخشون و رضوان از دیار لبد طیبته و رب غفور با تحف تجبات سلام تو را
 من رب الرحیم و رسید از ابواب جنات وصول باز کنند و مانده نیر رضی اللہ عنکم و
 کشد و بگوید و لکم فیها ما تشقون و لکم فیها ما تدعون نزلا من غفور رحیم
 کتوبات یا نزل و هم ای عزیز نفس سلیم ماند ما بر و ز غوا مض قد افلها من
 زکما و قد خاب من و شکما اطلاع یا بد و از لو امع انوار قلب که لا ینفع مال و لا
 بنون الا من اتى اللہ فلیسلم اقباس نور کند و از روح غلغلات عظمت
 فی من روحی بوی در شام اورد و از ذائق مکنونات و علم سر و اخفی خبر باز
 یا بد و در کتب و اتقوا اللہ و علیکم اللہ عشق تلقین کند و بر روز و اشارات فلان
 انتم تحبون اللہ فایموت بیکم اللہ شعور یا بد و جرحه از جام محبم و بچود در کلام

فرزند و در بزم گاہستان بادامی بسقون من ریحون محتوم ختامہ مسک را پیش آوزند
 و چون در آئینہ معرفت فی وجوہہم لضرۃ النعیم بحال حال ایشان مشاهده کند
 گوید ہذا وعد الرحمن وصدق الرسولون واز حسرت برخورداران لانا ان لا نتوکل
 علی اللہ وقد ہدانا سبیلنا و باہزاران نیاز و زاری در مناجات شود و گوید ربنا
 طلبنا الفنا و ان لم تنقلنا وترحمنا لنکونن من الخاسرین و چون نسیم جان فرای
 و بچینا من اللغم در وزیدن آید و برق عنایت کتب رکم علی لفظ الرحمتہ
 و خشنیدن گسید و وسیع عرسد بزبان حال ندا کنند و استملوا و اذا الفضل لعظیم
 مکتوبات نسیم ای عزیز چون ریح فضل و کرم از مہب عنایت قدم
 در وزیدن آید و اشجار اطرب در باطن طلب بہتر از یاد و اوراق ہومم از
 اغصان ہم تخرک یک نسیم و جد بکیارگی فروریزد قمری شوق بنجات آسف
 در ترنم آید و بصوت حسنین برخوردارند کہ الم بات للذین آمنوا ان تفتح قلوبہم
 لذلک اللہ و عند سبب انس بزبان حال نغمہ بر کشد کہ اجیبو داعی اللہ و باہنگ
 بن احسن قولامن و غی الی اللہ بر پروردہ بچشم و بچہون نواختن گیرد و چون ترانہ
 قد بینا لکم الایات لعلکم تعقلون مباح قلوب مشتاقان اسرار ان سے
 و لکما لذر سے من کان لہ قلب اولتہ السمع و ہوشمید در رسد و ولما سے ایشان
 از لذت نعت پارہ پارہ شو و گویند سار عوا الی مغفرۃ من رکم و جنۃ عنہما ہمو
 و الارض جلاوبہ و اللہ یدعوا الی و ار السلام ہمراہ ایشان شو و در از خودش
 بجلی براید و بر صراط مستقیم الی ذاہب الی ربی سیدین داعی شو و چون منازل
 ہذا صراط ربک مستقیم و در رسد و از اشجار ریاض انما سے زبنا لتقلوب ان انما
 ان ہذا از فنا مالہ من لغا و بر چند و از ریاض اسرار الم تعلم بان اللہ
 آبادی من اللہ سے لفظ عترت نماید و نسیم از لظائف حقیقہ و ہوشمید

اعتراف نما تا فرغ اعمال تو در روز خاتم قلوب نباتات فایستند به جبات و حب المحصی بهم
 سر سبز شود و نخلستان مقام بر پاهین بر او و النخسل با سفات لیا طلع انصید رزقا
 للعباد و سر سبز بار و گرد و غواص سردار و حبنا به بلده مدینا پرده لطلون نظمو انجا
 و التدری علم بالاصواب و الیه المرجع و الالب مکتوب بحسب کلام ای عزیز
 چون فروغ نور صبح تو حید از افق مشارق قلوب ظهور کند که در لعل افق
 و تموس عین الیقین با فلک سدر انوار بر اوج استوار یا بر که و انتمسین
 مستقر لاطلمات و جود بشریت و زیند لومات نور سیم سیمتین ایدیم ثوار می و
 و سر قرین السیاح فی المناظر ظاهر کرد و سابقه عنایت التدوین الذین آمنوا
 بنجر جسم من الطلقات اسماء النور نقاب از پیش بر دار و ویرش کرسد طان
 که ان الشیطان کفر عیون سب و زانی و دور سکره فانتخذه عدو اباسیاه
 خوشی که زین الناس حب السموات من النساء و البنین بالشرک سب سوار
 شود و ایشان از صدق عالی بلسان اضطرار بر خوانند و گویند که که تصدیق
 و الا نطق لسانی و با هر ان عجز و خواست کنند که و اعف عنا و اغفر لنا و ارحمنا انت مولانا
 فا انصرنا علی القوم الکافرین و اتق عنده مقایح الغیب لا تعلمها الا هو و لا تنبأ
 و لا تخزنوا و انتم الاعوان و امداد عساکر و ان جندنا لهم الغالبون باعلام از اجاد انصرنا
 و الفتح و رید و طلوه انا فتحنا سیدون انا انصر رسلا و الذین آمنوا از نیام نزع درجا
 من انشا و بر شد و بر شد کرامتله آرد و انما ز منزه و اسم باسم بازن انشد نظمو و رای
 و احب انصر من الله و فتح قریب متوتر گردد و و مساری حال اندازد و بد که قل
 اللهم مالک الملك توفی الملك من نشاء و شرع الملك من نشاء و تامل من نشاء
 بهدک الخیر انک علی کل شیء قديره

خاتمة الحج

طالiban اسرار سردی و خواہان انوار محمدی را فرودہ باو کہ درین ایام مسیبت التیام
 کلام فی است انصاف سے رپا الہام فی حق تمام مفید خاص و عام حصول تسامح و نیوی را
 عمدہ و فعیہ وصول مایہ آخر و ہی را انالی و سبلہ از برتر بہتر و از بہتر بہتر و خیرہ و دولت
 جاہ وانی اعنی مکتوبات جو ابی سلطان العارفین زیدۃ الواصلین عمدۃ الکاملین جانی
 دین متین حضرت شیخ شرف الدین بچی نسیری و مکتوبات ہر سران ہر سران قبلہ
 منی و کوبہ مرادی غوث الاعظم و مشکیر و عالم محبوب جمالی قلب ربانی غوث محمدانی
 سید العارفین وارث الانبیاء و المرسلین شیخ الشیوخ حضرت سید محی الدین عبد القادر
 گیلانی الملقب بہ پیران پیر ترجمہ التذالعی بوم الدین کہ سابق ازین بار اول مطبع
 شیش منبج عالیجناب محلہ القاب مفتخر و کارجات منشی نول کشور صاحب
 سی آئی اسی دام اقبالہ مالک مطبع او و در اخبار و رفیع لکھنؤ و البطح پو شید و بود
 اکنون بار اول در شاخ مطبع موصوف الصدور و اقمہ شہر کانپور صانہ السد عن
 شہر الہپور و ماہ اکتوبر بر شتندہ مطبع و بر کشیدہ و نور افزای نظارگیان شہر اتان گونہ

صنایع مکرمہ کا فضیلت خلاصہ روزنامہ
بھون بھون بین بھون بھون بین بھون

رسالہ شکر و کشف موز عرفان و توحید و نقاب پر درجہ نکات تجرید معارف تامہ سنہ

از تالیف طبع و قادیان مقامات و مدارج توحیدی محمد داراشکوہ حنفی و قادیان

کتاب التوحید و کشف موز عرفان
در طبع می مشرقی کتب مطبع بین بھون

برای خود پس می باید که هر کس در طلب باشد او را بگوید که جوینده یا مبتده
 باشد و خود را ای صاحب دلی رسانیده از زحمت نقصان و ریج هجران برماند چه خدا یابی
 موقوف بر فقر است هر که فقر را نیافت خدا را نیافت و هر که این را یافت آن را یافت
 اگر چه بدار این کار و یافت بر فضل است نه بر سعی و کوشش بریت گریه و صاش
 نه بکوشش و بند و آنقدر ای دل که توانی بکوش و وصول بجناب نقشبند
 او بدو طریق است علی بطریق فضل و آن چنانست که حق سبحانه تعالی بفقیری رسان
 و آن مرشد کامل بیک نظر و توجه کار او تمام کند و پرده از چشم او بردارد و از خواب
 غفلت و پندار بیدار ساخته بے ریج و ریاضت و شدت مجاهده جمال معشوق
 حقیقی نماید و او را از خودی اول بتاند و بدرجه عالی لیق و بے بیقر رساند ذکات فضل
 اللہ یوتیه من یشاء و اللہ ذو الفضل العظیم دیگر بطریق مجاہدت و ریاضت و آن بین
 گونه است که شخصی از افواه مردم بشنود یا در اقوال سلف نوشته دید که بعضی از افراد
 انسان و اصل گشته اند و حق را چنانچه حق معرفت است دانسته بجریم و عمل او سپه
 برده ازین معنی آرزوی وصول این مرتبه علیاد در خاطر او جا کند و در طریق جستجوی
 قدم استوار نهد و بجد و بند خود را بمرشدی رساند و راهی که واصلان این قوم بر آن
 راه رفته اند معلوم کنند و او را ریاضت و مجاہدت بدید با این همه اگر فضل الهی در یابد
 بعد از هزاران محنت و ریج مراد و مطلب او صورت بندد و برکت طریق سلف
 باز روی خود پیوندد و این نیازمند در گاه صدی محمد و ارا شکوه حقیقی قادر
 ازان طائفه است که با ذریعہ فضل مجتہد بے سبب ریاضت و مجاہدت بتاثر
 نظر کامل آنها بسوس خود کشیده و از عنایت سلف نهایت منتیافته اند
 رسانیده و چون این فقیر مراتب تجرید و تفرید و قائق عرفان و توحید را
 چنانچه حق معرفت است یک بیک دانسته و دریافته و بهلازست اکثری
 از اولیای زمان خویش که در هر عصری وجود سبب از امثال ایشان نادرست
 رسیده و صحبتها داشته و از انفس نمبر که ایشان بهر بار داشته و مراد

این حدیث در حدیث
 بنام حضرت علی بن ابی طالب
 است که فرمودند
 هر که در طلب حق
 برود و در راه حق
 جان بگذارد
 خداوند او را
 از خواب غفلت
 بیدار کند
 و او را از خودی
 اول بتاند
 و بدرجه عالی
 لیق رساند
 و او را از خواب
 غفلت بیدار
 کند

و مطلب جمیع انبیاء اولیاء را چنانچہ باید تحقیق نموده بود میخواست که کتابی
مشتمل بر اسامی احوال آن عزیزان در سلاک تحریر و در آرد که شب جمعه ششم
شهر رجب المرجب ششده یک هزار و پنجاه و پنج هجری در سر این فقیر نذاورد و او ندانند که بتین
سلاسل اولیای خدا سلسله علیہ و طریق سنیه قادر بر است که از سرور عالم منفخر نبوی و
با و شاه انبیاء مرشد اولیاء پر محبوبیت مخاطب بظاہر لولاک لانا انظرنا الی نبوتی رسول
الثقلین سید کونین خاتم المرسلین محبوب رب العالمین احمد محبت محمد مصطفی صلی اللہ علیہ وسلم
رسیده پیشوا سی عارفان و متقدما سی و اصلان بر بان حقیقت بحر معرفت با وی اہل
القدر قائل قدمی ہرہ علی رقبہ کل ولی اللہ شیخ الاسلام خلف سید الانام قطب النفاہین
غوث الثقلین ابو محمد حضرت شاہ محی الدین سید عبدالقادر جیلانی الحسنی الحسنی رضی اللہ عنہ
و از ایشان با شرف مشایخ زمان اقدم اولیای دوران مخزن اسرار غیبی مطرح
انوار لاریبی دانای دقایق عرفان واقف اسرار بزدان دلیل اہل حقیقت
ربنمای سالکان طریقت محرم حریم جلال شاہ بزم وصال اعظم اولیای بانی
محی الدین ثانی پیر دستگیر شیخ میر قدس المدرود و از ایشان بلا واسطہ منتقل گردید
بشاہ محققان سلطان اہل عرفان مستغرق بحر توحید سیاح باویہ تفرید و تحبیر
سالک طریق لقاء واقف مواقف فنا و بقا محرم حریم بزدانی کبجور توحید ربانی دانای
اسرار وحدت منزہ از آفات کثرت استادے استفادے مولائی و مرشدی
حضرت مولانا شاہ سلمہ اللہ و الباقہ و از ایشان بواسطہ بر اقم این حروف و تیز دوران
شب مامور شدم نبوشتن این رسالہ کہ در بیان نموده شدن راہ خداست
بطالبان طریق ہر او چون مراد رسائے تصانیف طریقہ این بود کہ بقرآن محمد تفاعل
جستہ بمقتضای اشارہ الہی نامی می نهادم و نام این رسالہ در خاطر حق نگاہ شدہ
بود بعد از تفاعل این آیت کریمہ کہ دلالت بر حق نمائے و بزرگے این کتاب میگرد آید
و قد اتینا موسی الکتاب من بعد ما اهلکنا القرون الاولی بصائر للناس ہرے
و ترجمہ لعلمہم تیز گردون چون معنی این آیت کریمہ را مناسبہ تمام بان نام بود این رسالہ تشریح

بہ حق تمام موسوم ساختم رباعی خوابی کہ دلت ز وصل گرد گلشن بہ خود را تو بخت جو
 لبر افکن بہ آن قبیلہ نما چو قبیلہ دوسے یا بندہ در یاب ز حق نما کے حق را روشن
 ہر کہ بشری صحبت کامل کمال نرسیدہ باشد و اورا شناخت کامل نہو داین رسالہ
 را بخواند و بنظر تفکر و تدبیر بگردد و از ابتدا تا انتہایک بیک را در عمل آرد امید است
 کہ پے بمطلب برودہ از مشرب صافے توحید کہ منتہا کے کمال انسانی عرفان
 است بہرہ مند گردد و مطلبی کہ بان اوراق کتب سلف و خلف پڑا است و
 مردم آزاد رک نمی توانند کرد و در یاد و خلاصہ فتوحات و مقصود و سوانح و تواریخ
 و لغات و تواریخ و جمیع کتب متصوفہ را بفہم رباعی تو باطن شرع گردانے
 بخصوص بہ در ہم گئی نظر تو بر نقد نصوص بہ یک دان و بدان تو غیر او در دو جہان
 این است حقیقت فتوحات و مقصود بہ باید دانست کہ انچہ درین رسالہ مسطور است
 از اوضاع و اطوار و نشست و برخاست و اعمال و اشغال سید المرسلین است
 صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم دوسرے تفاوت و تجاوز راہ نیافتہ اگر بخدا رسیدہ را
 این رسالہ در نظر آید انصاف بدہ کہ این فقیر را اللہ تعالیٰ در چہ مرتبہ فتح الباب
 نمودہ و در این چنین لباسے در ہامی فقر و عرفان کشودہ تا بر جہانیان واضح گردد کہ
 فضل او نے علت است آنرا کہ می خواہد او را ہر لباسے کہ باشد بسوی خود میکشد و
 این نہ دولتی کہ بہر کس رو نماید بلکہ خاص باین نیاز مند در گاہ است چنانچہ در
 آغاز شباب شبی بخواب دیدم ہائے آواز داد چہار بار تکرار کرد کہ انچہ بھیج کے
 از سلاطین روی زمین دست ندادہ اللہ تعالیٰ تو از زانے داشت
 افاقہ آنرا بعرفان تعبیر نمودم و منتظر این دولت بودم تا آثار ان بطور ابد و در
 بروز نتیجہ آن مشاہدہ افتاد و در اباسے کہ در و طلب واسن گیر بود باین طائفہ کمال
 اعتقاد درست نمودہ بودم کتا نے در سلاک تحریر آوردم در بیان احوال و مقامات
 باین طائفہ علیہ سنیہ و عمر و مولد و مدفن ایشان قدس اللہ اسرار ہم دآن را
 سفینۃ الاولیاء نام نهادم و بعد از انے کہ بشری ارادت مشرف شدم بہ

از اطوار سلوک و مقامات این طائفة واقف گردیدم کسانى دیگر در آثار و اطوار
مقامات و کرامات مشایخ خود مشتمل بر فوائد و نکات بقید جمع در آوردم و آن
سکینه الاولیا نامیدم و درین وقت که ابواب توحید عرفان راجح سبحانه توحید
بر دل من کشاده و از فتوحات و فیوضات خاص خود داده انچه درین رساله
نگاه داشته میشود در احاطه ضبط درم آید این سنی ذلک رحمة و ذکر است
بقوم یومنون درین سلسله علیه بخلاف سلاسل دیگر ریج و مشقت نیست
بیت ریاضت نیست پیش ما همه لطف است و بخشایش + همه مهر است و
دلدارى همه عیش است و آسایش + این عطا رحمة اللہ گوید شیخک من یدک
على راحتک لا من یدک على تعبک شیخ تو آنست که ترسے ریاضت
بخدا رساند نه کسی که برساند برنج و تعب مولانا جلال الدین رحمه اللہ فرماید بیت
ترچدین ره بهمانیت آورد + نیارودت برای انتقام او + اے یار در طریق فقر
لفظ مرید بر مریدان اطلاق نمیکنند و در گفت و گو بلفظ یار تعبیر نمایند چه در زمان پیغمبر صلی
علیه و سلم نیز اصحاب و یاران می گفتند نام پیرے و مریدے در میان بنود پس
هر جا درین کتاب لفظ یار باشد مراد طالب خواهد بود بیان بدانکه بنای این
این رساله بر چهار فصل است که در هر فصل بیان عالمی است از عوالم اربع
فصل اول در بیان عالم ناسوت عالم ناسوت عبارت از همین عالم محسوس است که بعضی از عالم
شهادت و عالم تک عالم بیدار و عالم بیداری نامیده اند نهایت مرتبه حضرت وجود و کمال
لذت در همین عالم است اى یار چون درد مندی را درین عالم ناسوت طلب حق ببرد
اول باید که در جانای خالی تنهارفته صورت فقیر که باو حسن ظن داشته باشد یا صورت کسی
که باو رابطه تعلق عشق بود تصور نموده باشد و طریق تصور نیست که چشم برسم نهاد متوجه
بدل شده چشم دل مشاهده نماید اى یار نزد این فقیر دل در سه موضع است یکی اندون
سینه زیر پستان چپ آنرا دل صنوبری میگویند چه آن بر شکل و صورت صنوبر است و
این دل انسان و حیوان همه دارند بیت آنچه بصورت نل انسان بود + بر در قصا فجاوان بود

اما معنی آن خاص بخاصان است دیگر در امال داغ و آنرا دل مدوری نامند و دل نیز
 نیز میگویند و خاصیت او آنست که هرگاه فقیری باین دل متوجه شود خطر اصلی که
 نمیدهد که خطر را در آنجا راه نیست دیگر نیست در میان ششگاه و آنرا دل
 نیوفری خوانند و توستی که در تصور مذکور شد بدل صنوبر نیست و آن صور مثالی
 را که درین تصور چشم دل مشاهده نمایند عالم مثال نامند و این تصور چون مقدمه
 فتح عالم ملکوت است از ملکوت جدا ساخته عالم مثال نامیده اند والا عالم مثال
 داخل ملکوت است ای بارگاه بطریق مذکور تصور پیش گیری رفته رفته صورت
 و متصور درست گردد و باعث فتح عالم ملکوت شود و چون این صورت در نظر تو
 خوب در آمد مبارک گشت بر تو فتح عالم مثال و هرگاه درین کار بسیار مقید گشتی هیچ صورت
 از صورتها که دیده نباشد بر تو پوشیده نماند **فصل دوم در بیان عالم ملکوت**
 و این عالم را عالم ارواح و عالم غیب و عالم لطیف و عالم خواب نامند صورت عالم
 ناسوتی فانی پرست و صورت این عالم ملکوت که صورت اصلی ناسوت است
 هیچگاه فانی نشود و همیشه باقی ماند فرد و میدانی خواب چیست مرکب است
 مرکب چیست خواب است گران + ای بار عالم مثال که در بالا ثبت افتاد کلید عالم ملکوت
 است و مثال صورت را که بعد از پوشیدن چشم دیده میشود مراد روح آن صورت
 است نه بدن پس ظاهر شد که ارواح مردم بهمان صورت که در عالم شهادت
 داشتند در بدن موجود اند و در نظر همه وقت می توانند حاضرند هر کس که در
 رود خواه آگاه خواه غافل روح او بچشم و گوش و زبان و جمیع حواس در
 باطنی پیوسته حواس و قوای ظاهری جسدی لطیف لطافت گرفته در عالم ملکوت
 سیر کند و دل هر کس که لطافت و آگاهی حاصل نمود در عالم ملکوت صورتهای نیک
 صورتهای لطیف به بیند و بشنود محفوظ گردد و دل هر که در زیر بار کثافت و غفلت
 باشد صور زشت و اصوات کریهت میباید و می شنیده باشد و آنچه در عالم ناسوت
 گرفتار است بهمانا مشاهده نماید بی حظ و حلاوت گردد پس چون بعضی شغل که مذکور خواهد

از روی جد و ہمداشتغال نمائی رنگ دل تو دور گردو آئینہ دل تو روشن شود
 صورتہای انبیا و اولیا و ملائکہ در ان منعکس سے شدہ باشد و صورت مرشد تو ترا
 صورت پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و اصحاب کبار و اولیای عالی مرتبہ از بنمایند
 و مشکلی کہ از ان صورت بر بان دل و لسان حال سوال کنی جواب بشتوی و یقین دل تو
 بیخیزد و ترا در عالم ملکوت تسلی تمام روی نماید و چون صورت پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ
 وسلم را بتبیین تحقیق و یقین بدان کہ صورت آنحضرت است صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم چہ در حد
 صحیح نبوی است کہ سن رائی فقد رائی فان الشیطان لا یمثل لی یعنی ہر کہ مراد دیدہ
 تحقیق مراد دیدہ است چہ شیطان را مجال آن نیست کہ خود را بنماید بصورت من و ظاہر است
 کہ این حدیث در باب دیدن عالم ملکوت است و چون طبیعت انسان از ہجر عرفان مائل
 کثافت شد و لطافتها از وجد اگشتہ عالم ملکوت برای آنست کہ اورا بسوی لطافت
 راہ نماید و بشناسد کہ اصل او لطیف است مغلوب کثافت شد و ہذا کہ صحبت
 بدن اگر بر روح غالب آمد روح از صحبت بدن حال بدن میگردد و اگر صحبت
 روح بر بدن غالب آید بدن نیز لطافت می پذیرد چنانچہ صحبت روح آن سرور
 صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بر بدن غالب آمد بدن نیز لطافت بکمال ہم رسانیدہ لہذا
 بر بدن مبارکش گس نمی نشست و سایہ او بر زمین نمی افتاد چہ ہوا کہ لطیف است نہ بر
 گس را مجال نشستن بود نہ اورا سایہ باشد و چون روح از ہوا ہم لطیف تر است
 و اورا نامنی و جابی نیست چہ عجب کہ معراج آن سرور صلی اللہ علیہ وسلم باین بلود و عیسے
 علیہ السلام با جسد در آسمان باشد چہ عجب ارواحنا اجسادنا و اجسادنا ارواحنا پس اے یار
 جان من از این عالم مثال ملکوتی و دانشی کہ ارواح نیک و بد بنظر تو سے افتد و صورت
 ملائکہ نیز مثل ارواح بنظر در سے افتد باید کہ چند گاہ این توجہ را از دست ندھے
 تا تحقیق عالم لطافت کہ عالم اصل است و این عالم مثال سایہ اوست بر تو خوب
 روشن گردد ہر چہ زاہی و ران مشاہدہ توانی کرد و چون بعالم لطافت نسبت بہم رسیدی ہر
 شے بر او نفع عالم ملکوت اما اصل کار و گیرت باید کہ درین عالم در نمائی و خود را ازین ورطہ

در حدیث
 صحیح
 نبوی
 است
 کہ
 سن
 رائی
 فقد
 رائی
 فان
 الشیطان
 لا
 یمثل
 لی
 یعنی
 ہر
 کہ
 مراد
 دیدہ
 تحقیق
 مراد
 دیدہ
 است
 چہ
 شیطان
 را
 مجال
 آن
 نیست
 کہ
 خود
 را
 بنماید
 بصورت
 من
 و
 ظاہر
 است
 کہ
 این
 حدیث
 در
 باب
 دیدن
 عالم
 ملکوت
 است
 و
 چون
 طبیعت
 انسان
 از
 ہجر
 عرفان
 مائل
 کثافت
 شد
 و
 لطافت
 ہا
 از
 وجد
 اگشتہ
 عالم
 ملکوت
 برای
 آنست
 کہ
 اورا
 بسوی
 لطافت
 راہ
 نماید
 و
 بشناسد
 کہ
 اصل
 او
 لطیف
 است
 مغلوب
 کثافت
 شد
 و
 ہذا
 کہ
 صحبت
 بدن
 اگر
 بر
 روح
 غالب
 آمد
 روح
 از
 صحبت
 بدن
 حال
 بدن
 میگردد
 و
 اگر
 صحبت
 روح
 بر
 بدن
 غالب
 آید
 بدن
 نیز
 لطافت
 می
 پذیرد
 چنانچہ
 صحبت
 روح
 آن
 سرور
 صلی
 اللہ
 علیہ
 وآلہ
 وسلم
 بر
 بدن
 غالب
 آمد
 بدن
 نیز
 لطافت
 بکمال
 ہم
 رسانیدہ
 لہذا
 بر
 بدن
 مبارکش
 گس
 نمی
 نشست
 و
 سایہ
 او
 بر
 زمین
 نمی
 افتاد
 چہ
 ہوا
 کہ
 لطیف
 است
 نہ
 بر
 گس
 را
 مجال
 نشستن
 بود
 نہ
 اورا
 سایہ
 باشد
 و
 چون
 روح
 از
 ہوا
 ہم
 لطیف
 تر
 است
 و
 اورا
 نامنی
 و
 جابی
 نیست
 چہ
 عجب
 کہ
 معراج
 آن
 سرور
 صلی
 اللہ
 علیہ
 وسلم
 باین
 بلود
 و
 عیسے
 علیہ
 السلام
 با
 جسد
 در
 آسمان
 باشد
 چہ
 عجب
 ارواحنا
 اجسادنا
 و
 اجسادنا
 ارواحنا
 پس
 اے
 یار
 جان
 من
 از
 این
 عالم
 مثال
 ملکوتی
 و
 دانشی
 کہ
 ارواح
 نیک
 و
 بد
 بنظر
 تو
 سے
 افتد
 و
 صورت
 ملائکہ
 نیز
 مثل
 ارواح
 بنظر
 در
 سے
 افتد
 باید
 کہ
 چند
 گاہ
 این
 توجہ
 را
 از
 دست
 ندھے
 تا
 تحقیق
 عالم
 لطافت
 کہ
 عالم
 اصل
 است
 و
 این
 عالم
 مثال
 سایہ
 اوست
 بر
 تو
 خوب
 روشن
 گردد
 ہر
 چہ
 زاہی
 و
 ران
 مشاہدہ
 توانی
 کرد
 و
 چون
 بعالم
 لطافت
 نسبت
 بہم
 رسیدی
 ہر
 شے
 بر
 او
 نفع
 عالم
 ملکوت
 اما
 اصل
 کار
 و
 گیرت
 باید
 کہ
 درین
 عالم
 در
 نمائی
 و
 خود
 را
 ازین
 ورطہ

داربانی و نظر بر صورت بینی و بجا عالم صورت دل ندستے و خواہش کشف و کرامت
 کنی کہ درین عالم کشف و کرامت بسیار است دستے در پلک چشم مبارک حضرت شان
 میر قدس ستره دانه برآمد از ان بسیار متبادری بودند جراسے را طلب نمودہ از محالہ
 آن پرسیدند گفت این را چاک باید کرد میان نتھا کہ از یاران کمال ایشان بود
 گفت لحظہ توقف بکنید متوجہ بعالم ملکوت شد شخصے را در ان عالم دید از و پرسید
 علاج دانه کہ در پلک چشم مبارک میا بنجیو برآمدہ چیست آن شخص گفت کہ تخم خیار
 راسائیدہ بران بمالند میان نتھا چشم واکرودہ گفت این دانه پلک چشم میا بنجیو
 چاک نکنید تخم خیار را بران بمالید بہمان لحظہ تخم راسائیدہ مالیدند فی الفور
 صحت روی نمود یکے از حاضران مجلس میا بنجیو پرسید کہ میان نتھا را اگر از مواجہ
 چشم و قوتے بہت فرمودند فی اما در عالم ملکوت و اروہا موجود بہت بآن عالم
 توجہ نمودہ این علاج فرمود ہرچہ در عالم ملکوت بصاحبہ لی بگویند مشک بہمان میشود
 آن شخص پرسید حضرت میان چو را اگر تصرف در عالم ملکوت نیست کہ این دو را از میان
 نتھا معلوم کردند فرمودند کہ من از ملکوت گذشتہ ام و مرا توجہ نمودن باین عالم
 منزل است پس ای یار بسیاری از فقرا در عالم ملکوت محبوب کرامت گشتہ از اصل
 بازماندہ اند امانہ آنست کہ اصلا درین عالم در نیائی بلکہ در پنجانیاسائے کہ این عالم مملو
 خداست و سالک را ازینجا عبور نمودن لازم است لیکن باید کہ التفات نکند و درنگ
 نہ نماید کہ بموجب سدرہ خواہد بود و در طریقہ این فقرا فتح عالم ملکوت فتح عظمے است اہل
 سلوک را و این طریقہ حضرت غوث الثقلین است رضی اللہ تعالیٰ عنہ چنانچہ مشہور
 است از حضرت شیخ عمر ابو جندبہ نقی قدس سرہما گفت کہ چون بخدمت سید العارین
 غوث الاعظم رضی اللہ عنہ رسیدم طافی بر سر من نهادند خوشی و خشی آن
 رسید و از دماغ بہ دل ملکوت بر من کشف شد شنیدم کہ عالم وانچہ کہ در عالم است بسیج
 حق میگونیہ باختلاف لغات و انواع تقدس نزدیک بود کہ عقل من زائل شود شیخ پارچینہ
 بردست داشت بگوش من کرد عقل من برقرار بماند ای یار چون عالم مثال و ملکوت

لکھنؤی از پنجاب
 سید ابوبکر
 سید ابوالحسن
 سید ابوالفضل
 سید ابوالکلام

بر توفیح شد باید که چند گاه بعضی از اشغال این سلسله را نیز بجا آری که دل تزار و تنه
 و صفا حاصل آید و زنگار سے کہ بر آئینہ دل نشسته است زود و دگر دتا از هر طرف اندر
 جمال یار را مشاہدہ تو اسنے کرد کہ حضرت دل راعوش الرحمن گفته اند باین معنی کہ
 حقیقت ذات از انجا سر میزند و حواس پریشان تہوجہ آنجناب جمع میگردد و حضرت
 میان جیو بہ بعضی از یاران میفرمودند اسم اللہ را بجزکت زبان آہستہ آہستہ
 بدل میگفتہ باشید و از کثرت گفتن این اسم مبارک بطریق مذکور حال بجائے میرسد
 کہ در خواب نیز دل را آگاہی سے باشد اسے یار این اسمے است پس بزرگ
 و شامل کفر و اسلام و جامع جمیع اسماء و بیچ چیز ازین اسم بیرون نیست بعضی این
 اسم اعظم این است کہ او ست صاحب سہ صفت صفت ایجاد و اتقا و اتقا و
 سہمہ آفرینش و ذرات موجودات ازین سہ صفت خارج نیست اما ازین معنی و سر
 این اسم اعظم کسے واقف نیست مگر بعضی از اکمل مشائخ بہ سبیل ندرت و شغف کہ عمدہ
 و مختار طریقہ این فقیر ست دسنے آن نمے شود و ہمہ کس راسے باید بھمل آورد و از او
 کشایشہ اسے عمدہ سیر است جس نفس است و طریقش آنکہ بطریق خلوت بنشیند
 کہ طرز نشستن رسول است صلے اللہ علیہ وسلم و احتیاط بہت نکند بلکہ با دو اسے
 دیار دارد آریچ ہر دو دست را بر سر ہر دو زانو نہادہ بہر دو انگشت سوراخ گوش را
 رامسد و سازد چنانچہ از ان را نفس بیرون نرود و بہر دو انگشت شہادت ہر دو چشم را
 بگیرد باین طریق بلکہ بالا را پایان آوردہ بہر دو انگشت استقرار دارد کہ انگشت بریدہ
 شاید و انگشتان خنصر و بنصر ہر دو دست بالا سے ہر دو لب گذاشتہ راہ نفس
 را بگیرد و بہر دو انگشت میانہ را بر ہر دو پرہ پینے نند باین طریق کہ اول سوراخ
 طرف راست محکم گرفتہ راہ نفس مشدود سازد و سوراخ طرف چپ را واگذاشتہ
 تا آگہ را بہم گفتہ نفس را تا بالای دماغ رسانیدہ بہ دل فرود آورد و بعد از ان سوراخ
 طرف چپ را نیز محکم ساختہ و جس نفس بنشیند و از شروع این شغل تا
 کمال کثرت نئے تصدیع و کلفت آنقدر کہ دم را تواند نگاہ داشت نگاہ دارد و وقت

گذاشتن نفس انگشته که بر بره جانب است برداشته و نفس را با دست کشید و بترید
 الا الله را سردید که در زود گذشتن نفس را حضرت میرسد هم برین طریق
 که تواند بعمل آرد و از عالمان این شغل بعضی نگاه داشت نفس را بجای رسانید
 اند که چهار پیر را چهار دم میگذرانند اما مرشد این فقیر حضرت اخوند ملا شاه سلیمان
 تعالی و البقاء بمرتبه رسانیده بودند که بعد از ادای نماز عشا جس میفرمودند و وقت
 نماز با دعا و خواهی شب در از خوابی کوتاه نفس را می گذاشتند تا مدت پانزده
 سال بدینوال بود تا از اثر این شغل فتح عظمی روئے داد و در پاس در وقت
 کشودیکه از خوابی این شغل آنست که خواب تمام و کمال دور میشود و پنهان
 سال است که حضرت اخوند سلمه الله خواب نفرمودند و این شغل شریف است که دور
 کننده زنگهای آئینه دل و صفای هنده که در رات آب و گل است از حضرت عیون
 رضی الله عنه باین فقیر از روی تحقیق رسیده و نام این شغل را حضرت عیون
 آورد و فرمودند و پیر دستگیر حضرت میان حیو قدس سر و این قدر آفرود که بعد از
 جس کردن نفس تا گذاشتن آن نفس لا اله الا الله را گاه گاهی بر زبان دل صنوبری میگفتند
 باشند که در خانه نشستن خطرات روئے میدید و چون متوجه گفتن الا الله شد رفع
 خطرات می بشود و از توجه نمودن بجانب دیگر باز میماند و این شغل رفع خطرات
 را میان حیو زود بر و نام نهادند چه هر که این اسم شریف را بر دل زد گوئے مقصود
 بردای بار چون در سلوک خطر بسیار است حضرت میان حیو سد می چند نهادند اند که
 راه خطرات ازان بسته گردد یکے ازان جمله آنست که مذکور شد دیگر آنکه شخصی را که
 خطر بسیار از دل صنوبری سر میزده باشد باید که توجه را از دل صنوبری که
 است برداشته بدل دور بگردد و چون این دل بیرنگ است خطرات را
 نیست و گنجایش نخواهد بود و طریق دیگر دور کردن خطرات آنست که خطر را غیر از
 آئے بار چون شغل شریف جس نفس بطریق که بالا مذکور شد چند گاه بعمل آری
 ترارے عجیب لطافتی غریب و شوق عظیم در روشن لطیف در دل دور

وجود تو پیدا آید و کثافتهاست غفلت تمام و کمال رو بعدم آرد و ترا دوستی و دوستی
 بی اندازه بر نماید و لذت این شغل خود ترا از بیکاریها باز خواهد داشت اما این شغل را
 چه وقت نمیتوان کرد چه خلوت لازم نیست پس تا در خلوت باشی باین شغل مشغول
 مشغولی باشی دور وقت سیر و صحبت خلق شغلی که اول گفته شده مناسب بود چه
 اثر اهدا و همه وقت می توان نگاه داشت اسے یار چون در شغل حبس نفس پیشینی
 باید که چوسته متوجه بدل باشی که درین شغل از درون تو آواز اسے بهم خواهد رسید
 چنانچه طار و دم شمس سره فرماید همیشه بر لبش قفل است و در دل راز که لب
 خموش و دل پر از آوازه و داین آواز بعضی از اوقات چون آواز جوش و گیک
 است و بعضی اوقات چون آواز اسے که از زنبور خانه اسے آید چنانچه یکے از متفهمین
 باین معنی اشاره نمود قطره سخنها بین که از موران نماید چو اندر گوش ما گوید کلام او به
 همه عالم گرفته افتانے و زسے گورسے که میگوید که ام او و اسی بار گمان نبوسے که این آواز
 در درون تست و پس همه عالم از درون و برون پر از همین صداست نظم بر آور بنیبه
 پندارت از گوش و ندای امدتها بنیوش و ندای آید از حق بر دوامت و چرا گشتی تو متون
 قیامت و حقیقت آن در بیان شغل سلطان الاذکار که بعد ازین مذکور میشود بر تو
 ظاهر گردد که خلاصه این فقر اسے علیه است و در عالم نادر و نایاب و باسناد معتبر
 ظاهری و باطنی از رسول صلی اللہ علیہ وسلم حضرت غوث الثقلین رضی اللہ عنہ
 رسیده و از ایشان بحضرت میان جیو شغل آواز است که آنرا در طریق فقر سلطان
 الاذکار گویند اسے یار آواز است قسم است یکے از بهم خوردن و وجیم پیدای شود
 چنانچه از حرکت دو دست که هم صد آواز ظاهر گردد و از حرکت یک دست صد آواز
 ظاهر نشود و این را آواز محدث و مرکب گویند قسم دیگر آنکه حرکت دو جسم کثیف
 و سبے ترکیب لفظ از عنصر آتش و باد از درون انسان ظاهر گردد این را آواز
 بسیط و لطیف خوانند قسم سوم آواز اسے است بجهت کسے واسطه همیشه
 ظاهر باشد این آواز پیوسته بر یک پنج بود و کم و زیادہ نشود تبدیل

راہ نیاید و بے جد باشد اگر چه ہمہ عالم ازین آواز مملو و پر است اما بجز از اہل دل کسے
 برین آواز مطلع نگردد و نشود و این آواز پیش از آفرینش موجودات بود و ہست و خواہد
 بود این آواز را بید و مطلق نامند و بیچ شغل بالا تر ازین نیاست شدہ چہ شغل کہ ہست
 با اختیار شغل صادر میشود و چون شغل لحظہ ازان باز ماند منقطع سے گردد گر این
 شغل کہ سبب ارادہ شغل بر طریق دوام سے انقطاع و انفصال میسر گردد از اکثر
 احادیث صحیحہ کہ در صحاح ستہ مسطور است ظاہر سے شود کہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم
 قبل بعثت و بعد ازان ہمیشہ باین شغل متوجہ بودہ اند اما بیچ کیے از علماء سراسر این معنی با
 نیافتہ اند و پی باین نبرہ از حدیث کبری رضی اللہ عنہما روایت کہ رسول خدا صلی اللہ
 علیہ وسلم پیش از بعثت پارہ طعام با خود بر میداشتند و بہ غار حری کہ غار است در حوالہ مکہ
 معظمہ مشہور و معروف میرفتند و در ان غار ہمین شغل مشغول میفرمودند تا از اثر این شغل
 صورت جبرئیل بر آن حضرت صلی اللہ علیہ وسلم ظاہر سے شد و ابتداء سے وحی
 آن سرور این بود بعد ازان شد آنچه شد اسے یا چون خواہے کہ شغل سلطان الکاظم
 را شروع نمائی و این شغل شریف را در یانے باید کہ در شب یا روز بجز اسے
 کہ از تردد مردم محفوظ باشد یا حجرہ کہ آنجا آواز کے نہ رسد رفتہ متوجہ بگوشش
 خویش نشینے دورین توجہ چند آنکہ توانے غور نماے کہ ترا آواز لطیف روسے
 نماید و آن آواز رفتہ رفتہ چنان غالب گردد کہ از جمیع جہات ترا فرو گب و بیچ
 جا و بیچ وقت نباشد کہ با تو نہود و آواز کے کہ ترا از توبرے آرد قطرہ باشد از بحر
 آن آواز ہا بر ہمین قیاس کن ہمیت تو بگوشش خویش گوشے بنہ و گوی
 بشنود کہ جہان پرست یکسر صد اسے بینوا لیش آوردہ اند کہ موسیٰ صلی اللہ علیہ وسلم
 را فلاطون گفت کہ اسے پسر زن عائضہ توسے کہ میگوسے کہ پروردگار من با من
 سخن سے گوید و حال آنکہ او منزہ است از جہت آنکہ موسیٰ علیہ السلام فرمود کہ من
 باین دعوسے میکنم و از جمیع جہات آواز میشنوم منزہ از انقطاع و ترکیب حرف
 فلاطون موسیٰ را تصدیق کرد و بر سالت ایشان اقرار نمود بہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم

از کیفیت نزول وحی پر سیدندان حضرت فرمودند کہ آواز سے آید مرا گاہے چون
 آواز جوش و گدگاہے مانند آواز زنبور عسل و گاہے متصور سے شود فرشتہ
 بصورت مردے کہ حرف میزند با من و گاہے صوتی می شنوم همچو صلصلہ جرس یا خود
 حافظ علیہ الرحمۃ اشارہ بہین معنی فرمودہ اند بیت کس ندانست کہ منزل کہ دلدار
 کجاست + این قدر هست کہ بانگ جرس سے آید + مولانا عبدالرحمن جاسے
 میفرماید بیت در قافلہ کہ اوست دانم نرسم + این پس کہ رسد بگوش بانگ جرس
 میا بخوبی قدس سرہ سے فرماید کہ حضرت رسالت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم گاہے بر شتر سوار
 میبودند کہ این شغل غلبہ میکرد و بمرتبہ زور سے آورد کہ ہر دو زانویشتر خم میشد و بزین
 می رسید آئی یا رانچہ در بیان کیفیت نزول وحی مذکور شد مفہوم احادیث است
 کہ در صحاح ستہ مسطور است و اشارہ صحیح است بہ سلطان الاذکار انا نبی ارا
 ازین آواز حالتی رو سے میداد کہ آیات وحی و احکام الہی می توانستند معلوم نمود
 و اولیا ازین آواز حرف نلے جہت و نلے القطاع جمعیت و لذت دید و ذوق
 در می یابند چندانکہ جمیع اشغال و اذواق گذشتہ را بہ سبب این لذت میگذرانند
 در بحر این آواز فرو میروند و نام و نشان ایشان پدید نمی آید حضرت میان جیو
 می فرمودند کہ غوث الثقلین رضی اللہ عنہ فرمودند کہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم
 شش سال در غار حری مشغول بسلسلہ ان الاذکار بودند و من در ان غار شہر کہ
 دو از وہ سال باین شغل اشتغال نمودم و کشا ایشہای عظیم روی دادہ حضرت
 میان جیو سے فرمودند عجیب دارم از حاجیان کہ این ہمہ مسافت بعیدہ راقطع
 نمودہ بکج میروند و برکات آن مکان مبارک را در نلے یا بند آئی یا حضرت میا جیو
 این شغل شریف را آن قدر عزیز میداشتند کہ با کثرے از یاران خود نمی فرمودند و
 بعضی کہ میگفتند با ما و اشارت بود چنانچہ بحضرت اخوند کہ فرمودند بعد از یکسال رو
 داد و حضرت اخوند کہ مرا فرمودند بعد از شش ماہ میسر شد آما من بعضی را کہ گفتیم و مدت
 سہ روز یا چہار روز روی نمود بسبب آنکہ ایشان با اشارہ و کنا یہ میفرمودند و من تصریح

میگویم و سنے پردہ مینمایم آسے یار چون ترا این آواز روسے دید باید که خوب نگاهدار
 و در حفظ آن کوشش بلوغ نمائی تا آنکه ملکه شود چنانچه در صحرا و حجره روسے میدا
 در بازارها و جمیع خلایق روسے دید و هر گاه این تشغل لطیف شریف استیلا نماید
 بر آواز دوت و دهل و نقاره و آواز سکه که از اینها هم سخت تر باشد غالب آید
 و ترا غالب نیاید که اصل اوست و جمیع آوازه ازین بظهور آمده و اکثر باران تشغل
 حضرت میان حیو که در بازارها رفته می نشینند سبب آن بود تا معلوم کنند که آواز
 آن تشغل شریف بمرتبه رسیده که بر جمیع آوازه با غالب آمده یا نه آبی یار چون ترا این
 سلطان الما ذکر روی داد مبارک گشت بر تو عالم لطافت و اطلاق بیک رنگ درند
 چه تشغل لطیف ترا لطیف سازد و در دریای لطانت و اطلاق بیزنگ گرداند و در پای
 حقیقت از دل جوش زند که سر چشمه وجود لیت و در آن وقت خود دریایی که هر صد
 دندانی که هست ازین صدا بوجود آمده چنانچه هر جا رنگ است از آن بیزنگ صورت
 هستی گرفته چون اولی نهایت است صورت درنگ او نیز بے نهایت است همچنان صدا
 دندای اولی نهایت است چنانچه هیچ چیز با ونمی ماند و هیچ آوازی با این آوازی ماند فصل
 سلوم در بیان عالم جبروت و این عالم را عالم لازم و عالم احدیت و مکنین و عالم بی نقش خوانند
 اگر چه بعضی ازین طائفه این عالم را عالم اسما و صفات گفته اند اما غلط کرده اند و بسیار رسد
 ازین طائفه بحقیقت این عالم نرسیده اند و نا فهمیده گذاشته چه عالم اسما و صفات
 که در مرتبه عالم است پس داخل ملکوت است و اگر در عالم حس ظاهر گشته داخل ناسوت
 است بر بر تقدیر عالم اسما و صفات را عالم جبروت گفتن درست نباشد و ازین عالم
 غیر از سید طائفه استاد ابوالقاسم جنید رفته اند تا عالم غیبی دیگر رسد
 که فرموده که تصوف آن است که ساعت نشینی بیدار شیخ الاسلام گفت دانی منی تیار
 چه بود یافت منی جستن و دیدار سبے نگر استین که بنیذره در دیدار علت است پس
 عالم جبروت آن باشد که هر چه در ناسوت و ملکوت است در آن عالم منظر
 در نیاید و حالت محویت بنوعی سر زند که آرام بر آرام و جمعیت بر جمعیت

روی دہر چنانچہ غافل آگاہ را از بودن در عالم ناسوت و ملکوت چاره نیست از
بودن در عالم جبروت ہم چاره نباشد غافل در خوانسنے کہ ہیج از صور ناسوتے
و ملکوتے نہ بنید گوید چه لفرغت و آرام خوابیدہ بودم کہ ہیج خوابے ندیدم پس این
عالم جبروت ست و آگاہ وقتے کہ سنے تیمار نشید چنانچہ سید الطائفہ بان اشارہ فرمود
است در بیداری ہیج صورستے از ناسوت و ملکوت بخاطر او نگذرد در عالم جبروت
است اما فرق میان غافل و آگاہ این ست کہ او در خواب در عالم جبروت رود بی اختیار
و این ہر گاہ کہ خوابد با اختیار خود در خواب و بیداری در عالم جبروت تواند رفت و طریق
نشستن در عالم جبروت این ست کہ اعضا را از حرکت باز داشتہ و ہر دو چشم را
پوشیدہ و دست راست را بر دست چپ گذاشتہ و دل خود را از جمیع نقوش
ناسوتے و ملکوتے خالی ساختہ بسکون و آرام بنشیند و در بصر ظاہرے و باطنے او
نقشے در نیاید پس عالم جبروت را در یاد کسے ازین طائفہ الا اشارت اللہ بر سر
این عالم مطلع نگشتہ باشد **فصل چہارم** در بیان عالم لامہوت و این عالم را
عالم ہویت و عالم ذات و عالم بزرگت و عالم اطلاق و عالم بحث خوانند و این عالم
اصل عالم ناسوت و ملکوت و جبروت و محیط ست اینہارا عالمہائے دیگر بمنزلہ
جسم اند و این عالم جان آہنا ہمہ درین آیند و ازین بر آیند و این بذات خود
ہمیشہ کیسان ست و دروے تفاوت نہ پذیرد و ہوا الاول و الآخر و الظاہر الباطن
و ہو بکل شے علیہ محیط عوالم دیگر نسبت باین عالم چون امواج اند نسبت بدریا و
ذرات اند نسبت بافتاب و الفاظ اند نسبت بمعانی پس ای یار ہر گاہ این سعادت
لا یرال توحید و دولت بنیوال تحقیق کہ از آشنائی این اعالم ہم رسد ترا روی داو از ہوت
ہوش و ہی **فصل پنجم** در بیان ہوس و دریاب کہ ہر گاہ ہمہ اوست تو کیتے چارہ
غیر ازین نیست کہ خود را نیز عین دانسنے و در بند ہندار من و نو نمائی اینجا
ست حقیقت توحید و تجلی ذاتی و فی الفسکم اظلا تبصر دن باید کہ از ذات دہن
خود ملاحظہ نمائسنے و راہ دہم و وسوسہ بردل نکشائی و تعینات را حجابات نہائی

در بیان
نفس و آفتاب
ایں ہی بنیبت
ہو

رباعی ہرگز نہ کند آب حجاب اندر بخ + با آنکہ کند نقش حجاب اندر بخ + حق بحسب
 حقیقت ست و کونین درد + چون بخ میان آب و آب اندر بخ + و اگر خطرہ روی
 آنرا نیز عین ذات دانی تا آنکہ این نسبت کمال پذیرد و استیلا گرد چون کبمال برسد
 ہر جا نظر کنے خود را بینی و ہر جا جوئے خود را باغی زنتار کہ اورا بحض تنزه و بسترنگ
 و پاکی متصف ندانی کہ از سعادت تشبیب نصیب مانی و همچنین محض تشبیب موصوف
 فسازی کہ از دولت تنزیہ بے بہرہ گردی پس پاکی و ناپاکی و تشبیب و تنزیہ ہمہ از ظہور است
 و تعینات اوست اگر ذرہ از وجد تصور کنی محروم میگردد از نعمت توحید و عرفان
 اسی یار دریائے حقیقت چون بحرکت آمد موج و نقش در آن پیدا گشت و
 صد ہزار حباب و دائرہ چون آسمانها و زمینها پیدا آمد و این ہمہ را از ان دریا
 جدائی نباشد چہ اگر نقشے و موجے را خواہے از دریا جدا کنے صورت نہ بندد و
 در نام اگر چہ ہر یک جداست اما در ذات و حقیقت یکتاست رباعی توحید
 بگویم از نفسے با داء + موجود نبود ہیچ کہ غیر خدا + آنها کہ تو سے بینے و میدا نے غیر +
 در ذات ہی کیست و در نام جدا + فصل ششم آب نالستہ بود بیرنگ و
 بی صورت ست و چون لبتہ شد گاہ صورت بخ گیرد و گاہ کہ موت برف و ذرالہ در شوی
 نظر کن کہ بخ و برف و ذرالہ ہمان آب بسیط بیرنگ ست یا نہ و چون بگذرد ہمان
 آب خواہے نامید یا چیزے دیگر پس ہر کہ شناختہ است و چشم حقیقت بین دارد
 جمیع مراتب و کیفیات آب میداند رباعی در یاست وجود صرف ذات
 و باب + ارواح و نقوش ہیچ نقش اندر آب + بحرے ست کہ ہر
 اندر خود + کہ قطرہ کہ است موج گاہے است حباب + و آنکہ تا دان ست در
 بند لباس و کیفیت و غیر بینے در سے ماند فرق عارف و جاہل ہمین است
 پس عرفان زیادہ برین نیست کہ خود را بشناسختے والا تو خود عین او بودے
 و ہمہ اوست و محال ست کہ غیر او موجود باشد برای تو طبع این مطالب مثل لیا
 است چنانکہ نقش لفظ یعنی ہمہ از وجود سیاہی ظاہر میشود چنانچہ بخ و برگ و شاخ و میوہ ہمہ از

تخم برے آرد آتا وجود این کثرت مانع وحدت نہ ریاضے کردہ زیگانے
 در سے راتاراج + باید کہ کنی کنے خود را تو علاج + واحد متکثر نشود از اعداد + دریا
 متجرب می نشود از امواج + لیکن بحبت اختصار بر تمثیلات مذکورہ اقتصار افتاد ای
 یار آنکہ ذات بحت و آفتاب حقیقت و مرتبہ برنگے کہ گشت گزرا ^{بشریک} مخفیاً از ان خبر میدہد
 چون بدوستی فاجبت ظاہر شد و نقاب اختیار بر افکند تمامے ذات مقید گشت
 باندت وصل و مشاہدہ دیدار خویش اکنون اگر طلب مطلق کنی نیانے مگر در مقید
 چنانچہ پیش از ظهور گنج مخفیے اگر مقید را جستی نمی یافتی مگر در مطلق ہمیشہ مطلق در مقید
 است و مقید با مطلق و تحقیق بدانکہ قید حجاب اطلاق نیست و تعینات مانع ذات
 نہ ہیں بر ہرچہ دست نہادہ شود بر عین ذات بچجاب دست نہادہ شدہ است
 و بر ہرچہ نظر افتاد حسن مطلق بچجاب بنظر و آردہ است و نہ نیست بیگانہ
 کس درین عالم + دست بر ہرچہ می نہی خود پیش ریاضے گویم سخنے ز روی
 تحقیق و صواب + مگر در سے قبول کن روعے مثاب + ہرگز نبود صفات بر ذات
 حجاب + کی نقش بر آب مانع است او مس آب + آسے یار شغل اخیر و نہایت کار
 درین سلسلہ شریفیہ خود را گرفته نشستن است با وجود تقیدات خود بر عین بحت وستی
 صرف دانستن و ہرچہ غیر خود بنظر در آید عین خود نہمیدن و بیخ دوسے کنندن و پردہ
 بعد و بیگانگی را بر افکندن و ہمہ را یکذات دیدن و خود بخود لذت گرفتن نیست
 یار لیلے و ش من غیر من و محبوب نیست + شمع از دائرہ پر تو خود بیرون نیست
 و نیز بر معنی بعضے از اکابر اشارہ کردہ اند بیت از کند خویش سے یا ہم و دام
 بوسے یار + زمان ہمین گیرم ہمیشہ خوشین را در کنار + اسے یار ہر کہ این نسبت
 شریف را در دست کرد بشرف شناخت وجود خویش کہ اکسیر اعظم کہمیا سے
 اکبرست مشرف گشت از سرگردانی بادی غفلت و نادانے و رنج حبت و جوی
 و دوسوسہ گفت و گو فارغ شد بیت قطرہ قطرہ است تانہ بندارد کہ از دریا
 جداست بندہ بندہ از شستن را تانہ اند خداست رباعی ای آنکہ خدای را بچوسے ہر جا

تو عین خدائی نہ جدائی بخدا۔ این حسین تو همین آن میماند، قطره بمیان آب وجودی
چون باین مرتبه رسیدی آفتاب حقیقت و وحدت طالع شد و اثر و سهم و پندار تو مرتفع
گشت و حجاب ظلمت برخواست اکنون رباسے ہر چند نقاب در میان دارد باز
رویش خوش و خوب مینماید بسیار، چون عینک تو بود نقاب رخ یار، عینک نکند
بیش چشم تو غبار، در بنجا ذکر و ذاکر و مذکور کی گشت صاحب لمعات قدس سرہ
از ہمین خبر میدهند بیت معشوق و عاشق ہر سہ کیست اینجا، چون وصل
در گنج ہجران چه کار دارد، ترشد چون طالب صادق را باین مرتبه رسانید و
این دقیقہ را فہماید دیگر او را بجز اسیر و تعلیم و تعلم را گنجایش نماند کہ خدا را تسلیم
نمودن جائز نبود آسے یار چون دانستے کہ اصل بکار چیست و دوری و مہجوری لہذا
چست ہمیشہ خوش باش رباسے در ہجر تو بودہ اندوہ آزارم، از وصل تو رفت
و سہتے و پندارم، شادی آمد نصیب جانم گردید، اکنون تن و جان خود ہر جا
دارم، وجود تو وجود کل گشت رنج و ترس و دہم و دوستے و مہجوری سے ازل
تو برخواست و از خوف عذاب و اندیشہ ثواب رستے بہ نجات ابدی پیوستی
انجہ می خواستے بکن و بہر و صفے کہ خواستے سے باش بیت باد شامے را گزار
ای دوست آگاہے گزین، چون باگاہے رسیدے ہر چہ میخواستے گزین، کہ
بشارت لا خوف علیکم ولا یحزنکم و در شان ارباب این حالت نازل گشتہ
و مژدہ انزل السکینتہ علی قلوبہم در حق ایشان بظہور پیوستہ اسے یار بسیاری
از آیات و احادیث و اقوال مشایخ سلف برین معنی دال ست اگر ترا
در یافت آن بہر سد از ہر ذرہ آفتاب حقیقت شایدہ خواستے نمود و چون آن نسبت
را بکمال رسانیدی در عین شدن تو دستے نماند و تحقیق از باطن تو خود بخود لذتی
و امنیتی سر خواہد کشید کہ شایدہ این بگاہے باشد از جز و ترا کل سازد و از قطرہ دریا
از ذرہ آفتاب و از نسبت ہست رباسے این رسالہ حق نما باشد تمام، در ہر از
پیچہ و شش شد تمام، ہست از قاور بدان از قادی، انجہ ما گفتیم فافہم و السلام

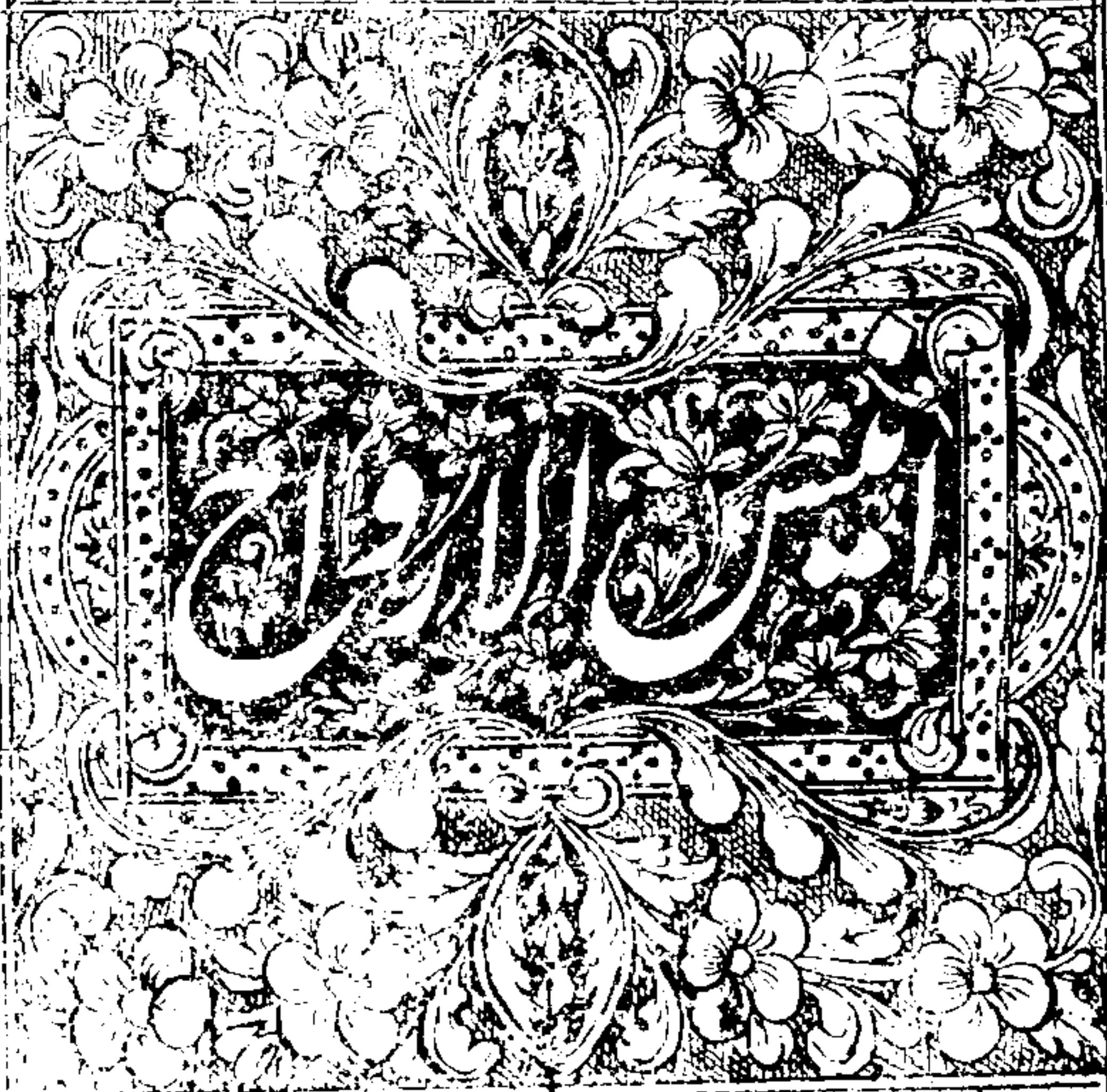
خاتمة الطبع از جانب کارپردازان مطبع

بحمد الله که رساله نامہ در الاحوال در رموز مراتب فقر از تجرید و تفرید و در نکات و قائلین
 عرفان و توحید کار آمد تمامی ارباب مذاق تصوف و الستان سلسله اولیا مطبوع رساله حق نما
 از تالیفات مقبول بارگاہ صمدی شایخ اودہ محمد داراشکوہ حنفی قادری در مطبع نامہ
 فشتی نول کشور واقع لکھنؤ معلومیت جناب فیضاب فشتی پراگ نراین صاحب
 دام اقبالہ مالک مطبع موصوف بہاہ - اکتوبر ۱۸۹۶ء مطابق ماہ جمادی الاولی ۱۳۱۵ھ
 بارچہارم برنگ طبع آراستہ شد از افضال حق تعالی امیدست کہ مرتبہ شایستگی قبول
 در نظر اہل حق دریابد

محمد علی صاحب

الآن اولیاءکم علیکم ووالدکم

احمد رضا اللہ کے مکتوبات حضرت خواجہ عثمان ہارونی قدس سرہ العزیز

جمع کردہ جناب خواجہ بزرگ شیخ سعید الدین ہشتی قدس سرہ العزیز

مطبع منشی نوکستہ واقعہ لاہور

الحمد لله رب العالمين والعاقبة للمتقين والصلوة على رسوله محمد وآله واصحابه اجمعين يدرك
 اسعدك الله تعالى که اخبار و آثار انبيا و اسرار و انوار اوليا از کلمات و انفاس تبرکه سید العابدین
 بدر العارفين اکرم اهل ایمان و افر البر و الاحسان شیخ معظم خواجہ عثمان مارونی
 غفر الله له و لو الديو شنیده شد درین رساله که بنام انیس الارواح است نوشته آمد
 الحمد لله رب العالمين دعا گوے مسلمانان فقیر حقیر ضعیف العباد معین الدین حسن
 سنجرمی رادر شهر بغداد فی مسجد خواجہ جنید بغدادی دولت پاسے بوس حضرت خواجہ
 عثمان مارونی حاصل آمد مشایخ کبار بخدمت حاضر بودند ہمینکه این درویش روسے
 بزین نما و فرمود و گانه بگذار بگذار دم فرمود استقبال قبله بنشین ششم فرمود که سوره
 البقره بخوان بخواندم فرمود که بست یکبار در روز بگو بگفتم بعد از ان خود با شاد و روسے سوک
 آسمان کرد دست مرا گرفت و گفت بیاترا بخدای رسانیدم ہمینکه این بگفت و بست
 بارک مفرض بست بر سر دعا گورانند و کلاه چهار ترکی بفرق این عقیدت کیش بنهادند

نظر سید عثمان العابد

و کلیم خاص عطا شد بنشین شب ششم فرمود کہ در خانوادہ ما یک شب از روز مجاہدہ است
 امروز و امشب برو مشغول باش ہمینکہ این درویش بر حکم بشارت محترم یک شب از روز
 بعطاعت گذرانیدم چون روز دوم بخدست خواجہ مشرف شدم گفتند بنشین ہزار بار
 سورہ اخلاص بخوان بخواندم فرمود نظر بالا کن ہمینکہ سوے آسمان نظر کردم گفت چہ
 مے بینی گفتم تا عرش عظیم فرمود کہ در زمین ہستی ہمینکہ در زمین دیدم فرمود تا کجا مے بینی
 گفتم تا تحت المشرقی باز فرمود ہزار بار سورہ اخلاص بخوان بخواندم فرمود کہ باز بین چون
 دیدم فرمود اکنون چہ مے بینی گفتم تا حجاب غطت فرمود کہ چشم بستہ کن چون چشم بستہ کردم
 فرمود باز کن باز کردم دو انگشت مرا بنمود گفت چہ مے بینی گفتم ہر وہ ہزار عالم را ہمینکہ این
 بگفتم فرمود کہ برو کار تو تمام شد خستی پیش بود گفت این را بر کن چون بر کردم شستی دینار زر
 بود فرمود برو در ایشان را صدقہ بدہ چون بدادم فرمود چند روز در صحبت مالملازمت
 ثانی گفتم فرما بگردم انگاہ خواجہ عثمان ارونی مسافر شد جانب خانہ کعبہ و اول مسافری
 دعا گو ہمین بود الغرض رسیدم در شہری جماعتی از مقربان را در یافتیم کہ از خود خیر نداشتند
 چند روز سے در صحبت ایشان بودم کہ در عالم صحو نیامدہ بودند انگاہ زیارت خانہ کعبہ
 رسیدم آنجا نیز حضرت خواجہ دست من گرفت و بخدا سے سپرد و زیر ناودان خانہ کعبہ
 مناجات کرد در باب این درویش آواز آمد کہ ماعین الدین را قبول کردیم چو از آنجا باز
 گشتیم تا زیارت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم رسیدیم مرا فرمود کہ سلام کن سلام کردم
 آواز بر آمد علیکم السلام اسے قطب مشائخ برو بچہ ہمینکہ آواز بر آمد خواجہ فرمود کہ یہ اکنون
 کار تو تمام شد بعد ازان در بدخشان آیدیم بزرگے مادر یا فقیر از پیشگان خواجہ جنیب
 بغدادی بودہ عمر او صد سال بود از حد شغول اما کیاسے نہاشت ازین حال از وی سہول
 کردہ آمد فرمود وقتی در بدستے ہوا نفس خواستم کہ از صومعہ بیرون آیم ہمینکہ پاسے از
 صومعہ بیرون نہادم آواز بر آمد کہ اسے مدعی عہد این بود کہ فراموش کردی کار و مجاہد

پاسے را بریدیم و بیرون انداختیم امروز چهل سال است کہ این پاسے را بریدیم در عالم تحریر
بتلا گشتم و نمیدانم کہ فردا این روے میان درویشان چگونه خواهد نمود انگاہ ۱۵ از آنجا
باز گشتم و در بخارا آمدیم و بزرگان آنجا سے را نیز در یافتیم در عالمی دیگر کہ وصف ایشان در
قلم نیاید چنانکہ موجب ده سال خدمت خواجہ در مسافری بودم انگاہ خواجہ از عالم
مسافری باز گشت در بغداد عزلت گرفت چند گاہ باز مسافر شدہ ده سال دیگر ابرق
و جامہ خواب بر سر کرده برابر گشتم انگاہ چون خواجہ باز گشت در بغداد مستکف شد
این درویش را فرمان شد کہ ازین مقام چند گاہ بیرون نخواستیم آمد اما تراسے باید کہ
ہر روز وقت چاشت بیانی تا ترا ترغیب فقر گویم کہ بعد از من یادگار ماند براسے
مریدان و فرزندان پسر ترابان درویش بر حکم فرمان همچنان کردہ روز خدمت
خواجہ در مقام عزلت رفتہ بیغدد ہر پنجہ از زبان دُرر بار ایشان شنیدہ سے شد
آنرا در قلم آورده سے شد مشتعل بر پست دہشت مجلس بتوفیق اللہ تعالیٰ و عنایت
ایزد عزوجل مجلس اول سخن در ایمان افتادہ بود مجلس دوم سخن در مناجات
افتادہ بود مجلس سوم سخن در خرابی شہر افتادہ بود مجلس چهارم سخن در فریب
زیادہ و ازاد کردن بردہ افتادہ بود مجلس پنجم سخن در صدقہ دادن افتادہ
بود مجلس ششم سخن در شراب خوردن افتادہ بود مجلس ہفتم سخن در آزار
مومنان افتادہ بود مجلس ہشتم سخن در قذف گفتن افتادہ بود مجلس نهم
سخن در کسب و کار کردن افتادہ بود مجلس دہم سخن در مصیبت افتادہ بود
مجلس یازدہم سخن در کشتن جانوران افتادہ بود مجلس دو از دہم
سخن در سلام کردن افتادہ بود مجلس سیزدہم سخن در کفارت نماز
افتادہ بود مجلس چهارم پنجم سخن در فاختہ و اخلاص افتادہ بود مجلس
یازدہم سخن در جنت و اہل جنت افتادہ بود مجلس شانزہم

سخن در فضیلت مسجد افتادہ بود مجلس ہفتدہم سخن در گردن دنیا افتادہ
 بود مجلس ہمز دہم سخن در عطسہ زدن افتادہ بود مجلس نوزدہم
 سخن در بانگ نماز افتادہ بود مجلس سبتم سخن در مومن افتادہ بود مجلس
 بست و یکم سخن در حاجت روا کردن افتادہ بود مجلس بست و دوم
 سخن در آخر الزمان افتادہ بود مجلس ہست و سوم سخن در یاد کردن مرگ
 افتادہ بود مجلس بست و چہارم سخن در فرستادن چراغ در مسجد افتادہ بود
 مجلس بست و پنجم سخن در رویشان افتادہ بود مجلس بست و ششم
 سخن در شلوار پانچہ در از کردن افتادہ بود مجلس بست و ہفتم سخن در
 عالمان افتادہ بود مجلس بست و ہشتم سخن در توبہ کردن افتادہ بود
 مجلس اول در ایمان افتادہ بود انکا بلفظ مبارک راندند کہ روایت میکنند
 عبد اللہ بن عباس رضی اللہ عنہما فرمود صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم ایمان برہنہ است
 لباس او تقویٰ است و ہالمش وے فقرست و دار وے او علمست و ایمان
 گفتارست و ہوشہا وۃ ان لا الہ الا اللہ محمد رسول اللہ گفت ای مسلمانان
 ایمان زیادہ و نقصان نشود و ہر کہ تکوید بر خوشیستن ستم کردہ باشد نگاہ این
 سخن گفت کہ رسول اللہ صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم را فرمان آمد کہ برو بر کافران
 کارزار کن تا بگویند لا الہ الا اللہ محمد رسول اللہ ہمینکہ رسول اللہ صلے اللہ
 علیہ وآلہ وسلم بر کافران کارزار کرد گواہی دادند کہ خداے یکیت پس نماز
 فرود آمد پذیرفتند نگاہ روزہ و حج و زکوٰۃ فرود آمد پذیرفتند و ایمان آوردند
 بخداے عزوجل پس فرمود اینہم تکرار ایمانست اما زیادہ و نقصان اند
 نماز و روزہ نشود زیرا کہ ہر کہ فریضہاے نماز بگذارد و وقتہاے دران نماز
 نیامدہ باشد خداے تعالیٰ حساب بر آسان کند و اگر در فریضہ نقصان باشد

خدا سے تمنا ہے کہ فرشتگان را فرمان دہد کہ بگریہ بیچ تطوع کرده است بدان تطوع
 فریضہ او تمام کنید و اگر فریضہ تمام نکرده باشد و تطوع نکرده باشد سزاوار
 دوزخ گردد مگر رحمت خدا ایتنا ہے در آید یا شفاعت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
 اما قول شریعت آنست ہر کہ فریضہ بارامنکر شود کافر گردد بخدا سے عزوجل اما اصل
 ایمان زیادہ و نقصان نشود و آنگاہ فرمود ہر کہ دست از نماز باز دارد کافر
 شود بر حکم حدیث من ترک الصلوة شیدا فقد کفر ای مستوجب القتل عند شافعی
 یعنی نماز ترک کنندہ بدستیکہ کافر گردد پس واجب است نزدیک امام شافعی
 کہ اورا یکشنبہ زیر اچہ او کافر شد آنگاہ فرمود کہ در عمدہ خواجہ جنید رحمت
 دیدہ ام بروایت خواجہ یوسف چشتی رہ آنروز کہ ندا آمد الکتب برکم جسم
 ارواح مسلمانان و کافران یکجا بودند چون ندا از سر اوقات غیب برآمد
 ہمداروا چہار قسم شدند قسم اول چون ندا شنیدند در زمان در سجدہ شدند
 و بدل و زبان گفتند قالوا بلے ہستی پروردگار ما قسم دوم در سجدہ شدند زبان
 گفتند قالوا بلے از دل گفتند اما قسم سوم از دل بگفتند زبان نگفتند در سجدہ
 اہ قسم چہارم بیچ نگفتند آنگاہ خواجہ امین را تفصیل کرد قسم اول کہ سجدہ کردند
 و بدل و زبان گفتند آن گروہ انبیا و اولیاء و مومنان بودند اما قسم دوم
 کہ زبان گفتند از دل نگفتند آن گروہ مسلمانان اند کہ اول مسلمان بیبا شدند
 و آخر از دنیا بلے ایمان روند اما قسم سوم کہ بدل گفتند و زبان نگفتند ان گروہ
 کافرانند اول کافر بیبا شدند آخر مسلمان میشوند اما قسم چہارم کہ بیچ نگفتند آن
 گروہ کافرانند کہ اول و آخر کافرے باشند و نامسلمان از دنیا میروند ہمینکہ
 خواجہ امین فوائد تمام کرد مشغول شد دعا گو بازگشت الحمد للہ علی ذلک
 مجلس دوم در مناجات مہتر آدم عسم افتادہ بود فرمود کہ شنیدم از زبان

خواجہ یوسف چشتی رہ در فقہ امام ابو اللیث سمرقندی نیشہ دیدہ ام بروایت
 علی ابن ابی طالب رضہ گفت فلسفی آدم من ربہ بکلمات این کہ نوقت بود کہ آدم
 علیہ السلام از بہشت میگریخت خدا سے تعالیٰ گفت یا آدم از من میگریزی یا آدم گفت
 نہ یارب لیکن شرم پیدا رم از تو برین زلت کہ کردم انگاہ سخن در گرفتن باہ و افتادہ
 افتادہ بود بر لفظ مبارک را اندر روایت کرد ابن عباس رضہ کہ وقتے در عند رسول
 اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ماہ را بگریختند پس سیدہ شد از رسول اللہ صلی اللہ
 علیہ وآلہ وسلم کہ آفتاب و ماہتاب را کہ میگیرند گفت چون گناہ بندگان دنیا بسیار
 میشوند گستاخی بسیار میکنند فرمان میشود تا ایشان را بگیرند و روسے ایشان سیاه
 میکنند تا خلق عبرت گیرد انگاہ فرمود چون ماہتاب و ماہ محرم بگیرند در ان سال
 کشتن و بلا و فتنہ و پراگندگی ضعیفان بسیار باشد و اگر در ماہ صفر بگیرند در ان
 سال بارانها اندک شود و در یا ناخشک گردد و اگر در ماہ ربیع الاول بگیرند
 در ان سال فحط و مرگ بسیار شود و باد و باران بسیار پیدا آید و اگر در ماہ
 ربیع الآخر بگیرند تبدیل بزرگان و فقور ملک شود و چون در ماہ جمادی الاول
 بگیرند بر قہار بارانها بسیار باشد و مرگ مفاجات گردد اگر در ماہ جمادی الآخر
 بگیرند در ان سال کشتہانیک باشد و نرختها در ان و فراخ بدانها بسیار باشد
 و عیش بر مردمان فراخ گردد و کشت بیفزاید و اگر در ماہ رجب بگیرند در اول
 ماہ و آرزو آدینہ باشد ان سال گرسنگی و بلا بسیار ماند و از آسمان
 تاریکی عظیم پیدا آید و اگر در ماہ شعبان بگیرند در ان سال میان طوق صلح و آتش
 نیگو بود و اگر در ماہ رمضان بگیرد ماہتاب و یا آفتاب در سال آخر از روز
 آدینہ باشد ان سال گرسنگی و بلا بسیار باشد و از آسمان بانگ عظیم دست
 پیدا آید کہ خلقان را بیدار کند و ایستادہ بر روسے زمین افکند و اگر در ماہ

شوال بگیرد و در آن سال بیمارها بسیار شود و مردمان و اگر در راه ذیقعد بگیرد
 زلزله و باد و باده سخت بود و درختان بسیار بشکند و اگر در ماه ذیحجه بگیرد و در آن
 سال فراخی شود و حاجیان را در آن سال قطع راه شود و اگر در ذیحجه و محرم
 بگیرد بدانند که تمام سال فتنه قائم شود و عیبها یکدیگر بگیرند و دنیا را
 میگذارند و آخرت را در آن کنند و بقول و گفتار مومن نباشند آن منافقان
 خداوندان مال را بزرگی دارند و در ایشان را خوار بینند انگاه خدا تعالی
 بر ایشان بلاها مسلط گرداند تا عیش برایشان تلخ گردد و انگاه فرمود که چون
 همچنین شود بلاها را منتظر باید بود و اینکه خواجہ فواد تمام کرد و مشغول شد و
 دعا گو بازگشت احمد مدنی علی ذلک مجلس سوم سخن در خرابی شهر افتاده بود
 فرمود که در آخر الزمان شهرها از شویت گناه مردم خراب شوند چنانچه شنیدیم
 از زبان خواجہ یوسف چشتی ره که وقتی جانب سمرقند مسافر بودم شنیدیم از
 زبان خواجہ یحیی سمرقندی ره که بدایت کرد امیر المومنین علی رضی که چون این

آیه فرود آمد و آن من قریة الا نحن مهلكوا قبيل يوم القيمة او معذبوا عذابا
 شدید اکان ذلک فی الکتاب مسطور یعنی شهری نیست پیش از آنکه قیامت
 آید عذاب و بلاهای در آن شهر فرود نیاید و آن شهر ویران نشود انگاه فرمود
 که چون در آخر الزمان معصیتها بسیار بود که راجبشیان خراب کنند و مدینه
 از فحط ویران شود و از گرسنگی خلق بمیرد و بصره و عراق و مشهد از شویت
 میخواران خراب شود و بلاها در آن سال بسیار نازل گردد و از شویت
 زنان نیز خراب شود و شام از ظلم پادشاهان خراب گردد و بلخ از آسمان
 فرود آید اما مردم از بسیاری لواط خراب گردد و از آسمان بانگ برآید که جمله
 خلق خفته باشند همه از هول آن خراب شوند و خراسان و بلخ از شویت

بادی

منکر سے اصحاب تجارت و خیانت ویران شود و مسلمانان از شو مست آن مردار گردند
 بعد از ان فرمود کہ شنیدم از زبان خواجہ مود و چشتی قدس سرہ خوارزم و چند
 شہر دیگر کہ حوالی آن بود از شو مست مزامیر با و مناہیہا خراب شود و یکدیگر را بکشند
 و ہلاک شوند اما سیوستان از بلا اسے سخت و تاریکیہا و زلزله پارہ شود زمینہا
 کہ در و ساکن باشند نیست و نابود شوند اما خرابی مصر زمین دیگر از سبب آن باشد
 در آخر الزمان زمان را بکشند و گویند کہ فاطمہ است خاک در دہان ایشان پس
 حق تعالی ایشان را در زیر زمین برد اما سند و نیز ہند ویران شود انگاہ فرمود
 آن بسبب فساد اسے زنا و مے خواران ویران شود انگاہ فرمود ہر چہ در شہر
 از مشرق یا مغرب فساد با و شو متہا است ہمان مقدار در آخر الزمان از شو مست
 آن ہندوستان راجع تعالیٰ خراب گرداند بعد از ان فرمود کہ چون شہر ہماہم ازین
 سراسر خراب شود محمد عبداللہ بیرون آید از شرق تا غرب عدل و سے بگیرد و
 عیسے از آسمان فرود آید و بدان امام مسلمانے از حد عزیز باشد انگاہ فرمود
 روز ماے در ان روز خورد و باشد کہ یک روز را نماز گذارد و انگاہ فرمود کہ شنیدم
 از زبان خواجہ حاجی رح کہ در ان ایام سال چون ماہ و ماہ چون ہفتہ باشد
 و ہفتہ چون روز گردد و روز یک وقت خواجہ چشم پر آب کرد فرمود کہ اسے
 در ویش مرد باید کہ این سال و ماہ و ماہ زمین زمان دانند کہ این ایام نعرہ است
 از رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بعد از نقل خود و ولایت سال مانع شدہ است
 کہ سگ بچہ زاید نہ فرزند آدم اکنون خود مردم چہ خواہند گفت کہ زمانہ گذشتہ
 است ہمینکہ خواجہ این فوائد تمام کرد مشغول شد و دعا گو بازگشت بحیث
 علی ذلک مجلس چہارم سخن در فرمانبرداری زمان افتادہ بود بر افظ مبارک
 راند کہ امیر المؤمنین علی رض فرمود کہ شنیدم از زبان در بار گوہر نثار

خواجہ کائنات حضرت محمد مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم درباب زنان ہر زنی
 کہ شوہر خود را فرمایند داری کند برابر فاطمہ الزہراء رضی اللہ عنہا در بہشت رود بعد از آن فرمود
 ہر آن زنی کہ شوہر او را بخانہ خواب خود خواند و او نیاید دور شود ہمہ نیکیہا کہ کردہ
 باشد چنان ببردن آید چون مار از پوست و بزہ چندان باشد کہ ریگ بیابان
 و اگر آن زن بمیرد و شوہر از وسع خوشنود نباشد ہفت درد و زرخ بکشایند
 و اگر شوہر خوشنود باشد بنام آن زن ہفتاد درجہ در بہشت بر آرد انگاہ
 فرمود در تنبیہ نوشتہ دیدہ ام ہر آن زنی کہ روسے باشوہر خود ترش کند
 در روسے شوہر نگر و بعد ستارہ کہ در آسمان است یک آن گناہ بر روسے
 بنویسند انگاہ فرمود کہ اگر شوہر را از یک سوراخ بینی ریم رود و از دیگرے
 خون و این زن آن را بزبان خودے کشد حق شوہر تمامت نگرار دہہ باشد
 پس اسے درویش اگر بدون خدا سجدہ روا بودے رسول اللہ صلی اللہ علیہ
 وآلہ وسلم فرمودے زنان را تا سجدہ کنند شوہر ان را چندین حق است
 انگاہ سخن در بر دہ آزاد کردن افتادہ بود همچنان درویشے بیاد روسے بر
 زمین آورد و پر دہ آورد و بخدمت خواجہ اورا آزاد کرد و خواجہ دغاے خیسے
 از زانی داشت انگاہ فرمود کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم گفتہ است
 ہر کہ بر دہ آزاد کند بنویسند ہر گیکہ در تن او ست ثواب پیجا بر می دہند
 از دنیا بیرون نرود تا ایزد تعالیٰ گناہ خرد و بزرگ او عفو نکند و مادر و پدر
 اورا و از خاندان او ہفتاد تن را بیا مژد و بہر تار موسے کہ بر تن او باشد
 شارسمانی در بہشت بنام او بنا کنند و ہر گیکہ در تن او باشد نورش
 دہند و بران یکل صراط آسمان کنند نامش در آسمان از اولیاء خوانند
 انگاہ فرمود کہ روزے رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نوشتہ بودند و ہفتاد

گروا و پوئند امیر المؤمنین ابو بکر صدیق رضی بر خاست و گفت یا رسول اللہ
صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم چہل برودہ دارم بست برودہ برائے رضائے خدا سے
تعالیٰ آزاد کروم رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دعائے خیر ازانی داشت مہتر
جبریل ۶ م فرود آمد گفت یا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فرمان بشو و
ہر موئے کہ بر تن آن بردگان ابو بکر صدیق رضی است همان مقدار نفر از امتان
تو از آتش دوزخ خلاص و ادم و همان مقدار ثواب ابو بکر صدیق رضی یافت
بعد از ان فرمود کہ امیر المؤمنین عمر رضی بر خاست روئے بر زمین آورد
و گفت یا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم سنی برودہ دارم از ان پانزدہ برائے
رضائے خدا سے تعالیٰ و رسول خدا سے صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم آزاد کروم رسول
اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دعائے خیر ازانی داشت ہمچنان باز مہتر جبریل
علیہ السلام فرود آمد گفت یا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فرمان مے شود
ہر گیکہ بر تن آن بردگان باشد نچا ہگان نفر از امت تو از آتش دوزخ خلاص
و ادم و همان مقدار ثواب عمر رضی شد بعد از ان فرمود کہ امیر المؤمنین
عثمان رضی بر خاست و گفت یا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم برودہ
بسیار دارم صد برودہ برائے رضائے خدا سے تعالیٰ آزاد کروم رسول اللہ
صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دعائے خیر ازانی داشت ہمچنان مہتر جبریل علیہ السلام
فرود آمد گفت یا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فرمان مے شود ہر گیکہ
بر تن این بردگان باشد صدگان نفر آدمی از امت تو از آتش دوزخ
خلاص و ادم بعد از ان فرمود کہ امیر المؤمنین علی رضی بر خاست روئے بر زمین
آورد و گفت یا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم من از دنیا بیچ ندارم جانی
دارم فدائے خدا سے تعالیٰ کروم ہمدین بود کہ مہتر جبریل ۶ م فرود آمد

گفت یا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فرمان سے شو کہ علیؑ چہ چیز سے از دنیا
 نثار داور دنیا ہیزدہ ہزار عالم آفریدہ ام رضا سے ترا د علیؑ را وہکان آدمی
 از ہر عالمے از آتش دوزخ خلاص وادیم انگاہ فرمود کہ خواجہ یوسفؑ چہ شتی رہ
 را رسم بود سے ہر بزرگے کہ براسے دیدن خواجہ آمد سے یک برودہ خدمتی آوردی
 خواجہ بجنور او بردہ را قبول کرد سے و کفتم ہم تو آزاد کنن باشد کہ فردا من و
 تو بطفیل او از آتش دوزخ خلاص یا بیم انگاہ فرمود آرزو کہ خواجہ ابراہیمؑ
 تائب شد آنقدر کہ بردہ ہو و پیش خود آزاد کرد و راہ حج گرفت و گفت ہر سی
 در خانہ کعبہ در پاسے میرود و این بزرگ ہر گامے کہ بر راہ سے نما د یک
 دو گانہ سے گذار د برین منوال در مدت چارودہ سال بخانہ کعبہ رسید کعبہ را
 بر جان یافت تیرے پیدا شد ناف آواز داد کہ اسے ابراہیم صبر کن کعبہ بدین
 ضعیفہ رفتہ است این زمان خواہد آمد ہمینکہ خواجہ این آواز شنید بیش تر تخریر
 پیدا شد گفت آن ضعیفہ کہ خواہد بود روان شد کہ بروم بہ بنیم ہمین کہ در باد یہ
 رسید را بعہ بصری را دیدن شد کعبہ گرد سر او طواف سے کند ابراہیم بہ را
 غیرت پیدا شد چند انکہ بانگ بر را بعہ زد کہ این شور چہ افگندہ را بعہ گفت
 کہ من این شور نہ فگندہ ام این شور در جہان تو افگندہ کہ چارودہ ہر
 سال بدین در خانہ کعبہ رفتے و بشرہ نیافتے ہمینکہ این بشنید گفت ترا
 آرزو سے خانہ کعبہ بود و مرا آرزو سے خصم خانہ باشد انگاہ فرمود کہ اسے
 درویش مرد دوست کہ بیج امر پیش حق نظر نہ کند پس مبتلا بدینا و آخرت
 نشود ہر چہ در برایشان است نظر نکند چون مرد بدین مقام برسد ہر چہ
 در ملک دوست ملک دوست باشد گرد او کعبہ اینک طواف کند دست
 از دامن او نثار و پس اسے درویش ہمین تصور کن کہ چون سید عالم صلی اللہ

علیہ وآلہ وسلم از ان حق شد حق از ان سید عالم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
شد پس در میان بیخ نماز آنگاہ ندا آمد کہ قل لا الہ الا اللہ محمد رسول اللہ
ہینکہ ساکنان عظمت ماتحت الثریٰ وانچہ در دنیا و آخرت است این معائنہ
کردند از ملک تا ملک و از بشر تا جن و جز آن خود را طفیلے دیدہ اند پس دست
در دامن او زدند گفتند یا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم خود ما را نگیزی
و از شفاعت خود ما را محروم نکنی آنگاہ فرمود کہ اسے درویش تا بدانی چون
دوست از آن خود شد ہرچہ ہست ملک این پس است اما دوستے باید
کہ از ہمہ موجودات عالم فارغ باشد و مشغول دوست گردد تا ہرچہ از دست
است بدو اقتدا کند آنگاہ فرمود کہ اسے درویش وقتے جانب سیوستان
مسافر بودم در سیوستان بزرگے را دریا فتم کہ اورا شیخ سیوستانی
گفتندے اما پیرے با عظمت و ہیبت بود کہ بدان عظمت بیخ پیرے را
ندیدہ بودم او در عالم خیر مشغول بود چون نزدیک رسیدیم دوستے سے
من کرد سر نیز آوردم فرمود سر بر کن سر بر کردم فرمود کہ اسے درویش
امر روز قریب ہفتاد سال است کہ جز حق با دیگرے مشغول نشدہ ام اما مشغولی
کہ بشما شدہ است فرمان مت بشنو اگر دعویے محبتے کنی بیخ او
مشغول نشوی و باکے صحبت نکنی تا سوختہ نگردی کہ آتش غیرت گرد عاشقان
میگرد و ہینکہ عاشق بغیر معشوق آہ نیست آتش غیرت اورا تا جہز گرداندا
بدانکہ درختے کہ در راہ محبت است دو شاخ است یکے را کہیں حال
گویند دوم را زگس فراق پس ہر کہ از ہمہ فارغ باشد از ما دست یافتہ
باشد بوضال دوست مشرف شود و چون کہ برال دوست بدرگے میل کہ
بفراق بتلاگرد و ہینکہ آن بزرگ این بگفتے فرمود کہ اسے دوستے

باز گرد که ما را از کار داشته این بگفت و در عالم خود مشغول شد دعا گو باز گشت آنگاه فرمود که اے درویش مادر فضیلت آزاد کردن بنده بودیم در خبر است از رسول صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم هر که برده آزاد کند از دنیا بیرون نرود تا جاسے خود در بهشت نریند و در وقت جان دادن ملک الموت فرزه دهد از بهشت آنگاه فرمود که شنیده ام از خواجہ محمد چشتی رح هر که برده آزاد کند از دنیا بیرون نرود تا شربت بهشت نخورد و جان کند بر دے آسان شود و روز قیامت زیر سایہ عرش باشد و بحساب در بهشت رود و همچنین خواجہ ابن فواد تمام کرد مشغول شد دعا گو باز گشت الحمد للہ علی ذلک مجلس خیم سخن و صدقه دادن افتاده بود بر لفظ مبارک راند که در فتاویٰ خواجہ یوسف چشتی نوشته دیده ام بروایت ابو ہریرہ رضی اللہ عنہ رسول صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم پرسیدم ما افضل الاعمال یا رسول اللہ قال صدقۃ یعنی فاضل ترین اعمال کدام است رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فرمود صدقه دادن پرده بود در آتش دوزخ تا این باشد آنگاه فرمود که وقت دیگر پرسیدند که پس از آن صدقه فاضل تر چیست گفت قرآن خواندن آنگاه فرمود که عبد اللہ مبارک گفت که هفتاد سال بر نفس خویش مجاہدہ کردم یعنی کارزار کردم همین میدانم که عقوبت ما دیدم بحضرت دولت باز نشنود و در کشادہ نشد همین که گرد خود بر آدم هر چه در ملک خود مال داشتیم در راه خدا سے صرف گردانیدم همه دوست از آن خود شد و هر چه در ملک دوست بود از آن خود شد آنگاه فرمود ابراہیم او ہم رح در آثار او لیا نبشته است که یکدم صدقه بهتر از عبادت یک سال است که شب قیام کند و روز روزه دارد آنگاه فرمود که آن روز که امیر المؤمنین ابو بکر صدیق رضی اللہ عنہما دینار در راه خدا سے تقاسم

صرف کر دو گلیے پوشیدہ بخدمت سید عالم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم آمد پر سید
کہ یا ابو بکر ذخیرہ چنانچہ معبودہ عالم است چیزے گذاشتہ گفت یا رسول اللہ
صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اور رسول یعنی خدا اور رسول بس است ہمیں کہ
ابو بکر این گفت و در حال کہ مترجم ریل عم باہفتاد ہزار فرشتہ مقرب گلیم پوشیدہ
فرود آمد سلام کر دو گفت یا رسول اللہ فرمان مے شود کہ امروز ابو بکر در راہ
مال خود بہ صرف رسانیدہ است سلام بدورسانی و بگویی کہ کردی آنچه
رضا سے ما بود ما آن کنیم کہ رضا او باشد و محمد را و جملہ ملک را فرمان شدہ است
تا بموافقت ابو بکر صدیق گلیم پوشند کہ فرود جملہ گلیم پوشان را بگلیم ابو بکر
خواہم بخشید انگاہ فرمود وقتے پیغامبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم را امیر المؤمنین
علی رضی اللہ عنہما پر سید یا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم قرآن خواندن فاضل
یا صدقہ دادن گفت صدقہ زیر کہ امین کند صدقہ از آتش و وزرخ انگاہ فرود
وقتے جہود سے در راہ استادہ نان پارہ سگ گرسنہ را مبداد قضا را خواجہ
حسن بصری رحم بر سر وقت اور سید اور اپر سید یگانہ یا بیگانہ گفت این مرد بیگانہ
گفت پس این چه چیز است کہ مے کنی کہ قبول نیست گفت اگر قبول نیست
بارے مے بیند کہ چہ مے کنم الغرض بعد از مدتے خواجہ رحم در کعبہ معظمہ رسید
از زیر ناودان کعبہ آواز آمد کہ ربی از سر اوقات غیب آواز برستہ آپر بیگانہ
عبدی خواجہ را چہرتے پیدا شد کہ بروم بنیم نیک بچہ بندہ خواہم بود ہمینکہ
آنجا رسید مرد سے را دید سر بسجده بناوہ ربی مے گوید نہ است
چند انیکہ آن مرد سر بر آورد و خواجہ را گفت مرا مے شناسی گفت چہرہ
ہمان مردم کیسے گفتی خیر تو قول نیست دیدی کہ چہ چیز را قبول کر دو ما بخواند
انگاہ فرمود کہ در آثار اولیا بنشستہ دیدہ ام صدقہ نورسنہ است صدقہ

پیرایہ حوران و صدقہ فاضل تر از ہزار رکعت است کہ نماز کند آنگاہ فرمود
کہ چون روز قیامت باشد قومی از صدقہ دہندگان را جائے زیر عرش
باشد و آن قومے کہ پیش از مرگ صدقہ دادہ اند پس مرگ قبہ گرد و آن کس
کہ در دنیا دادہ باشد آنگاہ فرمود کہ صدقہ راہ راست سوے بہشت است
و ہر کہ صدقہ دہد از رحمت خدا سے عزوجل دور نباشد آنگاہ فرمود کہ در جنت
خانہ خواجہ حاجی رحیم گزندیدم کہ سچکس از آیندگان از صبح تا شام ناخوردہ
چیزے برفت و آن زمان اگر چیزے نبودے خادم را اشارہ شد می تا
آب بگرداند بارے امر و از دادن روز خالی نرود آنگاہ فرمود کہ ہے
در ویش زمین فخر کند بر سخیان و ہر روزے و شبے سخی دروے گذردگر نیکی
در اعمال او بنویسند آنگاہ فرمود کہ سخیان ہزار سال پیش از ہمہ بومی
بہشت یابند و ہر روز ثواب پیغامبری بنویسند ہینکہ این فوائد تمام
کرد خلق و دعا گو بارگشت الحمد للہ علی ذلک مجلس ششم سخن در
شراب خوردن مویز افتادہ بود ہر لفظ مبارک ماند کہ روایت کرد امیر المؤمنین
عمر خطاب رضی اللہ عنہ از رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کہ در مشارق الانوار
مستور است از خوردن شراب مویز گفت اے عمر حلال نیست و آن محض
حرام است و خراب و این شراب مومنان نیست آنگاہ فرمود وقت
رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فرمود و تا آن زمان کہ سخت نشدہ است
و ہر ساعت کہ مالیدہ باشند اگر بخورد روا باشد و اگر یک زمان از مالیدن
ماندہ باشد و آن سخت شود روا نیست خوردن آنگاہ فرمود کہ رسول
خدا سے صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم لعنت کردہ است بر آن کس کہ خمر
خورد یا بفروشد و یا از ہا سے آن بخورد آنگاہ خواجہ چشم پیر آب کرد فرمود

کہ این شریعت است کہ حرام میدارند اما در طریقت آب جو بہا بشراب خوردند کہ در طاعت کاتبی کرد فرمود کہ این نتواند گزارد انگاہ فرمود کہ وقتے از خواجہ بایزیدہ پرسیدند کہ حکایت از حال مجاہدہ خویش بہا بگوئے گفت اگر از مجاہدہ بشما چیزے بگویم طاقت شنیدن نیارید اما معاملہ کہ بانفس خود کردہ ام بگویم اگر بشنوید شبی از شبہائے نفس را بنماز طلبیدم نفس موافقت نہ نمود و آن نماز از من فوت شد سبب این بود امروز از وظیفہ زیادہ خوردہ شدہ بود چون روز شد عہد کردم تا سال تمام نفس را آب ندہم انگاہ فرمود کہ وقتے خواجہ ابو تراب نخشی را ہوس بیضہ مرغ و نان سپید شد کہ اگر امروز برسد بدان افطار کنم قضا را بوقت نماز دیگر خواجہ براسے تجہید وضوے بیرون آمد و در صبح اکود کے برآمد دست در دامن خواجہ زد گفت این دزد دست کہ بر روز کالامی من بردہ است امروز باز آمدہ است تا کالاسے دیگر بردہ ہینکہ فریاد شد خلق گرد شدند کودک و پدر آن در مشت زدند خواجہ شمر و چنانچہ شش مشت زدند ہچنان مروے پیدا شد خواجہ را شناخت گفت اسے خواجگان مابین دزد نیست خواجہ ابو تراب نخشی است خلق بمعدرت درآمدند کہ ماندنستم بخشیدنی باید بود چون آن مرد خواجہ را بخانہ خود برد نماز شام بگذارد و نہ بشب قضا را در خانہ آن مرد بیضہ مرغ و نان سپید موجود بود پیش آورد ہینکہ خواجہ آن بدید تبسم کرد گفت کہ پردار من خواہم خورد گفت چرا گفت امروز ما آزرہوسے این کردہ بودم ناخوردنی شش مشت خوردم اگر این را خواہم خوردند نام تاجہ بلا بر من منزل گردد خواجہ ناخوردہ برفت ہینکہ خواجہ این فوائد تمام کرد مشغول شد خلق و دعا گو باز گشت احمد شہ علی ذلک مجلس مہتمم سخن در آزار موسی افتادہ بود بر لفظ مبارک راند کہ روایت کرد ابو ہریرہ کہ رضی اللہ عنہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم

ہر کہ مومن را بیازارد و بچنان دان کہ مرار بخانیدہ باشد ہر کہ مرار بخانیدہ باشد
خداے تعالیٰ را آزرده کرده باشد و در سینہ ہر مومن ہشتاد پیردہ اند کہ در ہر پیردہ
فرشتہ اشادہ است ہر کہ بیازارد مومن را بچنان باشد کہ ہر ہشتاد فرشتہ
را بخانیدہ باشد انگاہ حکایت در نماز افتادہ بود فرمود کہ بعد از فریضہ سیدارند
و مشائخ ما این نماز گزاردہ اند پس ہر کہ پیش از نماز پیشین چار رکعت نماز بگزارد
ہر چہ داند از قرآن خواند فرودہ دہد مراد را خداے تعالیٰ بسوے بہشت
و ہفتاد ہزار فرشتہ در وقت دفن اورا در گور باہد یہ بیایند بر سر گزارند
این نماز شاکر کنند و چون از گور برخیزد ہفتاد حلقہ پوستاںند در بہشت برند
و ہر کہ پس از نماز پیشین بگزارد قرآن معین نیست خداے تعالیٰ ہر حاجت
در ہر رکعتے روا گرداند و ہزار یکی بنویسد و بدہد مراد را ثواب عبادت یکسال
انگاہ فرمود کہ مثل پنج طبقات در کتاب مجیب بنویسند کہ مردان آن زمان کہ
در نماز حضور تمام حاصل نشود بونماز شروع نکنند زیرا کہ در رسالہ پیر خود خوب
حاجی رحمہ نشستہ دیدہ ام خواجہ یوسف چشتی رحمہ خواستہ کہ در نماز شروع کند
ہزار بار تکبیر گفتے و نشستے تا آن زمان کہ دروے حضور حاصل شدے در نماز
شروع بگردے ہمین کہ در ایام بعد و ایام نستعین رسیدے بسیار تامل کردے
الغرض از ان اصل سوال کردہ شد فرمودند کہ وقتی کہ حضور حق تمام حاصل میشود
در نماز شروع کنم زیرا کہ چہ باشد کہ دروے نعمتے در مشاہدہ نبود انگاہ فرمود
کہ وقتے خواجہ جنید بغدادی رحمہ و خواجہ شبلی رحمہ بیرون بغداد برقتند وقت
نماز در آمدہ بود ہر دو بزرگواران در تجدید وضو مشغول شدند چنانکہ این ہر دو
بزرگواران در نماز شروع کردند بچنان پشتوارہ ہینرم بر سر کردہ میگذاشت
چون ایشان را بید بر فور پشتوارہ ہینرم فرود آورد و در وضو مشغول شد

چنانکہ این بزرگواران بفراسست در یافتند کہ این مرد سیکے از واصلان است
ہمہ اورا پیش فرستادند آن عرض او در نماز شروع کرد رکوع و سجود تا ویر میگرد
چون از نماز فارغ شد از ویر بودن رکوع و سجود سوال کردند گفت یکبار
کہ تسبیح گفتیم تا آن زمان کہ بسیک عبدی نے شنیدم بار دیگر تسبیح نے گفتیم سبب ویر
من این بود آن گاہ فرمود کہ وقتے جانب خانہ کعبہ معظمہ در میان مجاوران چند
کلمے متکلف بودم در میان این بزرگواران بزرگے بود خواجہ عمر نسفی گفتند
روزے آن بزرگ پیش امائے میگفت ہچنان در وقتے حالی پیدا شد سرد
مراقبہ کردیکرمانے چون سر بر آورد در دے سوے آسمان کرد حاضران مجلس
فرمود سر بالا کنید ببینید ہمین کہ بگفت بدیدم گفت چه میگویند و چه سبب
گفتم کہ دیدم اول فلک فرشتگان طبقہاے رحمت بردست گرفته استادہ اند
بہاے جنبانند گفتے دانید کہ چه میگویند گفت کہ بندگی شیخ از ما بہتر داند
ہمینکہ این بگفتم سر بالا کرد و مناجات کرد انہی انچہ بندگان خود را می شنوائی
حاضران مجلس را نیز بشنوائ بر فوراً تلف غیب آواز داداے عزیزان این
فرشتگان کہ لبے جنبانند این میگویند کہ یارب بحرمت علم و مجاہدہ
خواجہ نسفی کہ ایشان را بسیار بعد از ان فرمود کہ این نعمت در ہمہ مرکب است
اما مرد اوست کہ دین جہد و جہد خود کند یا بدین مقامات برسد آن گاہ فرمود
کہ اے درویش بزرگے بود در بعد از حد صاحب کشف و کرامات اورا
گفتند کہ نماز حیرانے گزارمی گفت شمارا درین کار نیست اما تا آنکہ طلعتہ دوست
لانہ بنیم نے نشینم آن گاہ فرمود کہ ازینجا است کہ بعضے مشائخ گفتند کہ علم
علمے است کہ عالمان بدانند وز ہد ہدی است کہ زاہدان بدانند و این
اسرار است کہ اہل معنی دانند آن گاہ فرمود ہر کہ پیش از نماز دیگر چہار کعبت

نماز گزار و ابو دردار یہ فرم گئے کہ اور اب چند ہر رکعتے قصرے در بہشت و چنانستی
 کہ اندر ہمہ عمر عبادت کردی مر خداے را عزوجل وہر کہ چار رکعت گزارد میسان
 نماز شام و نماز خفتن در رود در بہشت و امین باشد از بلا ما وہر رکعتی ثواب پیغمبری
 نبویسند وہر کہ بعد از نماز خفتن چار رکعت نماز کند حساب در بہشت رود و این
 ننگند مگر دوست خداے آنگاہ فرمود ہر کہ نماز بسیار کند و حساب بسیار ماند وہر کہ
 بدی کند نیکی بیفزاید آنگاہ فرمود کہ نیاز دارد مومن را مگر منافق و ملعون ہینکہ
 خواجہ این فوائد تمام کرد مشغول شد خلق و دعا گو باز گشت الحمد للہ علی ذلک
 مجلس ششم سخن در قذف گفتن افتادہ بود بر لفظ مبارک راند ہر کہ موسے را
 دشنام دہم چنان باشد کہ مادر و دختر خود را زنا کردہ باشد چنانستے کہ یاری
 کردہ فرعون را بحرب موسے عم آنگاہ فرمود ہر کہ مومن را دشنام دہد دعاے
 او ستجاب نشود تا چند روز اگر بے توبہ بمیرد عاصی شدہ باشد آنگاہ سخن در طعام
 افتادہ بود چنان طعام آوردند فرمود کہ سفرہ بیارید تا بالاسے آن طعام بخوریم
 رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بر خوان طعام نخوردہ است ولیکن در خوردن
 بالاسے خوان منع ہم نکرده است اگر بخورند روا باشد اما ہمہ بر سفرہ خوردے
 تا مانند کنیم باشند خوان برادر م عیسے عم آنگاہ فرمود بر خوان عیسے عم سفرہ
 سخی بود کہ از آسمان فرود آمدہ بود و در وہفت کردہ و بیخ آثار نمک بود پس ہر کہ
 بر سفرہ نان بانمک خورد نبویسند ہر لقمہ صد نیکی و صد درجہ در بہشت بر آرنند و
 ہمساگی مہتر عیسے عم باشد و خوردن نان بر سفرہ سخی یک شایستگی یابد
 در بہشت و چون از خوردن نان فارغ شود خداے تعالیٰ جملہ گناہان و
 پیامزد آنگاہ فرمود کہ شنیدم از زبان خواجہ مودد حسن رح ہر کہ بر سفرہ سخی نان
 بخورد خداے تعالیٰ نظر رحمت دروے میگرد آنگاہ فرمود کہ شمس العارین

و این نام او از روضه رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بود و آن چنان بود که
آن روزه بر سر روضه رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم رسید سلام کرد و آواز
برآمد که علیک السلام یا شمس العارفین همینکه از روضه رسول اللہ صلی اللہ علیہ
وآلہ وسلم بازگشت هر که پیش می آمدی گفت السلام علیک یا شمس العارفین انگاه
ملاکم این معنی حکایت فرمود که با امام اعظم رضی اللہ عنہم در خواب در سبزه
سر روضه رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم رسید سلام کرد و گفت که السلام علیک
یا سید المرسلین آواز برآمد علیک السلام یا امام المسلمین بعد از آن فرمود که خواجہ
بایزید بستانی رح را در خطاب سلطان العارفین از آسمان بود چنانچه شب
از شہاسے بوقت نیم شب برخاست بالا سے بام برآمدہ جماسے آر میدہ دید میج
کس بیدار نہ در خاطر مبارک خواجہ گذشت کہ اید ریخ ریچین حضرت با عظمت
چرا بیدار و مشغول نباشند خود ستند کہ از خدا سے تقاسے بخوانند کہ ہمہ خسلق
بیدار شوند و مشغول باشند باز در خاطر گذرانند کہ این مقام شفاعت خواجہ
کامیاب است صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم مرا چه مجال کہ این درخواست کنم ہمینکہ
در خاطر گذرانند تا تف غیب آواز داد کہ اسے بایزید ہمین مقدار کہ ادب نگاہ
نامت در میان خلق سلطان العارفین گردانیدم انگاہ فرمود کہ احمد معشوق را
ہمین معاملہ بود آنچنان بود شبے در چلہ زمستان نیم شب بیرون آمد در آسے
در رفت در تہلکہ جان با ستاد گفت تا آن زمان من ندانم کہ کیستم از نجاب بیرون نیام
آواز برآمد تو آن کسے کہ فداسے قیامت چندین کسان بشفاعت تو از دوزخ
خلاص خواہند یافت شیخ احمد گفت برسندہ نکنم مرا سے باید کہ من بدانم کہ کیستم
انگاہ آواز سے شنید کہ حکم کرده ام کہ درویشان و عارفان و عاشقان ما باشند
و تو معشوق ما باشی انگاہ خواجہ احمد از آنجا برآمد ہر کہ پیش سے آمد میگفت

السلام علیک احمد معشوق انگاہ فرمود او نماز نمے گذاروسے چنانچہ مردمان او
گفتند کہ تو نماز نمے گذاری گفت نماز نگذاروم و بے فاتحہ نخوانم گفتند این نماز
چہ باشد چون الحاج بسیار شد باز گفت فاتحہ نخوانم ولی ایاک نعبود و ایاک نستعین
نخوانم گفتند این ہمہ بخوان بعد از ان گفتگو سے بسیار شد در نماز ایستاده فاتحہ
خواندن گرفت چون ایچا مسجد ایاک نعبود و ایاک نستعین در اعضا سے
او ان ترہیر ہر تار موسے خون روان ہجہ انگاہ روسے سوسے حاضران کرد و گفت
کہ نماز درست نیست مردمان میگویند کہ نماز بگذارم ہمین کہ خواجہ فوائد تمام
کرد مشغول شد خلق و دعا گو باز گشت احمد شد ضلے ذاک مجلس **نہم**
کسب و کار کردن افتادہ بود بر لفظ مبارک راند وقتے رسول اللہ صلی اللہ
علیہ وآلہ وسلم شستہ بودند مردے برخاست پرسید یا رسول اللہ صلی اللہ علیہ
وآلہ وسلم چگونے در پیشہ من گفت پیشہ تو چیست گفت دزدی گری فرمود اگر
برستی دزدی کار تو از حد بزرگ است فردای قیامت برابر ادیس پیغمبر عم و بہشت رو
انگاہ مردے دیگر برخاست گفت یا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم در پیشہ من
چگونے پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فرمود پیشہ تو چیست گفت کشاورزی گفت پیشہ تو
نیکیوست زیرا کہ این پیشہ بہتر ابراہیم عم داشت مبارک و با منفعت است خدا می
عزوجل بر شمارکت دہد بدعا می بہتر ابراہیم پیغمبر عم و فردا سے قیامت در بہشت نزدیک
مہتر ابراہیم عم باشی انگاہ مردے دیگر برخاست گفت یا نبی اللہ صلی اللہ علیہ
وآلہ وسلم چگونے در پیشہ من پرسید پیشہ تو چیست گفت پیشہ من تعمیر فرمود
خدا سے تو را سے پیشہ شمار از حد دوست داشت اگر خلق را نصیحت کنی روز
قیامت با مہتر خضر عم باشی و ثواب خضر عم یابی و اگر عدلی کنی فرستگان
انگاہ مردے شمار استغفار کنند انگاہ مردے دیگر برخاست گفت یا نبی اللہ

صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم چہ گوئی در پیشہ من گفت پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
پیشہ تو چیست گفت بانگ گاہ فرمود اگر راست و زری در بہشت فرست
پیغمبر با شمی انگاہ فرمود کاسب دوست خداست اما کاسبی کہ در ہر وقت
نماز حاضر باشد و از حد شریعت قدم بیرون نہ زند کہ از حدیث است ان کاسب
حبیب اللہ و در حدیث است ان کاسب صدیق اللہ انگاہ فرمود کہ ابو و وارض
و کانداری کردے چون آخر الزمان حقیقت مسلمانی دریافت و کانداری ترک
کرد گفتند چرا ترک میدہی گفت چون مسلمانی دریافتیم کہ با دکان سلواند
راست نمے آید انگاہ فرمود ان کاسب صدیق اللہ اورا کہ تکیہ بر خداست باشد
سب نہ باشد کہ کفر است و آن زمان کہ وقت نماز در آید ترک کار ما و ہد
نماز بگذارد و همچنین کاسب صدیق است ہمینکہ خواجہ این فوائد تمام کرد و خطبہ و
دعا گو بازگشت الحمد للہ علی ذلک مجلس و ہم سخن در مصیبت انسان
بود بر لفظ مبارک راند عبد اللہ انصاری رضی روایت کرد از پیغمبر صلی اللہ
علیہ وآلہ وسلم ہر کہ در مصیبت بانگ کند یا نوحہ کند لعنت خدا سے بر آنکس
باشد انگاہ فرمود اشارت طبقات گفتہ اند ان کفر است و بنویسند نام او در
دیوان مومنان منافق و لعنت خدا سے بر آن کس باشد کہ بوقت مصیبت
بانگ کند انگاہ فرمود اشارت طبقات گفتہ اند کہ بانگ و نوحہ آن کس کہ کند
در وقت مصیبت چہل سال گناہ بر او سے بنویسند و صد سال عبادت اللہ
قبیلہ شود و اگر بدین حال میرد و بچہ توبہ مردہ باشد قرین اہلبیت
دوزخ انگاہ فرمود کہ وقتی خواجہ ابراہیم او ہم در راہ سلسلہ
نوحہ شنیدہ فوراً از زنگہ نوحہ در گوش انداخت آخر کہ بعد از آن فرمود
ہر کہ حبیب را پارہ کند در وقت مصیبت خدا سے تعاسے بر آن برسد

بنظر رحمت بنگر دو دور روز قیامت سخت ترین عذاب کند و دور روایت دیگر
آمدہ است ہر کہ پیراہن پارہ کند و نوحہ کند روز قیامت میان دو ابرو سے
او نوشتہ پیدا آید کہ نو مید است از رحمت خدا سے عزوجل آن بندہ مگر توجہ
کند و ہر کہ ذراع سیاہ کند از بہر او در دوزخ ہفتاد خانہ بنا کنند و بیح طاعتے ازان
قبول نشود و چنانستہ کہ ہفتاد سو من رکشہ باشد و ہزار بدی و زنا و اعمال
او بنویسند و ہر کہ در آسمان و زمین فرستہ است ہر دستے لعنت کند تا آن
ذراع سیاد بر او باشد انگاہ سخن در آب دادن افتادہ بود فرمود ہر کہ آتش
را آب دہد در آن ساعت از گناہان بیرون آید گوئی این زمان از مادر زادہ
شدہ است و بے حساب در بہشت رود و اگر در آن روز بمیرد شہید مردہ باشد
انگاہ فرمود ہر کہ گرسندہ را طعام دہد خدا سے عزوجل ہزار حاجت آورد اگر دانہ
و از آتش دوزخ آزاد کند و در بہشت بنام او قصرے بنا کند انگاہ فرمود
دختران ہدیہ خدا بند عزوجل پس ہر کہ ایشان را دوست دارد خدا سے در رسول
خدا سے صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم از دے خوشنود باشد انگاہ فرمود ہر کہ را
خدا سے تعالیٰ دختران دہد و آن دختران ہدیہ خدا بند خدا سے تعالیٰ
از ان کس خوشنود باشد ہر کہ را دختران باشند و بر ان شادی کنہ
فاضل تر از ان کہ ہفتاد بار خانہ کعبہ را زیارت کردہ باشد و فضیلتش
پیش از ان باشد کہ ہفتاد بردہ آزاد کند ہر ادرے و پدرے کہ بر دختران
رحمت کند خدا سے تعالیٰ ہر دے رحمت کند انگاہ فرمود کہ در آثار اولیا
نہشتہ دیدہ ام از رسول اللہ صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم ہر کہ ایک دختر باشد
خدا سے قیامت میان او و میان دوزخ پانصد سال راہ را فرق باشد
انگاہ فرمود کہ اولیا سے و انبیا چنان دختران را دوست سے داشتندی کہ

پسران راند اشتہار ہی انگاہ فرمود کہ خواجہ سری سقطی رحمہ اللہ سے بود از حد عزیز
 دہشتے چنانکہ خواجہ را آرزو سے کوزہ نو آب سرد شد از زبان مبارک ایشان
 بپردن آمد اگر باشد بران انظار کنم ہمینکہ دختر بزرگوار این پیشینہ پر نور موجود کرد
 پیش خواجہ داشت نماز دیگر بود خواجہ را خواب غلبہ کرد ہم بر سر مسلا در خواب
 شد چنان در خواب دید گوئی خدا سے از بہشت در خانہ فرود آمدہ است پدید
 کہ اے کینک کرائی گفت کہے را کہ او در کوزہ نو آب سرد خوردہ است ہمینکہ
 دست بگرفت زد کوزہ شکستہ یافت نعرہ بزد گفت سری بکوزہ نو آب
 خوردن نے یاد کسانیکہ چندین علائق دنیا بتلا اندھا شاو کلا در مقامی چگونہ
 رسد ہمینکہ خواجہ این فوائد تمام کرد مشغول شد خلق و دعا گو باز گشت امیر شد
 علی ذلک مجلس یازو ہم سخن در کشتن جانوران افتادہ بود بر لفظ مبارک
 راند کہ عبد اللہ بن مسعود فرما روایت کرد از رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ
 وسلم ہر کہ چل مادہ گاوسل کند یک خون کبیرہ در گردن او بنویسند وہم جانوریکہ
 ہوئے نفس بکشد همچنان باشد کہ بویران گردن خانہ کعبہ یاری کردہ باشد
 گر محلے کہ دران بسمل کردن روا باشد انگاہ فرمود کہ شنیدم از زبان خواجہ
 حاجی رحمہ اللہ امی در ویش خواجہ عبد اللہ مبارک گفتند کہ ہفتاد سال عمر
 او بود قسم راند کہ درین ہفتاد سال وقتے یادند ارم کہ مرغ بسمل کردہ باشم
 انگاہ فرمود کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فرمودہ است کہ نہ شاید
 جانور سے را کہ کے در آتش افگند یا بہیر حمی بکشد کفارت او آستہا کہ وہ
 آزاد کند و یا شصت مسکین را طعام دہد و یا دوماہ روزہ دارد و یا ہفتاد سال
 صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم گفتمی سے دانید کہ بیج جانور سے را آتش زدند خدا سے
 تعالیٰ شمارا بعقوبت اندر دنیا و آخرت عذاب خواہد و ہر کہ جانوران را آتش

انگن چنانست که ما در خود را زنا کرده باشد نعوذ بالله منها همینکه خواجہ این فوائد تمام کرد
مشغول شد خلق و دعا گو بازگشت مجلس دو از و هم سخن در سلام گفتن افتاده بود
انگاہ فرمود کہ در خبر است از رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کہ چون از مجلس
برخیزد سلام گوید کہ گفتن سلام کفارت است مرگنا مان را و فرشتگان آموزش
خواهند آن کس را کہ از مجلس برخیزد و سلام گوید و رحمت خدا کے تعالی بروے
فرود آید کہ اندر نیکی بایش بیفزاید و حیات او زیادہ گردد و انگاہ فرمود کہ شنیدم
از زبان خواجہ یوسف حسن چشتی رح کہ چون از مجلس برخیزد و سلام گوید ہزار
شکیش بہر بند و ہزار حاجتش روا کنند و از گنا مان بچنان پاک شود گوئے کہ این
زمان از ما در زادہ شدہ است و یک سالہ گناہ پاک کنند و یک سالہ عبادت
در نامہ اعمال او بنویسند و صد حج و عمرہ بنام او بنویسند و ہزار طبق رحمت بر
سر آن بندہ نثار کنند انگاہ فرمود کہ امیر المؤمنین علی رض گفت ہر چند خواستم
کہ وقتے باشد کہ وقت آمدن در مجلس و تا وقت خاستن رسول اللہ صلی اللہ
علیہ وآلہ وسلم سلام گویم میسہ نشد کہ پیش از انکہ خواستم سلام گویم رسول
علیہ الصلوٰۃ والسلام اول سلام گفتے کہ سلام صفت انبیاست ہمہ بنیامبر
کہ بودہ است سلام پیش از ہمہ گفتے ہمینکہ خواجہ این فوائد تمام کرو مشغول شد
خلق و دعا گو بازگشت مجلس سیر و ہم سخن در کفارت نماز افتادہ بود
فرمود کہ امیر المؤمنین علی رض روایت کرد از رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
کہ ہر گرا نماز با قضا شدہ باشد و نداند کہ قضا چند است پس نماز
کند در شب دو شب پنجاہ کعبت و بخواند در ہر کعبتے فاتحہ یکبار و اخلاص
یکبار و چون از نماز خارج شود و رود گوید خدا کے تعالی کفارت آن نماز
کہ مسند کند اگر صد سال نماز نگذاردہ باشد بعد از آن سخن در قیام شبہا

افتاده بود بر لفظ مبارک راند که رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فرمود
 ہر کہ شب قیام کند و بخواند در آنچه مردمان نختہ باشند ایزد تعالیٰ فرشتگان
 را فرمان دہد تا شب دیگر نگاہ دارند و از شب تا روز مراد را آمرزش خواہند و
 در روایتی دیگر آمدہ است کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فرمود ہر کہ در
 آدینہ بست رکعت نماز کند و بخواند در ہر رکعتی فاتحہ و اخلاص یکبار و قیامت
 با صد ہزار صدیقان و شہیدان بر خیزد و بہر رکعتی ثواب شبان روز بہند
 و بہر جہتے نور سے پابد و پل صراط بگذرد و انگاہ فرمود ہر کہ قیام کند اگر چه مقدار
 اشتری گردن بچندان فاضل تر از ان باشد کہ شخصت حج و عمرہ گزاردہ باشد
 و در بای رحمت بروے بکشاید انگاہ فرمود کہ وقتے در سمقند مسافر بودم برنگے
 بود شیخ عبد الواحد سمرقندی گفتندے از دے کشنیدم کہ نیست حلاوت در ایمان
 کہ قیام در شب در روز نیست پس ہر کہ این ہر دو فعل کند حلاوت ایمان پابد
 انگاہ فرمود کہ امام اعظم ابوحنیفہ کوفی رحمتی سال در شب نخفت و پہلوے
 مبارک ایشان در زمین نیامد انگاہ فرمود چونکہ حج آخرین کردند ہچنان بود کہ
 امام اعظم بہ پیش در کعبہ آمد با ستاد و گفت در باز کنید تا شب مرخداے را
 عبادت کنتم کہ داند بار دیگر قادر تو انم شدی انہ در باز شد امام اعظم در رفت
 میان دو ستون خانہ کعبہ بنماز ایستاد پاسے راست را بر پاسے چپ نہادہ
 نیے قرآن خواندہ و رکوع و سجود تمام کردہ گفت الہی نکر دم بیچ طاعتے مر ترا
 چنانکہ حق طاعت است و نشاختم ترا چنانکہ حق شناختن است انا لله
 و ادا کہ ابوحنیفہ بشناختے ما را چنانکہ حق شناختن است و کردے آنچه کہ حق عبادت
 بدرستی و راستی کہ ترا یا مزیدم و آن کسان را کہ پیروی تو کنند و آن کسان را
 کہ در مذہب تو باشند انگاہ فرمود کہ وقتے یوسف پشتی رح چہل سال نخفت

و پشت مبارک ایشان در زمین نیامد آنگاه فرمود که خواب احمد پستی رح
 نمی سال در شب قیام داشت و هر شب در رکعت نماز و ختم قرآن بگرد
 بعد از آن فرمود چنان گویند که حضرت را خواب دید بانی غم خواب نگر و
 هفتاد سال دیگر در حیات بود چون نقل آن بزرگوار نزدیک رسید یکی بزرگ
 در خواب دیده پرسید کیست عالم بگریه می روی گفت مرد اندمی روم
 عزیزان امر وزیر را بهفتاد سال باشد که آن خواب دیده بودم تا غایت
 روزیکه نلغتم این زمان غرق آن خواب می روم آنگاه فرمود که اے درویش
 نورے است در دنیا و نورے است در پل هر اطا و نورے است در بهشت آنگاه
 فرمود هر که در شب قیام کند هر دعا بگوید که استجاب شده بهشت آرزو مند
 او گردد و خدا سے تمام آرزوے خوشنود باشد آنگاه فرمود که وقتی جانب
 بخارا می فرمودم در ویشے را در پانتم از بند بزرگ مدتی در صحبت او بودم
 مابیح شبے ندیدم که ایشان را در قیام گرفت آخر شنیده شد که آن درویش
 چهل سال است پہلو سے و کے بر زمین نیامد همین که خواب این فوائد تمام
 کرد مشغول شد خلق و دعا گو باز گشت احمد شد علی ذلک مجلس چهارم
 سخن در سوره فاتحہ و اخلاص افتاده بود بر لفظ مبارک راند که خوابے
 یوسف حسن چستی رح در رساله خود مینویسد که خبر است از پیغمبر صلی اللہ
 علیہ وآلہ وسلم کہ در وقت خفتن سوره فاتحہ و اخلاص بخواند و ز قیامت
 از اینان باشد و از لیس پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کس پیش ایشان در بهشت نرود
 و در بهشت رختن ترین تر شیبہ غم باشد آنگاه فرمود از خوابے محمد غشی
 آمدہ است ہر کہ در وقت خفتن یکبار فاتحہ و سہ بار اخلاص بخواند چنان
 از گناہان پاک شود و گوی این زمان از ما و ز ما و شدہ است آنگاه فرمود

کہ در حدیقہ نوشتہ دیدہ ام کہ ابو ہریرہ و ابن عمر رضی فرمود ہر کہ در وقت خفتن
 وقتے قل یا ایہا الکافرون بخواند ہزار تن گواہی دہد در بہشت آنگاہ فرمود وقتی
 با پیر خود حاجی رح دور بدخشان حاضر بودم در مسجد بدخشان بزرگے را اور یافتم
 کہ اور اخواجہ محمد بدخشان گفتندے از حد مشغول ازوے شنیدم کہ فرمود ہر کہ
 در وقت بر آمدن آفتاب دو رکعت نماز کند یا چار رکعت ثواب حج و عمرہ
 در نامہ اعمال او بنویسند و در خبر آمدہ است ہر کہ بوقت بر آمدن آفتاب دو
 رکعت یا چار رکعت نماز کند فاضلتر از ان باشد کہ مال ہمہ دنیا صدقہ کردہ
 باشد ہینکہ خواجہ این فواید تمام کرد مشغول شد خلق و دعا گو باز گشت اچو شد
 علیٰ ذلک مجلس پانزدہم سخن در جنت و اہل جنت افتادہ بود پر لفظ مبارک
 راند کہ در تفسیر امام سبغی رح در صفت بہشت نوشتہ دیدہ ام کہ رسول اللہ
 صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم را پس رسیدند کہ خبر کن ما را از خوردن اہل بہشت پیغام
 فرمود صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بدان خدا سے کہ ما را بہ پیغامبری فرستاد
 کہ مرد در بہشت با صدم و طعام بخورد و با عیال خود صحبت کند گفتند کہ یا رسول
 اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ازین خوردن اورا قضا سے حاجت باشد
 یا نہ گفت باشد ہم بدان خودے بردن آید خوشبو تر از مشک گردد و در شکمش
 بیج مانند آنگاہ فرمود در بہشت زندہ باشند کہ ہرگز نمیرند و جوان باشند
 کہ ہرگز پیر نگردند و پیوستہ در نماز و نعمت باشند و ہر روز نعمتہا برایشان
 زیادہ باشد بعد از ان فرمود کہ ہر کہ خواہد آن نعمتہا بیابد در روز آدینہ
 بعد از نماز با صد بار سورہ اخلاص بخواند و ہر کہ پیوستہ بخواند نعمتہا
 زیادہ گردد ہم رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم را پس رسیدند کہ در بہشت
 مادران و پدران و فرزندان یکدیگر ملاقی شوند فرمود کہ فرمان سے شود

جنات عدن یدخلونہا ومن صلح من ابائہم وازواجہم وذریائہم والملائکۃ یدخلونہا علیہم من کل باب یعنی درآیند در بہشت باوران و پدران و نرندان چون خواہند یکدیگر سے را بہیند پس بر اسپان بہشت سوار شونند و در قصر ہاسے ایشان بروند براسے دیدن ہمینکہ خواجہ این فوائد تمام کرد مشغول شد خلق و دعاگو بازگشت اچھ شد علی ذلک مجلس شانزہم سیم سخن در مسجد افتادہ بود فرمود کہ در حدیث است ہر کہ پاسے راست در مسجد نهد و بگوید سبھ توکلت علی اللہ لا حول ولا قوۃ الا باللہ من الشیطان الرجیم پس ہر نماز سے کہ بگزارند خدا سے تعالیٰ فرمان دہد تا بنویسند ہر کتے ثواب صدر کت نماز و پیامرزد اور خدا سے تعالیٰ و گناہان اورا کہ ہر قدمے درجہ در بہشت دہند و بنام دے قصرے بنا شود در بہشت آنگاہ فرمود ہر کہ در رود در مسجد و بگوید من الشیطان الرجیم پس این کلمہ را ابلیس گوید کہ بشکستی پشت مرا پس بنویسند در نامہ اعمال او یکسالہ عبادت چون بیرون آید ہمان کلمہ بگوید بدہ خداستجا بہر تار مویں کہ ہر اندام او باشد صد نیکی و برآرند در بہشت صد درجہ آنگاہ فرمود کہ امام زند و سنی زندہ راستی رح در کتاب خود سے نوید چون موسیٰ در مسجد در آید نخست پاسے راست درون ہند گناہانش را از اول تا آخر بریزند چون بیرون آید پاسے چپ بیرون ہند فرشتگان بگویند یارب نگاہہا و حاجت سے روا کن و جایش در بہشت جاودانہ گردان آنگاہ فرمود در سالہ خواجہ محمد عیسیٰ رح بنشبتہ دبدہ ام کہ سفیان ثوری رح در خانہ خداوندانچنین سببہ اہب وارد آہ چون پای چپ درون مسجد نہاد از سبب این بے ادبی اورا ثور نام شد ہمینکہ خواجہ این فوائد تمام کرد مشغول شد خلق و دعاگو بازگشت اچھ شد علی ذلک مجلس ہفتدہم سخن در دنیا و گردن مال افتادہ بود

بر لفظ مبارک راند کہ مرد باید بدین دنیا نگاہ نکند و گرد او نگرود و آنچه بروے
رسد در راه خدا سے تو اسے صرف کند و هیچ نگاہ ندارد آن گاہ فرمود شنیدم
از زبان خواجہ یوسف چشتی رح کہ شکر مال صدقہ دادن است و شکر اسلام
الحمد لله رب العالمین گفتن است و ہر کہ بگوید اسلام بجا آورده باشد و ہر کہ زکوٰۃ
و صدقہ و ہر حق مال گزارده باشد آن گاہ سخن در بدخومی کو دکان افتادہ بود گفت
رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فرمود کہ کو دکان را در وقت گریستن البلیس
لعین گوش سے مال دتا ایشان بگریند پس ہر مادر سے و پدر سے کہ کو دکان را
میزند معصیت بنام مادر و پدر سے نویسند آن گاہ فرمود کہ در حدیث آمدہ است
نگرید کو د کے خرد تا ابلیس اور انیا زارد اما چون کو دک بگرید لاجول و لاقوۃ
الا باللہ العلی العظیم بگویند تا شمارا فرودہ دہد و ایشان از گریہ بمانند آن گاہ فرمود
کہ حسد نیکو نیست خاص در مسلمان در خبر است از قول بعضی علما کہ گفتہ اند حسد از
دل ہا باید کرد چون راکر و بر و ندر بہشت آن گاہ فرمود حسد علیا زیادہ است زیرا کہ
در دنیا حسد نکند و در حسد غیرے کند کہ دیدنش زیان ندارد ہمینکہ خواجہ ابن
فوائد تمام کرد مشغول شد خلق و دعا گو باز گشت الحمد لله علی ذلک مجلس
ہمچہ ہم سخن در عطسہ زدن افتادہ بود بر لفظ مبارک راند کہ در خبر است
از رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم چون مومن عطسہ زند بگوید الحمد لله
رب العالمین خدا سے عزوجل ہمہ گناہش بیامزد و بر آرد در بہشت بنام
او درجہ و ثواب پردہ آزاد کنندہ در نامہ اعمال او بنویسند اما پولی کہ
دوم زند مادر و پدرش را بیامزد و چون عطسہ سوم زند راند کہ زکام است
اسے مسلمانان جواب دادن عطسہ کفارت گناہان است و زیادہ درجات
است و عطسہ پردہ است میان آتش دوزخ و بنویسند ہزار نیکی بنام او

و بر آرد ہزار و ہزار و در روز قیامت در ترازو سے سے نہند گران تر آید از عرش
 و کرسی کہ در زدن عطسه جواب دہر یکبار احمد شد رب العالمین عطا کند خدا بیشک
 و بہشت ہمسنگی پیغمبران و شاربستانی بدہد در بہشت آنگاہ فرمود اول کسی
 کہ عطسه زد ہتر آدم بود عم و جبرئیل عم پیش بود بر حکم اللہ گفت ہمینکہ خواجہ
 این فوائد تمام کرد مشغول شد خلق و دعا گو باز گشت احمد شد علی ذلک
 مجلس نوز و ہم سخن در بانگ نماز افتادہ بود بر لفظ مبارک را ند کہ میرا موی
 علی رح پر سید از پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم گفت یا علی ہر کہ بانگ نماز گوید
 ثواب آن خدا سے عزوجل داند اما بانگ نماز حجت ہست بر امت من و تفسیر
 ایست چون مومن گوید اللہ اکبر اللہ اکبر چنانستہ کہ میگوید خدایا بر تو گواہ
 گرفتہ یا است محمد حاضر شوید در نماز و دست باز دارید از شغل دنیا و چون بگوید
 اشہدان لا الہ الا اللہ یا است محمد خدایا و فرشتگان را گواہ گرفتہ خبر کردم
 بوقت نماز کہ ہیج خبر ازین بزرگتر نیست و چون گوید اشہدان محمد رسول اللہ
 گواہی میدہم کہ محمد رسول خدا سے ہست عزوجل و فرستادہ خداست بحق و
 چون گوید حی علی الصلوۃ یعنی اے است محمد دین بر شما آشکارا کردم فرمان
 برید خدایا و رسول اورا بنماز کہ خدا سے تعالی ہمہ گناہان بیامزد کہ نماز
 ستون دین است و چون گوید حی علی الفلاح یا است محمد بکشاند بر شما در ہا
 بہشت و رحمت بر خیزید نصیب خویش بگیری از رحمت خدا سے کہ شمارا بہشت
 است از دنیا و آخرت و چون گوید اللہ اکبر اللہ اکبر چنانستہ کہ میگوید رحمت خدا
 بر شما و خدایا بر شما گواہ گرفتہ یا است محمد حاضر شوید در نماز و دست باز دارید
 از شغل دنیا و دین بر شما آشکارا کردم فرمان برید خدایا و رسول خدایا بنماز
 تا خدا تعالی گناہان شما بیامزد و بر خویش بدانید کہ ہیج عمل فاضل تراز

نماز نیست ہر کہ باز دارد نماز را پیشانی خود و چون لا الہ الا اللہ بگوید برانید امانت ہفت
 آسمان وزمین در گردن شماست و ہر کہ اجابت کند و دست بروز ندر سنگاری
 نماید آنگاہ فرمود کہ در بغداد بزرگے را گفتیم او فرمود کہ اجابت داشتی موزن
 کفارت گناہان است و در مسجد طاعت کردن خدا سے تعالیٰ و رسول و سکر
 کہ طاعت دارد و در بہشت با صدیقان و شہیدان و رفیق مہتر داؤد پیغمبر عم
 باشد آنگاہ فرمود کہ در عمدہ خواجہ جنید بغدادی رح آیدہ است کہ اجابت کردن
 موزن شفیح خلق است در روز قیامت پس ہر کہ بشنود بانگ نماز داؤد نماز
 با جماعت بگذارد پس امام بہر کہتے ثواب سی صد رکعت نماز بدو دہند و ہر کہ
 رکعتے شاری در بہشت بدہند آنگاہ فرمود بیچ گروہ پیغامبر را صلے اللہ علیہ
 وآلہ وسلم ختم باشد اول کسیکہ روز آدینہ نماز فوت کند دوم کسیکہ برودہ آزاد بفرود شد
 سوم کسیکہ ہمایہ را بر بخاند چارم کسیکہ بر کسی چیزے نباشد بنا حق بستانہر جسم
 کسیکہ بر عیال خود جور کند آنگاہ فرمود کہ اجابت کند موزن را از شتگان از بہر او
 استغفار کنند و در و بفرسند و او نجات یابد و بحساب در بہشت رود آنگاہ فرمود
 اسے در ویش تکبیر میگولی چنانکہ گفتیم میان دو ابرو سے شماست و مقام پیشینہ
 شماست پس بدانید کہ خدا سے تعالیٰ بر شما میناست و دو پاسے بریل مہراط است
 بہشت بر دست رہست و دوزخ بر دست چپ شماست باید کہ بگوسے
 اللہ اکبر پس قرآن بخوانی بتفکر رکوع کنی بتضرع سجود کنی بتجاشع پس بشینید
 التحیات بخوانید کہ فرشتگان از بہر شما استغفار میگویند تا آنگاہ کہ سلام کہ
 فرمود کہ قوت از حلال کنید و بیوشید جاہ از حلال و توبہ کنید و بیوشید جاہ
 از حرام پس چون چنان بگردی بر توبکشانند رسے از وہا سے ہفت بہشت
 و قبول کند نماز شمار خدا سے تعالیٰ آنگاہ فرمود و آن خواندن قرآن اعادت

باید کرد کہ گناہان را کفارہ است و پرده است میان آتش دوزخ و ہر کہ بقرا آن
خواندن مشغول شود حق تعالی در بابے بہشت بر او کفارہ گرداند و ہر
حرفیکہ بخواند ایزد تعالی فرشتہ بیا فرزند تاروز قیامت تسبیح میگوید و نیست بچکس
نزدیک خدا کے تعالی مگر ادا کہ علم آموختن و از خواندن قرآن اعادت کردہ است
انگاہ فرمود کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فرمودہ است شب و روز
مے ترسیدم از است خویش از عذاب خدا کے تعالی پس نہتر جبرئیل عم سورہ
اخلاص آورد پس امین شدم کہ صفت خدا کے است عزوجل درین سورہ پس
ہر کہ این سورہ بخواند منادی از عرش ندا کند ایزد تعالی ہمہ گناہانش بیامزد
و ہر حاجتے کہ دارد از خدا کے تعالی بخواہد روا کند انگاہ فرمود کہ بر شمس آباد
کہ در خواندن و آموختن قرآن کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم گفت ہر کہ
یک آیت از قرآن بیاموزد فاضل تر است از خیر و ہر گاہ بید فاضل تر در وقت
آموختن قرآن باشد و در گورشن فرشتہ بیاید بر صورت نیکی و بد بدتر بخجی از بہشت
کہ آورده باشد پس گوید کہ بخوان آنکس گوید من در دنیا بخواندہ ام پس آن
فرشتہ گوید کہ بخوان کہ این ترنج ہدیہ فرستادہ است خدا کے پس آن بندہ
بخواند تا آخر قرآن و بگوید فرشتہ کہ حالیا ترا عذاب گور و شدت قیامت نکند
و ہمسایگی پیغامبران باشی ہمینکہ خواجہ این فوائد تمام کرد مشغول شد خلق
و دعا گو بازگشت الحمد للہ علی ذلک مجلس بستم سخن در مومن افتادہ
بود بر لفظ مبارک را ند کہ مومن کسے است کہ سہ چیز با دوست دارد اول
فرک دوم درویشی سوم بیماری پس ہر کہ این سہ چیز دوست دارد فرشتگان
اورا دوست دارند مکافات او بہشت باشد انگاہ فرمود کہ درویشان را
خدایتعالی دوست داشته است و مومنان خود دوست خوانند عزوجل

انگاہ فرمود کہ انس بن مالک رضی اللہ عنہما ہرگز ہشت ہزار ورم باشد او تو نگر است
 و ہرگز ازین کمتر است او در ویش است و ہرگز ازین ہیج نیست شب و روز
 شکر کند او بمنزلت ایوب پیغمبر باشد انگاہ فرمود شنیدم از زبان خواجہ مرود
 چشتی رحمت حق تعالیٰ در سہ گروہ بنظر رحمت بنگردد آن گروہ در زیر عرش باشد
 اول گروہ کہ بار بہت پیوستہ دارند دوم در باب ہمسایگان و سزے کہ خدا سے
 تعالیٰ خوشنود باشد سوم کسیکہ در ویشان را دور ماندگان را طعام دہد
 انگاہ فرمود کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فرمودہ است فاضلترین
 است من نماز است پس ازان صدقہ پس ازان قرآن خواندن پس ہر کہ
 چہ کند درین سہ چیز او از امت من باشد در روز بہشت انگاہ فرمود کہ
 امیر المؤمنین علی رضی اللہ عنہما فرمود کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم چند ان
 وصیت کردہ در باب ہمسایگان کہ مرا گمان شد پرسیدم یا نبی اللہ صلی اللہ
 علیہ وآلہ وسلم بعد از نقل ہمایہ مر ہمایہ را امیرا ت باشد یا نہ فرمود
 آری باشد چون او را ہیج میراثی نباشد انگاہ فرمود کہ رسول اللہ صلی اللہ
 علیہ وآلہ وسلم ہر کہ در باب ہمایہ شفقت کند بد آنچہ تو اند روز قیامت در
 بہشت رود در ہمسایگی من باشد انشاء اللہ تعالیٰ ہمینکہ خواجہ این
 فوائد تمام کرد مشغول شد خلق و دعا گو باز گشت الحمد للہ تعالیٰ ذلک مجلس
 بست و یک سخن در حاجت روا کردن افتادہ بود بر لفظ مبارک را کہ
 خدا سے تعالیٰ دوست دارد مومن را کہ حاجت براری مومن روا کند بہشت
 جایگاہ او باشد و فرمود ہر کہ مومن را گرامی کند جایگاہ سے در بہشت
 باشد و خدا سے عزوجل ہمہ گناہان او را بیا مزد و اگر بدان مقدار کہ بندہ
 تعلیمین است کند یا جارسے کہ در پاسے مومن خلد باشد حق تعالیٰ او را

میان صدیقان و شہیدان دار و آنگاہ فرمود کہ مشایخ طبقات و اولیاء کبار
گفتہ اند اگر مردم فی المثل در اوراد باشد یا در طاعت بود چون حاجتمند سے
برور اور سہ از برای دیدن او پس ہمہ حال واجب است کہ دست از ہمہ چیز
بدار و در کار او مشغول شود و بر آنچه مقدر باشد در خبر است از رسول اللہ صلی اللہ
علیہ وآلہ وسلم ہر کہ حاجت برادر مومن بر آرد خدا سے تعالیٰ حاجتہا سے دنیا و
آخرت دی روا کند و فرمادہ ہے قیامت در بہشت رود و در ہمسائلی متر آدم عمر باشد
ہنیکہ خواہد این فوائد تمام کرد مشغول شد خلق و عساگو باز گشت احمد علی ذوالک
مجلس لیسنت دوم سخن در احوال الزمان افتادہ بود بر لفظ مبارک راند کہ
دو بر است از رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کہ چون آخر الزمان سپد آید
عالمان آنہما با چون در وان بکشند پس در آن زمان عالم را منافق خوانند و منافق
را عالم آنگاہ فرمود ہر کہ علم نبوی بدین سچانہ تعالیٰ فرمان دہد تا نام او در آسمان
اولیا خوانند آنگاہ فرمود کہ روایت کرد ابن عباس رضی اللہ عنہما کہ کفر دو است و ایمان
دو است و اسلام دو است و نفاق دو است و علم دو است و عمل دو است اما
کفر کہ دو است یکی کفر است بہ فقہائے خدا سے عزوجل چون نماز بہ جماعت ناکردن
و تاج پندار ہر ارباب و شہادت از مسلمانان دور داشتن و آنچه بدین مانند گفتن
از ایمان بیرون نشود کہ کفر ہمہ باز گشتن از مسلمانان و فریضہا را منکر شدن این
کفر است بندہ را از ایمان بیرون بردن آنکہ ایمان دو است یکی ایمان منافقان
است بزبان میگویند بدل شک سے آرنڈ اینکار منافقان است اما ایمان
دوم آنست کہ مومن بزبان و دل تصدیق میکنند از ایمان خاص است کہ جز
شکوہ کاری نہ نوشتند اما اسلام کہ دو است یکی آنست کہ چون بخدا سے تعالیٰ
گروہی شک نیاری چون پیش او سجدہ کنی بدل و زبان خدا سے را یکی گوی پس

آن اسلام پاکیزه است اما اسلام دیگران است که بزبان میگوئی که من مسلمم نم
و بدل کفر میداری و پاک نداری که حال دین چگونه خواهد شد که چه خجالت بود هر چه
بدل باشد بزبان میگوئی و میان مردمان زندگانی کنی شهادت لا اله الا الله اشهد ان
کس از آتش دوزخ رها مانفاق که دوست یکی آنست که مقرر باشد بنده از حلالها و
حرامها و امر با دینی با انا و محصیت می افتد و بدی میکند از خدا یتعالی بترسد و امید
توبه دارد و خدا سے میداند او بدکار است و آن نفاق است اما انفاق دیگر آن است که
بزبان مقرر باشد بجلال و حرام و امر دینی اندر دل میدارد که نماز روزه و حج و زکوٰۃ و ادا
عملهاست اگر بکنی ثواب پائی این نفاق است پس پاداش او با آتش است اما آنکه
علم و دوست یکی علم خاص است از برای حق و یکی عام است هر که یک کلمه از علم نشنود و فایده
از آن که یکسال عبادت کند و هر که بنشیند جا نیکه علم میگوید چنانستی که بنده آزاد کردی و
علم و شنائی گوهر است در بهشت خدای عزوجل علم ضائع نماید در دنیا و آخرت
اما عمل که دوست یکی عملی که از برای حق است خاص است و عملی که از برای منو در خلق است
در آن هیچ جزانه درین عمل با آتش نزدیک است و نیکو نیست همینکه این خواجده فواید نام
کرد مشغول شد خلق و دعا گو بازگشت احمد شد علی ذلک مجلس سبت و سووم مخزن در
یاد کردن مرگ افتاده بود بر لفظ مبارک راند در خبر است از رسول الله صلی الله علیه
و آله وسلم که فاضله از قیام شب و روز و تطوع یاد کردن مرگ است آنگاه فرمود
که فاضلترین زاهد آن است که یاد کند مرگ را و همیشه در شغل مرگ باشد در گور خود و مرغزار
یابد از مرغزار با بهشت آنگاه حکایت فرمود که در یاد کردن انبیا افتاده بود هر که یاد کند
مهر آدم را صلوات الله علیه سه بار گوید خدای عزوجل همه گناہان وی بیامرزد اگر چه گناہ
دی از دریاز یاده شود و در همساگی او باشد و آنکه مهره او در یاد کند و صلوات الله علیه
سه بار گوید در بهشت رود ازوری که خواهد آنگاه فرمود که در یاد کردن انبیا خدای تعالی

هفت اندام وی از آتش دوزخ حرام کند چنانکه خواجہ این فوائد تمام کرد مشغول شد خلق
 و دعا گو بازگشت احمد شد علی ذلک مجلس بست و چهارم سخن در جریح فرستادن
 در سبب افتاده بود فرمود که امیر المؤمنین علی رضی فرمود که هر که یکشب جریح در مسجد فرستد
 یکسال گناه وی عفو کنند و یکسال نیکی بدو یوان وی بنویسند و در بهشت یک شارتانی
 یابد و هر که یک ماه جریح در مسجد فرستد حق تعالی هفت اندام وی از آتش دوزخ حرام
 کند و در بای بهشت بروی بکشاید از هر درسه که خواهد در رود و از دنیا بیرون نشود تا جگه
 خود در بهشت بنشیند و در بهشت رفیق پیغمبر باشد آنگاه فرمود که شنیدم از زبان خواجہ
 یوسف چشتی رح از فضیلت جریح فرستادن بسجده فرمود آن زمان که در مسجد روشنائی جریح
 باشد حمد و تعریف خوانند فرستاده جریح را و فرشتگان آفرینش خواهند احمد شد علی ذلک
 مجلس بست و پنجم سخن در رویشان افتاده بود بر لفظ مبارک راند که در بهشت
 از رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم هر که در پیشی رانان دهد از همه گناہان پاک گردد
 آنگاه فرمود که تگروه مردم بسوی بهشت نیامید یکی در رونع زن دیگر تو نگر بخیل سوم
 بازگانی خائن که این سه گروه را عقوبت سخت باشد پس چون در پیش در رونع زن و
 تو نگر بخیل شود و بازگانی خیانت گر بود حق تعالی از زمین برکت بردارد آنگاه فرمود
 سوره پس هر که در شبان روزی بخواند آیت الکرسی بخواند از پس هر نماز و قیل هو اللہ سہ بار
 بخواند خدا تعالی در مال و عمر زیادہ کند و این شود از حساب قیامت و این زمان
 دلیل صراط آسان گردد و ہمینکہ خواجہ این فوائد تمام کرد مشغول شد خلق و دعا گو بازگشت
 احمد شد علی ذلک مجلس بست و ششم سخن در شلوار و پانچہ دراز کردن و استین
 آوردن فرمود مروی است از امیر المؤمنین علی رضی کہ روایت کرد از پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ
 سلم کہ تمامت نماز فرموده دراز کردن پانچہ شلوار است هر که دراز کند پانچہ شلوار را و در زیر پانچہ
 از خدا بخدای در حدیثی است از امیر المؤمنین علی رضی اللہ علیہ وآلہ وسلم عاصی باشد آنگاه فرمود هر که دراز کند

پانچ شلوار اتا زیر پائش افتد بہر قدمیکہ در زمین ہند ہر فرشتہ کہ در زمین است و در آسمان است
 برومی لغت کنند بہر تار موی کہ بر اندام وی باشد خانہ دروزخ بنا کنند بنام وی و ابو ہریرہ
 گفت ہر کہ از دراز پوشد او منافق باشد و ہر کہ آستین ہزار کند او ملعون باشد انگاہ فرمود
 کہ دو گروہ ہمیشہ در لغت خدایند اول پوشندہ آستین و راز دوم پانچ شلوار دراز پوشندہ
 شخصت خانہ بنا کنند بنام وی در دوزخ انگاہ فرمود کہ از اسراف نکنند از لفظہ از راز
 کہ ہر چہ در تن اسراف باشد کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نبی کردہ است زیادہ کردن
 کفن مردہ را در تن و از دو چیز عذاب کنند یکی در کفن زیادہ کردن دوم در از کردن پانچ
 نمود با اللہ منہما ہمیکہ خواجہ این فوائد تمام کرد مشغول شد خلق و دعا گو باز گشت
 احمد شد علی ذلک مجلس بست و ہفتہ سخن در عالمان افتادہ بود بر لفظ مبارک
 راند کہ در خبر است چون آخر الزمان آیہ امر جابر گردند و عالمان کسب کنند و فتنہ در
 عالم پدید آید در زمینہا و کوہ ہا در این زمان عیش بر ایشان تنگ بود انگاہ فرمود
 امیران جابر گردند و علما فرود آند و شوند ہذا یعنی اسلے برکت از میان خلق بردارد و شہر ہا
 ویران شود و در دین فساد گہر و پس بداند ایشان اہل دوزخ اند لغو باشد منہما
 انگاہ سخن در صدقہ افتادہ بود گفت صدقہ کسی را باید دادن کہ در ویشی را سمان
 دارد کہ ثواب یکے بدہ باشد و صدقہ کہ بخوشاوندان بدہی یکی را ثواب ہزار است
 پس مردم را باید کہ صدقہ بہر حال برین نوع بدہند تا خدا سے تعالیٰ آمزیدہ گرواند
 ہمیکہ خواجہ این فوائد تمام کرد مشغول شد خلق و دعا گو باز گشت احمد شد علی ذلک
 مجلس بست و ہفتہ سخن در توبہ افتادہ بود بر لفظ مبارک راند کہ در نص کلام
 فرمان میشود یا ایہا الدین امنوا التوبوا لے اللہ توبہ تصوحا یعنی ای کسانیکہ ایمان
 آورده اید توبہ کنید و بخدا سے باز گردید کہ خدا سے تعالیٰ توبہ پذیرندہ است انگاہ فرمود
 کہ در صدقہ نبشتہ دیدہ ام کہ فریضہ است مسلمان را توبہ کردن انگاہ فرمود کہ مترجم

چون در دنیا آمد گفت الهی ابلیس را بر من مسلط کردی و مرا طاقت آن نه که دیر از خود منع کنم
 مگر توفیق تو فرمان آمد چون من نگاه دارم ابلیس را هرگز دست بر تو و بر فرزندان تو نرسد
 انگاه مهتر آدم عم گفت الهی زیاده کن ندا آمد که یا آدم توبه فریضه کردم تا خلق اندرین است چون
 فرزندان تو توبه کنند من توبه ایشان قبول کنم انگاه فرمود که توبه کنید پیش از آنکه مرده اید شیمانی
 آن زمان نیکو ندارد فرمود در خبرست از رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم در سوی مغرب درستی است
 خدا تعالی بیافریده است از بهر توبه شبها که آن در هر هفتاد ساله راه است کشته داشته اند انگاه
 فرمود توبه بر دو نوع است یکی توبه آنست که نضوح باشد که پس از گناه آنکس گردنگردد و دوم
 توبه آنست که هر روز و شب توبه کند و می شکند و این توبه نیکو نیست انگاه فرمود که معین الدین
 همه ترغیب کردم از برای کمالیت حال ترا پس بیاید که آنچه گفتم بدو جان بگیرد سانی تا فردا
 قیامت شرمند نمانی انگاه فرمود که فرزند خلف آنست که هر چه از زبان پیر خود بشنود
 هوش و گوش او بدان متعلق باشد و آنرا بگردرساند تا فردای قیامت شرمند نماند انگاه
 فرمود که فرزند خلف آنست که هر چه از زبان پیر خود بشنود در میان شجره خویش نویسد شرمند
 نگردد و اینکه خواجه ادام الله بقاؤه درین حرف رسید عصا پیش بود برداشت بدعا گو داد و
 خرقة و نعلین چوبین و مصلانیز داد انگاه فرمود این همه یادگار پیران ما است که از رسول خدا
 صلی الله علیه وآله وسلم با رسیده است و ما ترا دادیم باید که چنانچه یاد کنیم همچنان داری هرگز
 مردیابی این یادگار مابد و بدی چون این بگفت بنده را در کنار گرفت و گفت که ترا بخدا
 سپردم همینکه این بگفت در عالم خیر مشغول شد خلق و دعا گو باز گشت احمد شد علی ذلک فقط

تاریخ طبع - الحوت و المنته که درین ایام فیض انصام کتاب مطاب و نسخ لاجواب یعنی ملفوظات حضرت عثمان
 چنانچه است که اسرار الهی و کمالات انسانی در آن مجلا و مفصلا مذکورند طالبان حق بین از مطالعه آن بهره یابند و صریحا
 اینست که درین کتب اسرار و دانش کامیاب استاقان این جنس پیش با کجا هستند و در بیان و از نقد جان خریدار شده از نظام
 سره کافی و خط وافی گنبد مطبوع نامی گرامی منشوری نو لکشتور واقع لکن به ماه فروری ۱۳۰۹ مطابق با جوادى الثانی ۱۳۰۸ مطابق
 مطبوع در تبریز

عنوان کتب کا فضائل خلاصہ روزنامہ
بین الاقوامی بین الاقوامی بین الاقوامی

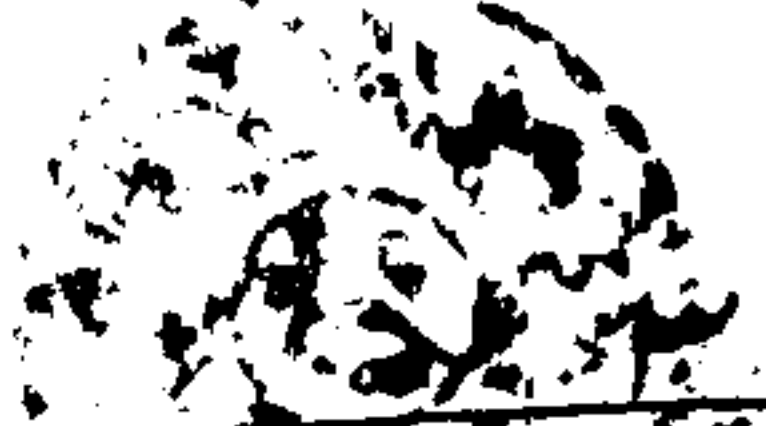
کتابت اسلامیہ

پہلی بار پیشکش کرنے والے مطبوعہ
دریں مطبعہ کی اس سیرت میں جگہ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

بعد حمد سجد خالق ذو الجلال وقادر الایزال کہ جملہ کائنات را بلا کرام مطلب و سفا و خود از عدم
 بوجود آورده چنانکہ در قرآن مجید است **فَاِنَّ اللّٰهَ غَفِيْرٌ عَنِ الْعٰلَمِيْنَ** و اکمل الکاملین و افضل
 المحققین مولانا و مرشدنا شاه نیاز احمد بریلوی قدس سرہ الغریر فرمودہ سے ای غنی ذات
 از اقرار و زانکار ماہد بے نیاز از ما و ارسدائی و اطہار ماہد بے بہارت ہستی و اسنے
 عزت ہستی ہای بہارت بے تعلق از گل و زخار ماہد و از تمامی موجودات نبی نوع
 انسان اشرف المخلوقات ساتھ بانعام **وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَجَعَلْنَاهُمْ اٰیٰتٍ مِّنْ نَّوٰٓءِیْمِ**
 و از انہا انبیاء کرام علیہم الصلوٰۃ والسلام را مبعوث کردہ بہ عون ہدایت شان افراد شہر
 بہندیب امرونی مہذب ساخته و جامعہ حکما آفریدہ کہ بتعلیم شان طریقہ و نبوی آراستہ و تحت
 بیغایت سید المرسلین خاتم النبیین شفیع المدینین حضرت احمد مجتبیٰ محمد مصطفیٰ علیہ
 وسلم کہ ذات مجمع جمیع صفات آنجناب را در ابتدا ی حقیقی از نور خاص خود مخلوق فرمود
 بخطاب **اَوَّلَ مَا خَلَقْتُ الْاَفْلَکَ** اطہار خصوصیت و محبت ساتھ بہ عرب و عجم
 اقرب قارب قوسین او آدے بخشید علی اللہ علیہ و علی آلہ و اصحابہ و اتباعہ و سلم و امت
 آن صدر نشین ایوان نبوت را بہ لقب امت مرحومہ نواختہ از ان جامعہ اولیا و اصفیاء

وائمه و ابدال و اوتاد و وزها و عبا و علما و اقیانار انما از ساخته رحمة الله عليهم اجمعین
 بسا که اگر چه آفریدگار تعالی شانہ عنای کل موجودات را بر روزی موعود ساخته الا از روایات
 که چندین سلاطین فخر زمین پہلوانان روئین تن و حکمای کامل فن با یام چند و زنجیرت
 با خود شد و طعمه و دو کثیف و مور ضعیف شدند و میشوند سه بعوت نظر کن سوس
 زوگان به که فروداشنوی عبرت دیگران به کجارت بهرام و کورش کجاست به بصورت
 نظر کن که کورش کجاست به بکسری نظر کن بگردون سرش به نگه کن که چون خاک شد پیکر
 ز آغوش بخوابه شوخ خوشنگ به کشیدت کورش در آغوش تنگ به نداری هزار جرم و جام او
 که شد بلخ آخر از ان کلام او مسکن که سال عالم گرفت به چسان مرگش آخر بیکدم گرفت به کجارت پرور
 امین او به کجارت آن عیش شیرین و به چه شد شوکت و شان او سیاب به نشان زو و دار جهان
 خراب به چه شد زال غران بل شکیرو چه چسان کرد زال سپهر سپهر همتش که کردی از و شیرم به پلنگ
 بل چون در پیش شکم به کرد برون بنین از چاه و بنده اجل باز در چاه کورش فکند کی هست
 بقراط نامی حکیم به کجاست از سطور عقل سلیم به حکمی که جانیشش نام بود به بیکدم وجودش ز گیتی
 بر بود نماده چو قمان صاحب خرد به حکمی دیگر که سلامت بر بود نماد کین هم نماد مکان به
 بود بالیقین فانی این جهان به از قدرتهای اوست که اجسام قویه و اجسام نحله را خاک می آید
 و اقوال انسانی را که جوهر حسانی ندارد چندین پایدار میدهد *یلو ح الخط فی القیرطاس*
دھرا و کاتبه رمیو فی الذرات بل ابتدای ظهور هم به کلام شده سخن تان شد
 که طایر جان که کن هم سخن بود ای نکته دان به باید دانست که کلام الملوک ملوک کلام در کلام
 ساجد لان خرد و عاقلان عاقبت پس چنین تا شیر عطا فرموده که از ان خرابه شیمان
 دولت با وج عزت و جلالت میسرند و دلای ظلمات این نبور ایمان و یقین منور میشوند
 بلکه چند که از خواندنی با دنیاوی معانیست بدین امید بفرموده که می آیند که حق جل و
 عاقلان را به طلب حقیقی رساند و بجای آن خطه نور عاقلان را به نور عاقلان رساند

تحریر تصریح نتایج هر یکی از این نخواهد شد چه بنا بر این مدعا بین بمصداق اینکه مصرعه بقدر آشنائی با
 و آشنائی به خود مطالب خود تواند رسید و اگر چه طریقه تالیف به ترتیب ابواب و فصول به تفصیل
 مطالب و مقاصد مروج و مرسوم است فاما بنظر آنکه از هر نکته آینه مشهوری دیگر نماید و مصرعه
 کل جدید از نیابت بلار رعایت ترتیب اتفاق این تحریر موسوم به نکات احسانی می افتد
 لاین که فی الحال زبان آرد و زیاده تر مرغوب خواطر است چند اوراق به آنهم تحریر خواهد شد نکته
 از راه بصری رسیدند که خدا را چون شناختی گفت چون و چرا شما و ایند من چون شناختی نکته
 از حکیم رسیدند که در حق دنیا چه میگوئی گفت چه گویم دنیا را که بجز بدست آرند و بخل نگاهدارند
 در وقت همه حسرت بیرونش همه حسرت پس محل عبرت است نه جای عشرت نکته روزی
 شیخ حسین لمبسی را دید که در دستان را دار و میدید شیخ گفت که در دگناه دارم ملاحظه کن لطیف
 که در روی تلخ است توانی خورد گفت بده تا بخورم لمبسی گفت بسیار بیخ فقر و بزرگ صبر و تحمل
 تواضع و شکر نما و غنچه بسکینیت هر پنج را درهاون معرفت بدسته توفیق کوفته در ریگ تفکر
 انداخته آب توبه بریز و در زیرش آتش و کبر فیروز چون بچوش محبت آید لطف تکبر دفع کرده به نیجه
 توکل المیده به صافی اخلاص بختیه عرق شوق بر لبان ریخته از شکر شیرین کرده نوش شانی
 مطلق شفا خواهد داد شیخ ازین نسخه لمبسی نفعی یافته سرور شد نکته محققان گفت اند
 خیر از کوفته است زکوة مال زردادن بجا جان زکوة عز و جاه تواضع و احسان با خلاق
 زکوة قوت و جوانی نوازش بر ضعیفان زکوة فرزندان نواختن میان زکوة مطنج و صوت نماند
 زکوة اختیار و سنگیری در ماندگان زکوة علم تعلیم و دیگران زکوة صحت خدرا زکوة انان زکوة
 کوشش شنیدن غیبت زکوة چشم ز زبان بیگانه زانندین در کسی نگاه بدنگردن زکوة زبان
 دروغ و عیب نگفتن زکوة ایمان خدمت کردن بزرگان زکوة عبادت بر امر و نهی حق تعالی
 ثابت قدم ماندن زکوة زهد و در ماندن از در سلطان ایمان زکوة فقر استعانت سواهی
 خدا نخواستن زکوة زندگانی راضی ماندن بر خای بدانی نکته حکیمان در خاموشی هفت سخن

بر او رو انداول عبادت مست بی رنج و دم زیت است بی پیرایه سوم بیست است بی سلطانی چهارم
 حصار است بی دیوار پنجم بی نیاز است از غلذت خواستن ششم راحت گرام کاتین مقتم پرده عیب نهم
 سلطانی از درویشی تمنا کرد که خیزی از من بگیر و نگرفت روزی سلطان گفته فرستاد که چند نده از
 کردم و ثواب آن بود او درویش گفت که بند را آزاد کردن مرغوب من نیست بلکه از او را به بندگی قبول
 کردن نیکوتری نماید نهمه دوستان سه قسم اند یکی دوست خود دوم دوست دوست خود سوم دشمن
 دشمن خود و همچنین دشمنان نیز سه قسم اند یکی دشمن خود دوم دشمن دوست خود سوم دوست دشمن خود
 نهمه افضل کائنات آدمی و ارباب موجودات سگ الا سگ حق شناس به از آدمی حق ناشناس
 نهمه مردم چهار قسم اند یکی سخی که خود خورد و بد بگیران هم دهد و مردم که مردم بخورد و بد بگیران دهد سوم
 بخیل که خود خورد و بد بگیران ندهد چهارم لیم که نه خود خورد و نه بد بگیرد و نه دهد نهمه مردم مهربان که طعام
 چنان خورد که از وقت عبادت و نور ایمان پیدا شود یعنی بوجه حلال بقدر تمنا نه آنچنان
 که از رغبت عصیان و ظلمت کفر پیدا آید و جامه چنان پوشد که از دست و آسایش باشد نه آنکه
 تکبر و عنوت آرد نهمه عالم گفتار در عالم بسیار اما عالم کردار بدون دشوار نهمه یکی از
 مشایخ طریقت مدنی در حیرت مانده چون بخود باز آمد دوستی پرسید که چه رفتی و بچه باز آمدی
 و چه دیدی و چه یافتی گفت به سکر رفتم و آفت سکر دیدم و نومیدی یافتم و بجز باز آمدم نهمه
 از دانشمندی پرسیدند که آدمی را در دنیا چه بهتر است گفت دولت بی مشقت خود گفت از دنیا
 جواب داد مرگ مناجات نهمه جوانی بود تبه کار و در کار پیر و مادر از وی بیزار چون به پدرش
 برو کار نخواست شب بخواب دید که بعدگی تمام در بهشت است پرسید که این چیست از چه یافتی گفت از بهشت
 خدا بمن رحم کرد که بنده من است رحم کردم نهمه جوانی بسیار دور پای عبد الله را افتاد از راه
 می گفت گناهی کرده ام رسیدند چه کردی گفت زنا نمودم رسیدم که غیبت کرد و باشی کما قال
 اللّٰهُ صَدَقَ الْغَيْبُ ثُمَّ انْتَهَى نهمه مردمی است که هر که با تو بدی کند تو با وی نیکی کنی هر که از تو قطع کند تو با
 او چندی و هر که بر او امید سازد تو بر او احسان سازی هر که با وی سخن باشد جز این اگر مردی

احسن الی من اسأه نکتة وقتی اعرابی دست در زیر کعبه زده می نالید و میگفت خداوند تو هم من
 هستی یا بی که او شان را عذاب کنی الا من یجزئو کسی ندارم که بر من رحمت کند نکتة هیچ شکسته قیمت
 ندارد الا دل هر چند شکسته تر قیمت بهیتره هر چند پیش شکسته درستی گرفته دل به آخر شکسته کار را
 آمد بکار نکتة چون رابعه بصری در حجره گور فرو رفت منکر نگریا میداد و پرسیدند بنده کیستی گفت
 بروید و بگوئید عالمی بیگانه و یک آشنا دارم یکم یکم میگویی که اداری ترا دارم یا نه نکتة
 شخصی را گذر برد و زخا افتاد از او رباننش پرسید که اینقدر آتش از کجاست گفت هر که می آید آتش
 همراه خود می آرد نکتة سکندر زوالقرین از حکیم ارسطاطالیس او ستاد خود پرسید که از خدا چه
 باید خواست گفت عزت و حرمت دارین نکتة عابدی گفته که سالی به حج کعبه رفتم در حالت طواف
 زنی جمیده دیدم که برقع از سر کشیده طواف میکرد و گفتم ای زن شرمم کو گفت زنمان را شرم از مردان
 می باید مرد کو از نهایت تعصب گفتم که من مرد نیستم جواب داد که اگر تو مرد میبودی در خانه خدا نظر بر زن
 و روی من نمی انداختی نکتة ساعتی مشغولی باندا سعادت جاودان لذت یاد آلی به از هزار بار
 و طلب موعلی از همه اولی اندیشه آخرت معرفت دنیای فانی است نکتة بدی کردن با نیکان
 و بدی کردن با بدان سبکساریست و با بدان نیکی کردن و پنداریست نکتة رضای حق در کار بر
 دنیا چه اعتبار کار دنیا سهل است و غافل بودن از خدا اجل نکتة بز چهر گفته که جماعه چند با من
 کینه و عداوت ورزیدند ما هیچ دشمنی و خصمی بدتر از نفس خود ندیدیم چرا که نفس بواسطه طلب بعضی
 قبیله و آشیای خمیره مرا از پای و رمی آرد به هر که او یو نفس شد چالاک به تنگ افتاد و در مضیق بکار
 نکتة بزرگی گفته که با جوانان دلیر در معرکه کارزار مجاوله کردم و با حیوانات درنده و گزنده مقابله
 نمودم و با پیران کینه خور عریبه جو در آویختم کسی بر من غالب نیامد چنانکه مصاحب من چرا که او بر
 و اسرار من مطلع بود و نسبت در عالم بدی چون یار بد یار بد تر بود او را بد یار بد تر
 و انجانت کند به یار بد فارت ز ایمانت که نکتة سلطانی از حکیمی پرسید که پیر سلطنت
 چیست گفت بغزت زیستن بر سید عزت را چگونه نگاه باید داشت گفت به خوار داشتن ز رچو

در در نظرش خوار بود همه کس اورا عزیز و مکرم دارند هر که ز در او عزیز دارد و همگنان اورا خوار و
 بمقدار شمارند نکته روزی سلطان هارون رشید با وزیران خاصان میرفت دید که شیخ ببلول از
 چوبی زمین می پاید سلطان پرسید چه میکنی گفت زمین می پیمایم پرسید برای چه گفت تا دریا بمیرد
 من توجه قدر زمین است پرسید چه دریافتی گفت نصیب من کداسه گز آمده و همین قدر نصیب تو
 سالی نفس برگزیده بچقیق تنگبری در روشی اختیار کنی بر تو نگرانی بدای بادشاه وقت بود
 فرارسد به تو نیز با گدای محلت برابری بدگرنج نوبت بدر قصر میزنند نوبت بدیگران بگذار می بگذری
 فرمان بر خدا و نگهبان خلاق باش این هر دو قرن گر بگرفتی سکندری به هارون ازین سخن سرنگون افتاد
 بهوش آمد گفت ای برگزیده خدام نصیحتی فرما شیخ بخندید و گفت ای نادان این نصیحت که بازو نغمه همین
 لحظه فراموش کردی با توجه تو ان گفت سینه دل جسد و گفتن عظمه زود میخ آهمنی در سنگ نکته
 مردی صاحب جمال بی قبح صورت بزوجهیت میداشت روزی با زن گفت که من تو هر دو خستی ستم
 به حیرت پرسید چگونه مرد گفت که تو مرا دیده شکر خدا کرده باشی که با این به صورتی شوهر خوب صورت و
 دهن ترا از خود بد صورت دیدم بسیارم بقول صحیح شاگرد صابر هر دو ختی هستند بر نعمتهای حق
 شاکر شدن به بر مکاره و توی صابر شدن به میدهد در جنت الماوی مقام به از عنایتهای رب
 و الکریم نکته بزجهیر گفته که از او ستاد خود سوالات میگردم جواب می شنیدم پرسیدم از خدا چه
 خواهم که همه خواسته باشم گفت سه چیز تو نگرانی و تندرستی و ایمنی پرسیدم ایمن بکه باشم گفت بدوستی
 که حاسد نباشد پرسیدم حقیرترین چیست گفت از خود سخن گفتن پرسیدم از جوانان کدام امر بهتر است
 گفت شرم و دلیری پرسیدم از پیران چه بهتر است گفت دانش و تامل پرسیدم سخن چیست گفت آگاهی
 بخشد و باو شاد شود پرسیدم از جان چه عزیزتر باید داشت گفت دین ایمان پرسیدم کدام چیز است که
 هر مردم خواسته باشند و مکی نیافتند گفت تندرستی و راستی و دوست خالص پرسیدم تنگی کردن
 بهتر است یا از بدی دور بودن گفت از بدی دور بودن بهتر از همه تنگی است پرسیدم چیست که هیچ
 عیب ندارد گفت آنکه برگزیده پرسیدم از دو کس کدام خردمند است گفت هر که ماقبت دوست دارد

از زبان خود منتهی ترست که دنیا را دوست دار و پرسیدم از زندگانی چه قدر ضائع است گفت هر قدر
 که بلا عمل نیک گذر و پرسیدم بهتر از زندگانی و بدتر از مرگ چیست گفت بهتر از زندگانی نیک نام است
 و بدتر از مرگ بدنامیست پرسیدم از تناسخ کار با چه بهتر است گفت خوشنودی حق سبحانه تعالی پرسیدم
 کدام عمل است که محتاج طیب نسازد و گفت کم خوردن پرسیدم از مردمان کدام عاقل تر است گفت
 آنکه کم گوید و زیاد داند پرسیدم اصل تواضع چیست گفت روی تازه داشته باشی پرسیدم کیفیت
 کسیت گفت هر که خود را بسی نیاراید پرسیدم عبادت از چند اعضاست گفت دل زبان و دست
 و پا و پیشانی پرسیدم بهره بهر یکی ازین اعضا چیست گفت بهره دل فطرت بهره زبان ظاهره دست و پا
 قوت بهره پیشانی تئویر پرسیدم علامت دوست بهتر چیست گفت آنکه خطای تو پوشد و نصیحت از تو
 دریغ ندارد پرسیدم دوست بد کس است گفت آنکه بر بدی تو آگاه باشد و از تو عدم الهی اظهار دارد
 پرسیدم حاجت از کدام باید خواست گفت آنکه تو اندوادی آنکه بجوای چیزی که مستحق باشی پرسیدم
 کسی که در مجلس من آید برای او بر من چه لازم است گفت سه چیز چون در آید راه دهمی چون نشنیدی رو
 بوی کنی چون سخن گوید بشنوی پرسیدم چند چیز است که اندوه را دفع کند گفت یکی رفیق موافق دوم
 دیدن دوستان خالص پرسیدم با مردمان چه کنم که مرادوست دارند گفت دروغ نگو و وعده را اظلا
 کن مومر و مان را میازار پرسیدم نتیجه علم موعظت چیست گفت بزرگی و تو نگری پرسیدم از مردمان کدام
 و اناتر است گفت آنکه از مخالف دنیا افسرده خاطر نشود پرسیدم که بلند همت کس است گفت آنکه آخرت
 بر نعمت دنیا برگزید پرسیدم کدام بلند همت است که از همه پستیهاست ترست گفت غرور پرسیدم مردم
 را کدام چیز هر دم لازم است گفت راستی نکته حکیم ارسطو طالیس گفته که چهار بی چهار توان کرد اول با خدا
 توان کرد الا بشورت و دم و مرق و شمن توان کرد و مکره تواضع سوم بر او توان رسید مگر بصبر چهارم بر او
 را عیب نتوان کرد الا با خلاق و الطاف ایضا نکته گفته چهار راز چهار چاره نباشد اول با و شاه را
 از ششم دوم وزیر را از دیانت سوم لشکر را از تربیت چهارم رعیت را از اطاعت ایضا نکته
 چهار خیر یا و شاهی را آباد کند اول بیداد او میرد دوم غفلت وزیر سوم خیانت و پیر چهارم بخشش بر رعیت

نکته چهارم برادران سازند اول بپوشتن با بزرگان دوم مشورت با میکان سوم اجتناب از بدان
چهارم یاری خودستن از درویشان ایضا نکته چهارم جز قوت مردم بشکنند یکی دشمن بشمار دوم عیال
سپاس سوم ماندن در حصا چهارم نظم بمقدار ایضا نکته پنجم از چهار چیز دور باش مع مکر و مین و نرسید
یکی چشم دوم عجب سوم کمالی چهارم حرص ایضا نکته چهارم جز از عادت ستوده اند یکی با قناعت ساز
دوم بشورت کار کردن سوم چشم فرو خوردن چهارم بر عاقبت گریستن ایضا نکته چهارم گروه بهمن
مردم اندکی عالم عالم دوم حکیم گو یا سوم عابد مجرد و چهارم واعظ بطبع نکته صاحب دلی فرموده دنیا
جای آسایش نیست بلکه محل آزارش است طالب دنیا بخور طالب عقیق از در طلب جوی مسرور اگر چه
سعادت و شقاوت از ازل است مگر کار حسن عمل گل باش خار باشد یار باش انبار باشد اگر
یار ابل است کار سهل است نکته ششم سفر باید زوره داشتین صرخته نان و حج کردن قطع بیابان
دل بدست آوردن کار مردان است نکته بزرگی فرموده ای در دیش بهشت بهانه است مخصوص
تداوند خانه است کار نه زوره کننده نماز کاستگی کند و نیاز زور رعایت و لها گوش قبا پوش
یا عبا به پوش الودین را بدینا مفروش شریعت گوید پاکدامن باش طریقت گوید به یاد مباحث
اگر حقیقت خواهی از دیگری قطع کن پس از آن معرفت بحریت زخار و دریائیت ناپیدا کنار
هر که در آن غرق شد جانی دیگر یافت نکته درویشی فرموده شریعت را اوستا و باید طریقت را یار باید
هر که حقیقت در یافت غرق در یای معرفت شد آنجا تن مانده جان همه اوست همه اوست نکته
صاحب دلی بحالتی گفته نفسی که می رود قرب منزل میدید بیدار باش کاروان بر سر راه است اگر پس
مانی پس مانی شب فراق اگر چه تاریک است اما صبح وصال نزدیک است نکته صاحب دلی گفته سر راه
حیات غنیمت شمار از نفس نجات در عبادت انکار وقت مرگ را یاد کن خود را زنده بدان نفس را
مراد ما که هر روز زیاده خواهد خواست بر اقوال جا بلان اعتماد مکن خود را شناسنده باش و همه کار
یاری از حق طلب کن دشمن ز باطن دوست نخوا باش از نادان مغرور اجتناب کن نا دیده و
نا شنیده مگو بر عیوب خود بنیاب باش عیب دیگران مجبور راه حق تقرب افتاد مکن چشم بد خو عیب کس

باز من سر دل هر بنده خدا خوب میداد تا نیرسند مگوتا نخواهند مجوقول از راستی سازول با باز چیده و
 ساز و در خواب بهتر از بیداری باش تا آن همه کس بخودمان خود را از کسی در بیخ در از فرمانروائی نفس
 خود خرد کن و تمنی اگر چه حقیر باشد خوار بدان کسی را که شناسی با او مسخر باش اندک خود را بهتر از بسیار
 دیگران بدان غم بیوده نخورد و سستی خدارا در کم آزاری شناس خود را از افعال نیک عاقل مساز
 سعادت دنیا و آخرت در محبت نیکان بدان نکته با و شایه از عابدی پرسید که اوقات عزیزت چو
 میکند و گفت شب در مناجات سحر بدغای حاجات همه روز در بند اخراجات باد شاه با و کفافی
 معین کرد که از حاجات اخراجات بیکه پوده مناجات پرواز نکته در روشی در کلبه شکسته برکناره
 و ریاقاست میداشت با یامیکه در یاور غایت طعیانی بود نیم شب برخواست و زوجه خود را بیدار
 کرد گفت که در روشی آن روی در یاب فاقه است نانی با و برسان کنان بچه رو برو آورد و بیاید
 در روش گفت که بر باد بخوران زن گفت که درین شب تاریک طعیانی زور یاکشتی هم رفتن
 نمیتواند من چگونه عبور سازم در روش گفت که برکناره در یابگو که اگر فلان شوهرم با من گامی
 نکرده باشد مرا راه ده اگر راه دهد برو زن فرمان بردار همچنان کرده راه یافت آن روی در یار رسید
 تا آن روی در روش نهاد و بخور زن ایستاده ماند در روش گفت چرانی روی گفت که از
 طرف این سخن گفته راه یافته از نیطون چگونه روم گفت از در یابگو که اگر فلان در روش گاهی طعام
 نخورده باشد مرا راه ده همچنان از در یاب گفت و راه یافته نزد شوهر رسید و گفت که تمیل حکم کرده
 آدم مگر شما با من مباشرت نمیکند و آن در روش رو برویم طعام نخورده است ازین کلمات
 دروغ در یاب چگونه راه داد در روش حقیقت کیش گفت که من گاهی بهوامی نفسانی نکرده الیکم ربانی
 و او گاهی بخوابش نفس نخورده است مگر برای عبادت در یاب کلام راست راه داده
 نکته زنی عابده وزن فاجره سکونت قریب داشتند عابد همه شب عبادت کردی مگر فخور و بی
 رایم شمار نمودی فاجره تمام شب بفرور گذرانیدی صبح بر کرده خود نام شدی قضا را هر دو
 مرد شخصی خواب دید فاجره را در بهشت و عابده را بدوزخ پرسیدند از رسید که عابده بعیب شماری

دیگری در دوزخ و فاجره بر نداست خود و در بهشت است نکته مردی بازن خود و فرط محبت داشت
 و با این ساکن بگذر بجای ز خار در راهی و شوار بود مرد و هر شب طی کرده بزین سر رسید و شبی تاریک
 مطار و و چار شد زن در بدنش عفونت یافت به پیش رسید گفت بدریا چو بی میرفت با و پس
 عبور کردم شاید به لاشی حسیده باشد زن بحیرت گفت که اگر انقدر استیلا رحمت خدا بودی
 چه خوش بودی این شنید و آهی بر کشید یکی از خاصان حق شد نکته عابدی در نماز بود زنی از
 پیش وی گذشت چون بازگشت عابد گفت که از پیش نماز گذشتن نمی بایست زن گفت که من
 بحبت شوهر خود ترا ندیدم تو بحبت خدا چگونه داری که مرا در نماز دیدی مسأله هر که دار و از محبت
 خوش اثر و جز جمال دوستش نماید نظر به عابد را برین سخن حالتی طاری شد که بکمال در رسید نکته حقوق
 بستند که روی از خدا تافته سر بر در دنیا پیچیده اند از احمقان بگریز چون عیسی گریخت و بحبت
 حق بی خود ما بر حیت نکته از محبت بدان احتراز لازم بآید ان صاحب بهر وقتی نشاید سه مار
 بیستاد از جسم بیارید آرد و سوزنا تخیم و نکته اگر لباس عده در بر کرده بران تکبیر نشاز و لباس
 بهشتی است ورنه لباس خود و دوزخ است که به تکبیر آن بدن خواهد سوخت نکته صاحب بدلی فرمود
 صوفی آنست که در باطن بهر دم مشغول بخدا باشد و در ظاهر بخلق مشغولی دارد سه از ورنه
 شو آشنای و ز برون بیگانه باش این چنین بسیاروش کم می بود اندر جهان نکته مالک را باید
 که بهر دو صفت متصف باشد جمال و جلال او را جلال باشد و جلال او را جمال نکته در ویشی فرموده
 که بر زهد و عبادت خویش اصلاً امید قبولیت نمی بایست نه به صدف که فرو خورده قطره باران
 درون سینۀ او گشت جای در دانه به صدف به باید و باران بخشد برین سال به منور نیست نکته
 یازد نکته شریعت عبارت است از فعلی چند و ترک چند و طریقت عبارت از تدبیر و خلاق است
 یعنی تبدیل باوصاف ناپیمه باوصاف حمیده که آنرا ساوک هم گویند چون باین معفات برسد
 حقیقت خود در باید و معرفت حق شد نکته عارفی عالی مرتبت میفرمود که در ویشی تمجیح خیال است
 که در دل خود بجز خیال ندارد و نظر به که حجاب از خدا بجز خیال نیست پس آن خیال از خیال و رسان

نکته عالم ناموت و تویمای ظاهری اند عالم ملکوت روح آن صورتهاست و عالم جبروت و عالم
 لاهوت در عالم ملکوت ملحق و پیوسته اند اما جبروت صفات حق و لاهوت ذات حق است که
 در آن آن تجربه غنایت او نیست نکته طریقی رسیدن بحق آنست که در حواصل حسنه مرشد خود پیوسته
 و دل را ساعتی از ریاضت غافل و غافل نگه دارد نکته لذات دنیا همین شش قسم اند که اعلی آنها
 نقص است چه جای اولی اول مطعومات افضل ترین آنها غسل است و آن لعاب ملس است
 و دوم شربیات بهترین آن آب است و گدای آب نیست که در آن حیوانات نباشند و پول و
 نماز و سوم بلبوسات نفیس ترین آن دیباست و آن تنیده گرم است چهارم مرکوبات و آسمان
 ترین آن سیاست را کتب و در معرض هلاکت و محنت پر مشهورات است نیکوترین آن مشکت و
 آن خون آبوست ششم منکوحات اعظم ترین فائده آن جماع است و آن اخل کردن پول گاهی است و
 پول گاهی نکته بنیاد معاصی شش چیزند اول حب و نماز دوم دوستی ریاست سوم خواست طعام
 لذیذ چهارم غرور و امتتن جواب پنجم سپیدیده داشتن ریاضت ششم محبت با زنان نکته ششمی گفته که اگر
 به محبت و نیاوست و یاد از خواهد داشت از خداوند عقیقی سر بلند می عقیقی خواهد یافت سه بر فلک
 در آن هیچ سرفراختی که برین خاک دیده خانه ندانست نکته ششمی است که مردی در بی امر اسیر از نسبی
 و عقیقی بود و بتلاش عاقلی که چه بگذشت ندانی میوه فروش در ابدام زویر و خانه خود برده بطمع زود
 خواست آن بخوف خدا از دیوار خانه خود را بیرون انداخته بخانه رفته عیال خود را گفت که امروز چیزی
 از قوت نیافتم بصبر باید پرواخت این بگفت بعبادت حق مصروف شد عیالش از گرسنگی میسوختند
 و صبر و شکر میکردند زنی همسایه بگفتن آتش متورنش و اگر دو گفت این سحقی است که در نور زمان بر کرده
 افتاده اند و از سوختگی نان اندیشه نمیکند آن آتش گرفته رفت آنها بجای آن اتقان بر آورده خوردند
 نکته وزدی در محفل غطا حاضر بود و از او اعطاش کنید که اگر کسی به جرم قدرت یافته بخوف خدا از آن
 کناره کند خدا تعالی همان شی او را بوجه حلال می دهد و در آن شب بخانه امیری در آمد بر مال کثیر
 اختیار وزدی خود دید هم در آن ساعت دختر امیر را بخواب غفلت دیده خواست که بروی تسلط سازد و

و اعطای او گروه بیرون رفت و بلباس درویشی در صبح ششم است امیر خرم بودن درویشی در صبح ششم
 نزدش رفت و بقرط عقیقت و خستر نکور بنکاحش داد و مال کشیر بجهت او داد و خیال کرد که از نقل شیخ
 بدین تمتع رسیدم اصل درویشی چرا نگیرم خدایش بین دنیا بپرود و او نکتته در بغداد شریف مردی
 وصل دختر میخواست اتفاقاً در شب برات دوچار شد و راز دل و انمود دختر گفت امشب
 مردمان با خدا آشنا باشند حیث که ما و شما با بیگانه آشنا شویم مرد را ازین سخن عبرتی پیدا شد و در آن
 خود رفته تمام شب بعبادت و زاری گذرانید صبح پدر آن دختر را نزدش برد و گفت که شب
 آنحضرت صلی الله علیه و آله و سلم را بخواست دیدم فرمودند که دختر خود بقرط نکاح فلان بده اکنون جانم
 آورده ام بجزای خوف خدا آرزوی دنیا بر آمد و از آتش دوزخ محفوظ ماندند نکتته درویشی بنا
 کمال بوالی شهر سلطان رحمت اقامت انداخت سلطان با سماع صفاتش ملاقات رفت درویش
 با خلاق مناسب پیش آمد با شارت وی خادمی قدری خاک کسیرش فقیر نهاد او مقدار کمی قلیل
 سلطان داد باقی جمله خود خورد سلطان با از خوردنش تمام شب آنقدر بیجان باه ماند که تمام عمر
 چنین حنظل نیافته بود از درویش بدگمان شد که من از یقین آنچنان ماندم درویش که بسیار خورد
 در شب برغان کشیر زنا کرده باشد اما بروز دوم بهمان تصور بخدمت درویش رسید درویش خندید
 و از کیفیت شب پرسید او بیان نموده درویش آنروز از دیروز زاده خور امید خورد و با شانه
 تقریر گفت حیث که امشب پیمان حیات تو بر نداشت با و شاه را خوف موت گرفت از آن بدگمانی
 اثری نماند و بار بار می پرسید که اکنون چکنم درویش گفت که تیر قضا را سیری نیست برو شب
 بیست و عشرت بگذار اگر حکم بانی آفتاب صبح خواهی دید چندی غایب است باد شاه چون بجل سراسر
 رسید قاصدش ملول دیده صد با عشوه و ناز میگردند و بلاعبت میگویند مگر او را بجز آه
 سرود کشیدن کاری نبود و هر دم بقیه شب می پرسید چون صبح رسید آفتاب را دید تسکین یافت
 و بخدمت درویش رفت درویش خنده زده گفت که شب ازین خاک چه تاثیر دیدی سلطان
 هر چه گذشته بود گفت درویش فرمود که ترا یک شب یقین بر مرگ خود ماند ازین خاک اثری

طایفه نشد و ما را همه وقت خون مرگ خود دانستند و میباشند ازین خاک چه تاثیر رسد باو شاه بر منظر خود
 تا دم شده برگشت و عقیدت در ویش زیاده تر و در ویش بجا رفت نکته محتاجی بر در تو نگری رفت
 او در عبادت گاه خود بود محتاج بگوش خود شنید که تو نگری با حاج و زاری میگوید که خدا یا فلان حاجتم
 روا کن فلان خرم بده محتاج از آنجا برگشت که از کسیکه این مطلب بدین چرا از روز طلب این خود محتاج
 دیگری است نکته باو شاهی از وزیرای خود پرسید که از مردم کیست که همیشه خراب باشد گفتند
 که ای محتاج گفت فی بلکه بخیل به که اگر چیزی یابد فرای حال شود و بخیل با وجود یافتن دولت
 همیشه خراب حال میماند نکته بخیلان در دنیا هم محتاجان زندگانی میکنند و در عقبی مثل اغنیا
 بحساب خواهند افتاد نکته شیطان عجبان هم آلوده من آنچه شیخا یتصبه و صبیا یتکبر
 یعنی دوشی عجیب و سر و زیاده از بچ هستند پیر که حرکات طفلانه کند و طفلی که عادت پیرانه دارد و
 نکته حکمای حاذق بعلاج مرضی که استعداد کامل پیدا شدند و مقابل شان در مداوای آن مرض
 دیگری نبود همان مرض مروند نکته یسل عکت افلاطون و یقراط یا فلا کچه دیر سگام
 از سطا لیس جالینوس منبسط نگاه این برای آن بود که حقیقت استعداد بشری و انانیت نکته حضرت
 امام اعظم را گذرد و راهی افتاد که در آن آب غلاب بود طفلی از آن شتابان میرفت امام فرمود
 ایسته باش که پایت نلغز و گفت در لغزیدم نقصان دیگری نیست اگر چه لغزش خواهد شد پس فرمود
 همه خواهند لغزید امام را از آن تنبیه کمال شد نکته انسان انبیا که خود را محض اشرف المخلوقات دانند
 بلکه از زل المخلوقات هم دانند چه حساب اعمال جزا و سزا آن صرف باوست نه سایر مخلوق را و بهشت
 و دوزخ هر دو برای همین نوع است و دیگر حیوانات که در آن هر دو خواهند بود از مخلوقات آنجا خواهد
 بودند از نیچا نکته در ویشی مو تراشی میکنند لبش بیاد الهی حرکت داشت حجام گفت که لب
 از حرکت باز دار و در نه جراحت استرا با و خواهد رسید در ویش گفت آن جراحت بهتر است که بی
 الهی سدا زان حفاظت که بی یاد او باشد نکته باو شاهی وصیت کرده جنازه ام از لحد تا بگذرد
 بر سرای زر سکوک رود دوست راست من از کفن بیرون باشد و جنازه ام را

جمله اطبا برند و زیر گفت که کلام سلاطین خالی از سزما باشد مگر طبع قاصرین با سزا این عصیت نمیرسد
 فرمود تا خلق بدانند که اگر اجل از زربانماندی ایقدر زربانماندیم و اگر از بد او ای اطبا با زربانمانند
 چندین طبیب با طاعت خود دارم و چون مرگ در رسید هیچ از دنیا نمی برم و ستم خالی به بیند نکته
 شخصی عابدی را بخواب دید پرسید چه گذشت گفت چون رسیدم همه عمل نیک من بان به یاد رفت
 که بان صفات متصف ماندم و از آن دل خوش داشتم الا وقتی در شب تاریک از خشتی بایم لغزیده
 بود او را از راه دور کردم تا بدیگران رحمت نرسد آن فعل بخاوص محبت منسوب شد که بدین رحمت
 رسیدم نکته شخصی با زنی فاجره محبت داشت چون زن بمرد به تدفینش پرداخت ناگهان انگشتری
 بدست خود دید پیدا شد که در گور مانده شب آن گور را بشکافت از نعش خالی یافت الا
 در یکچه روشن دید که از آن بوی خوش میرسد چون در آن خزید باغ خسروانه و قصر شاهانه بود
 وزن بلباس فاجره انگشتری در دست منتظر آن مرد ایستاده جوان را دید تبسم کرد و انگشتری
 با او در دست تحیر پرسید که ترا در آنجا با آن حالت میدیدم باین مکننت و شوکت چگونه رسیدی
 گفت شبی برای آمد تو در خانه و امیگرم چون بانگ صلوة بگو شوم رسید از تو باز مانده صدای
 آن بخاوص دل شنیدم بجزای آن بدین جا رسیدم تو برو از آن در که آمد نکته بر فقر این
 طعنه مزن که اگر دعای شان کارگر بودی خود چرا محتاج بودندی سه یوسف از تعبیر خواب خویش
 آگاهی نداشت که کار ساز دیگران در کار خود بیچاره بود نکته نقل است که روزی آنحضرت صلی الله
 علیه وسلم با شخصی فرودند که صبح فردا اجل تو خواهد رسید و از تو تمسک از نکاح نشد او منادی کنانید که
 صباح خواهم مرد و امشب زنی که خواهد با من نکاح کند زنی گفت که برای زندگی کسی یکم را الهندی
 نیست باین مرد که از حیات یک شب او آن حضرت خبر داند نکاح میزند آن نکاحش و آمد
 طعام عروسی که پیش رسید نهاده و اندو با هم گفتند که از یک شب زندگی پیش نیست بگو خدا باید
 پرداخت پیشش منتعم نباید ساخت بگو مشغول بودند در پیش نداد او که گینه ام آن زن خوان عروسی
 پیش او نهاد و پیشش سیر خورد و دست به عا برداشته گفت یارب طعام عروسی می که خوردم او را تمام عمر در عروسی

در این کیفیت و برقت صبح آنحضرت را خبر زندگی ما شنیدیم متعجب بودیم و چون نازل شد که برای شرف
 آنکس که در وقت غایتش و مستعد اجابتش بودم نکته در رویشی ظاهر خرابی پیدا شد و فریفتن باطن
 خراب بود و روزی زنی خوب صورت از زنان دان امیر برای میرفت در رویش بوسه داد رفیق
 نیز همچنان که دستخاسته پیش قاضی سید پرو را بدار القضا طلبید باستانی راه آهنگری قطعه آهن مرغ
 از آتش بر آورده بود و رویش روید و بوسه های چند بود و در فریفتن از تقاییدش در ماند چون این ماجرا
 پیش قاضی بیان شد استغیان بهای درویش افتادند قاضی معذرت خواست درویش رخصت شد
 رفیق نیز یافت سه در عشق خدا هر که دل سوخته دارد و بر آهن سوزان زدن بوسه تواند بیند که
 آهن پوشود مرغ و سر باره تا شکل مرغ و پیش لب یار و الا چنین اظهار هر یاز نگردد و تا خالصه خاص
 در زنگر و نکته صاحب دل با تنی چند میرفت سگی در رسید صاحب دل و امن بر کشید و با یاران گفت شربت
 اینست که و اما خود از نجاست سگ محفوظ کردیم و حقیقت اینست که سگ را به نجاست خود ملوث نگردد
 چرا که او میر از حساب است و من مانده بحساب نکته آن تلخ و شگوفی ام الجنا متشخص خوانند و آتشهی لنگه
 و آخری صوم قبله العدا در بعضی در معنی این شعر مصرعه ثانی را بتلخ و ش که کنایه از شراب است
 منسوب کرده زبان طعنه بر شاعر علیه الرحمة میکشاند حال آنکه شاعر مصرعه ثانی را بقول صوفی که
 مقصود از آنحضرت صلی الله علیه و آله و سلم است منسوب فرموده است نکته اگر محبت مال دنیا چنان
 زبردست که بزرگ آن حصول خیر عقیقی میشود بهتر و اگر بزرگ آن در دل است که جمع شود و خرج نشود
 موجب خرابی و بربادی عقیقی توان دانست سه آب در یاز کشتی شتی است به آب در کشتی هلاک
 کشتی است نکته امام فخر رازی علیه الرحمة فرموده است اگر دشمن سازد با تو ایدوست به همان بهتر که
 با دشمن بسازی به و گرنه چند روزی صبر فرما به نه او ماند نه تو ماند نه زاری نکته طالبی صادق و شاک
 کامل فرموده است در مسلخ عشق جز نگورانه کشند به لایغر صفنان زشت خور نکشند به گر عاشق صادق
 کشتن بگریزه مردار بود هر آنکه ترانه کشند نکته درویشی با وفا و صوفی با صفا فرموده است در کین
 از دل خود گرد و غبار هستی به برد خانه تارفته تو همان مطلب به نکته مروی صاحب دل یاری اصل فرموده

سه جان بجای ادا و جانانه خود را یافتیم چون در خانه روم در خانه خود را یافتیم نکته مردم عاقل
 را باید که از صحبت بد همیشه محترمانه باشد چرا که قبول صحیح صحبت تاثیر بسیار در سه با بدن کم نشین که
 صحبت بد که چه پاک تر اید کند نکته هر که از دنیا کام و بعضی راغب میباشد بالاخر او راه فحاشی
 دل در سیدگی منزل حاصل میشود و دل پاک در بند دنیا نماند و بتدریج گوهر بر در سپاس با نکته
 اگر که عادت بدی دارد از بدی باز می ماند اثر کند یا نه کند فاما از و خدر باید که بدی موثر است
 گرچه بر خار انباشدیش که مردم کارگر از بدی نفس خود هرگز ندارد و زان گذر به نکته نفس انسان
 دوست است اگر بر او دوستی داشته شود و رنه دشمن خواری است که بهر شیطان میشود و در هلاکت
 می اندازد و دوست گر دشمن شده موجب هلاکت میشود و نه چون بهر بهر می کند صیاد را به نکته
 اگر کسی راست روی را که طریقه و پنداری و درویشی است گذاشته که بر وی که شعار اهل و غناست
 اختیار کند از وی بخمال گذشته امید راستی بی سود است مصرعه پیاده چون شود فرزند بر او که بر وی
 پویه نکته از اصل مطلب تعلق داشتن موجب طماننت و آسایش است و نظر بر عوارض حقوق کردن
 باعث تشویش و کاهش غرض از نظر آن اگر خوردن آبست و طعام به کاسه چوب من و کاسه مغفور
 یکست نکته درویشی کامل بحالت ولوله محبت گفته است آنکس که ترا سریر سلطانی داد و به ما راه
 اسباب پریشانی داد و پوشانید لباس هر که عیبی دید به بی عیبان را لباس عریانی داد و نکته صیوان صالح
 سره ز مرغ در کمر بسته راه وطن گرفت رهبری پیر سال تعاقب کرد چون بهیچ حیل بر روی قابون یافت
 پیشتر رفته بنیاس درویشانه در صحرائی راه نشست چون جوان بد آنجا رسید و نزد درویش رفتن
 خواست رهبرن بلوچه درویشی گفت که اگر نزد فقیران بدین میخوابی سره سه صدر مرغ که در کمر داری بد آن
 فقیران نزدیکی ز رانگوار است ازین راز نادانسته گفتن راوت او زیاد تر شد و سره زر جدا انداخته بیاس
 درویش افتاد فقیر گفت چشم خود بند کن تا وقتی که نگویم مکش او همچنان کرد و رهبرن سره زر برداشت
 راه خود گرفت چون یک شب و روز گذشت خداوند تعالی در دل رهبرن هم کامل داد و او پس آمده
 در حال را بهمان حال دیده گفت چشم کشا سره خود بگیر و بخانه برو من همان رهبرن ام جوان گفت مرا

جوان که

مغالطه شیطانیه دره تا وقتیکه پیر من نخواهد گفت چشم و آنچه هم کرد و زهرن لاچار بهمان لباس درویشی
 نشسته بهمان لجه بگفت جوان که به نعمت حق مهور شده بود چشم کشاد و نظرش بر زهرن افتاد او هم
 بکمال درویشی رسید هر دو را طمع آن ز زمان گذارنده راه جدا گانه گرفتند همین نعمت و بهی هر که استخوان
 میدهد الله عزوجل قسماً لهذا الذمته سے نعمت حق کسی و بهی بود و یک عطای هر دو
 از رحمت شود کسی از زهد و عبادت میرسد و بهی از خالص عنایت میرسد و نکته سپری خاک بود
 همراه ما در خود به مجلسی سلطانی آمد و رفت میداشت از دستری معزز که هم عمر او بود محتسب میداشت
 چون عمر بلوغ رسید آمد و رفت او ممنوع گردید از دیدن دختر دیوانه و ارامندی این را از قابل افشا
 نبود فاما او درش شفقیت ماوری تاب نیاورد و در حالش بگوش و ختر رسانید او هم از محبت اشرفی
 داشت گفت اکنون دیدم مکن نیست الا اینکه تو وطن این شهر بگذار و بعد مدتی بلباس درویشی در
 شهر بر سر شاه بچله زیارت با او برسم پس که تنگای عشق بود همچنان کرد پس از مدتی در حوالی شهر
 اقامت گزید فضائل و کمال درویشی او چندان شهرت یافت که بیگمات سلطانی هم در آنجا خیمه زن
 شد و زیارت درویش مشرف شدند این دختر که از محبت کشتی او دل خود کباب میداشت متوجه
 بوقت حبه تنه بخدمت آن رسیده کلمات مهدی بزبان آورد او گفت که مراد درویشی چنان ذوقی بخشید
 که محبت تو فراموش کردید برو و خدایت بصمت دارا و عشق تو ای نگار خزان به آن چنان کرد و
 درم خانه که ترا هم نماند گنجائی بد خوشترم بعد ازین به تنهائی بنکته افعالی که از مردم بدینا میشوند همچو
 که در آنرت شجر و منزه خواهند داد و گما قال اللہ صلی اللہ علیہ وسلم اللہ نیا مؤدعہ الاخری
 و بزرگی فرموده از مکافات عمل عاقل مشو بگندم از گندم بر وید جو ز جو بد نکته از تلم اجتناب
 کنی باید داشت که خود را در معرض تباهی خرابی می اندازد و تبرس از آه منطوبان که هنگام دعا کز
 اجابت از در حق بهر استقبال می آید نکته مردم را باید که بنوع عذاب و امید ثواب در حضرت
 حق سبحانه و تعالی گریه و زاری داشته باشد چنانکه بزرگی فرموده کنی که قول نروان را پذیرا
 قلیلاً یصعکوا یتکوا کثیراً و صاحبی فرموده تانہ اگر پد ظلمکی حلو افروش به دیگر بخشایش

فی ایوبوش بہ نکتہ حضرت علی ابن ابی طالب فرمودندے اعجبت من یوقن الموت
 فکیف یضحکواہ ومن خرج من حجرات الیول فکیف یتکذرا نکتہ شبی و کس مکان قرین سرای
 اقامت گرفتند و باہم موافقت نہ کردند تمام شب در بیداری بسر بردند صبح چون وقت سفر
 بستند یکی بدیگری مخاطب شدہ گفت کہ برای درویدن مال من تمام شب بیداری کردی مگر
 ہر من چگونه سبقت می بردی کہ درین فن کمال میدارم دیگری باوی گفت کہ با من ابلہ فریبی مکن کہ
 تمام شب بیدار خفی بسر کردی من بزرگتر ہر ماندم الحق کما قال النبی صلی اللہ علیہ وسلم
 المرء یفلس علی نفسه نکتہ بزرگی فرمودہ سے شنیدہ ام کہ ہذباں گو سفندی گفت ہہ دوران ما
 کہ گلویش بتغ می بریدہ سرای بہر خس و خاری کہ خوردہ ام دیدم ہہ ہر آنکہ ہر چہ خورد و چہ خواہد دید ہہ
 نکتہ شخصی ن کامل الحال خود را بنجا سپردہ در تلاش معاش سفر گذرید مدتی بسر شد کہ از و خبر سے
 و چیزی نرسید چون فاقہ کشی آن زن عاصمہ از حد گذشت شبی در سرای رفت کسی باوی غبت
 نکرد مایوس برگشت و بہر تیرگ افتاد صبح شوہرش با متاع کثیر در رسید و حال زارش
 پرسید او براستی تمام آشکارا کہ در مرد بخندید و گفت کہ ترا بنجا سپردہ بودم چرا عصمت تو مخفی
 ماندی و گاہی بزرن ہر گاہ نظر خود نہ انداختہ ام ہر زرم نظر دیگری چگونه افتادی نکتہ بزرگی
 فرمودہ سے دیر وزنی گلاب کہ دیدم ہہ ہر مردہ کلی بر سر آتش دیدم ہہ گفتم کہ چہ کردی کہ ترا بسوزند
 گفتا کہ درین جہان نمی خندیدم ہہ نکتہ بادشاہی را سمن مفرط رو داد طبعیانش از مداوا دور ماندند از
 ملک دیگر طبیبی طلبید چون او حاضر شد عرض کرد از قوا عطیبہ در یافتہ کہ زندگی حضور تا حمل ہر روز
 باقیست بعد این مدت علاج کردن می توانم شاہ ازین سخن بخند و شبانہ روز بخون مرگہ ہہ
 بعد انقضای آن از طبیب گفت کہ اکنون علاج کن طبیب تبسم کرد و گفت ہمین علاج بود کہ کہ در دم
 ایک بہ بین کہ بانڈیشہ مرگ لاغر شدی یا فریبہستی باو شاہ چون بزود نظر کرد از طبیب راضی
 شد و او را خوشنود ساخت نکتہ بادشاہی را خاری از ماہی و رعلق خلید بہج تدبیر نگذشت
 پسر مردی گفت کہ از سلف شنیدہ ام کہ بزیر فلان بنیاد حکیمی در چاہ بندست اگر او زندہ براید تدبیر کا

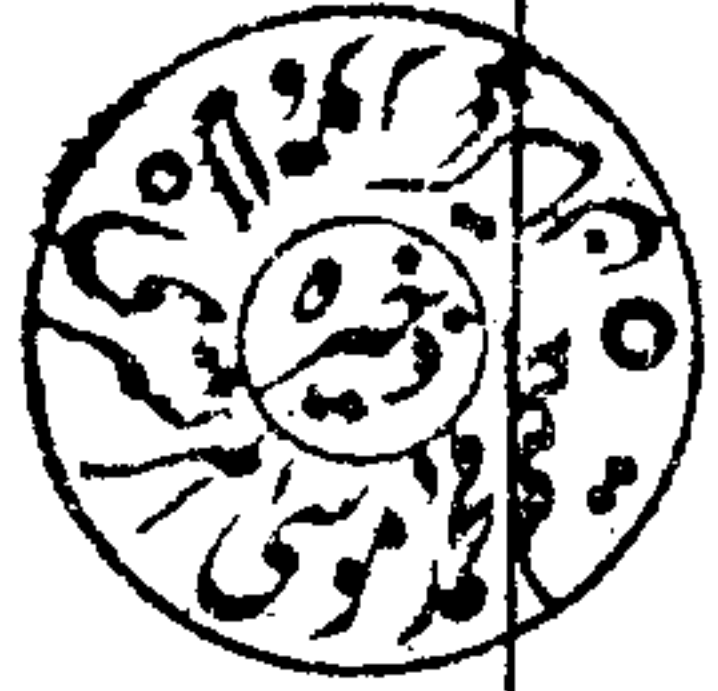
تواند ساخت مینار کندیدند حکیم آواز داد که اگر مرا برمی آرند بر من آب سرد بسیار ریزند و اگر نماندند
 کندیده اند بند ساز نام چنان زنده بر آورده پیش پادشاه بردند حکیم گفت دوامی نیست بجز اینکه
 از خون پسر خود غرغره کنی برای سلامتی پادشاه قبول افتاد و طبیب از مہتمان این کار مخفی منع
 ساخت که زینهار شاهزاده را نباید کشت خون بنیاید آورد چون شاه را نظر بر خون افتاد
 بتصور خون پسر گریه در گرفت خار فرود رفت شاه پسر را سلامت دید شکوہ حکیم شنید از سبب
 جس او پرسید گفت که برای فلان پادشاه اختراع حیرت باقیم کنجشکی در سقف کارگاه خاندید
 بران خار و خس می انداخت چون بجائہ خود رفت خانه اش از کل بند کردم پادشاه آن
 حیرت پسندید و منع کرد که برای دیگری مساز من خلاف آن کردم پادشاه همچنین برای من
 کرد و انستم نوعیکه با کنجشک کردم خدا با من کرد نکته بزرگی گفته که در دنیا پنج چیز خوب اند و یکی
 پنج چیز دیگر خراب اول پادشاهی خوب است اگر عدل ندارد همچون ابروی باران است دوم فقیری
 خوب است اگر صبر ندارد همچو طعام بی نمک سوم جوانی خوب است اگر علم ندارد چون خاتمی جوی است
 چهارم زن حسین و جوان خوب است اگر شرم ندارد چون گلی است که بوی خوش ندارد و پنجم توکل
 خوب است اگر سخاوت ندارد چون شجریست بی ممر نکته حکیمی گفته که در آدم پنج گوهر اند و هر پنج را
 دشمنی است اگر از آنها محفوظ داشت فرحت یافت اول گوهر ایمان است و کفر دشمن آن
 دوم گوهر عقل است و چشم دشمن آن سوم گوهر علم است و کبر دشمن آن چهارم گوهر سخاوت
 و بخل دشمن آن پنجم گوهر فقر است و طمع دشمن آن نکته لقمان حکیم گفته هر که این خصلت
 سازد در دنیا باقیست ماند با حق تصدق با خلق با انصاف با نفس به قهر با درویشان
 به لطف با بزرگان بخدمت با جودان به شفقت با دشمنان به تحمل با دوستان بمرور
 با جاهلان بجاموشی با عاقلان تبواضع نکته بزرگی فرموده صاحب دل آنست که موت خود را هر دم
 یاد دارد و متقی آنست که از آلائش بعضی حسد پاک باشد و خوشنوی آنست که بدانرا بیگونی
 یاد کند هر چند آنست که ترک زیاده طلبی نکرند بلند است آنست که در دولت و نکبت تفسیر سے

در عادتش راه نیابد جو امر دانست که در حق مردم احسان کند و بزرگان نیارد و جمیل آنست که در پیر
علم و حیا و حسن اخلاق آراسته باشد و انا آنست که با اقتضای وقت کار کند دنیا آنست که بر سواب
خود و برهنه و دیگران ناظر باشد صاحب سخن آنست که هر که گوید فهمیده گوید خوش وقت آنست که
بفوت مقاصد دنیا ملول نگردد و آسوده آنست که از بیم و امید فارغ باشد بی غم آنست که بر
رانیا زار و زورمند آنست که قوای غضبی و شهوی را مغلوب سازد و عزیزان را آنست که از خود
دینی و خود پرستی و اربد نکند حکیم افلاطون گوید که بر سه کس ترحم باید کرد اول انانی که محکوم جان
باشد دوم کبری که محتاج لطیفی و سوم ضعیفی که بنده قوی باشد نکته صلح بدل گفته که حکیم نباید
آنرا که بلذتی از لذات دنیا شادان شود یا به مصیبتی از مصیبتهای دنیا اندوگمین گردد
نکته حکیم ارسطو گفته که نشان زندگی شایسته چهارست گفتار نیک فعل نیک نیت نیک است
نیک نکته جایکه سخن خوب را قدر نباشد در آن مقام خموشی به از گفتار است نکته نادان دشمن
خوش است و دوست دیگران چگونه باشد نکته مصلحت بد رنگ است و کار بسیرت نکته
بقراط حکیم گفته که هر که از مردمان شهری و در نفس او قدری نداد و نکته اطلیموس گفته که نکند
آنست که از حال دیگران بپوید و بد بخت آنست که از حال او و دیگران بپوید نکته بهترین سخنان
پادشاهان چند و لهامی رعیت است نکته بزرگمهر گفته که آنچه در دست نیست نمیدانم که از بخت
و آنچه نصیب نیست نمیدانم که در دست کیست نکته زندگی ضائع ترست آن زمان که بیگانه
تواند و نکند نکته بقراط حکیم گفته چهار چیز از بلاهای دنیا بود کثرت عیال کمی مال همسایه بد زبان
نکته بزرگی فرموده که در دنیا چهار چیز سخت اند و از چهار چیز دیگر سخت تر میشوند اول پیری
ست بر تنهایی و بی کسی سخت تر و دوم بیماری سخت در سفر و غربت سخت تر سوم قریب سخت است
و مفلسی سخت ترست چهارم سفر سخت در پیاد و روی سخت تر نکته ارسطو گفته شش چیز
بی شش چیز مکن نیست مال دنیا بی نخوت موافقت هوایی محنت مجاست زبان بی نیت
جمع زربلی مذلت مصاحبت بدان بی ندامت ملازمت سلطان بے آخت نکته

اقلاطون گفته که او سیان بر چهار نوع اند اول آنکه بگویند و بکنند دوم آنکه بگویند و نکنند سوم آنکه بگویند و بکنند
چهارم آنکه بگویند و نکنند پنجم آنکه عاشق گداست و گدا عاشق کریم اگر گدا را صبر بودی کریم بودی و اگر گدا
و اگر کریم را صبر پیش بودی گدا بر او رسیدی صاحب گدا کمال گداست و صبر کریم نقصان کریم است اقوال
حضرت خواجه معین الحق والدین حسی بنجری اجمیری قدس الله سره العزیز فرمود اول عاشق آتش زرد
مجتبت است هر چه در او فرو آید آرزو بسوزد و ناچیز گردد و اندر آتش آتش بالا تراز آتش محبت نیست زرد
از آب روان جو بهای و آری بر می یخون بدریارسد ساکت شود فرمود شنیدم از زبان مبارک
خواجه عثمان هارونی قدس الله سره که خدایتعالی را دوستانند که گزرمانی در دنیا از وی محبوب مانند ما بود
گردد فرمود شنیدم از زبان مبارک خواجه عثمان هارونی قدس الله سره در پیر کس که این سه
خصلت باشد تحقیق بدان که حق تعالی او را دوست میدارد اول سخاوت چون سخاوت دریا
دوم شفقت چون شفقت آفتاب سوم تواضع چون تواضع زمین فرمود صحبت نیکان از کار نیک صحبت
بدان بدتر از کلید فرمود که هر چه ثابت و رتوبه آن زمان باشد که فرشته حبیب او هیچ گناهی بر او ننویسد
فرمود از زبان مبارک خواجه عثمان هارونی قدس الله سره شنیدم که مرد مستحق فقر انگاه شود که از
در عالم فانی هیچ باقی نماند فرمود نشان محبت آنست که مطیع باشد و تبرند که دوست براند فرمود
عارفان را مرتبه ایست چون بدان مرتبه رسید جلگ عالم را و آنچه در عالم است میان دو انگشت خود
بیند مولف گوید که در دو انگشت میان آن صورت لایق پیدا میشود پس عارف بان مرتبه همه را آید
فرمود عارف آنست که هر چه خواهد پیش آید و با هر که سخنی کند جواب از او شنود فرمود که کترین درجه
عارف در محبت آنست که صفات حق در وی نبود کمال درجه عارف در محبت آنست که صفات حق
در وی بود که اگر کسی بر او بدعوی آید آنرا بقوت کرامت ملزم گرداند فرمود شمارا گناه چندان ضرر نیدارد
که خستی و توار و نخستن برادر مسلمان فرمود عبادت اهل معرفت پاس انفس است فرمود علامت شناختن
حق تعالی که بخش است از خلق و خاموش شدن در معرفت فرمود عارف معرفت نرسد تا از معارف
یاد نیارد فرمود عارف کسی بود که هر چه در دل او بود از دل بر آرد و تا یگانه گردد و چنانکه دوست یگانان

فرمود شقاوت آنست که معصیت کند و امیدوارو که مقبول خواهیم بود فرمود علامت عارف آنست
 که خاموش باشد و اندوگین بود فرمود هر که نعمت یافت از سخاوت یافت فرود و در پیش آنست که هر که
 نزد او حاجت آرد محروم باز نگردد و فرمود عارف در راه محبت کسی است که از هر دو جهان دل برداشته باشد
 فرمود عزیزترین چیز در جهان آنست که در ویشان با در ویشان نشینند و بدترین چیز آنکه در ویشان از
 در ویشان جدا گردند لکن از علی نباشد فرمود مشکوکل بحقیقت کسی است که رنج و محنت از خلق
 بگیرد و نه از کسی شکایت و نه با کسی حکایت کند فرمود که عارف ترین حق آن بود که از خلق سخن بگوید
 فرمود علامت عارف دوست داشتن مرگ است و ترک راحت و انس گرفتن بندگ مولى فرمود
 که حق تعالی چون زنده کرده اند جهان خود را بانوار خویش آن رویت است فرمود اهل محبت
 کسانی اند که بی واسطه غیر سخن دوست میشوند فرمود که عارف کسی است که چون باد او بر نیزه
 از شب یادش نیاید فرمود فاضلترین اوقات آنست که از دسواس خاطر رسته باشد فرمود علم
 حق بجز نیست محیط و معرفت بنده جوست از محیط پس خدا کجا و بنده کجا علم خدا پیراست و معرفت
 بنده را فرمود عارفان آفتابند که بر چنگلی عالم می تابند و از نور ایشان همه عالم روشن
 فرمود که مردم از منزل گاه قریب نزدیک شوند مگر فرمان برداری در شب از پیرا که معراج
 مومن همین نماز است فقط

نکتہ ایک بادشاہ نے ایک لکڑی ایسی سیدھی طلب کی کہ بدون اصلاح آدمی کے ٹڑ سے
 ٹوک تک سیدھی ہوئے جب وہ لکڑی قریب لائی گئی بادشاہ بشارت سے مع جماعت
 حاضرین سکے دیکھنے کو اٹھا خاھان خسروی میں ایک صاحب داخل تھا وہ رونے لگا بادشاہ
 پوچھا کہ اس وقت تکور و لائی کس وجہ سے آئی اُس نے کہا کہ لکڑی کی سدھائی ایسی ہو کہ آپ سا
 بادشاہ اسکی مشوائی کو پایا افسوس کہ اگر تجھ میں راستی واقع ہوتی تو تجھ پر بھی نور پاک خدا
 تعالیٰ کا نزول فرماتا نکتہ نصیر منصور نے فرمایا کہ خلق کے ساتھ آشنائی کم رکھو کہ اگر
 قیامت کے دن تکور سوائی پیش آوے تو نہ پہچانیں کہ زیادہ شہ ساری ہوگی نکتہ
 درویش کو دو چیز شکستہ چاہیے دل و نفس و رو و چیز معتکف چاہیے ایمان و اعتقاد نکتہ
 ایک بزرگ نے فرمایا کہ وہ حجرہ نشین بہتر ہو کہ اپنے تئیں حجرہ بناوے اپنے دل کو حجرہ
 نشین کرے نہ وہ کہ چار دیوار حجرہ میں اپنے تئیں قید کرے نکتہ منقول ہو کہ پانچ خصات
 لڑکوں میں ہیں اگر بڑوں میں ہوں تو ابداً کے درجہ کو پہنچ جاوین ایک غم و فکری روز
 کی نہیں رکھتے و دُشدرے بھوکے ہوتے ہیں تو خدا کا گلہ نہیں کرتے تشریح ہے جب آپس
 میں تھے ہیں تو کینہ و بغض قائم نہیں رکھتے چوتھے جب ڈرتے ہیں تب آنکھ سے آنسو
 بہاتے ہیں پانچویں روزی کا ذخیرہ نہیں کرتے نکتہ ایک بزرگ نے فرمایا کہ توحید نہیں
 کہ خدا کو ایک جانو بلکہ یہ ہو کہ تم سوائے خدا کے دوسرے کے ساتھ نہ ہو نکتہ ایک درویش

پوچھا کہ کس چیز کا ترک کرنا زیادہ مشکل ہو گا کہ خواہش نفسانی کا نکتہ ایک صاحب دل سے پوچھا کہ
کیسے رہتے ہو گا کہ ہر روز ایک منزل اپنی موت سے نزدیک ہوتا جاتا ہوں نکتہ ایک روز
رابعہ بصری رحمۃ اللہ علیہا ایک کوچے میں جلدی جلدی چلی جاتی تھیں ایک ماہرین ان دو سے
ماہرین پالی حسن بصری رحمۃ اللہ علیہ نے پوچھا ای بی بی یہ کیا حال ہو گا چاہتی ہوں کہ پالی
دو دن میں ڈالوں آگ بہشت میں تاکہ ہر عابد خدا کی عبادت خالص کرے نہ بخوف و خوف
و امید بہشت کے نکتہ ایک فقیر سر و پا برہنہ بیٹھا تھا بادشاہ اُسکے پاس پوچھا کہ تم سے کچھ
مانگو اسے کہا کہ لکھیاں مجھے تنگ کرتی ہیں بادشاہ نے کہا کہ لکھیاں میرے حکم میں نہیں ہیں
فقیر نے کہا کہ جب تمہارے حکم میں لکھیاں تک نہیں ہیں تو مجھے کیا مانگنا ہو نکتہ ایک شخص
ایک فقیر کے پاس گیا اور کہا کہ چند سے آپ کی خدمت میں رہنا چاہتا ہوں فقیر نے کہا کہ جب
میں ہو نگا تب کس کے پاس رہوں گے اُس نے کہا کہ اپنے خدا کے پاس رہو گا فقیر نے کہا کہ تم
جانو کہ میں نہیں ہوں ابھی سے اپنے خدا کے پاس رہو نکتہ ایک طالب نے ایک فقیر سے
پوچھا کہ کس راہ سے خدا تک پہنچوں اُس نے کہا کہ کس راہ سے گئے تھے جو نجانے پائے نکتہ
ایک نے فقیر سے پوچھا کہ یوں مٹا بیٹھے ہو اُس نے کہا کہ اب البتہ مٹا ہوا کہ جب تم آئے و خدا
دکڑے باز رہا نکتہ رابعہ بصری رحمۃ اللہ علیہا سے پوچھا کہ تم ابلیس کو دشمن جانتی ہو یا نہیں
کہا کہ میں دوست کی مشغولی سے اس قدر فرصت نہیں پاتی ہوں کہ دشمن یاد آوے نکتہ
ایک فقیر سے پوچھا کہ کیسے رہتے ہو اُس نے کہا کہ جیسا خدا رکھتا ہو گا ایسا رکھتا ہو گا جیسا کہ
نکتہ ایک ظالم نے ایک درویش کے کپڑے لئے تھیں یہ کسی نے پوچھا کہ کیسے ہو گا
خوش ہوں پوچھا کہ کٹ گئے موخوشی کیسی کہا کہ ایمان میرے پاس ہے وہ نہیں لٹا نکتہ
ایک بادشاہ قبرستان میں گیا دیکھا کہ ایک فقیر دیوانہ وار پھر رہا ہے پوچھا کہ اباوی میں کیوں
نہیں آئے کہا کہ اباوی میں ہیں وہ بھی ہیں آتے ہیں نکتہ ایک شخص نے اپنی عورت سے
کہا کہ میں سفر کو جاتا ہوں تمہارے واسطے کس قدر نفقہ چھوڑوں کہا جتنے دن کی میری زندگی ہو گا

زندگی میرے ہاتھ نہیں ہو کہا کہ روزی بھی تمھارے ہاتھ نہیں ہو نکتہ ایک روز ابراہیم ادہم
رحمۃ اللہ علیہ ایک بیابان میں کنوین پر پیاسے پہونچے ڈول وری نہ ملی کہ پانی کھینچتے دیتے
ناگاہ چند بہرن آئے اور کنوین میں دیکھا کہ آسمان کی طرف دیکھانی الفور پانی جوش کر کے لب
کنوین تک پہونچا ہرنی خوب آسودہ پیکر چلی گئی ابراہیم ادہم نے بھی ہاتھ بڑھایا پانی نیچے جاتا
سہا ابراہیم ادہم نے کہا اے خدا تعالیٰ حیوانوں کے واسطے پانی اوپر کرو یا جب میں نے چاہا تب
پھیرے کرو یا میں پیاسا رہا ندا آئی کہ تیری نظر ڈول وری پر تھی و حیوانوں کی توقع میرے کرم و
قدرت پر نکتہ ایک فقیر محتاج نے حضرت موسیٰ سے کہا کہ مجھے ہمیشہ روزی قلیل مسیراتی ہو
سیری کام عمر کی روزی خدا سے یکبارگی مجھے دلوادو کہ میں بھی ایک روز خوب کھاؤں اور لوگوں
کھلاؤں حضرت موسیٰ کی دعا قبول ہوئی ایک روز فقیر کو روپیہ بیسہا بھل گیا خوب تھے اچھے
کھانے پکوانے بہت سے لوگوں کو کھلائے جب دوسرے دن حضرت موسیٰ آئے اس فقیر کے یہاں
وہی سامان دیکھا تب متحیر ہوئے ندا آئی کہ فقیر جب سب مہمانوں کو کھلا چکا تو باور حینانہ میں صرف
ایک ٹکڑا روٹی باقی تھی کہ وہی روزی اس دن اسکی قسمت میں تھی اسنے کھائی فیرون نے
اپنی روزی اسکے دسترخوان پر کھائی آج اپنی روزی پھر کھاویگا سہ شکر بجا آرکہ مہمان توجہ روزی
خود میخورد برجون نکتہ موسیٰ علیہ السلام نے ایک روز مناجات میں کہا کہ اے خدا جو کچھ میرے
جھوٹے درویشی میں ہو تیرے نہیں ہوندا آئی کہ وہ کیا ہو جو تیرے ہی میرے نہیں ہو عرض کیا کہ تیرے
تجھسا خدا ہی تیرے تجھسا نہیں نکتہ موسیٰ علیہ السلام نے دعا کی کہ یا انہی زبان خلایق کی میری
شکایت سے بند کردا آئی کہ جو کچھ میں اپنے واسطے نہیں کیا وہ اپنے واسطے امید رکھتے ہونکتہ منقول
کہ حضرت موسیٰ علیہ السلام کا حال خدا کے ساتھ ایسا تھا جیسا اللہ کے کی مان جھکارتی ہو تب لڑکا اسی مان کے
پیرون میں بیٹھا ہے وصالی در رہ آن یار جانسوزہ محبت را از ان کو دک بیا سوزہ کہ ماورہ
جوش خون ستیز و بہمان در وامن ماورگہ نزدیک نکتہ ایک ہندو نے ایک عالم سے پوچھا کہ خدای
تعالیٰ ہندو ہی یا مسلمان جواب دیا کہ اگر ہندو ہوتا تو گائے کو نہ مارتا کہ ہندوؤں کے نزدیک یہ بڑا پاپ ہے

نکتہ ایک عالم نے فرمایا کہ میں نے چار ہزار کتاب سے چار بائین منتخب کی ہیں ایک خدا کی بندگی
اطاعت کرو ورنہ اسکی دی ہوئی روزی نہ کھاؤ دوسرے خدا کی مرضی اسکی دی ہوئی روزی پر
راضی ہو ورنہ دوسرا خدا ڈھونڈو جو تمکو زیادہ دیوے تیسرے جو خدا نے منع کیا ہو اس سے باز رہو
ورنہ تمہارے ملک سے باہر جاؤ چوتھے اگر گناہ کا ارادہ کرتے ہو تو ایسی جگہ ڈھونڈو جہاں تکو خدا نہ دیکھے
ورنہ گناہ سے باز رہو نکتہ ایک عالم نے فرمایا کہ جو گناہ غلبہ خواہش نفسانی سے ہوں اسکی سختی
کی امید ہی جیسا حضرت آدم علیہ السلام سے گیمون کا کھانا ہوا اور جو گناہ تکبر و نخوت سے ہوں
امید اسکی سختی کی نہیں ہی جیسا کہ ابلیس کا سجدہ نہ کرنا آدم کو نکتہ ایک عالم نے فرمایا کہ اپنا فائدہ
چاہنا دوسرے کے نقصان سے معصیت ہو اور اپنا فائدہ دوسروں کے فائدے کے ساتھ کرنا علمت ہو
اور صرف اپنے فائدہ پر نظر رکھنا خصلت ہو نکتہ چھ چیز سے بغیر چھ چیز کے فائدہ نہیں ہوتا
ایک قول سے بے عمل کے دوسرے دوستی سے بے تجربہ کے تیسرے علم سے بے صلاحیت کے
چوتھے مال سے بے تجارت کے پانچویں عقوق سے بے نیت کے چھٹے زندگانی سے بے معیت کے نکتہ
ایک درویش نے فرمایا ہے کہ سفر دو ہیں ایک دنیا کا دوسرا آخرت کا اور ہر سفر کو توشہ دینا چاہیے
سفر کا توشہ اپنے ساتھ لے جانا چاہیے اور آخرت کے سفر کا توشہ پشیر سے بھینا جائیے نکتہ ایک درویش کو
عام لہذا دیکھاتے دیکھ کر ایک نے کہا کہ ایسا کھانا ہزار ہوں کے لائق نہیں ہے درویش نے جواب دیا کہ
دنیا میں مہمان ہوں مہمان کے روبرو جو کھانا آوے کھانا چاہیے نکتہ منقول ہے کہ کتوں میں سات
عادت کا ملوں کی ہیں اول گرسنہ رہنا عادت صالحان دوسرے رات کو نہ سونا عادت زاہدان
تیسرے اپنے مالک کا ساتھ نہ چھوڑنا باوجود جو روجھا و زرد کو ب کے عادت مریدان چوتھے
اگر اسکی جگہ سے اٹھا دیا جاوے تو جگہ اپنی چھوڑ دینا علامت رضا پانچویں اگر دور کر دیا جاوے
اور پھر بلا دیا جاوے تو دور کرنے کا کہ نہ نہ رکھنا علامت تسلیم کی ہے چھٹے جب وقت کھانا کھانے
آتا ہے دوڑ بیٹھا ہو اور منتظر رہتا ہی علامت مسکینان ساتویں جو کوئی اسپر التفات کرے اسکی پیچھے
دوڑنا علامت مہمان نکتہ نقمان حکیم نے کہا کہ میں نے چار سو کتاب سے چار بات پائیں

دیا اور کہنے کی ایک خدائے تعالیٰ دوسرے اپنی موت اور دو بخند دینے کی ایک جو کسی کے ساتھ
 میں کرے دوسرے جو کوئی تمہارے ساتھ بدی کرنے کا کلمہ منقول ہے کہ کسی لیم کے پاس حاجت
 لے جاتا اس سے زیادہ سخت ہے کہ اپنی موت کے واسطے زہر بلا ہل بنا پڑے یا شیر گرنہ سے مقابلہ کرنا
 پڑے گا کلمہ افلاطون حکیم نے کہا کوئی زخم بڑا اس سے نہیں ہے کہ کسی لیم سے کوئی خواہش کرے
 وہ نہ دیو سے اور نہ اس سے زیادہ کوئی رسوائی ہے کہ کوئی بزرگ کسی غلمہ کے پاس جانا چاہے جا
 نہ پاوے گا کلمہ اگر اپنے دوست کو اپنے دشمن کے ساتھ دیکھو تو ناتوش ہو کیونکہ دوست تمہارا کبھی نہیں چاہے گا
 کہ تم کو حضرت پونے اور اگر استدر اعتماد اس دوست پر نہیں ہو تو اسکو دشمن جانا چاہیے
 نکتہ ایک حکیم نے کہا کہ چار چیز سے بے چار چیز کے امید نہ رکھا چاہیے ایک امید ثواب آخرت
 کی بے ریاضت و عبادت کے دوسرے امید لطف محبوب کی بدون اپنی حاجت و الماح کے
 تیسرے امید علم کی بدون تکلیف و محنت گوارا کرنے کے چوتھے امید وفاداری کی دیون سے
 بدون دے ان کے حقوق کے نکتہ منقول ہے کہ درویش بے معرفت مثل دیدہ بے نور کے
 عالم بے تقویٰ مثل آب شور کے ہو تو نگریے احسان مثل درخت بے میوہ کے ہو سلطان
 بے شجاعت مثل سوداگر بے پونجی کے ہو نکتہ ایک پوچھا کہ گناہ بند ہو یا مسلمان اس سے جواب دیا
 کہ اگر مسلمان ہوتا تو اپنے ساتھ دوسرے کتوں کو کھانے دیتا نکتہ ایک شخص نے ایک عالم
 پوچھا کہ یہ مسئلہ مشہور ہے کہ پیسے فاقہ حرام حلال ہو جاتا ہے وہ کون حرام ہے کہا کہ سوال حرام ہے
 حلال ہو جاتا ہے نکتہ ایک شخص گلاب کا پھول ایک درویش کے پاس لے گیا کہا کہ اب کہاں
 یہ حدیث نبوی صحیح ہے کہ صحبت سے تاثیر ہوتی ہے اسکی لکڑی تپی میں بونہین ہے اور پنکھڑی میں خوشبو
 درویش نے ایک ڈبیادی کہ لکڑی و پنکھڑی سب علیہ کبر کے اس میں رکھ دو کل جو
 دن کا جب دوسرا روز آیا تو اسکی لکڑی ری کہ سو گھونٹو خوشبو ہے یا نہیں جب کہا
 خوشبو ہے درویش نے جواب دیا کہ جب دونوں ٹوٹ کر یعنی خودی کو چھوڑ کر ملین تب
 اثر آتا ہے نکتہ درویشی و گدائی میں یہ فرق ہے درویش وہ ہے کہ دنیا ترک کرے گدا وہ ہے

کہ جسکو دنیا ترک کرے نکتہ نمونہ ہو کہ ایک شخص نعل کے واسطے کھان کھوڑتا تھا اس میں ایک
 نعلی نکلی اسپرینج سطر سونے سے لکھی تھیں اول جسکے جور و نہیں اسکو آرام بدن کا نہیں دوسرے
 جسکے بیٹا نہیں اسکی انگڑ میں نور نہیں تیسرے جسکے بھائی نہیں اسکو قوت بازو نہیں چوتھے جسکے
 زہین اسکو آبرو نہیں پانچویں جسکے کچھ نہیں اسکو کچھ نہیں نکتہ سردار سب نیکیوں کا علم و جہ
 سب آفتوں کی زبان ہو اور دو اسب گناہوں کی توبہ ہو نکتہ چار خیر کا نتیجہ بڑا ہی ایک الحاح کا نتیجہ
 رسوالی دوسرے غصہ کا نتیجہ شہمانی تیسرے بگوئی کا نتیجہ دشمنی چوتھے کاہلی کا نتیجہ خواری نکتہ
 منقول ہو کہ جس سے تمنے طبع کی اسکے تم فقیر ہوے جسکے ساتھ تھے احسان کیا اسکے تم امیر ہوے
 نکتہ ایک بزرگ نے فرمایا کہ قبل اسکے پھر سے بوسے دل کی آئی تھی اب دل سے بوسے پھر کی
 آئی ہو نکتہ اللہ تعالیٰ تین طائفہ کو دوست اور تین طائفہ کو زیادہ دوست رکھتا ہو ایک پارسا کو دوست
 جو وارن پارسا کو زیادہ دوست دوسرے متواضع کو دوست و تیسرا مگر متواضع کو زیادہ دوست
 تیسرے سخی کو دوست و مفلس سخی کو زیادہ دوست اور تین طائفہ کو دشمن اور تین طائفہ کو زیادہ
 دشمن رکھتا ہو ایک فاسق کو دشمن پورے فاسق کو زیادہ دشمن دوسرے تنکبر کو دشمن و فقیر
 تنکبر کو زیادہ دشمن تیسرے بخیل کو دشمن تو انگریز بخیل کو زیادہ دشمن رکھتا ہو نکتہ ایک صاحب دل نے
 خدا سے مناجات کی کہ آپ کی کیا خواہش ہے خدا آئی کہ میں کسی خیر کی پر واسے و حاجت نہیں کہتا مگر خیر و
 اہسا کو پسند کرتا ہوں اور کہ میں خود نہیں رکھتا ہوں نکتہ میرن بالی زن باندا تھی ایک درویش
 دیکھنے کو جانا چاہا اور ویش کو خبر ہوئی اس نے کہا کہ میں عورتوں کا منہ نہیں دیکھتا میرن باہر سے
 نگر نہ مارا کہ افسوس اس درویشی پر کہ اب تک مرد و عورت کا خیال ہو درویش کو یہ نہایت حالت کہاں
 ہو گئی نکتہ افسوس انہر ہو کہ اگرچہ عمر کو عزیز جانتے ہیں مگر عمر کو عزیز نہیں رکھتے جس چیز سے
 کچھ حاصل نہیں ہو اس میں صرف کرتے ہیں جس چیز سے فائدہ دوام ہو اس میں صرف نہیں
 کرتے نکتہ ایک روز ابراہیم اوہم شکار کو گئے تھے پلٹ کر دیکھا تو نوٹدی کو اپنے پلنگت
 سوتے پایا اسکے کوڑے لگواتا شروع کیے وہ ہنسنے لگی پوچھا کیوں ہنستی ہو کہا میں

ایک خط اس بلنگ پر سونی میرے آقائے کوڑے لکوائے ~~اس پر سوتا ہوا~~ اسکا
 آقا کیسی خرابیوں سے ابراہیم ادہم کے دلیروں خدا غالب ہو گیا ترک سلطنت کیا نکتہ ایک
 بادشاہ نے اپنی لڑکی کو ایک زاہد کے ساتھ نکاح کر کے رخصت کر دیا لڑکی نے شکست
 گھر میں دیکھا جو چاہا یہ کیا ہوا زاہد نے کہا کہ کل روٹی باقی رہی تھی آج کے واسطے رکھ چھوڑا لڑکی
 گھر سے باہر چلی زاہد نے کہا کہ میں تو جانتا تھا کہ بادشاہ کی لڑکی درویش کے گھر میں کیونکر
 رہ سکی لڑکی نے کہا کہ میں درویشی سے نہیں جاتی ہوں بلکہ اس سبب سے کہ باپ میرا گناہ
 کہ کسی زاہد خدا پرست کو لڑکی دوزگام کیسے شخص خدا پرست ہو کہ خدا کی رزاقی پر اعتماد نہیں
 رکھتے نکتہ ایک درویش مکہ معظمہ کی طرف پیر کیے بیٹا تھا ایک شخص نے کہا اس طرف
 خدا کا گھر ہو کر درویش نے کہا خدا کا گھر نہوے اسی طرف میرے پیر کر دو نکتہ فقیری یہ
 کہ خاموشی میں فکر آخرت کرے گویا بی بیوں و کراہی کرے اور اپنے بیوں پر نظر رکھے نکتہ
 درویشی یہ ہو کہ کسی چیز پر طمع نہ کرے اگر اٹھو دیوین منع نہ کرے اگر لیوے تو جمع نہ کرے نکتہ
 جو امر وہ ہے کہ جو بیج دینے کے لائق ہوے اسی کو بیج دیوے آزاد وہ ہے کہ کسی کو بیج دینے
 رنجیدہ نہوے بدبخت وہ ہے کہ علم کیے عمل نہ کرے یا عمل کرے خلوص دل سے نہ کرے اور نصیحت
 سے نہ قبول نہ کرے نکتہ اگر آدمی خود میں نہ ہو گا خدا میں ہو گا نکتہ دوست کی کیفیت یہ ہے
 کہ صحبت میں ملال کی بات نہ کرے مفارقت میں فراموش نہ کرے رنج و تکلیف میں فرج
 تبدیل نہ کرے حاضر و غائب یکساں رہے نکتہ دوسرے کا دوست یا دشمن اپنا ہونا اپنے دل سے
 معلوم ہو جاتا ہوا نکتہ مریض صحت کھانے میں لذت نہیں پاتا صحت نہیں جانتا عاشق کو جب
 محبوب نہ ملے آرام نہیں لیتا مریض صحت کھانے میں لذت نہیں پاتا صحت نہیں جانتا عاشق کو جب
 لوگوں کے ساتھ اخلاق و مدارات نہیں رکھتا اسکے بہت دشمن ہو جاتے ہیں اور جو شخص اپنے دوستوں
 مدارات نہ کرے گا دوست بھی اسکا دشمن ہو جائیگا اور جو اپنے دوستوں سے موافقت نہ کرے
 دوستوں کی مخالفت سے اندیشہ رکھنا چاہیے نکتہ عقلمند وہ شخص ہے کہ اگر ایک عالم اسکا دشمن

ہوے تب بھی وہ کسی کے ساتھ دشمنی نہ کرے اور اگر دوست ہزار ہوں دشمن ایک ہو تب بھی
دشمن زیادہ جانے دوست کم نکتہ اگر آدمیوں کو نصیحت کرنا چاہو اول اپنے تئیں نصیحت کرو اگر
تمہارا دل نصیحت تمہاری مان لیوے تو دوسروں کو نصیحت کرو ورنہ خدا سے شرم کرو تھوڑا
علم عمل کرنے سے بہت ہی اور بہت علم عمل کرنے سے تھوڑا ہی نکتہ چارہ بائین چارہ گروہ کو خراب
کرتی مین امیرون کو بخل عالموں کو بے عملی عورتوں کو بیشیری مردوں کو دروغ گوئی نکتہ تعجب ہی
ان لوگوں پر جو جانتے ہیں کہ آخرت بہتر دنیا سے ہی مگر آخرت کے کام نہیں کرتے اور دنیا میں مصروف رہتے ہیں
اور جو جانتے ہیں کہ خدای تعالیٰ ضامن نفاق کا ہے مگر بوسا اپنے پیشہ پر کرتے ہیں نکتہ ایک سزین ایک
عالم کے پاس حاضر ہوئی کہا کہ میرا بیٹا شیری کھانے کے عادت رکھتا ہے مجھے اُسکے کھلانے کا مقدور نہیں ہے
اُسکو نصیحت کریں فرمایا کہ مین روز کے بعد نصیحت کرو گا کسی صاحب نے پوچھا کہ یہ وعدہ کیوں کیا گیا
فرمایا میری بھی عادت شیری کھانے کی ہے جب تک کہ میں بچھوڑوں گا میری نصیحت میں اثر نہ ہو گا نکتہ مین بانکی
قدر مین گروہ خوب جانتے ہیں قدر جوانی کی بوڑھے قدر صحت کی مریض قدر نعمت کی محتاج نکتہ محتاج کو یہ ہے
کہ نکتہ شیری کاشاکی زہر ہے صبر کیا کرے تاکہ جیسا نعمت دنیا سے بے نصیب ہے نعمت آخرت سے بھی محروم نہ رہے نکتہ
آدمی و چیز سے مرکب ہے جسم و نفس سے جسم جب تک زندہ ہے پاک ہے جب مرتب پیدا ہے نفس جب تک زندہ ہے پلید ہے
جب مرتب پاک ہے پس عاقل ہے اگر زندگی میں اپنے نفس کو پاک کئے نکتہ جو کوئی زیر دستوں پر رحم نہیں کرتا
آخر خود بھی زیر دست کے پنجہ میں گرفتار ہو جاتا ہے نکتہ پوچھا تقمان حکیم سے کہ تم ایسے اعلیٰ درجہ کو کیوں
پہنچے کہا مین چیز سے ایک سچ کہنا دو سترے اکثر خاموش رہنا تیسرے بدون کی صحبت احتراز کرنا
نکتہ زندہ وہ شخص ہے جو اپنے مین مردہ جانے مردہ وہ ہے جو اپنے مین زندہ سمجھے نکتہ ایک عالم نے
دور سے دیکھا اپنے نر و کیوں کہا کہ یہاں مین ہی لیلی نے سن لیا کہا کہ ای اور مین تو لیا ہوں مگر تو مینوں
تجین ہی جو لیا کو پچاتا نکتہ پانچ چیز کو اگر پانچ چیز اختیار کرے نیک مردوں کے درجے کو پہنچے درویشی کو
انگری پر بھونکے کو اسودگی پر فروشی کو زبردستی پر دولت کو عزت پر تواضع کو بکبر نکتہ مال
دنیا داروں کو محبوب ہو سکے باہر دے اُسکی تطہیر کر تھیں چکیا نہیں رہتا اُسکی لون تو جو نہیں کرتے نکتہ مرد

وہ ہے کہ جو کوئی اپنے ساتھ بدی کرے اُسکے ساتھ نیکی کرنا جو کوئی اپنے سے ٹوٹے اُسکے ساتھ ملنا جو کوئی اپنے دشمن نامید کرے اُسکو حلقہ احسان میں لانا نکتہ گناہ جس سے ہووے ناقص مگر عالم سے گناہ ہونا زیادہ تر ناقص ہے اس واسطے کہ علم ہتیار ہو لڑائی کا شیطان سے پس شہنشاہ کے ساتھ ہتیار چھوڑ دینا ہر شے ہرم کی بات ہے نکتہ دوست جفا کرنے سے دشمن ہوتا ہے اور دشمن احسان کرنے سے دوست ہوتا ہے اگر دشمن کو دوست نہ بنا سکے تو دوست کو بھی دشمن بنانا چاہیے نکتہ حضرت معروف کرمی رحمۃ اللہ علیہ کا ایک وقت وضو شکست ہو گیا نوراً خاک پر نیم کر گئے تو گون نے کہا کہ تالاب نرویک ہو فرمایا کہ عمر پر اس قدر اعتماد نہیں رکھتا ہوں کہ تالاب تک پہنچوں نکتہ ایک زاہد نے شہر برس تک عبادت کی ایک وقت اپنے نفس پر عتاب کیا کہ اگر میری طاعت میں اخلاص ہوتا تو عبادت میری سجا ہوتی لہذا ہوا کہ عتاب تیرا ایک ساعت کا اپنے نفس کے ساتھ بہتر عبادت ہزار سال سے ہے نکتہ شیخ جنید بغدادی رحمۃ اللہ علیہ سے پوچھا کہ بدترین آدمی کونسا ہے فرمایا کہ گناہ کرے بامید عفو کے و توبہ نہ کرے بامید زندگانی کے نکتہ ایک درویش پورے وزن کا روپیہ گھر سے بازار لے گیا کہ چھ خرید کرے بازار میں روپیہ تو لا گیا کہ وزن بھلا درویش نے بازار روئے لگا پوچھا کہ کیوں روتا ہے کہا کہ آج گھر کا پورا روپیہ بازار میں کم نکالا کل دنیا کے اعمال نیک قیامت میں کیوں کر پورے نکلیں گے نکتہ حضرت موسیٰ علیہ السلام نے ایک چرواہے کو جنگل میں دیکھا اس سے فرمایا کہ علم کے سائلے کیوں اس نے کہا کہ پانچ مسئلے مجھے یاد ہیں پانچ اور مجھے سکھلا دیجئے فرمایا کہ پانچ مسئلے جو یاد ہیں بیان کرو اس نے کہا کہ جب تک سچ ہو چھوٹے مکھوں جب تک بندگی ہو گناہ نہ کروں جب تک خالق ہے خدمت مخلوق نہ کروں جب تک حلال ہے حرام نہ کھاؤں جب تک صفت ہے عیبت نہ کروں فرمایا یہی پانچ مسئلے کافی ہیں نکتہ شیخ فرید الدین عطار اپنی دوکان پر تیلے ایک فقیر نے ایک دینار کا سوال کیا فرمایا کہ دینار نہیں ہے فقیر نے کہا کہ خدا کی راہ پر ایک دینار نہیں دہی جاتی جان کیسے دے جاؤ گی فرمایا جس طرح تم دو گے فقیر نے کاسلینا سر کے نیچے رکھ لیا جان بحق ہو گیا شیخ نے بھی اپنی سب دوکان براہ خدا نادہی اور جنگل کی راہ لی نکتہ طریفون نے رابعہ بھری سے کہا

کہ چند عیب عورتوں میں ہیں وہ مردوں میں نہیں ہیں فرمایا بیان کر دو کہ وہ کون عیب ہیں کہا کہ
گوہی دو عورت کی ایک مرد کی گوہی کے برابر ہو دوسرے عورتوں کو کبھی منبری نہیں ہوتی
تیسرے ناقص العقل کی گئی ہیں چوتھے دین انکا ناقص ہو کہ مہینے میں تین چار روز تک عبادت
نہیں کر سکتی ہیں رابعہ بصری نے فرمایا کہ چند عیب مردوں میں بھی ہیں جو عورتوں میں نہیں ہیں
ایک محنت ہونا مردوں کو مخصوص ہے نہ عورتوں کو دوسرے کسی عورت نے دعویٰ خدائی کا نہیں کیا
تیسرے منبری عورتوں کے پیٹ سے پیدا ہوئے چوتھے مرد تلاش معیشت میں مبتلا پھرتے ہیں عورتیں
گھر میں بیٹھی صرف کرتی ہیں یہ عورتوں کی عزت و بزرگی ہے نکتہ ایک شخص نے سفر طے کرنے کے وقت
اپنی ماور سے کہا کہ میرے حق میں دعا کر وہ اس نے کہا کہ خدا تجکو ایسا اچھا رکھے کہ تو مجھے یاد نہ کرے
نکتہ ایک شخص نے کہا کہ بزرگ سے پوچھا کہ مجھے تین باتیں یاد رہیں یہ ایک ہے خیر موجود
ہوے نظر نہ کرنا چاہیے خدای تعالیٰ موجود ہے نظر نہیں پڑتا دوسرے خیر ہو کر نہ کرنا چاہیے مخالف خیر سے
شیطان آگ سے پیدا ہو دوزخ کی آگ سے کیونکہ اسکو ضرر پہنچے گا تیسرے سب کچھ خدا کرتا ہر آدمی پر
کیونکہ عذاب کیا جائیگا بزرگ نے ایک منٹ زور سے اس کے سر پر ماری وہ فریاد عالم شہر پاس
کے گیا میں نے بزرگ کو طلب کیا بزرگ نے کہا کہ اس نے مجھے تین سوال کیے تھے اسکا میں نے جواب دیا
مستفیث پہلا سوال سنا بزرگ نے جواب دیا کہ یہ دعویٰ کرتا ہے کہ میرے وجود میں وہی ہے وہی ہے
دو کھلا دیوے ورنہ جیسا اور موجود ہے نظر نہیں آتا ویسا ہی نہ موجود ہے وہ کھلائی نہیں یہاں دو
سوال بیان کیا بزرگ نے کہا کہ یہ بھی مٹی سے بنایا گیا اور اٹھ بھی مٹی سے بنالی گئی جیسا اسکو
حضرت ہونی ویسا ہی شیطان کو بھی آگ سے ہوگی جب تیسرا سوال ظاہر کیا تب بزرگ نے فرمایا کہ یہ
کہتا ہے کہ سب کچھ خدا کرتا ہے پھر بندے کا کون قصور ہو تو میری نالائقی کرنے کو کیوں آیا مالک نے
مستفیث کی حاققت پر نفرین اور بزرگ کی عقل پر آفرین کی کہ ایک حرکت میں تینوں سوال کا جواب دینا
نکتہ سلطان بانی ریاست اسلامی رحمت اللہ علیہ نے فرمایا کہ میں باتوں میرے دل پر نہایت اثر کیا اول
یک سال کا چرخ روشن ہے جاتا تھا میں نے پوچھا کہ اس چرخ میں روشنی کہاں سے لایا اس نے چرخ بچھا دیا

اور کہا کہ شیخ بتلاؤ کہ یہ روشنی کہاں گئی تو میں بھی اپنا لانا بتلاؤں دو سہ راہ میں ایک محنت جیسا
 نزدیک ہونکلا میں نے اسکی طرف سے اپنا دامن سمیٹا اُسے کہا کہ شیخ مجھ سے دامن کیوں
 کھینچے ہو اور کار میرا تمہارا معلوم نہیں کہ کیا ہوگا تیسرے ایک عورت میرے روبرو آئی اپنے لہجے اور
 شکایت شروع کی میں نے کہا کہ پہلے اپنا منہ دیکھا تو تب احوال کو جواب دیا کہ شیخ میں اپنے سوہ کی
 محبت میں ایسی فریفتہ ہوں کہ کسی مرد کا چہرہ دل لگا کے نہیں دیکھتی آپ کیسے عاشق خدا ہیں کہ عورت
 بیکانہ کے منہ کا خیال رکھتے ہیں نکلتے ایک شخص سی بی میں آیا اور جناب امیر المومنین علی بن ابی طالب
 رضی اللہ عنہ کے سامنے نماز فریضہ جلدی جلدی بلا دوائے کامل رکان کے پڑھی بعد فریضہ نماز حضرت نے
 اسکو زبرد تو بیخ کر کے نماز گادا عادہ بطور صحیح کرایا جب نماز سے فارغ ہوا اپنے پوچھا کہ یہ نماز اچھی ہے
 یا وہ اسنے عرض کیا کہ وہ اچھی ہوئی جو بخوف خدا تھی اور یہ تو بخوف آپ کی زبرد تو بیخ کے ہوئی نکلتے
 ایک روز حضرت فاطمہ الزہراء رضی اللہ عنہا نے جناب رسالت مآب سے عرض کیا کہ جب نماز پڑھتی
 ہوں اکثر میرے دل میں وسوسے ہوتے ہیں پھر بچھ جاتی ہوں کہ وسوسہ شیطان ہے اور حر سے
 دل بھیر کر نماز میں مشغول رہتی ہوں حضرت نے فرمایا کہ وسوسہ شیطانی کو سمجھ جانا بھی خودی نماز کی نکلتے
 کتاب میں پڑھو جو بات فائدے کی جانو اسے یاد رکھو بے سبب آرزو نہ ہو مظلوموں پر زبردستی کرو
 آدمیوں کو اپنے دسترخوان پر ٹھلاؤ دوسروں کے دسترخوان پر کتھر ٹھیکو مان بایں کی طاعت پوچھو
 کرو خدا سے جو طلب کرو عاجزی سے شرم جیالی نگہبانی میں کوشش رکھو نکلتے ایک شخص کسی شہر میں رہا
 احمق مشہور تھا اور شبانہ روز بائیں احمق اور سخراہن کی زبان سے نکالتا اسکو ایک امیر نے نوکر رکھا چند
 ہر روز اسکی باتوں میں اپنی تفریح کرتا اور ایک لکڑی مقبول اسکو اس حکم سے دے دی تھی کہ ہاتھ
 جو کوئی ٹکڑے زیادہ احمق معلوم ہوا اسکو یہ لکڑی دیدینا بعد چند سے وہ امیر عرض الموت میں
 گرہتا رہا احمق سے کہا کہ تم سے میں رخصت ہوتا ہوں پوچھا کہ شریفیائے گا کہنا ایسے مقام کو
 جاتا ہوں جہاں کوئی نہیں بلٹا پوچھا وہاں کوئی مکان اپنے واسطے ہوا لیا ہی کہا نہیں کہا کچھ
 ڈیرہ نہیں بھیجا ہی کہا نہیں کہا گور اٹھو چرٹ پالکی تا جان کچھ بھیجا ہی کہا نہیں کہا کچھ سامان

باور چنانہ اور توشہ خانہ کا بھیجد یا ہو کہا نہیں تب اس حلقے نے کہا کہ جہاں ٹھوڑے دن رہنا تھا
 وہاں کا سامان ایسا خوب درست رکھا جہاں ہمیشہ رہنا ہو وہاں کا کچھ سامان کیا آپ سے زیادہ اہم
 مجھے کوئی نہیں بلا یہ لکڑی آپ ہی لیجئے نکتہ جناب رسالت مآب صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے ایک شخص سے
 کہا کہ فلاں شخص میرے ساتھ بدی کرتا ہوا ہے حکم دیا کہ تم اسکے ساتھ نہ جا کر و بعد چن بے پھر ایسا ہی
 عرض کیا ویسا ہی حکم پایا چند روز بعد پھر ویسا ہی عرض کیا حضرت نے ارشاد فرمایا کہ وہ بدی
 کرنا نہیں چھوڑتا فسوس ہو کہ تم نہ کی کرنا چھوڑو نکتہ فریدون سے پوچھا کہ نوکروں کو کس طرح سے
 رکھنا چاہیے کہا ان سے ساتھ لطف و معاش کے باتیں کرنا اور ان کی باتوں کی بردباری محل نہ ہو ہمارے شکر
 کس طرح آسان کرنا چاہیے کہا ساتھ مال اور تدبیر کے نکتہ امام ضحاک نے فرمایا کہ اللہ تعالیٰ جسکو
 مال و جمال و بزرگی دیوے وہ اگر مال سے بندگان خدا ساتھ احسان کرے اور جمال کو باری کے
 ساتھ رکھے اور بزرگی کو ساتھ تواضع اور فروتنی کے رکھے اسکو تقرب خدا حاصل ہوتا ہے نکتہ
 سکندر ملک لینے کو سوار ہوتا تھا اور سطوح حکیم سے پوچھا کہ سفر میں دوست و دشمن ظاہر ہونے لگے
 انکے ساتھ کیا کروں سے کہا کہ دشمن کے ساتھ لطف و اخلاق و دلداری تسلیم کیا کرنا تاکہ دوست ہو جاوے
 اور دوست کی عزت اور حرمت کیا کرنا تاکہ دوستی سے نہ پھرنے حکیم بزرگ نے کہا ہر چار خیر انکی کی
 روشنی زیادہ کرنی ہیں اول سبزہ دیکھنا دوسرا آب روان دیکھنا تیسرا نشہ کی خیرین کھانا نہ مینا چوتھے
 دوستوں کی دیکھنا اور چار خیر سے روشنی نظر کی کم ہوتی ہے اول کھانا کھانا زیادہ کھن و دوسرا نرم پانی
 اکثر سرد و آفتاب کی طرف دیکھنا چوتھے دشمنوں کا منہ دیکھنا اور چار خیرین بدن فریاد کرنی
 ہیں ایک پہنا پوشاک صاف دوسرا سونا بستری پر تیسرا سونگھنا خوشبو یوں کا چوتھے دور ہونا
 سے اور چار خیرین بدن کو لاغر کرنی ہیں ایک ہمیشہ کھانا گوشت قریب کا دوسرا سخت زیادہ کرنا بدن کی
 تیسرے ٹھہر کرنا زیادہ حمام میں چوتھے سواری رکھنا گھوڑے بد ذات پر اور چار خیر دل کو
 فوت ہونی ہیں ایک عقل کامل دوسرا استاد شفیق تیسرا یارن موافق چوتھے اولاد صالح
 نکتہ جب تقدیر پہنچتی ہے عقل تبدیل ہو جاتی ہے جب طبع اتنی ہی شرم و فح ہو جاتی ہے

جب جس آئی محبت جاتی رہتی جو نکتہ جو شخص میں خصلت اختیار کرے دنیا و دین میں شہید رہے
 رہے ایک نداد سے چارے دوسرے اپنے نفس پر تہ کیا کرے تیسرے خلاق کے ساتھ انصاف
 رکھے چوتھے بزرگوں کی غابت کیا کرے پانچویں بیوٹوں پر شفقت رکھے چھٹے درویشوں کے
 ساتھ سخاوت ساتویں دوستوں کے ساتھ صحبت آٹھویں دشمنوں کے ساتھ علم و ہر وہابیوں
 ناپوں کے ساتھ خاموشی و سوشن عالموں کے ساتھ تواضع نکتہ ایک شخص نے دعویٰ خدائی کا
 کیا اسکو پادشاہ کے سامنے لے گئے پادشاہ نے غصہ سے کہا کیا تو نے زمین سنا کہ فی الحال
 ایک شخص نے دعویٰ پیغمبری کا کیا تھا میں اُسے سولی دیدیا اُسے کہا کہ تم نے خوب کیا میں نے
 سکو نہیں بھجھا تھا پادشاہ نے اس لطیفہ پر ہنس کر چھوڑ دیا نکتہ ایک شخص نے ایک درویش سے
 کہا کہ آپ برسے مرد میں جو دنیا چھوڑے میں درویش نے کہا کہ دنیا تو چند روزہ ہے سب سے
 قیمت جاتی ہو مگر تم برسے جوان مرد ہو کہ عقبی چھوڑے ہونا دم ہو کر ہلا گیا نکتہ اتفاق ایسا تھا
 جیسا دونوں ہاتھوں میں ہو کہ ہر ایک ہمیشہ دوسرے کو ظاہر کیا کرتا ہے اور ایک دوسرے کی
 بیماری میں اُسکا کام کیا کرتا ہے نکتہ آدمی کی اجماعی کا یہ بھی نشان ہے کہ اپنا عیب نہ دیکھے دوسرے کا
 عیب تلاش کیا کرے نکتہ ایک پادشاہ کے روبرو بیٹا و غلام حاضر تھا پادشاہ نے بیٹے سے کہا
 کہ مجھے کون بات پسند ہے اُس نے عرض کیا کہ غلام کا آزاد کرنا اور آزاد کو بندگی میں لینا پادشاہ کو یہ بات
 پسند آئی غلام کو آزاد کر دیا اسکا ثواب پایا اور چند آزاد کو اخلاق سے غلام بنایا اُنکے ساتھ نواہر
 کرنے کا ثواب ملا نکتہ روزی وہ بہتر ہے کہ اپنی قوت بازو اور مشقت سے حاصل ہونے نہ
 غیر کے احسان و منت سے نکتہ زہد کی اصول تین چیز ہیں ایک کوتاہی لینا امید کا دوسرے حقیر
 جاننا ہے اعمال نیک کا تیسرے نزدیک جانتا اپنی موت کو نکتہ ایک خواجہ یعنی مالک نے
 اپنی لوندھی سے کہا کہ بھینا پچھاؤ سے کہ میں سوؤں لوندھی پوچھا کہ خواجہ تیرے بیوی کو چاہو
 یا نہیں کہا کہ پوچھا کہ وہ سوتا ہے یا نہیں کہا کہ وہ نہیں سوتا لوندھی نے کہا کہ خواجہ تم نہیں
 کہتے چارے خواجہ نہیں سوتا اور تم سوتے ہو خواجہ آہ کر کے گرتا ہے اور بعد چند ساعت کے ہوش میں آیا

لوٹتی کو آزاد کر دیا اور پھر تمام عمر نہ سو یا جماعت کا مدین سے ہو گیا نکتہ گدایان سائل کو اپنے سے
 اچھا جاننا چاہیے کہ وہ محرک سلسلہ خیرات و نیک خدشات کے ہوتے ہیں نکتہ جو شخص کھائے اور کھلاوے
 اس غائب سے بہتر ہو کہ جمع کرے اور مر جاوے نکتہ ایک عالم کو حالت نزع ہوئی یا فریضے نے
 چند بار کلمہ پڑھنا چاہا وہ برابر سرانکار کا ہلاتے رہے حکم خدا اس حالت سے اٹھوا فاقہ ہو گیا لوگوں نے
 پوچھا کہ آپ نے کلمہ پڑھنے سے کیوں انکار کیا فرمایا کہ میں نے ہرگز تمھاری آواز نہیں سنی شدت
 شکی سے پریشان تھا شیطان لعین پیالہ آب سرد کا دکھلاتا تھا اور کہتا تھا کہ کلمہ کا ایک فریضہ
 لالہ کو تو یہ آب سرد حاضر ہے میں اس سے انکار کرتا تھا نکتہ ایک درویش کو مرے کے وقت
 لوگوں نے کلمہ طیب پڑھنا چاہا فرمایا کہ خاموش رہو شاید میری جان لفظ لالہ کلمہ نکال جاوے
 تو آفت میں بیرون میں بدل حضور میں حاضر ہوں زبان سے اقرار کرنے کی مجھے اس وقت حاجت
 نہیں ہو نکتہ ایک درویش نے فرمایا کہ اپنا ہی کام کام آویگا مہتمم ابراہیم علیہ السلام کا کون
 نقصان جو انکا باپ آذر تھا و آذر کو کیا فائدہ جو اسکا بیٹا پیغمبر ہوا نکتہ جو شخص دنیا میں اپنا ہی
 بتلا ہو اسکو قیامت میں کون بھلا ہو نکتہ یار کو اچھا جاننا اسلام جو اپنے تئیں اچھا جاننا افسوس
 نکتہ درویش کو جس شخص سے ملتا ہے وہ اسکو شکر خدمت طاعت ایثار و ناعت و غیرہ سے سزا دینا چاہیے
 تفصیل اسکی یہ ہو ذکر ہر خطہ زبان دل سے ذکر سبحانہ و تعالیٰ اور اسکے محبوب کا باری رحمت
 اور کلام ظاہرہ میں بھی اکثر انھیں کا ذکر کرنا شکر جو کیفیت ظاہری اور باطنی حاصل ہو
 شکر دل اور زبان سے کہا کرنا خدمت پر مغیر و کبیر جو محبت میں اوسے اسکے روبرو
 پھر یہ پیش کرنا اور تذکرہ امور دینی کا نرمی و لعنت سے سنانا اور اگر کسی امر میں مردمان
 ممنوعات شرعی سے نہوئے تو اسکی امداد کو خداوند تعالیٰ سے دعا کرنا طاعت بندگی خداوند
 حقیقی میں مستعد رہنا اسکے احکام کو بخوشی و مستعدی بجالانا اور منہیات سے کنارہ کش رہنا
 ایثار اشیائے دنیوی سے جو کچھ میسر آجاوے اسکو اپنے واسطے ذخیرہ نہ کرنا جس کسی ایوان
 اسکو دیدینا طاعت گو کسی چیز کی حاجت شرعی ہو اور وہ مسیر نہ آوے یا مہیسا نہ آوے

راضی رہنا تو حید کسی مال میں کسی کو خدا کا شریک نہ جانتا اور کسی گفتگو میں کسی کو خدا کا شریک نہ کرتا
 معجزات پیغمبروں کو اور کرامات اولیاء کو اور انقلاب حالات کو سب اسی کی طرف سے جانتا
 تو کل سب کاموں میں خدا پر بھروسہ رکھنا اپنی تدبیر پر تکیہ نہ کرنا تسلیم اپنے تئیں اپنے کاموں کے
 تئیں کلمہ خدا کے واسطے سمجھنا اور خلاف مقصود واقع ہونے پر اصل شکایت زبان سے نہ کرنا اور
 دل میں خطرہ نارضا مندی کا نہ لانا تحمل جو کوئی کسی قسم کا صدمہ ہو سکے یا ناگواری میں آوے اسکو
 برداشت کرنا طبیعت میں گرائی نہ لانا نکتہ ایک درویش اپنی خانقاہ میں بیٹھے تھے نوٹدی اندر سے
 خبر لائی کہ آپ کا بیٹا جو بیمار تھا مر گیا بلا تامل زبان سے فقط شکر کی آواز نکلی غافل سے یہ تھا کہ یہ
 کون وقت شکر کا ہو فرمایا کہ میں نے اپنے لڑکے کے مرنے کا شکر نہیں کیا شکر اس بات پر کیا کہ جب لڑکا پیدا
 ہونے کی خبر سنی کچھ دل خوشی ہوئی جب مرنے کی خبر سنی کچھ غم نہ ہوا دونوں حال میں کیفیت دل کی برابر رہی
 یہی مقام شکر کا ہو نکتہ ایک بادشاہ کے بیٹا ہوا گاؤں گنگا کے پیر میں کچھ کام نہ آئیں آخر کار واسطے شکر
 صحرا میں بھی گیا کہ شاید کچھ عجوبہ دیکھ کر زبان کھولے سیر کرتا چلا جاتا تھا ایک بھاری میں ایک بڑا بولی
 بندوچی نے آواز پر بندوچ چلائی بڑا شکر ہو گئی بندوچی نے لاکر شاہزادہ کے سامنے رکھی شاہزادہ نے
 فرمایا اگر نہ بولتی تو کاہے کو جان جاتی ہوتے میں بڑے فساد میں یہ کہہ کر بدستور گونگان ہا بادشاہ نے
 اس بات کو شکر نہایت خوشی کی کہ شاہزادہ ولی ماورزا و امینیک نہاہ ہر حد مجھے یہاں کی سلطنت
 دی میرے بیٹے کو یہاں روہان کی سلطنت دی نکتہ ایک بخیل نے کہا سخی میں ہوں کہ آپ کھا تا ہوں
 نہ دوسرے کو کھلاتا ہوں جسکے اجر کی امید رکھوں سب چھوڑ کر مر جاؤ گا دوسرے کھاٹینگے اور بخیل وہ ہیں
 کہ آپ کھاتے ہیں دوسرے کو دیتے ہیں جس کو وہ بھی اپنے ساتھ لے جاتے ہیں نکتہ چاہیے کہ محتاجوں کو
 اپنے سے اچھا جانے کیونکہ وہ شبانہ روز خدا کا نام لیکر غیروں کو دعا دے کر روٹی مانگتے ہیں یہاں کی خبر تہ
 خدا کا نام بھی بان پر نہایت نکتہ ایک شخص نے بزور عمل کسی اسم کے ایک دیو کو تابع کیا وہ سب کام
 بازاری و خدمتگاری میں سامنے جلدی جلدی کرنے لگا یہ بہت خوش ہوا کہ اس قدر سب کام بدوں
 دینے تنخواہ کے ہونے لگے ایک روز دیو نے کہا کہ ہر دم مجھے سے کام لیا کرو ورنہ تھکوارا تو کھاتب

عادل عاقل نے یہ تدبیر معقول نکالی کہا کہ ایک بانس لاؤ جس میں سو گانٹھیں ہوں فوراً لایا گیا
 کدو میں پر نصب کر جب نصب ہوا کہا کہ جب اور کاموں کی فرصت ہو کرے گانٹھیاں شمار کرتے
 نیچے سے اوپر جایا کرو اوپر سے نیچے آیا کرو عرصہ ایسا ہی التزام رکھا فقط عابدوں کے پاس بھی
 تسبیح سودانے کی واسطے مشغولی نفس کے اسی طور پر ہر نکتہ دنیا کی رونق عقلمندوں سے اور وہی
 رونق پر ہیر گارون ہوتی ہر نکتہ ایک پارسیا بیماری سخت میں مبتلا تھا اور شکر ہر دم کرتا تھا
 پوچھا کہ شکر کا کون مقام ہے کہا کہ شکر یہ ہے کہ معصیت میں گرفتار نہیں ہوں مصیبت میں گرفتار ہوں
 نکتہ درویش نے خواب میں دیکھا بادشاہ کو بہشت میں اور عابد کو دوزخ میں پوچھا کہ سبب اس
 اختلاف مکان کا کیا ہے ندا آئی کہ بادشاہ سبب عدل اور اراوت درویشوں کے بہشت میں ہے
 اور عابد سبب تقرب بادشاہان اور طمع زر کے دوزخ میں نکتہ ایک بادشاہ نے غلام عقلمند کو
 ایک تھیلی روپیہ کی دی کہ کستی زلف کو دیوے غلام تمام رات پھر صبح کو تھیلی بادشاہ کے آگے رکھی
 کہا کہ جو زاہد ہے وہ نہیں لیتا جو لیتا ہے وہ زاہد نہیں ہر نکتہ ایک درویش کے دو طالب تھے ایک سے
 راضی تھا دوسرے سے بہت راضی تھا سبب اس کا پوچھا گیا کہا دیکھو ایک ایک کبوتر اور ایک ایک
 پھری دونوں کو اس حکم سے دی کہ جہاں سجانے تمہارے اور کوئی نہ دیکھے فرج کر لاؤ کم عقل ایک
 یوار کے نیچے جا کے فرج کر لایا عاقل کبوتر زندہ واپس لایا اور کہا کہ جہاں جاتا تھا کبوتر کا فرج مگر ناخدا
 دیکھتا تھا نکتہ ایک درویش کے دو مرید تھے ایک سے زیادہ راضی تھا سبب پوچھا گیا کہا اس کی اطاعت
 کہا اطاعت دیکھیں فرمایا دونوں کو ایک ایک اونٹ کوٹھے پر چڑھا دو ایک نے تعقل کیا وہ سداست
 چڑھا کے اونٹ سے لپٹ گیا پوچھا کہ اونٹ تیرے اٹھائے اٹھیکا جو تو لپٹ گیا ہے کہا مجھے حکم ماننا
 چاہیے انجام ہو یا نہ ہو نکتہ بازار میں اگر نقد نہ لے جاوے کچھ نہیں نہ پاوے صحبت نیکان میں اگر
 اراوت نہ لے جاوے کچھ فائدہ نہ پاوے نکتہ کسی نے عادل سے پوچھا کہ دنیا میں کون چیز تھی جو اب دنیا
 کہ جو اپنے دل کو خوش آوے نکتہ ایک بادشاہ سوار جاتا تھا دوسرے دن وہی میں دیکھتا
 کہ وہ وہی سر پر بے شہر کی طرف آئی میں ایک عورت کی طرف اپنے دل کو رام دوسری کی طرف

جا بریا استخوانی ترویک جا کر کہا تم سہ من کیوں جاتی ہو با و شاہر گیا سید اسکا دل رحیم تھا روتے روتے
 بیتاب ہو گئی تو کراسر سے گر گیا دو سہری تو کرا زمین پر گر پڑا خدا کا شکر کرنے لگی با و شاہ یہ تماشا دیکھ کر
 چل پڑا دل رابدل رہتا درین گنبد سپر بہ از سوی کینہ کینہ و از سوی مہر مہر بہ نکتہ
 ایک لڑکے نے شیرینی اپنے دوست ہم عمر کو دے ڈالی تھی بوڑھے باپ کے پوچھنے پر کہا کہ ایک بوڑھا
 مجھے شیرینی پھین کر پانی کے ٹیکے میں گھس گیا عقد سے دور کر ٹیکے میں جھانکا تو اپنی صورت کا اس
 دیکھ کر تعین کیا کہ لڑکا سچ کہتا ہوا اس سے کہنے لگا باپین ریش ریش لڑکے کی منھالی پھین لی او حشری ہوں
 ہنیش ہو وار ہوئی آواز تو نہ سین سنی سمجھا کہ مجھے گالیان دیتا ہی بھٹکا ایک لٹھ مارا ٹسکا ٹوٹ گیا
 یانی یہ گیا لڑکا بھاگ گیا سٹقل سے ہر شہری دنیا و دین ہر عقل سے ہوتے ہیں خوشترین بہ
 نکتہ ایک شخص ایک شخص سے قرض طلب کرتا تھا اس عرصہ میں کچھ لوگوں کو گاتے بجاتے خوشی کرتے
 دیکھ کر پوچھا کہ یہ کیا ہوا ہے جواب دیا کہ فلاں امیر مر گیا ہوا اسکا جنازہ جاتا ہوا ہے کہما کہ یہ کون مقام
 خوشی کا ہمارے ملک میں جنازہ روتے پٹتے بے چلتے ہیں اسے کہا چلو میں تمکو قرض و ونگا
 ہمارے ملک میں خالی امانت دیتے روتے ہیں تم میرا قرض کب خوشی سے دو گے نکتہ
 ایک صاحب دل کے گھر جو گھسا کچھ نیا یا خالی ہاتھ پھرتا تھا آپ جس کلبی پر بیٹھے تھے آگے بڑھ کر
 پور کی راہ میں والی دی کیا سگوا اٹھا ابو سے خردم نہ جاوے نکتہ عالموں کا قول ہے کہ خدا
 پیدا اور خوف ایسا رکھنا چاہیے کہ اگر خدا اوسے کہ میں نے تمام عالم کو جنمی کیا مگر ایک آدمی کو تو
 پیدا سکے فضل سے یہ رکھے کہ وہ غیر جنمی میں ہوں اور اگر خدا اوسے کہ تمام عالم کو میں نے جنمی کیا
 مگر ایک آدمی کو تو اسے قہر سے یہ جانے کہ وہ غیر جنمی میں ہوں نکتہ ایک درویش خدا رسید
 ات اندھیری میں بڑبڑاتا ہوا بلا خانہ بادشاہی کے نیچے ہونکا بادشاہ نے کندواں کر کھینچ لیا وہ
 کہا کہ تلو خدا کس طرح ملتا ہو کہا جیسا تو مجھے ملا کر برسوں مشقت کرتا تھو تک نہ ہو چکا جب تو نے پاپا
 کندواں کھینچ لیا بادشاہ جواب معقول سے سے راضی ہو گیا و سیاہی اتار دیا سے جب عزیز ہو
 مرے ایام بچے آئیگے بہ وصل کی کھات مجھے آپ ہی بتلائیگے بہ نکتہ واجب ہے

کہ اپنے افعال پر خیال کرتا رہے اور فعل ناقص پر توبہ کرتا جاوے بہ تصور کہ بعض توبہ بہت گناہ ہو
توبہ کر لینے محض شیطان کا دھوکا ہو شاید آئندہ گناہ کرنے تک زندگی نہ ہو کہ توبہ ایک بدل فرماتے ہیں
کہ میں نے مچھلی خریدی ہاتمہ دھونے کو مٹی ہمسایہ کی دیوار سے لے لی اس سے عفو کرنے کی نوبت نہ ہو سکی
پالیس برس سے روتا ہوں کہ بلا اجازت اُسکے مٹی کیون لی نکتہ ایک بزرگ نے خیر کی زمین کی
ٹاک سے نکلنا پناہ شک کر لیا تھا اس شہال سے کہ یہ بھڑی بات ہوا کنگ کون نقصان ہو غیب سے
آواز آئی سے جو تجھے توبہ نہ کر یعنی روادہ میامت میں کیجیو گے اسکی نراہ نکتہ ایک مسلمان والد
نفر نوکری سے گرجاتا تھا اٹھائے راہ میں ایک گائون میں ایسا بیمار سخت ہوا کہ امید زندگی
پان نہیں دیا کہ کسی مسلمان کے ہاتھ پر توبہ کروں کوئی مسلمان نہ ملا سو اسے ایک پھوپھے کے
پہناتے غدر کیا مگر مریض غمور سے اسی کے ہاتھ پر توبہ کی اتفاقاً پھا ہو گیا اسی کی خدمت میں
حاضر ہوئے لگانا زور غیرہ عقائد میں و شراط پر رہتی کے ہاتھ اتوا مال اپنا اعلیٰ خدمت میں
صرف کرتا رہا پھر وہ بھی اسی کیفیت دیکھ دیکھ کر افعال و میمہ سے کارہ اور اظہار حسد کا شامل
ہو گیا جب سب مال صرف ہو پکا مریدا اپنے گھر سے مال لائے کہ چلا بیوا و شوہر یہ ہو کر بیٹا اور
شباب محبوب سجالی شیخ عبد القادر جیلانی تشریف لائے شہر آنگہ و بیگہ ایک دوکان میں صبا
حضرت سے قریب جا کر سب چھپنے کا پوچھا عرض کیا کہ میں ایک تیرہ کا مرید ہوں غمور
جاہ و جلال کی شان دیکھ کر شاید اپنے پیر کی حقیر دل میں لانا اسوائے حضور کا دیکھنا نہ
پاؤں یہ دھوق و قیادت خوش آیا پیر کو یعنی پیر سے کو بھی طلب نہ دیا و نون کو مشورہ
کر دیا نکتہ ہر بندہ کے داعین میں ایک نقطہ سفید ہے جب گناہ کرتا ہو وہ سیاہ ہوتا
جب توبہ کرتا ہو وہ سفید ہو جاتا ہے جب پھر گناہ کرتا ہو وہ سیاہ ہوتا ہے جب توبہ کرتا
ہو وہ سفید ہوتا ہے شمس کے وجہ ظلال سے شمس ممدوح و مستحسن ہو کر بیٹا مال جلال
پہنچے تین آدمیوں سے بے نیاز کریں و ذات سے محفوظ رکھے اور مراتب دینہ و زکریہ
وز جو چیزیں نفس اور لذت ائمہ تعالیٰ سے ظلال کی تین ائمہ باز رہنا عدین گمراہی ہو نکتہ

ایک روز ہارون رشید نے دیکھا کہ ہبلول وانا لڑکوں کے ساتھ کھیلتے تھے نزدیک جا کر ہارون
 نے نصیحت کیجیے فرمایا کہ دیکھو جن مخلوق میں تم عیش و عشرت کرتے ہو اگلے سلاطین عیش و عشرت
 کرتے تھے اب انکو قبروں میں کپڑے مکوڑے کھاتے ہیں نکتہ ایک بزرگ نے فرمایا اگر دنیا
 مثل طلا کے ہوتی اور عقیقی مثل ٹھیکری کے تب بھی سب فانی ہونے دنیا کے شخص عاقل عقیقی اختیار
 کرتا چہ جائے کہ دنیا خاک ہو عقیقی زر ہو نکتہ ایک بادشاہ کا بیٹا سلطنت سے نفرت درویشی
 رغبت رکھتا تھا باپ نے شفقت سے باتیں کر کے کہا کہ مکو ایک ملک کی سلطنت دیتا ہوں
 تم صورت درویشی چھوڑو و طریق شوکت سلطانی اختیار کرو اُس نے کہا اگر
 ایسا کرو گے تو بھاگ جاؤنگا بادشاہ نے کہا اگر تم بھاگ گئے تو میں کیا کرونگا عرض کیا کہ اگر ایک
 بیٹا بھاگ گیا تو دو سو سربازوں سے تمہاری دلچسپی سلطنت رہی لیکن اگر مجھ سے خدا چھوٹ گیا
 تو دو سو سربازوں کا باپ خاموش ہو گیا نکتہ ایک لوہار بھٹی سے لوہا گرم لے دست نپاہ کے
 ہاتھ سے نکال کر گرگھا کرتا تھا اُس سے اُسکا سبب پوچھا گیا بیان کیا کہ محط سالی میں ایک
 خودت خوبصورت نے جو میرے ہمسایہ میں رہتی تھی گرگھی اپنی اور اپنے لڑکوں سے بیٹاب ہو کر مجھے
 خوردنی طلب کی میں اُسکا حسن و جمال دیکھا اُس سے زیادہ بے قرار ہو گیا بے شرم ہو کر کہا کہ اگر تو
 مجھ سے ملاقات کر کے تو دونوں وہ بیزار ہو کر پٹ گئی دو تین روز ایسا ہی اتفاق ہوا آخر اُس نے
 کہا کہ اس شرط پر میں ملاقات کرونگی کہ سوائے میرے تیرے وہاں کوئی نہو میں بہت خوش ہو کر
 ایک مکان محفوظ میں لے گیا جو میں نے ہاتھ بڑھانا چاہا وہ اور دور ہو کر کہنے لگی کہ یہاں تو
 خدا حاضر اور ناظر ہو کر ام کا تین میرے تیرے موجود ہیں ایسے مجمع میں اس شیرمی کا قرار میں نے
 نہیں کیا یہ سنتی ہی میری طبیعت سرد ہو گئی میں نے کھانے کی چیزیں بقدر استعداد اپنے اُسکے زور
 کیں اُس نے ہاتھ اٹھا کر خدا سے دعا کی یا اللہ جیسے اسے تیرے خوف سے اپنے طبیعت کی آگ سرد
 کی ہے ایسے ہی آگ دنیا و آخرت کی اسپر سرد فرما سو وقت سے جگواگ اور آگ کی
 گرمی کی سولی پہ چڑھ کر گرم معلوم نہیں ہوتی نکتہ ایک جہاز تباہ ہوا اتفاقاً ان میں سے ایک

عورت ایک جزیرے میں تنہا پونجی ایک چور نے اس سے صحبت کرنا چاہا عورت کے بدن
 لرزہ پڑ گیا چور نے پوچھا کہ کیا سب لرزہ کا ہوا ہے کہا کہ تمام عمر میری عصمت میں نقصان
 نہیں آیا خدا کے خون سے لرزہ ہوا ہے کہا کہ بھلا ایک گناہ پر کہ جو میرے جبر اور ظلم سے ہوا چاہتا ہے
 یہ خون ہوا حیف مجھ پر کہ تمام عمر گناہ کیا ہی یہ کہہ کر بد اعمالی ترک کی اتفاقاً ایک روز دھوب کھت میں
 ایک لہب کے ساتھ ہمسفر تھا راہب نے کہا دعا کرو کہ بدلی کا سایہ ہو جاوے اس نے جواب دیا کہ میری
 وعامین ایسا اثر نہیں ہو راہب نے کہا میں دعا کرتا ہوں تم آمین کہو ایسا ہی کیا بدلی نمودار ہوئی
 دو ٹوڑے سایہ والا جب جدا ہونے لگے یہ بدلی چور کے ساتھ ہوئی راہب نے کہا کہ تمھاری آمین کا اثر تھا
 میری دعا کا یہ اثر نہ تھا اس نے کہا کہ ترک معصیت کا یہ اثر ہو سکتا ہے ایک گھسپارے نے محفل وعامین
 بخلاہ برکات بسم اللہ الرحمن الرحیم کے یہ بھی سنا کہ اگر بسم اللہ کہہ کر دریا میں گھس جاوے تو دریا
 چم جاوے کنسے والا پار ہو جاوے گھسپارہ ہر روز محصول عبور و سکے کر دریا کے پار گھاس
 لینے کو آتا جاتا تھا اسے اس بات کی خوب یاد کیا یہی کہہ گھاس لینے کو آئے جانے لگا ایک روز وہ
 کو بلا انکے بیرون پر گرا اور کہا کہ اپنی بدولت میری کوڑیاں ہر روز پختی میں انھوں نے تمام قصہ
 پوچھا وہ ستر روز دریا کے کنارے تشریف لے جا کر بسم اللہ کہہ لائے دریا میں ڈالی کہ اگر مانی
 تم کیا ہو تو میں اس پار چلا جاؤں نہ انسی کہ گھسپارے کا عقیدہ کامل میرے قول قدرت پر تو تم
 حکم کا امتحان لیتے ہو کیونکہ دونوں کے ساتھ اثر برکت کا برابر ہونے لگتا ہے ایک درویش نے
 راہ میں غلیظ آدمی کا پڑا دیکھا اس سے منہ پھیرا اور اپنا لباس کھایا خدا نے اس غلیظ سے آواز
 نکالی کہ میں غلیظ تھا لوگ میری تعظیم کرتے تھے اور انکھوں سے لگاتے تھے تجھ ایسے کے پیٹ میں جاسے
 اس دولت و خواہی کو پہنچا اور ویش کا دیدہ عبرت بین کھل گیا اور حقیقت انسانی کو دیکھ جانے لگا
 نکتہ رابعہ بصری کے گھر چار مہمان آکے ٹھہرے ایک سائل نے سوال کیا دو روٹیاں جو موجود
 تھیں بی بی نے اسکے حوالے کر دیں مہمان متفکر ہوئے کہ صرف دو روٹیاں اسکے گھر میں تھیں
 وہ بھی دس دین ہو گیا کھلائی گی کچھ دیر کے بعد ایک شخص اٹھا رہ روٹی لے آیا رابعہ نے کہا

کہ اس میں دو روٹی کم ہیں یہ میرا حصہ نہیں ہے اسے جاؤ اس حرکت پر مہمان زیادہ تنگ ہو گئے تھے
 یہ بعد ایک شخص میں روٹی لایا تب سے لین مہمانوں کے سامنے رکھیں انھوں نے اسودہ ہو کر
 کھایا اور رابعہ سے بھی کھایا مہمانوں سے ہر روز ہوسکا اسکا اسرار پوچھا بیان کیا کہ دو روٹی میں
 آسروں ہوتے نہیں کہا سکتی اس واسطے میں نے تجارت کی کہ براہ خدا حوالہ کروں اور اس سے
 نفع چاہا وہ چند نفع پانچ سے تھا اٹھارہ روٹی پر بیون سکوت کرتی تھی جب تک مجھ جانیسی
 کتاب بیادوت جو سربراہ تصوف ہے زبان بیان کیا تصنیف کی اور ان کے فضائل اور برکات سلطان
 وقت کی ہا حصہ میں ہونے واسطے ملاقات کے طلب کیا انکی وجاہت ظاہر ہوئی وہ کچھ کہتے تھے
 ایک شخص نے فرمایا ہمسہو کہ کمر سے بادشاہ منگرو دیا اور جناب باری سے عفو نصیب
 ہوا کہ مشغول ہو کر رات بھر صبری کو لکھیں میں ایک طوائف سے نہیں اپنے پیسے کھریا گیا
 جسے غلط سمجھتے تھے لکھتے تھے انکو اوسوں سے کنارہ کشی جزو نہیں ہے عبادت اور
 جب بالفیرو میں انکے حسن و جمال کا شہرہ ہوا طوائف نے کہا کہ میں نے تمکو اپنی کشائش میں سے
 پرورش کیا تھا تمھارا یہ حال جو میں مجھے کئی معاشق تابعہ و انکی رہی ہے یہ حال شکر و تحیر میں
 شب باری عبادت گاہ میں مصروف عبادت بگریہ و زاری رہیں صبح کو جب صبح ہوا یا ایک
 اس کے پیچھے لڑائی لڑھا کر طوائف کو روئے ہی دوسرے دن دو اشرفی میں بھی طوائف کے
 رکھیں یہاں طوائف کو شب بے عظیم سدا ہے کہ شاید کسی مرد معمول سے اسکی آشنائی ہو گئی ہو
 لے جا گئے کا اندیشہ ہوا اسات دروازہ چھوڑ دیا کہ کب کب لکھیں اور تمام شب جاگتی رہی کسی کھا
 کچھ نشان نہ ملا آتے صبح کو چھوڑا گیا کہوا میں شرفی میں اس اسرار الہی سے طوائف کے بدن میں
 چشمہ گر گیا آپ کو فوراً آزاد کیا آپ نے راہ کھڑکی کی لی تھی ایک وردیش عید اللہ اسرار کے
 پاس آیا آپ فوراً بالحق سترہ دریافت کیا کہ میری مال داری پر اسکا کھڑا اور کراہت ہو آپ نے فرمایا کہ
 سونے کی معین زمین پر کاری ہونے دل پر اسے کہا کہ اگر میں ہوں تو کہہ دو چاہے آپ بے تکلف وہاں
 پہنچے فقیر صاحب بھی ساتھ ہوتے تھوڑی دور چلے تھے کہ فقیر نے کہا تمھو میں بنا چیلہ بھول گیا ہوں

لے آؤں آپ فرمایا کہ اسی فقیری پر وہ سر کے عیب دیکھتے ہو یہ کہا کرتے ہیں اس سے بدالی کی گستاخی
سلطان وقت اپنی بیگم سے کہ وہ بھی ایک زن پارساتی محبت بدرجہ عشق رکھتا تھا وہ دنوں ایک
جاسوس تھے بیگم کی آنکھ کھلی تو بادشاہ کو اس کو ٹھنڈی کی طرف سے آتے دیکھا جہاں ایک خاموش
خوش لقا سوتی تھی بیگم نے بادشاہ کو مرتکب زنا سمجھا لیا کہ او جہنمی کہاں گیا تھا بادشاہ نے کہا
کہ اگر میں جہنمی ہوں تو تم مجھ پر حرام ہوشب پھیرا سی بین گزری ہو مجھ کو بادشاہ نے سب سے پہلے
ایک جاگر کے معاملہ شہینہ کی خبر دیکر پوچھا کہ میں جہنمی ہوں یا جنتی عرض دراز تک جہنمی
ہو سکتا ہے اب میں شہینہ سے حضرت امام ابوحنیفہ کے من سے اسے اسے شہینہ شہینہ لہ لہ پوچھا کہ
کس سے اب میں جہنمی ہوں ایک فاضل نے سوال کیا کہ اگر تم لڑکے ہو تو کیا معاملہ ہے پوچھا
کہ اگر بادشاہ مجھ سے پوچھے تو جواب دے دوں بادشاہ نے طلب کیا کہ پوچھا کہ فرمایا گیا
اور یہ کہ تو جو منقی سے اگر میں تخت کے اوپر ہوں اور تم مجھ سے سب سے پہلے جواب دو تو بادشاہ
پوچھا کہ کیا آپ نے سوال شکر پوچھا کہ گو قدرت اور موقع زمانا کا حاصل تھا اس میں کہا تھا پوچھا کہ
یا شہینہ کہا میں پوچھا کہ تم بخون خدا اس حرکت سے باز رہو یا وہ تم کسی خیال اللہ سے کہنا
بخون خدا فرمایا کہ تم جنتی ہو اور پوچھا کہ حرام میں ہو یہ فرما کر تخت سلطانی خالی کرو یا شکر یا
ہو سنہ لگے علمائے یورش کی کہ تم ایسا حکم قطعی کیونکر دے سکتے ہو فرمایا کہ میں کون ہوں
خدا نے خود ہی قرآن میں حکم فرمایا ہر قولہ دعائی و امتناعی تفاوت مقامات میں
و شکی نقس میں الخیاتی فان الجنة حی الخاوی کلمہ حضرت موسیٰ علیہ السلام نے ایک
دیکر یہ ساری عرش علی دیکر حضرت محمدیت سے پوچھا کہ یہ تمہارا کیا کیوں کا بلاناہی کہ
یہاں قطرتی نعمت اپنی چاہنا ہے اور ال نعمت و دوسرے کے مسد ہو اور ترقی اپنی نعمت ہی باروں
نعمت غیر سے غلبہ ہو اور یہ ہائزہ نکتہ ہمدول داناست سلطان وقت نے کہا تم ہمارے یہاں
ایک روپہ ہمارے واسطے خزانہ میں مقرر کر دین کہ تم ضروریات سے مطمئن ہو و باقی تم نہیں جا کہ مجھے حاجت
اور کس وقت ہو اور سقدر ہر خدا میرا جو کھل میری حاجت ہو بیخون بات جانتا ہی میری اس سے بیخون کر

تمہارے پاس کیوں آؤں اور جب تم میرا قصور دیکھو گے کفالت بند کرو گے خدا تعالیٰ میرا
 قصور دیکھتا ہے روزی بند نہیں کرتا نکتہ ایک عابد چند فاقوں سے دل تنگ ہوا عورت نے
 کہا کہ ائی کر لاؤ اگر چہ آبرو جائیگی مگر جان بھگی کہا شرم آتی ہو کہ گدائی کروں کہا کہ منہ کپڑے سے
 ڈھانپ لینا کہ نئی نہ پہنایا گیا ایک راہ پر جا بیٹھا اتفاقاً ایک چور کی تلاش ہو رہی تھی جو دنیا
 کسی کے لئے بھاگا تھا اولاً اس راہ سے کو تو ال شہر کا گذر ہوا اسکو منہ ڈھانپ کر سوال کرنے
 چاہا کہ وہی چور ہے اس مگر سے اپنا منہ چھپایا اور جوہین عابد نے ہاتھ سوال کا بڑھا پا کو تو ال نے
 تلواریسرا کی ماری ہاتھ گر پڑا کو تو ال چل دیا عابد اپنا ہاتھ لیکر لپک گیا عورت نے پوچھا یہ کیا ہو
 عابد نے کہا یہ وہی ہاتھ ہے جو غیر خدا کے سامنے دراز ہوا نکتہ ایک بادشاہ نے ایک درویش
 سے کہا کہ ہمارے پاس آیا کرو اسنے کہا کہ اسمین دو فساد میں اگر تم مجھے التفات کیا تو مجھ سے
 مقرب میرا حسد کرینگے اور اگر تم نے کم التفاتی میرے ساتھ کی اس سے میں دل تنگ ہوا کہ وہ
 بادشاہ نے کہا کہ مجھ سے انہی حاجت چاہا کرو اسنے کہا کہ میں اپنی حاجت اس سے چاہتا ہوں
 کہ وہ تمہاری بھی حاجت رہا کیا کہی پسنگر بادشاہ رو دیا جب فقیر سے جدا ہوا کے پاس
 کچھ نقد و جنس بھیجا فقیر نے واپس کیا اور کہلا بھیجا کہ اس مال کا تمہارے پاس رہنا مجھے
 پسند نہیں ہوا ہے پاس کیوں رکھوں نکتہ ایک درویش تنگ حال نے ایک تو انگ
 سوال کیا اسنے کہا کہ میں اندھوں کو دیتا ہوں تو اندھا نہیں ہو درویش نے کہا میں جھپتی
 اندھا ہوں کہ خدا کی درگاہ چھوڑ کر جسے طلب کرنے آیا ہوں یہ کہہ کر بلٹا پھر چند تو نگرنے
 دینا چاہا ہرگز نہ لیا نکتہ مضمون حدیث نبوی کا ہو کہ اگر سائل حیرانمان سوال کی جانیں بھی
 کسی سے کچھ طلب نہ کریں اور اگر دینے کی بھلائی مان لوگ جانیں تو کبھی کسی کو مجرم نہ پھیریں
 نکتہ حق سبحانہ تعالیٰ کی محبت حضرت رسول کریم صلی اللہ علیہ وسلم کے ساتھ ہزار ہا اولاد عقل و
 بدیہی سے ثابت ہو ویسا ہی لفظ احد اور احمد میں ایسا اتحاد ہو کہ ایک نام دو سر نام سے
 نکلتا ہو یعنی حد کے عدد تیرہ میں اسکو چار میں ضرب دینے سے باون عدد ہوتے ہیں اسمین

ایک عدد کم کرنے سے اکاون رہتے ہیں اکاون کو چار میں ضرب دینے سے دوس چار ہوتے ہیں
 اسکو آٹھ پر تقسیم کرنے سے چار عدد رہتے ہیں اس چار کو تیر میں ضرب دینے سے باون
 ہوتے ہیں ایک عدد بڑھانے سے تیر عدد ہوتے ہیں وہی عدد لفظ احمد کے ہیں اور احمد کے عدد
 ۵۴ کو چار میں ضرب دینے سے ۲۱۲ ہوتے ہیں ایک عدد کم کرنے سے ۲۱۱ عدد رہتے ہیں اسکو چار میں
 ضرب دینے سے ۸۴۴ عدد ہوتے ہیں اسکو ۸ پر تقسیم کرنے سے چار عدد باقی رہتے ہیں اسکو ۲ میں
 ضرب دینے سے ۱۲ ہوتے ہیں اور ایک عدد بڑھانے سے ۱۳ ہو جاتے ہیں کہ وہی لفظ احد کے
 عدد ہیں نکات سب کا نمونہ سے نام خدا اور رسول خدا کا بہ لفظ احد اور احمد نکلتا ہے مثلاً لفظ
 جنت کے عدد جو جنون مشدود ہونے کے ۵۰۳ ہیں چار میں ضرب کرنے سے ۲۰۱۲ ہوتے ہیں
 اس میں ایک عدد کم کرنے سے ۲۰۱۱ رہتے ہیں پھر چار میں ضرب کرنے سے ۸۰۴۴ ہوتے ہیں
 آٹھ پر تقسیم کرنے سے ۴ عدد باقی رہتے ہیں اگر تین میں ضرب دے کے ایک عدد بڑھائے
 تو ۱۳ عدد احد کے آتے ہیں اور اگر ۱۲ میں ضرب دے کے ایک عدد بڑھائے تو ۵۲ عدد احمد کے
 آتے ہیں اور علی کے عدد ۱۰۱ میں چار میں ضرب کرنے سے ۴۰۴ ہوں گے ایک کم کرنے سے ۴۰۳
 رہتے ہیں اسکو چار میں ضرب کرنے سے ۱۶۰۷ ہوں گے اسکو آٹھ پر تقسیم کرنے سے چار عدد باقی رہتے ہیں
 چار کو تین میں ضرب دینے اور ایک بڑھانے سے ۱۳ عدد احد کے ہوتے ہیں اور چار کو ۳ میں ضرب
 دینے اور ایک بڑھانے سے ۵۲ عدد احمد کے نکلتے ہیں نکات سب کا نمونہ ایک درویش جب مسجد جاتے
 ایک کنجڑن کہا کرتی تھی کہ میان تمھاری داڑھی اچھی یا میری بدھی کی پوچھو وہ کہتی جواب دیجئے
 جب انتقال فرمایا جنازہ اسی راہ سے نکلا اس کنجڑن نے کہا کہ میان مریمو گئے گئے گئے
 بات کا جواب نہ دیا لاش سے آواز آئی کہ بی بی اسی دن کے خوف سے جواب نہ دیتا تھا آج
 اللہ تعالیٰ کی عنایت سے میری داڑھی اچھی ہو تیری بدھی کی دم سے نکلتے حضرت موسیٰ علیہ السلام
 کو حکم ہوا کہ فلان پہاڑ کے غار میں ایک مجروح کو دیکھو جب تشریف لے گئے تو ایک اندھا
 ضعیف زخموں سے پور نظر آیا انکے پوچھتے کہنے لگا کہ ای موسیٰ اس میروت کی

طرف سے کچھ نہ کہنا ایک وحیرت ہوئی کہ اندھے نے مجھے کیونکر پہچانا اور زانہ لٹا پھرتے حال
 میں وہ تو میان کیا کہ اُس کے حکم سے میں اپنے تئیں پہاڑ کی چوٹی تک غار میں گرا دیا میں
 لٹا ہوں کہ مجھے ایسا فریب و تباہی کر دے کہ جگہ دوڑ خون میں سوا سے میرے کسی دوست کی جگہ میں
 نہ رہے تو نہیں ہاتھ لگتے مگر سلیمان علیہ السلام کی محفل میں ملک الموت تشریف لائے سولہ آپ
 اور کون پہچانتا جب اٹھ گئے ایک جوان نے عرض کیا کہ تجھ کو اس شخص کے دیکھتے ایسا خوف
 ہوا ہے کہ کسی طرح میرے دل کو آرام نہیں ہوتا مجھے بہت دور کسی جزیرہ دریا کے شور میں ہو گیا
 ہے ایک دیو کو جاکر اُس نے فوراً پہنچا دیا جب دو مہرے روز ملک الموت تشریف لائے تب
 سے پہچاننے لگا کہ کل تم تیرے یوں نظر آتے تھے فرمایا کہ وہ جوان جو حاضر محفل تھا اُس کی جان بچا کر
 خلائے جزیرہ میں چھپا دیا ہے بہت دور ہو کر ہی علم پہنچا پوچھا کہ پھر کیا ہوا فرمایا کہ جب میں وہاں
 پہنچا اُس کو وہیں پایا اور جان اُس کی بغیر کی ٹانگہ ایک درویش کامل طریقہ ملا یہ کہتے تھے
 سلطان قسٹ اور عماد روزگار باجم صغار و کبار کو اُن سے عقیدت صادق بھی لگتا تھا
 سلطان خلافت کا ایک روز بڑا بناؤ باؤ کر کے اسیا ہر حضور میں گئی اور کلمات ترویر شروع کیے
 اور بار بار کہتی تھی کہ میری طرف دیکھتے تھی کہ میں بھی میں جب بہت اصرار کیا فرمایا کہ آج
 رات ہی تو دیکھتا ہوں ایک لڑکے کو بجا بجا بجا کامل ہو گئی پھر کام ہمیشہ و عشرت و بلبلت
 علاقہ نہ کیا سے اُن کا کہ چشم خویش بعد چہرہ اکتدہ جزیرہ اولی کشد و کس زاہا کتدہ بد نکات
 و رعیت ملا یہ یہ نہیں ہو کہ فقیر روزہ نماز تک کر دیو سے زندیوں کی گو دین بڑا ہے شراب اور
 گانچ اور بھانگ پی کرے اسوائے کہ مجھے آدمی بڑا جانین اور مجھے کتابہ و کربین معاوانت
 میں تک بندک آدمی اپنے ہوش جو اس میں رہے ہرگز نہیں اور امر و نواہی خلق تعالیٰ سے
 نہیں ہر حیف اُنکی فہم پر کہ شیوہ لعنتیہ کو طریقہ ملاقیہ سمجھتے ہیں طریقہ ملاقیہ یہ ہے کہ دل سے درو
 کمال ہے اپنے تئیں کچھ حضور می سے غائب نہ کرے کپڑے بڑے بھلے ہنار سے جو سر علیا نرو
 ہواں اور کھانا جو حلال ہے کھلیا کرے لہذا وہ لڑکی خواہش نہ کرے اور تحصیل مواش کرے پش

دلیل سے جو سرعاً جائز ہو مثل کشکاری یا تجارت جو تہ وغیرہ کے اور اپنے اہل و عیال کا زبردگان
 سے جو چین لوگ کہیں کہ یہ تو بڑا بگاڑ دیا وارہو اس میں درویشی کہاں اور کہاں کیسا لکھتا ہے ایک صاحب نے
 بادشاہ کے دربار میں عمدہ روزگار تھے ترک نوکری اور اظہار درویشی کرنا چاہا امیر و وزیر
 منع ہوئے کسی کی ممانعت انہوں نے راہ درویشی کی لی ایک روز بادشاہ ان کے
 دیکھنے کو گیا سامان دلیل دیکھ کر نظر حقیر کہا کہ تب کیسے تھے اب کیسے ہو جو اب دیکھتے ہیں آپ کے
 دروازے پر تھا اب آپ میرے دروازے پر ہیں بادشاہ کا چہرہ حق ہو گیا سو سے بات
 نہ نکلی سے ہیبت حق سے ہیبت خلق نسبت ہو ہیبت این مرد صاحب لوق نسبت ہو نکلتے
 منقول ہے کہ جب ابراہیم اہم نے ترک سلطنت کی ایک تکیہ اور ایک کٹورہ لیکر صحرا کو چلے اس حال سے کہ ہر دو
 اسکے کٹورہ ہو گا راہ میں دیکھا کہ ایک شخص پانی کے کنارے دونوں ہاتھ پانی اٹھا پیتا ہے کٹورہ راہ خدا
 سے دیا گئے چلے تو ایک شخص کو دیکھا کہ اپنا ہاتھ سر کے نیچے رکھے سوتا ہے تکیہ بھی سے ڈالا اور خدا کا
 کہ یہ دونوں چیزیں میرے ہی جسم میں ہو جو کر وہی میں نکلتے مولانا محمد فخر الدین دہلوی کے خلیفہ بل شاہ
 نیاز احمد بریلوی تھے ان کے خلیفہ لاثانی مولوی محمد سعید اللہ بدخشانی تھے جسے رات کو اتفاقاً جمعیت
 حضرات موصوفین میں ایسی مناسبت و موافقت حقیقی تھی کہ مرنے پر شمار سال وفات میں حضرات کا
 بھی ایک ہی آیت قرآن مجید میں ملا اور کفر یہ کہ یہ مرتبہ سوم میں آیت پوری ہو گئی اول الذکر
 اَوْلِيَاءِ اللّٰهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ سَمِيعًا اَوْسَطًا ذَكَرَاتِ
 اَوْلِيَاءِ اللّٰهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ سَمِيعًا اَوْسَطًا ذَكَرَاتِ اَوْلِيَاءِ
 اللّٰهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ سَمِيعًا اَوْسَطًا ذَكَرَاتِ اَوْلِيَاءِ
 بعض کج فہم کے معنی یہ کہتے ہیں کہ صوفی لاندہب ہی عبادا بابتہ معنی صحیح یہ ہیں کہ صوفی کا
 مذہب لایہ تعنی عدم حاصل مطلب یہ ہوا کہ سوائے خدا کے معدوم جاننا یہی مذہب صوفی کا ہے
 لکن ایک وقت مولانا محمد فخر الدین کے جلسہ میں مریدان معتقدان بیٹھے تھے ایک نے فاجسہ بجا
 ماسدان کے آئی روپیہ ناقص دہر ڈال دیا اور کہا کہ کل کی رات اپنے مجھے روپیہ ناقص دیا ہے

بدل کیے تاکہ حاضرین و سامعین آپ سے بذلن ہوں سبحان اللہ حضرت کے مزاج کو ذرا
 بھی تعزیر نہ ہوا چھارویہ اسکی طرف پھینک کر فرمایا کہ یہ کھر الو عجب قدرت حق نمایان کی کہ وہ جو
 قابل فعل شنیعہ رہی تمام عمر ہی کما کی کہ یہ کھر الو نکتہ مرزا منظر جان جانان کو ایک ایمان
 ختم تلوار کا پونچا یا پھر چند لوگوں نے اسکا پتہ پوچھا اس واسطے کہ انتقام کریں اپنے اس
 خیال سے کہ میرے بتلانے میں نفسانیت کا شمول ہی محدود انتقام شرعی نہ رہے گا پھر گزرتا بتلایا اور
 یہ فرمایا قتل کی لذت کا کس منہ سے ادا ہے شکر ہو ہر شکر تک احسان قاتل کامری گروں یہ ہو
 نکتہ اگر مرشد کامل نے ہاتھ مضبوط پکڑا اور طالب صاوق نے اسکے دل میں جگہ پالی تو یہ بھی
 طریقہ نجات ہے بڑو نہ بوزن ویت میں جاکی پکڑی بانہہ جیسے لوہا ناوسنگ تیرت ہر طالب
 ہنہ ہنہ نکتہ اگر طبیعت راہ حق سے پھٹی رہی اور عبادت جو کرنا چاہیے کلی فاسق و مجور میں بتلا رہا
 جسکو تعلیم و تلقین سے کچھ فائدہ نہیں ہے حت پھٹ رہو انرس کیو چلو نہ سمجھائے کوئے +
 جیسے سی دو وہ کی تمہے نہ ماکن ہوئے نکتہ اگر سیر سبکسار کامل ہو اور مرید کو قربت واقعی حاصل
 ہو گزرائی گناہوں کی زائل ہوئے ہلکے کی سنگت میں گروہک ہو جائے جیسے وہ جہاج کا پانی
 ہو کرے + نکتہ راست باسی اختیار کرنا کجروی سے دور رہنا خوب ہے خوب شطرنج نام زد کا
 حال دیکھا جائیے فرزین شاہ ہو سکے کت بیڑھی تاثیر اپنی سو دھی چال سے پیادہ ہو
 اور یہ نکتہ لازم ہو کہ ہمیشہ خدا و رسول کی خوشنودی میں مصروف رہے کسی دوسرے کی
 خوشی اور ناخوشی پر نظر کرے گا کا ہو کی ان کر پا کا کا ہو کی سو نہ + تو ہو سو دھی چاہیے
 سستیابت کی بھونہ + نکتہ کم مایہ آدمی سے خواہ دنیا دار ہو یا دین دار بڑے کام کو
 امید رکھنا نہیں چاہیے دیکھو اچھے میں سے ہوت نہ بڑے کام + منڈھت نگار
 ماننے سو چوہا کا جام + نکتہ ایک سلطان اپنی بیگم خاص سے ناخوش ہوا اسکی مجلس امن جا
 ترک کیا جب بیگم سے کچھ نہ بنا خادہ کو ایک فقیر کے پاس بھجوانے تعویذ دیا کہ تکب میں رکھو
 بیگم اپنے سر ہانے رکھیں بادشاہ کو یہ خبر خبیہ ملی زبردستی سے تعویذ طلب کر لینا میری ہا

رات کو یکم کے پلنگ پر جا لٹیا سونے کا بہانہ کیا یکم فقیر کی عقیدت میں نوشی سے سو گئی بادشاہ
 تکیہ سے تعویذ کا لکڑ دیکھا یہ لکھا پایا ہے تو ناٹو کا نام ارجول کر و مت کو سے ہوسامین کی سو
 کرو آپوی بس مان ہو سے بادشاہ اپنے خلاف مرضی اسکا مضمون دیکھو و نون سے نہایت خفا
 ہوا نا نوشی جاتی رہی فقط ٹونا الفاظ چند میں ٹوٹکا اسیا سے چند میں نام افعال چند میں کہ انھیں
 قیون کے درجہ سے افسون کیا جاتا ہے نکتہ شیخ فرید الدین عطار رحمۃ اللہ علیہ کو باوجود ترک دنیا
 و راضی فقر کے لذت و روشی حاصل نہیں ہوتی تھی قطب زمانہ نے ارشاد فرمایا کہ فلا نے رکھ کر
 گو گون کو حقہ پلا کر و بگ طبیعت پر غصہ نہ لانا ایسا ہی کیا کرتے تھے کہ ایک روز ایک مستانہ و اشرف
 لائے حقہ طلب کیا شیخ نے حاضر کیا اپنے چہنیک دی کہ ناقص یا ہوا ایسا ہی پانچ چہر بار کیا تب
 شیخ کو غصہ آگیا حقہ کو چنیک کر کہا کہ میں اچھلا تا ہوں پھر بار اسکو ناقص کہتے ہیں مستانہ چلا گیا جب
 قطب صاحب کی خدمت میں شیخ ہوئے اپنے فرمایا کہ وقت ہی پر غصہ آگیا جاؤ وہیں پانی پلایا کرو
 شیخ ویسا ہی کرنے لگے ایک روز ایک مست آ یا پانی طلب کیا اپنے شکیزہ کندھے سے لگایا
 پانی کٹورے میں پیش کیا مست نے لیکر چنیک دیا کہ ناقص ہو آپ شہر ویا پھر چنیک دیا جب
 پانچ چہر بار ایسا ہی کیا تب شیخ نے عرف کیا کہ ایک بار غلطی کہ چکا ہوں اگر نہ ارشاد شہر چنیک دیکھے گا
 تب بھی آت نکرو نگا مست نے چھاتی سے لگا لیا نعمت سے معمور کر دیا فرمایا کہ بیت ظاہری بھی ہو
 اور چلا گیا قطعہ کہا جاتا ہے کہ حضرت حضرت علیہ السلام سے نکتہ ایک بزرگ عاقبت میں نے فرمایا ہے
 سکندر آجماں ناپتا جو تالب گورہ صدایہ کان میں ہو پچی زمین تربت سے ہوسا بیسے گام
 رس سے پائش ہوسات ہوگی یہاں پر جریب قامت سے ہونکتہ ایک آدمی شیر کے کورے
 اچانک کراہک درخت پڑ گیا اسپر ایک زبردست لنگوچی مینا تاشیرہ درخت کے نیچے ہو چکے
 لنگور سے کہا کہ آدمی میرا تراد و نون کا دشمن ہو اسکو نیچے چنیک دے کھا کر چلا جاؤں لنگور نے
 ویسا کیا شیر خاموش ہو رہا جب لنگور غافل ہوا شیر نے آہستہ آدمی سے کہا کہ لنگور کو چنیک
 کھا کر چلا جاؤں آدمی نے ویسا ہی کیا شیر نے لنگور کو دبا لیا مگر کہاں آدمی کا گوشت مضمون

کسان لنگور کا گوشت خراب شیر نے چاہا کہ اگر اب بھی آدمی ہاتھ آجاوے تو خوب شیر لے لنگور
کہا کہ تو نے آدمی کی دشمنی اپنے ساتھ دیکھ لی اگر اب بھی تو اسے پھینک دے تو میں تجھے چھوڑ دوں
اسے قبول کر لیا شیر نے چھوڑ دیا لنگور و رخت پر جا بیٹھا شیر نے کہا کہ اپنا وعدہ پورا کر اسے
جواب دیا کہ آپ ایسے زبردست کے پنجہ سے کبھی کوئی نہ چھوٹا ہوگا مگر میں نے جو باوصف قابو
اور اختیار کے بدی نمکی اسی کے نتیجے میں چھوٹ آیا اب مجھے کیونکر بدی ہو سکتی ہے شیر یوں
ہو کر چلا گیا نکتہ ایک شہر کے قاضی متقاض اور دیندار اور کار براری خلائق میں مشہور تھے ایک
تاجر جس کا ہزار لاکھ روپیہ مالیت کا ڈوب گیا تھا قاضی صاحب کی خدمت میں پہنچا عرض کیا کہ اگر
آپ کی دعا سے میرا جہاز اور اسباب نکل آوے چہاں مال آپ کی نذر کرؤں گا قاضی صاحب نے فرمایا معلوم
ہوا کہ تمہارے ملک میں قاضی رشوت خور میں باران بے وقت برستا ہوگا زراعت خراب ہوتی ہوگی
خلق اللہ خوش حال رہتی ہوگی ایک ٹھیکری پر چند لکیر کھینچ کر سے دی کہ جہاں جہاز ڈوبا ہو ڈال دینا
اور سمندر سے باواز بلند میرا سلام کہہ دینا مگر مال پانے پر یہاں شریف پھر نہ لانا کہ آپ کی جو بی
یہاں بھی لڑ کر سے تاجر نے ویسا ہی کیا جہاز نکل آیا سب مال بخشہ ہاتھ لگا لگا قاضی صاحب سے پھر ملاقات
ہم ہونے کا افسوس تمام عمر ہا نکتہ سے اللہ بودیک الف و ہڑ و و لام ہ۔ انہی دو و لام جو محمد راتہ
وزینۃ الف علی با طلب ہ۔ عاجز شدہ و رکنہ کما لثا و ہام ہ۔ قاعدہ زبرینہ یہ ہے کہ حرف مکتوبی کو حرف
ماقو لہ کر کے لکھیں اور اس میں سے حرف مکتوبی خارج کر کے باقی حروف کے احوال نکالیں اس طرح
لام لام ی ل ل ہ کو خارج رکھا ۹ عدد ہوئے اسی قدر عدد و لفظ محمد کے ہیں الف
اس قدر عدد و لفظ علی کے ہیں نکتہ ایک شخص نے اس ارادہ پر کہ شاہ جی سے عالم تسبیح و تہذیب کسیر
حاصل کرنا چاہیے بہت و فون شاہ صاحب کی خدمت کی ایک روز شاہ صاحب نے پوچھا کہ تھے
یہ خدمت کی کچھ اپنا مطلب نہ کہا اس نے یہ لجاجت تمام درخواست کی کہ آپ و فون بہت
مہر میرے بتاؤ یوں آئندہ میری تقدیر ہو شاہ صاحب نے ایک پرچہ پر لکھ دیا
خلایق جگ میں کرنا تسبیح تو یہ ہو ۱۰ خاک اپنے دل کرنا کسیر تو یہ ہو ۱۰ سب کام اپنے کرنا

تقدیر کے حوالے ہنر و یک مار فون کے تدبیر تو یہ ہے۔ طالب عام خیال نختہ کار ہو گیا ہنگام
ایک شخص نیکو خصال زاہد باکمال کی زوجہ بیمار شدید نے رات کو شور باکی خواہش کی اسوقت
کوئی سامان ہونا ممکن نہیں تھا ایک مسلمان ہمسایہ کے گھر سے بوسے شور با آتی تھی اپنے
بجاطر رنجور جا کر طلب کیا اُس نے کہا کہ یہ شور با آپ پر حرام ہے مجھے آج حلال ہے آپ
ناموش پٹ اُٹے کہ اگر اسوقت کچھ اعانت کرتا ہوں تو اُس کو پھر فاقہ رہیگا صبح
چند دینا رجو اپنے بارادہ خسیخ سفر حج کے رکھے تھے لیجا کر اُس کے حوالے کر دیے
یہ ایام حج کے ایک بزرگ تشریف لائے اور فرمایا کہ میں حج سے پلٹا تھا
کہ ایک درخت کے نیچے سایہ میں بیٹھا ایک بزرگ شکل اُس درخت سے
اُترے دوسرے بزرگ دوسرے درخت سے ایک نے دوسرے سے پوچھا
کہ کسکاج اس دفعہ قبول ہوا اُس نے دو تین ناموں کے ساتھ آپ کا نام لیا کہ اُسکاج بدون
اُس نے کے مقبول ہو گیا تب اُس سے آپ کا پتہ و نشان پوچھا اب میں اسی پتہ پر آپ کے
اشتیاق ملاقات میں آیا ہوں اپنے اُنکا نام پوچھا شیخ وانیال بتایا اُنکے گناہ شکرانہ کی
پر ہی کہ مجھے دو ہی تمنائیں ایک حج دوسرے آپ سے بیعت سو خدا نے وہ فون میر
کردین نکتہ ایک بادشاہ سے شکایت ہوئی کہ اُنخون صاحب شاہزادہ کو بدل تعلیم میں
فرمائے اور وزیر زادہ کی تعلیم اچھی کرتے ہیں بادشاہ خود ہر سہ میں تشریف لے گئے
اُنخون صاحب سے شکایت کی اُس نے کہا آپ تشریف رکھیں دونوں لڑکوں کو اس
مکان سے علیحدہ کر دیا اور ایک نختہ کاغذ کا وزیر زادہ کے فرش شستگاہ کے
رکھو دیا اور ایک نختہ لکڑی کا شاہزادہ کے فرش شستگاہ کے نیچے رکھو اگر دونوں کو
بلا کر کہا کہ اپنی اپنی جگہ بیٹھ کر پڑھو وزیر زادہ نیچے اوپر دیکھتا تھا اور پھر کتاب دیکھتا اُنخون
صاحب نے پوچھا کہ نیچے اوپر کیا دیکھتا ہے عرض کیا کہ جب سے اس مرتبہ تمکے بیٹھا ہوں
بقدرد بارت ایک کاغذ کے جوف مکان کا کم ہو گیا ہے اور پافت میں ہوتا

کہ چھت سی ہو گئی یا زمین بلند ہو گئی اور شاہراہ وہ اُس بلندی پر متعین ہو اور خون نے بادشاہ سے
 عرض کیا کہ تین دونوں کو بدل پڑھا ہوں مگر ظہور اسکا بہ قدر انکی عقل کے ہوتا ہے بادشاہ سکوت
 کر کے چلا گیا نکتہ عرب میں ایک شخص تو انا سالار قافلہ رہنوں کا تھا قافلہ تاجرون کا لوٹ
 تھوڑے فاصلہ پر انتظام مال مغروہ کر کے لگا ایک تاجر قرآن شریف پڑھنے میں مصروف تھا
 آیات قرآن مجید کی حسین افعال ذمیرہ کا وعید ہو سالار قافلہ کے کان میں پہنچا
 فوراً خوف خدا آیا اور توبہ کی اور تاجر سے کہا کہ تیرا سب اسباب پڑا ہوا تھا لہذا یہ کسک
 چلے گئے اور لوگوں کا مال جو لوٹا تھا واپس کرنا اور قصور معاف کرانا شروع کیا
 سب مال خانگی اسکا صرف ہو گیا ایک شخص خلاف مذہب کے چھ سو دینار کہ لوٹے تھے
 بنا باقی رہے اسکے پاس حاضر ہو کر کہا کہ چھ سو دینار تیرے لوٹے تھے اب میں مثل اس
 دینے قابل نہیں مجھے کچھ مدت تک غلامی کرالو دینار میں اپنی عفو کرنا اسنے انکار کیا
 جب سالار کی افتادگی زیادہ دیکھی گیا چھ سو ٹھیکری تھیں میں بھر کے مجھے کہہ کر لے گیا
 لو میں اس جیلے سے التبتہ عفو کر دوں گا سالار نے ایسا ہی کیا مگر اُس نے جب تھیں کو ملی تب
 چھ سو دینار نکلے اُسے سالار سے کہا کہ میں تمہارے مذہب اور توبہ کی صداقت دیکھتا
 ہا اگر مذہب اسلام کو بدل حق جانا اور انکی توبہ میں اثر کامل دیکھا انھیں کے ہاتھ پر توبہ
 کر کے دین اسلام میں داخل ہو گیا نکتہ ایک شخص ایک درویش کی خدمت
 چند دینار براہ خدا دینے کو لایا اپنے فرمایا کہ فلان رہگذر پر جا دیکھو جو کوئی پہلے
 سے دے دو ایک شخص اچھے کھوڑے پر سوار ملا جرات نہ ہوئی کہ اُسکو دینار
 دیوے پٹ کر شاہ صاحب سے حال کہا اپنے فرمایا کہ کل پھر جانا اس روز بھی
 ہی سوار پھر بھی جرات دینے کی نہ ہوئی جب شاہ صاحب سے آکر کہا فرمایا کہ کل اسی کو
 دے دو تیرے دن جب دینے لگا انھوں نے ہاتھ پٹیا اُسکی نبل سے دو کبوتر مردہ گزرتے
 اُسے آکر شاہ صاحب سے یہی حال عرض کیا اپنے فرمایا کہ اُسکے پیروں میں قوت

چلنے کی نہیں جو اس سبب سے گھوڑے پر چڑھتا ہوں آج اسکو تیسرا غافہ تھا اسواسطے گھوڑے پر وہ اٹھالیا تھا جب تم سے مل گیا اسکو دفع کرو یا نکتہ ایک عابد کا معمول تھا کہ رات کو ہمیشہ ایک رنڈی بلواتے اور ایک گھڑا شراب منگواتے جب معمولی کاموں سے فراغت پاتے تو ابگاہ میں جاسدے رنڈی سے فرماتے کہ تمام شب کی اجرت تمہاری دس روپے چکا ہوں تم تیس روپے ہا تمہیں لوکلہ اور دو روپے جو جب منداؤ سے سو رہو اور شراب کو ناقص حکم چھینک اپ تمام رات عبادت کیا کرتے بعد چندے یہ دستور ظاہر ہو گیا تب اُن سے پوچھا گیا فرمایا کہ مجھے قدرت نہیں ہے کہ سب بندگان الہی کو گناہوں سے محفوظ کروں اور سب سچا لون کو برپا کروں یہ قدرت طاقت ہے کہ ایک رنڈی کو جسکے سبب سے دوسرا بندہ خدا بھی گنہگار ہوتا ہے ایک شب بچاوتیا ہوا اور ایک گھڑا شراب جس سے چند بندگان خدا گنہگار ہوتے رہا ہوں نکتہ ایک شخص کو شوق درویشی پیدا ہوا اس شخص کے امتحان پر طبیعت مصروف ہو گئی سے بے سجاوہ رنگین کن گرت پر سخاوت کو بد کہ سالک سخیز بود ز راہ و رسم نزل آباد نامور درویشوں کی خدمت میں جاتا اور یہی بنا کر تا آخر ایک درویش نے فرمایا کہ خانقاہ شہر و کبھی معلوم ہو جائیگا جب حضرت کو موقع معلوم ہو گیا طلب کر کے ایک روپیہ دیا کہ چکلہ میں جاؤ جو سب منداؤ سے اسکو یہ اجرت دو اس سے ملاقات کرو اگر چہ ناگوار ہو کر بعد فراغ نماز عشا کے گیا ایک عورت بحال دلیل پسندائی کسی دوسری کسی کے حکم میں تھی اسکو وہ روپیہ دے کر اس سے خلوت کی وہ تمام شب رویا کی نوبت گفتگو کی یہ سچی سچ سب حال شاہ صاحب سے عرض کیا آئے فرمایا کہ آج پھر جانا اور ایک روپیہ لے جانا اس عورت کو روٹنے سے باز رکھو کہ گفتگو کرو جب ایسا اتفاق ہوا آئے بیان کھلان شہر کے رہنے والے فلان شخص کی منگودہ ہوں شوہر میل سفر کو گیا آج تک اسکا پتہ نہیں ہے فاقہ کشی سے تنگ ہو کر اس کسی کی خدمت اختیار کی کہا نا کپڑا دینی ہو کسی مروٹے کسی مجھ پر نظر بندالی اب تم نے مجھ ذلیل کو پسند کیا میری عصمت میں

فرق آتا ہے بکون حد لگ کر لی ہوں اسے اپنا حال مطابق پایا صبح کو حضرت سے بھی حال عرض کیا
 حضرت نے اسکو بلوا کر لٹکے سپرد کیا فرمایا اب مجھے شعر کا امتحان ہو گیا یا نہیں قدموں پر
 گرا اور بیعت کی نکتہ ایک امیر نے اپنا باغیچہ درست کرنے کو چند قبریں غریبوں کی کھود ڈالنے کا
 حکم دیا ایک قبر میں جب پھاڑا اور لگا روزن ہو گیا تو جنازہ عورت کا تازہ نظر آیا اور چہرہ چہرہ
 پھیلا ہوا ہنر روتن پھول تازہ نظر ہوئے تمام میدان معطر ہو گیا امیر کو اطلاع ہوئی تحقیقات سے
 معلوم ہوا کہ فلاں فلاں نام کی قبر ہو اسکا شوہر ضعیف زندہ تھا اسکو طلب کر کے کہا کہ تمہاری
 وجہ کا حال مردگی تو ظاہر ہو رہی ہے زندگی کا حال اور افعال اسکا بیان کرو اسنے کہا کہ نہایت خوبصورت تھی
 کبھی اسکی عصمت میں فتور نہیں آیا تھا اور میں نامرد محض تھا مگر اکثر میری دعوتی دھوکہ
 پھیلا دیتی تھی جب میں نے پوچھا کہا تمہاری عیب پوشی مجھ پر ضرور ہی نکتہ ایک آدمی نے
 شیر پرتا بوباپا کٹھنہ میں بند کر کے جنگل میں رکھ دیا کہ شدت بھونکے سے آپ ہی مر جائیگا
 ایک سادہ دل اور جانکا شیر کی الخراج وزاری پر رحم کر کے کھول دیا شیر نے بارادہ کھا
 کے اُسے داب لیا اس چارے نے کہا میں نے تیرے ساتھ نیکی کی تو میرے ساتھ بدی کرنا ہی میرے
 کہا ایسا ہی چاہیے میں اور وہ سے بھی تصدیق کر اور بتا ہوں درخت نزدیک سے پوچھا اسنے
 کہا کہ نیکی کا بد نہ بدی ہی میں مسافروں پر سایہ کرتا ہوں چلتے وقت میری ڈال توڑ لیتے ہیں
 کہ آگے گنہ پر سایہ کرینگے راہ سے پوچھا اسنے کہا میرے سبب سے مسافر منزل مقصود کو
 پہنچتے ہیں مگر میرے ہی اوپر بول و برا کرتے ہیں سادہ دل نے کہا بیشک وہ لوہا آپکی تصدیق
 کرتے ہیں اب کسی تیسرے سے حکم سنا چاہیے دونوں اٹھ چلے تھوڑی دور پر ایک لومڑی نظر آئی
 شیر نے جانا کہ یہ ہمیشہ میرا پس خورہ کھاتی ہے میرے مناسب حکم دیگی لومڑی نے دیکھا کہ آدمی
 جیتے جی شیر کے ساتھ خورہ خیر کرے بھاگنے کا ارادہ کیا شیر نے لٹکارا کہ کھڑی رہو مجھے کچھ
 کہنا ہے اسنے باوا زرم کہا کہ آپکی صحبت سے یہ اردل پانی ہوا جاتا ہے جو کچھ فرماتا ہو وہی ہے
 کھرا اسنے سارا ماجرا بیان کیا لومڑی نے کہا کہ لومڑی کے خیال میں ہرگز نہیں آتا

کہ انسان ضعیف البنیان آپ سے بادشاہ حیوان کے ساتھ احسان کرے آپ حلیم بنے مجھے
 ویسا ہی دکھاؤ میں تو یقین کروں شیر جا کر اپنی جماعت اجماعہ سے کھڑے میں گھس گیا
 سا وہ دل ہو چکر بند کرنے لگا مٹری نے کہا اگر مضبوط باندھنے میں ذرا ہی تفاوت ہو گا
 تو ہرگز مجھے انصاف نہ ہو سکے گا جب شیر کو مضبوط بند کر لیا سا وہ دل سے کہا کہ نیکی کرنا بہت
 چھا ہو کر ایسے بد کے ساتھ ہمیں اور نتیجہ نیکی کا نیک ہو تو کو بلا آپ اپنی راہ لیجیے نکلتے
 دو بکریوں کو ایک روٹی میراث میں ملی بالاتفاق نگرانی کرتی تھیں وقت ضرورت کا سر پر رکھتی
 تھیں تاثیر زمانہ سے اک ولی باہم جاتی رہی اپنا حصہ جدا کر لینا چاہا آپس کی تقسیم پر
 اعتماد نہ کیا اپنی قوم کے فیصلہ پر راضی نہ ہوئیں غیر جنسوں میں منصف ڈھونڈھا بالآخر بند میں
 حصال انسانی و حیوانی دونوں دیکھا اسکے انصاف پر اتفاق کیا اسے بخوشی خاطر و اگر اظہار
 اس کام کو قبول کیا مگر کہا کہ اس کام کی انجام دہی میں اپنی تلاش معاش سے معذور رہوں گا
 کچھ مجھے اجرت اس انصاف کی دینا قبول کرو بکریوں نے اپنی ہوشیاری سے
 کہا کہ دو حصہ برابر کرنے سے جو کچھ بڑھے وہ اجرت انصاف میں لے لو بندرنے روٹی کے
 دو ٹکڑے کر کے میرا ن عدل پر رکھا ایک حصہ کچھ زیادہ نکلا تب کہا کہ بوجہ اتوار کے
 جس قدر زیادہ ہو اسکو اجرت میں لیتا ہوں یہ کہا ایک منہ ایسا مارا کہ جو حصہ زیادہ تھا وہ بھی
 ہو گیا تب دوسرے حصے پر منہ لگا یا وہ اس سے بھی کم ہو گیا ایسا ہی برابر کرنے اور زیادتی
 دفع کرتے تمام روٹی اپنے منہ میں رکھ لی اور ان متخاصمین کو رخصت دی فریقین میں لفظ
 بھی خوش ہو چلین کہ حاکم نے کہا لیا تنہ تو نہ پایا نکتہ اللہ تعالیٰ نے زباں لیکھا اور کان
 پیدا کیے پس چاہتے کہ ایک بات کے اور دو بات سے نکتہ ایک ساتھ ہی صاحب مع اپنے
 دوست حقیقی کے جج کو گئے تھے پلٹنے کے وقت اتفاقاً ہمارا ایسے تمام پر ہمارا ہمارا
 ہر طرف سے پہاڑ کا حلقہ تھا صرف وہی راہ تھی جو بحر سے جہاز چاہتا تھا خدا نے جواب دیا
 کہ اس قطعہ میں ہوا نہیں آتی یہاں سے کسی جہاز نے نجات نہیں پائی اب ہم سب کی موت آئی

کچھ روز میں سامان غذا صرف ہو گیا موت کا مقابلہ پڑنا خدا نے کہا کہ اگر ان سب میں سے ایک آدمی اپنی جان سے مبرا کرے تو شاید جہاز کی رہائی ہوے وہ تدبیر یہ ہو کہ اس پہاڑ پر پیو ریم لیا جاتے ہیں ایک وہی یہاں سے آگ لیکر پہاڑ پر جاوے لکڑیاں لگا کر کے قریب شام کے جلا دیوے آگ لیکر سب چڑیاں اور نیکی انکے پروں کی ہوا سے جہاز اس حصار سے نکل جاوے گا دوست حقیقی قاضی صاحب نے بامید رہائی جہاز اور اپنے دوست قاضی صاحب کے بہ خوشی قبول کر کے ایسا ہی کیا جہاز تو نکل گیا یہ غریب تنہا شب تاریک میں پہاڑ کے جنگل میں باندھ شیشہ موت پیو رہا ایک بزرگ سبز پوش ہاتھ میں رکابی پلاو کی اور ایک کوزہ پانی لیکر ہونچے اسکو کھلایا پلا یا اور تسکین کی باتیں کر کے ایک چراغ دیا اور فرمایا کہ دیکھو وہ چند آدمی جو چراغ کے پاس بیٹھے ہیں وہاں سے یہ چراغ روشن کر لینا انھیں کے پاس تم بھی بیٹھ رہنا راہ میں صرف ایک نالی ملیگی اسکا پانی زور شور سے جاتا ہو مگر کم عرض ہو تم بچا نہ جانا یہ کہہ کر بزرگ تشریف لے گئے یہ شخص نالی بچا نہ کر جب چراغ کے پاس پہونچا اپنی مان بہن کو پہچانا۔ اسکو اس تعجبات سے عالم بیہوشی ہو گیا جب ہوش میں آیا سب حال کہا قاضی صاحب بعد چند مہینے کے تشریف لائے اولاً اسکے مکان پر خبر رسائی کو تشریف لے گئے اپنے دوست کو وہاں پا کر ازیں خوش ہوئے آپس میں کوٹھ ماضیہ کا سامان ہوا اپنی جان کھو کر دوسروں کی جان بچانے سے اللہ تعالیٰ نے اسکی بھی جان بچائی اور کس آسانی سے گھر پہونچا دیا نہ کہتہ محبت ولی کس کس بی سے اپنا ظہور دکھلاتی تو ملک عرب میں دو عورتیں ایک مکان میں ایک ہی وقت یکے چہن ایک سے مینا ہوا دوسری سے بیٹی چونکہ مناسب کو محبوب ہوتا ہی دونوں دعویٰ کرنے لگیں کہ میرا مینا ہی سبب نہ ہونے کسی گواہ کے تصفیہ مشکل ہوا جناب میرا مینا حضرت علی کریم اللہ وجہ کے حضور معاملہ پہونچنے حکم دیا کہ بیٹے کو پھاڑ کر دونوں کو آدھا آدھا دے دیا جاوے جس عورت کا بیٹا تھا خورارو کر چلا آئی کہ حضور لڑکے کو نہ چیریں دوسری عورت کو دے دیوین اپنے فسق تحقیق تیرا مینا ہی تو لیجا کہ محبت ماورسی تجھ سے عیش کی ناس سے نکلتے خوف ولی خود

ہیرم کو ظاہر کر دیتا ہو وہ شخص باہم ایک دوسرے کو کسی چیز کا چور کہتے تھے بسبب نہ ہو
 کسی شہادت کے فیصلہ شوارہوا جناب امیر المومنین علی کرم اللہ وجہہ کے حضور یہ قصہ
 پیش ہوا حضور نے جلاو سے علیحدہ سمجھا دیا کہ میرے حکم پر تلوار میان سے کھینچ کر وڑنا کر
 مارنا نہیں تب ان دونوں کو حکم دیا کہ تم دونوں اس کھڑکی سے نزل کا لو جب نزل کالا آپسے جلاو سے
 حکم دیا کہ چور کا سر کاٹ لو جوہین جلاو پیشبر بہ نہ طرف کھڑکی کے جھنڈا چور نے اپنا سر اندر کھینچ لیا
 حضور نے فرمایا کہ بیشک چوری ہی ہو جسکو خون سر کاٹنے کا اگیا نکتہ گھبراہٹ میں عقل جاتی
 رہتی ہو ایک شخص ہوشیار بہت سی زبانیں بخوبی جانتا تھا ملکوں میں پھرا کرتا کسی سے اپنا
 نام و بوم نہ بتاتا کوئی معلوم نہ کرتا کہ کس ملک کا یہ آدمی ہو جب ملک عرب میں گیا ایک عاقل نے
 تجویز کیا کہ جب یہ بخیر سوتا ہوا سکے سر جانے ہندوق سر کر و اس آواز کی گھبراہٹ میں اپنی اصل
 زبان بول اٹھے گا جب ایسا کیا گھبرا کر یہ کہتا اٹھا کہ کیا ہو گیا ہے یہاں گیا کہ مردم ہندی ہو فقط
 تم التحریر لہذا التسلیرے الہی چنان کن سر انجام کار بہ تو خوشنو و باشی ومن رستگار فقط

خاتمہ الطبع

خدا کا احسان ہو کہ اندون نسوہ لاثانی نکات احسانی جس میں طرح طرح کے نکتے نئے
 نئے لطیفے میں نوع تصنیف میں فرو ہوا اور کتاب اسکے آگے گرد ہو قیل و دل نسوہ بے
 بدل ہو مولفہ سر آمد اذکیا اشرف الاصفیاء بو علی وہر جالینوس عہد واقف رمور خفی و جہلی
 حکیم احسان علی مغفور جن کی تصنیفات مشہور ہیں معروف نزدیک و دور میں مطبع
 فیض مطبع جناب ذوی مروت و اخلاق مشہور آفاق رئیس می اقتدار جناب قاضی مدد انوشی کی
 مالک مطبع اودہ اخبار لہ مع الثانی نسوہ ہجری مطابق ماہ جنوری ۱۸۸۶ء میں چھپکر باروم لیا
 ہوا مشتاقوں کا رفع انتظار ہوا اثنائے تصنیف شریف لائین خرید فرمائیں ورنہ بہت جلدیکہ باہر
 پھر بجز افسوس کچھ ہاتھ نہ آسکا و ما علینا اللہ ابلاغ فقط